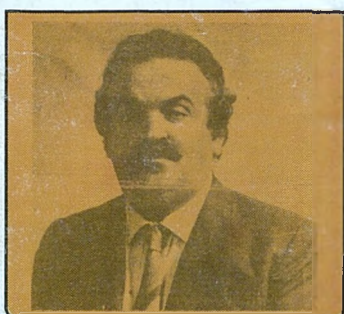

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ αντι

Περίοδος Β', τεύχος 345, Παρασκευή 24 Απριλίου 1987

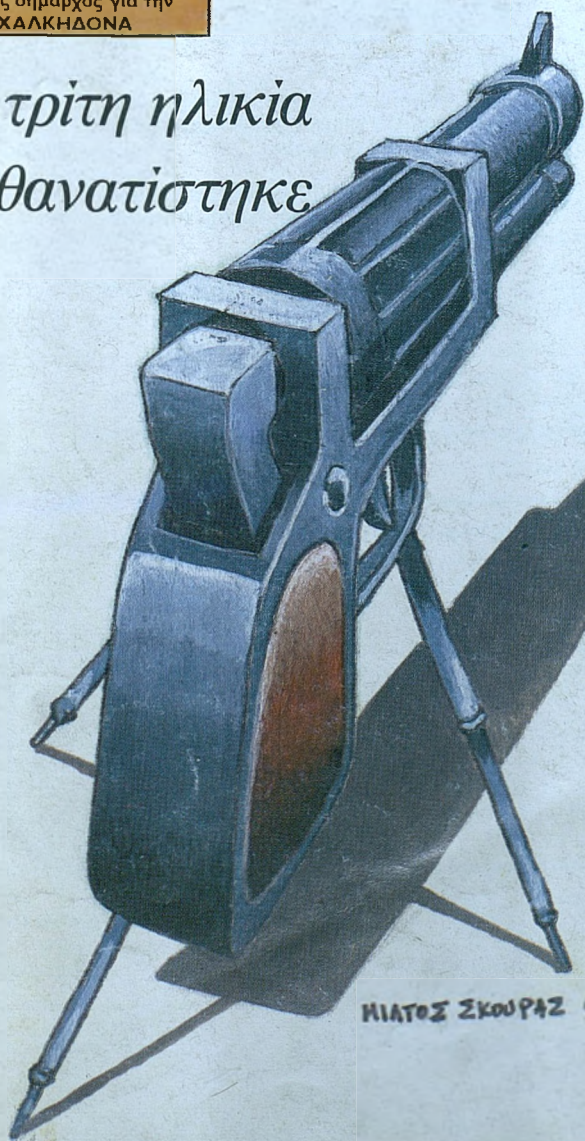
Δρχ. 100

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
δηγόρας
ο δικός σας δήμαρχος για την
ΝΕΑ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ

η τρίτη ηλικία
Απαθανατίστηκε

ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ (87)

- ΤΟ ΝΕΟ ΚΟΜΜΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΟΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
- Η ΔΗ.ΑΝΑ. ΤΡΙΧΟΤΟΜΕΙΤΑΙ
- ΟΙ ΑΝΑΤΙΜΗΣΕΙΣ, ΟΙ ΜΙΣΘΟΙ ΚΑΙ Η ΚΑΤΡΑΚΥΛΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΦΑΚΕΛΟΣ: ΤΥΠΟΣ

- ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΣΕ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ
- ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΠΟΙΗΣΗ
- Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
- Ο «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ» ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΥΡΗ
- ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΡΥΦΑ ΝΕΑ...

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Περιοδική έκδοση οικονομικού και κοινωνικού προβληματισμού
σε θέματα του αγροτικού χώρου

Συντακτική Επιτροπή

Π. ΓΡΕΒΕΝΙΤΗΣ
Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Τ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ
Α. ΜΩΥΣΙΔΗΣ
Μ. ΨΑΡΡΟΥ

Σύμβουλοι Σύνταξης

Δ. ΔΑΜΙΑΝΟΣ
Σ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ
Η. ΘΕΡΜΟΣ
Ο. ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ
Β. ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Κ. ΛΑΜΠΟΣ
Θ. ΛΙΑΝΟΣ
Ν. ΜΑΡΤΙΝΟΣ
Γ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ν. ΜΠΑΛΤΑΣ
Σ. ΜΠΑΜΠΑΝΑΣΗΣ
Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Σ. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
Π. ΡΕΠΠΑΣ
Μ. ΣΑΚΕΛΛΗΣ
Γ. ΣΑΜΑΡΑΣ
Α. ΣΑΡΡΗΣ
Κ. ΣΟΥΛΑΣ
Π. ΣΠΑΘΗΣ
Γ. ΧΡΗΣΤΟΥ
Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος συνεχίζοντας τη συμβολή της στην επιστημονική έρευνα, εκδίδει νέο επιστημονικό περιοδικό, αφιερωμένο στη μελέτη θεμάτων του αγροτικού χώρου από τη σκοπιά των κοινωνικών επιστημών. Στο περιοδικό, που διευθύνεται από πενταμελή Συντακτική Επιτροπή Επιστημόνων της Διεύθυνσης Μελετών και Προγραμματισμού της ΑΤΕ, δημοσιεύονται πρωτότυπες (αδημοσίευτες) επιστημονικές εργασίες Ελλήνων και ξένων συγγραφέων με τη μορφή άρθρων, σημειωμάτων κλπ., καθώς και βιβλιοκριτικές και βιβλιοπαρουσιάσεις. Η συχνότητα έκδοσης του περιοδικού είναι τριμηνιαία. Κάθε χρόνο κυκλοφορούν τρία τεύχη σε ελληνική γλώσσα, καθώς και ένα ξενόγλωσσο τεύχος με επιλεγμένα άρθρα σε μετάφραση, καθώς και περιλήψεις όλων των άρθρων της χρονιάς.

Περιεχόμενα τεύχους

- Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ..... Οι Θεσμικές Αιτίες για την Καθυστερημένη Ανάπτυξη
Καπιταλιστικών Σχέσεων στον Ελληνικό Αγροτικό χώρο:
Προσεγγίσεις και Υποθέσεις
- CSABA CSAKI, ... Η Αγροτική Πολιτική της Ουγγαρίας στις Αρχές τις
Γ. ΣΑΜΑΡΑΣ ..... Δεκαετίας του 1980: Οικονομική Διαχείριση και
Οργάνωση της Συγγκριτικής Γεωργίας.
- Β. ΜΑΝΟΣ, ... Ένα Υπόδειγμα Μεταφορών για την Ορθολογιστική
Ε. ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ..... Κατανόηση της Παραγωγής Ζωοτροφών στην Ανατολική
Μακεδονία και Θράκη
- Ε.Γ. ΚΟΥΚΙΟΣ, ... Συμβολή στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση Ανανεώσιμων
Κ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ, ... Πόρων: Εφαρμογή στην Υδατοκαλλιέργεια
Α. ΜΠΟΥΡΙΤΣΑΣ
- Δ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ..... Ένα Σημείωμα για την Επιβολή του Τέλους
Συνυπευθυνότητας στους Σιτοκαλλιεργητές της ΕΟΚ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΤΟ 3ο ΤΕΥΧΟΣ

ΔΙΑΘΕΣΗ: ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΤΕ
ΤΗΛ. 322 3586
ΕΔΟΥΑΡΔΟΥ ΛΩ 19, ΑΘΗΝΑ 10564

ΔΕΛΤΙΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ _____
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ _____
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ _____
ΠΟΛΗ _____
ΤΑΧΥΔΡΟΜ. ΤΟΜΕΑΣ _____
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ:
ιδιώτες _____ 1000 Δρχ.
υπουργεία, νομικά πρόσωπα, τράπεζες _____ 3000 Δρχ.
φοιτητές, σπουδαστές _____ 500 Δρχ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΤΟ 3ο ΤΕΥΧΟΣ.
ΔΙΑΘΕΣΗ: ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΤΕ
ΤΗΛ. 322 3586, ΕΔΟΥΑΡΔΟΥ ΛΩ 19, ΑΘΗΝΑ 105 64.

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΒΟΥΛΕΥΕΤΑΙ

Περίοδος Β'
• Χρόνος 14ος
• Τεύχος 345
Παρασκευή 24 Απριλίου 1987
δρχ. 100

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Ο σώζων εαυτόν, σωθήτω	10
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ	
Αναπροσαρμόζοντας τη νοημοσύνη μας	12
ΚΩΣΤΑΣ ΔΕΔΕΣ	
Δεν ελέγχεται η Οικονομία	13
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΠΑΣ	
Το νέο κόμμα της Αριστεράς	14
Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	
Η ΔΗ.ΑΝΑ. διχάζεται ή τριχοτομείται;	16
ΦΑΚΕΛΟΣ ΤΥΠΟΥ	19-43
Ο Τύπος, τέταρτη εξουσία	19
ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ	
Κυκλοφορίες και διαφήμιση το 1986	20
MIX. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	
Δημοσιογραφία και δημοσιούπαλληλοποίηση	34
ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ	
Ο «Δημοκρατικός Λόγος»	36
MIX. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	
Ουσία και στυλ της κυβερνητικής πληροφόρησης	38
ΓΙΟΖΕΦ ΠΙΦΚΟ	
Η πολωνική κοινωνία έναντι του συστήματος	45
ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Εδώ Μόσχα, εδώ Σόφια	48
Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ	
Η ιδεολογία του Ανορθολογισμού	50
ΝΑΘ. ΚΑΡΑΓΗΓΟΡΗΣ	
Ο Θάνατος ο 14, στους 90,2 megakylous	53

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Η «συμβίωση» με την τουρκική απειλή	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΑΣ	
Στα πλαίσια του στόχου της διεύρυνσης	18
ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ, ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ,	
ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ	42
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	56

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

ΕΠΤΑ δεκαετίες μετά τη γέννησή της, η καθ' ημάς κομμουνιστική αριστερά μπορεί να διεκδικήσει κάποια μικρά ιστορικά διαλείμματα, όπου μπόρεσε να παράγει πολιτική και πολίτες, να σηματοδοτήσει τη ροή του ιστορικού χρόνου και να αποπειραθεί προγραμματικές μεταλλαγές στον τύπο και την ουσία του κοινωνικού ιστού. Και είναι επίσης σε αυτά τα μικρά ιστορικά διαλείμματα που η κοινωνία των αριστερών δεν σφραγιζόταν, σε όλα της τα επίπεδα, από έναν οιονεί εμφύλιο πόλεμο και από τα αυθεντικά ή επινοημένα προκείμενά του: την εκτός κοινωνίας και μακράν της πολιτικής αναζήτηση του «ορθού λόγου» στις άγιες γραφές των ιδεολογικών πατέρων. Ανάμεσα στο βυζαντινισμό και το φετίχ κάποιας μοναδικής και υπέρκοσμης «αυθεντίας» ο τόπος που έμενε για τη θεωρία και την πολιτική ήταν ελάχιστος για να χωρέσει ακόμα και ο μύθος για την ανάπλαση της πράγματι μοναδικής και αυθεντικής και πρώτης ύλης τούτης της αριστεράς: της ελληνικής κοινωνίας με τις αντιφάσεις και τις συγκρούσεις της.

ΤΩΡΑ, είκοσι χρόνια μετά την έσχατη πράξη και κρίση στη σκηνή του μετεμφυλιακού κράτους, είκοσι χρόνια κοντά, μετά την κορυφαία παράσταση του αριστερού εμφύλιου πολέμου —τη «διάσπαση του '68»— οι δύο πλέον ιστορικές οικογένειες των κομμουνιστών, σε διαφορετική ένταση, με άλλους όρους και με άλλους τρόπους η κάθε μια, προσπαθούν να επαναπροσδιορίσουν την πολιτική τους ύπαρξη· ή, καλύτερα, προσπαθούν να αποκτήσουν πολιτικό παρόν, κομίζοντας από το παρελθόν τους τη γνωστή εκείνη αίσθηση του ανολοκλήρωτου, του ατελούς —πικρός καρπός από το πάντρεμα του λόγου επί της «ιδεολογίας» με το ύφος της ομάδας πίεσης, ή ακόμα της ιδιοτυπίας του «πολυτελώς» εσωστρεφούς.

ΕΙΚΟΣΙ χρόνια μετά, οι επίγονοι του Μήτσου Παρτσαλίδη και του Ζήση Ζωγράφου έρχονται να αμφισβητήσουν ένα θεμελιακό μέγεθος της κομμουνιστικής ιδιοσυστασίας: την παράδοση και τη συνέχεια στο κοινωνικό κίνημα που, πολλοί από τους ίδιους τους σημερινούς αυτούς επιγόνους, το ήθελαν πάντα «κομμουνιστικό κίνημα». Στο μικρόκοσμο του ΚΚΕ εσ., αυτή η αμφισβήτηση της συμβολικής κατεγράφη ως διάσπαση εκείνης της αριστεράς που ευαγγελιζόταν την ανανέωση του κομμουνιστικού κινήματος, ή και ως αφετηρία πιθανών μοριακότερων διασπάσεων. Για το «νέο φορέα της Αριστεράς» κατεγράφη ως προϋπόθεση της ανανέωσης, όχι της κομμουνιστικής, αλλά συλλήβδην της αριστεράς, ή ως αφετηρία για τη συγκρότηση μιας νέας αριστεράς.

ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ για άλλη μια φορά, είναι αν ο περισσότερο συγκεκριμένος, επί της πολιτικής, επί του προγράμματος λόγος που διαγράφεται ήδη στο ενεργητικό των πρωτεργατών του νέου αριστερού κόμματος θα μπορέσει να συζευχθεί με τις σημαντικές καινοτομίες που εγγράφονται στις διακηρυγμένες οργανωτικές αρχές του· το ζητούμενο είναι αν ο προγραμματικός αυτός ρεαλισμός θα μεστώσει στην καθημερινότητα της σχεδιασμένης δράσης, αν θα μπορέσει να καταστεί μακροπρόθεσμο μέγεθος, εκπορευόμενο από πολιτικό κόμμα και εγγραφόμενο οργανικά στην κοινωνική σύγκρουση· διαφορετικά, το εγχείρημα θα χρεωθεί αναδρομικά μόνο σε μια πολιτικίστικη αντίληψη περί πολιτικής, βραχυπρόθεσμη και εργαλειακή, εφόδιο τακτικών ή / και εκλογικιστικών χειρισμών σε μια αλλοτρίως διαμορφούμενη πολιτική συγκυρία.

ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΠΕΡΑ όχθη, οι απορούντες θεατές του Γκορμπατσόφ ετοιμάζονται κι αυτοί για τον ποικιλόμορφο αντιφατικό συγχρονισμό τους με την επιταγή της «νέας σκέψης». Με περισσότερα, από το παρελθόν, δείγματα «ρεάλ πολιτική» αποπειρώνται και αυτοί κάποια βήματα σε έναν κοινό, με τους «νέους αριστερούς» πολιτικό τόπο: τον τόπο του «κενού» που αφήνει η κρίση αντιπροσώπευσης του ΠΑΣΟΚ. Και πάνω σε αυτό το βηματισμό τους χτίζουν στρατηγικά οικοδομήματα και προσπαθούν να αρθρώσουν ένα διαφορετικό λόγο.

ΚΑΝΕΙΣ δεν ξεχνά, ωστόσο, πως το «κενό» στο πολιτικό συνεχές, ανατροφοδοτείται από όσους δεν γνωρίζουν τη δύσκολη τέχνη, όχι της κάλυψης απλώς των πολιτικά αποστερημένων κοινωνικών ομάδων, όχι της αθροιστικής περισυλλογής ατομικών ψήφων, αλλά της συγκρότησης ενός συνασπισμού εξουσίας· ενός συνασπισμού ικανού μέσα από «πολέμους κινήσεων», να διεκδικήσει την διαφορετικού τύπου κάλυψη των ρηγμάτων που είναι ήδη ορατά στην αγκύλωση και στην κρίση του κοινωνικού σχηματισμού και των ποικίλων θεσμών του, κατά τον έκτο χρόνο της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ.

ΑΥΤΗ η πρόκληση είναι όσο ποτέ άλλοτε επίκαιρη και πειστική για τη βουλευόμενη Αριστερά.

αντί

«Συμβίωση» με την τουρκική απειλή;

ΤΟ ΠΑΣΧΑ —το άμωμον, το πανσεβάσιον— παρήλθε... Και οι εφημερίδες της Τρίτης επανήλθαν —ελλείπει άλλου θεματος— στο μεγάλο «suspense», στη φρικιαστική *Εταιρεία Δολοφόνων*, που οι επιδόσεις της δεν έπαυσαν, βέβαια, να συγκλονίζουν την κοινή γνώμη: — *Μα είναι δυνατόν; — Ναι είναι δυνατόν...* — *Στην Ελλάδα; — Ναι, στην Ελλάδα...*

ΦΥΣΙΚΑ, υπάρχει και η άλλη διάσταση, τα άλλα ερωτήματα, με τα οποία ελάχιστοι αναλυτές ασχολήθηκαν μέχρι τώρα: Βάσει ποιων μηχανισμών, ποιας συναλλαγής, εγκληματίες όπως ο Χρ. Παπαδόπουλος, καταφέρνουν και γίνονται δημοτικοί άρχοντες, δήμαρχοι στην προκειμένη περίπτωση; (Σχετικά λέγεται ότι ο «κύριος» αυτός εξασφάλισε τη θέση του υποψηφίου δημάρχου, καταθέτοντας, —τω καιρώ εκείνω— στα ταμεία του ΠΑΣΟΚ, ένα εκατομμύριο δραχμές. Και ότι η «ταρίφα» για μια θέση υποψηφίου βουλευτή ήταν —τότε— δύο εκατομμύρια). Αλλά και κάτι άλλο: Πώς κοινοί φοιητάδες —άθλιοι και ποταποί ακόμα και στην κακουργία τους...— καταφέρνουν και μας εξαπατούν όλους; Βάσει ποιάς λογικής, ποιων δομών, ποιων ερεισμάτων, ποιου συστήματος, αποσπούν, αρχικά, το χειροκρότημά μας πάλι, τελικά, την ψήφο μας;

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ του είδους αυτού, όμως, δεν περιέχουν κανένα στοιχείο «suspense»... Γι' αυτό, οι ολοσέλιδοι τίτλοι των εφημερίδων της Τρίτης, ήσαν άλλης ποιότητας: «*Χάθηκαν μάρτυρες*» - «*Συνεργοί και οι δύο γυναίκες των αρχηγών*» - «*Στον Κορυδαλλό από σήμερα και οι πέντε της Μαρίας*» - «*Η αστυνομία πιστεύει ότι η συμμορία του Παπαδόπουλου έχει ξεπαστρέψει πολύ κόσμο*», κ.ά.

ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗ συμμορία του άλλου Παπαδόπουλου —του Γεωργίου Παπαδόπουλου; Φυσικά και ο ημερήσιος Τύπος, όπως και ο περιοδικός, δεν παρέλειψε να σημειώσει τη μαύρη επέτειο. Με δικά του άρθρα και αναλύσεις, αλλά και με την προβολή των μηνυμάτων ή ανακοινώσεων όλων των πολιτικών κομμάτων της χώρας. (Το «ΑΝΤΙ» όπως είναι γνωστό, κυκλοφόρησε την περασμένη Παρασκευή, ειδικό τεύχος, με τίτλο: «*21 Απριλίου 1967: Είκοσι χρόνια μετά*»). Υπήρχαν, όμως, κοινά σημεία στις

ανακοινώσεις αυτές, των πολιτικών κομμάτων; Ένα σημείο πάνω στο οποίο φαίνεται να συμφωνούν κυβέρνηση και αξιωματική αντιπολίτευση είναι ότι, σήμερα, δεν υπάρχουν προϋποθέσεις για μια επανάληψη της 21ης Απριλίου. «*Οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας* —αναφέρει το μήνυμα του πρωθυπουργού και του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ— *είναι σήμερα αφοσιωμένες στην προάσπιση της εδαφικής ακεραιότητας και την κατοχύρωση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της πατρίδας μας*». Και το ίδιο υποστηρίζει και ο αντιπρόεδρος και υπουργός Εθνικής Άμυνας Ι. Χαραλαμπίδης. Ο οποίος —μάλιστα— «για πρώτη φορά από το 1974, έδωσε εντολή να γίνουν ομιλίες για την 21η Απριλίου, σε αξιωματικούς και οπλίτες όλων των στρατιωτικών μονάδων της χώρας». Και το εύλογο ερώτημα: Γιατί για πρώτη φορά; Αν ο στρατός «βουλεύεται» —και πρέπει να «βουλεύεται», με την έννοια ότι έχει χρέος όχι να πρωτοστατεί ή να συναίνει στην όποια εκτροπή, αλλά να προασπίζεται τη συνταγματική τάξη και τις δημοκρατικές ελευθερίες —κατά ποιο «σκεπτικό» έπρεπε να περάσουν έξι ολόκληρα χρόνια, από την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, για να γίνει η πρώτη ομιλία στον στρατό, με θέμα την 21η Απριλίου; Να φοβούμαστε ακόμα, άραγε, την οργή των *βρυκολάκων*; Και αν όχι, πώς επιτρέπουμε στους εγκλειστούς του Κορυδαλλού να αντιδρούν, από τηλέφωνα, σε μια τηλεοπτική εκπομπή με θέμα την 21η Απριλίου; (Αυτό συνέβη, την περασμένη Τρίτη, στην εκπομπή «*Τρεις στον αέρα*», όταν τέσσερις δημοσιογράφοι —Σπύρος Λιναρδάτος, Γιάννης Λάμπας, Σοφιανός Χρυσόστομιδης και Γιώργος Βότσης— μίλησαν για τη μαύρη επέτειο. Και η αντίδραση, ακριβέστερα ένας σχετός ύβρεων, προήλθε —όπως ανακοίνωσε ο Νάσος Αθανασίου, ένας από τους οργανωτές της εκπομπής— μέσα από τον Κορυδαλλό!).

ΩΣΤΟΣΟ από τα μηνύματα των πολιτικών κομμάτων για την 21η Απριλίου, δεν ήταν δυνατό —μια και η αντιπαράθεση ανάμεσα στο κυβερνών κόμμα και τη «Νέα Δημοκρατία» συνεχίζεται αμείωτη— να λείψουν οι αναφορές στα συμβαίνοντα σήμερα στη χώρα: Έτσι στο μήνυμα του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, μνημονεύονται κάποιοι «*κήρυκες του διχασμού*», οι οποίοι, σε πείσμα των καιρών, και παρά την πρόσφατη κρίση στο Αιγαίο, «*προσπαθούν, αμετανόητα, να δυναμίσουν την ενωτική πορεία του λαού και να υπονομεύσουν την εθνική ομοψυχία*». Από την πλευρά του ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, στέκεται στα «*ανησυχητικά μηνύματα των τελευταίων ετών*», μια και η δημοκρατία «*νοθεύεται, στην ουσία της, από το κομματικό κράτος, που περιφρονεί τους κανόνες της και διχάζει τους Έλληνες*». Και ο χορός καλά κρατεί!

Μήνυμα από τη Μυτιλήνη

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ στοιχείο του δεκαπενθήμερου που επισκοπούμε ήταν, ασφαλώς, και η επίσκεψη του πρωθυπουργού, την ημέρα του Πάσχα, στο μεγαλύτερο ακριτικό νησί του Αιγαίου, τη Μυτιλήνη. Και, καθώς δεν είχε έρθει, ακόμα, η απάντηση Οζάλ στο τελευταίο μήνυμα Παπανδρέου, η επίσκεψη αυτή αποκτούσε εκ των πραγμάτων, ιδιαίτερη διάσταση.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι οι τόνοι που χρησιμοποίησε ο πρωθυπουργός, στο νησί, με σημείο αναφοράς τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, ήσαν συγκρατημένοι. *Βεβαίως η επαγρύπνηση και η ετοιμότητά μας* —είπε— *θα συνεχισθούν. Και θα εξακολουθήσουν να δαπανούμε το 7% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος για την άμυνά μας*. Ωστόσο, δεν παρέλειψε να τονίσει ότι «*η τουρκική*» απειλή, ανεξάρτητα από άμεσες ή μεσοπρόθεσμες εξελίξεις,

Το μεγάλο βιβλιοπωλείο της Θεσσαλονίκης

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
GALLERY
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΙΑΝΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ. 277-004

Τώρα -

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΗΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92. ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

ΑΑΑΑΑΧ... ΜΥΡΙΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΟ...
ΑΝΘ-ΚΑΤΩ ΘΑ ΓΙΝΩ ΠΑΛΙ...

πρόκειται να μείνει μαζί μας» —να συμβιώσει, θα έλεγε κανείς, με όλους εμάς... Αυτή η αναφορά του Α. Παπανδρέου στις «άμιξες ή μεσοπρόθεσμες εξελίξεις» ενίσχυσε την αίσθηση ορισμένων αναλυτών ότι αυτή η πρώτη επαφή (κάτι σαν «αλληλογραμία») μεταξύ Παπανδρέου και Οζάλ, με αντικείμενο την περίπτωση μιας από κοινού προσφυγής στη Χάγη, μπορεί να έχει συνέχεια.

ΑΠΟ ΤΗΝ πλευρά του ο Οζάλ δεν φαίνεται να κατεπείγεται. Προσπαθεί να διαμορφώσει το κείμενο της απάντησής του κάτω από το φως σειράς εκτιμήσεων, με βασικά σημεία αναφοράς που ακολουθα: Την αίτηση της Τουρκίας να καταστεί το δέκατο μόνιμο μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που καλεί «και τα δύο μέρη» (διάβαζε την Άγκυρα) να συναινέσουν στην παραπομπή του θέματος στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης — Την θέση που ασκεί η Άγκυρα στην κυβέρνηση Ρεϊγκαν, για να καταβληθεί ολόκληρο (το αρχικό) ποσό της αμερικανικής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας. «Αλλως, δεν επικυλώνουμε την πρόσφατη αμερικανοτουρκική συμφωνία για τις βάσεις και αναστέλλουμε τη λειτουργία τους» — Τέλος, την αντιπαλότητα που υπάρχει, αυτή τη στιγμή, ανάμεσα στους «πασάδες» του Γενικού Επιτελείου — που οραματίζονται την αναβίωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας... — και τους «μπίζνεσμεν» των μεγάλων τουρκικών πόλεων, που προτιμούν εκσυγχρονισμό, κέρδη, επενδύσεις, επιχειρήσεις και, φυσικά, τον «εξευρωπαϊσμό» της χώρας τους. Πώς συνδυάζονται όλα τα παραπάνω αυτά, όταν σταθερή πηγή εξουσίας, στην Τουρκία, παραμένουν οι στρατηγοί;

Η ΠΟΡΕΙΑ των ελληνοτουρκικών σχέσεων, όμως, δεν είναι άσχετη και με την πορεία των ελληνοαμερικανικών. Και, παρά τους κομπασμούς μας ότι έχουμε πλέον ...αχρηστεύσει όλους τους κομπιούτερ της Ουάσινγκτον (οι οποίοι μετά τους μεγαλοφυείς χειρισμούς μας, στην πρόσφατη ελληνοτουρκική κρίση, αδυνατούν να «προβλέψουν» ο,τιδήποτε...) γεγονός παραμένει ότι:

Π ρ ώ τ ο ν , ετοιμαζόμαστε να στείλουμε αντιπροσωπεία μας στην Ουάσινγκτον (με επικεφαλής τον σύμβουλο πρεσβείας Η. Γούναρη), για να συζητήσει θέματα που άπτονται με το εργασιακό καθεστώς στις βάσεις.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν , δεχόμαστε αυτή τη στιγμή, «μαζική πίεση» από την Ουάσινγκτον, για να ανταποδώσουμε τις καλές —και θετικές— υπηρεσίες της στην πρόσφατη ελληνοτουρκική κρίση. (Ακόμα και υπουργοί δέχονται σήμερα, στις ιδιαίτερες συνομιλίες τους, ότι «πράγματι τη φορά αυτή, η Ουάσινγκτον παρενέβη και συγκράτησε την Άγκυρα»). Και ένας τρόπος για να ανταποδώσει η Ελλάδα, θα ήταν, ασφαλώς, να μην καθυστερήσει άλλο η έναρξη των ελληνοαμερικανικών συνομιλιών για τις βάσεις, εφόσον και οι πρώτοι συνομιλητές —Παπούλιας και Κήλυ— έχουν ορισθεί και η ελληνική κυβέρνηση αποδέχθηκε, επιτέλους, ότι το μέλλον των αμερικανικών βάσεων είναι «διαπραγματεύσιμο».

Η «σπουδή» του Κ. Σημίτη

ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ χειρισμοί θεμάτων εξωτερικής πολιτικής δεν αναστέλλουν, όμως, τις εσωτερικές εξελίξεις. Και φαίνεται ότι τα οικονομικά θέματα διχάζουν και πάλι το ΠΑΣΟΚ. Επιφανή στελέχη του Εκτελεστικού Γραφείου, επί παραδείγματι, «δεν συγχωρούν» τη σπουδή του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Κ. Σημίτη, ο οποίος «προτού προλάβει η οργάνωση (του ΠΑΣΟΚ) να αξιοποιήσει το ευμενές κλίμα (υπέρ του ΠΑΣΟΚ) που δημιουργήσε η εκτόνωση της πρόσφατης ελληνοτουρκικής κρίσης», εξαγγέλλει ένα νέο χορό ανατιμήσεων στο ρεύμα, στα τηλέφωνα, στα ταχυδρομικά τέλη, στα εισιτήρια των υπεραστικών λεωφορείων, κλπ. Και, βέβαια, θέμα εκλογών —μετά την «οριστική» απόφαση του πρωθυπουργού, δεν τίθεται αυτή τη στιγμή. Αλλά κανείς δεν ξέρει τι μπορεί να γίνει αύριο ή μεθαύριο. (Ο Κ. Μη-

τσotάκης, λ.χ. επιμένει ότι εκλογές δεν αποκλείεται να γίνουν στα τέλη του 1987 ή αρχές του 1988). Από την άλλη οι νέες ανατιμήσεις λένε οι άνθρωποι του Εκτελεστικού «ενίσχυσαν τη βαβούρα του κόσμου», με αποτέλεσμα «τα οργανωτικά μας στελέχη να σηκώνουν τα χέρια»! Τι δέον γενέσθαι συνεπώς; Και πώς μπορεί να γίνει η «πορεία ανασυγκρότησης και αναζωογόνησης του ΠΑΣΟΚ», ακριβέστερα, πώς θα προσκληθούν να επανέλθουν στην ενεργό κομματική ζωή, χιλιάδες στελέχη που έφυγαν, «όταν ο κόσμος έχει εξοργισθεί εναντίον μας»; Όσο για τα μεγάλα έργα —όπως, ας πούμε, η εκτροπή του Αχελώου... — το θέμα τείνει να γίνει θεατρική επιθέωση καθώς ΠΑΣΟΚ και «Νέα Δημοκρατία» ερίζουν για την ...πατρότητα της «ιδέας», ενώ την ίδια στιγμή, ο «πολυμήχανος» υφυπουργός Βιομηχανίας Γ. Πέτσος, χωρίς να ρωτήσει κανένα —ούτε το ΥΠΕΧΩΔΕ, ούτε το Τεχνικό Επιμελητήριο, ούτε το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο— έκρινε πως το λεκανοπέδιο Αττικής δεν διαθέτει αρκετές βιομηχανίες (αφού το νέφος δεν μας έπνιξε ακόμα) και συνεπώς μπορεί να «βελτιώσει» τη ζωή μας, με τη σύσταση νέων βιομηχανιών στην Αττική. Ερώτημα: Από πού, αλήθεια, ο Γ. Πέτσος αντλεί εξουσίες του είδους αυτού για να καταστρατηγεί, τόσο απροσηχάτιστα το νόμο περί προστασίας του περιβάλλοντος;

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, σημαντικό γεγονός στη πολιτική ζωή της χώρας, είναι ασφαλώς, και το συνέδριο - ξεκίνημα του νέου κόμματος της Αριστεράς, που άρχισε τις εργασίες του, την περασμένη Τετάρτη, στο Ολυμπιακό Στάδιο. Σε τι βαθμό το νέο αυτό κόμμα θα μπορέσει να σπάσει τον φαύλο κύκλο του διπολισμού και δικομματισμού; Σε τι βαθμό θα μπορέσει να γίνει πόλος συσπείρωσης ευρύτερων αριστερών προοδευτικών δυνάμεων, ώστε —ξεπερνώντας τα παλιά σχήματα της Αριστεράς— να διαδραματίσει ένα καινούργιο ρόλο, σύμφωνο με τα μηνύματα και τις επιταγές των καιρών; Ασφαλώς, στην εποχή της μικροηλεκτρονικής και πληροφοριακής, ο «μπρεζινιεφισμός», ο δογματισμός, η στυγνή κομματική γραφειοκρατία, έπαισαν να εμπνέουν, μια και η επαναστατική εποχή μας απαιτεί νέες προσεγγίσεις και νέα οράματα. Θα μπορέσει να εκφράσει τις προσδοκίες αυτές το νέο κόμμα της Αριστεράς; Ας του το ευχηθούμε.

ΑΝΤΩΝΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ, 8.4.87

Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ενημέρωσε την κοινοβουλευτική ομάδα του κινήματος για την πρόσφατη ελληνοτουρκική κρίση. Οι κομπιούτερ της Ουάσιγκτον που έκαναν προβλέψεις έπαθαν φοβερή ζημιά, δηλώνει περήφανα. Στο ποιος θα πληρώσει τα σπασμένα δεν αναφέρθηκε. Ο ελληνικός λαός παρηγορήθηκε στη σκέψη ότι δεν υποφέρει μόνο αυτός από την κυβερνητική πολιτική.

Ο πρωθυπουργός παρέδωσε την απάντησε στο μήνυμα του Τουρκούτ Οζάλ στον κ. Ακίμάν. Για προληπτικούς λόγους σταμάτησαν να δουλεύουν όλοι οι κομπιούτερ της Τουρκίας.

Ο «Κήρυκας της Ελευθέρης Επιχείρησης» ανελέηται στο στενό της Μάγνης με μερικές εκατοντάδες πτώματα επάνω του.

Η δίκη Έθνους - Εκόνομιστ στο Λονδίνο έληξε χωρίς να εκδοθεί απόφαση. Κόστισε 220 εκατομμύρια δραχμές και αναμένεται να αυξηθεί η τιμή της «Μεγάλης Σοβιετικής Εγκυκλοπαίδειας».

Υπογράφεται η συμφωνία για τη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια...

Συλλαμβάνεται και παραπέμπεται στο αυτόφωρο ο δημοσιογράφος του Ελευθέρου Τύπου Δημ. Ρίτος, με την κατηγορία της «περιύβρισης Αρχής». Η Αυριανή με κύριο άρθρο της επαινε την ανεξάρτητη δικαιοσύνη. Ο Ελευθέρους Τύπος καταγγέλλει ότι η δικαιοσύνη ενεργεί κατ' εντολήν της κυβέρνησης.

ΠΕΜΠΤΗ, 9.4.87

Συγκέντρωση ΑΔΕΔΥ - ΕΚΑ στην πλατεία Κάνιγγος και από εκεί πορεία Βουλή - Ομόνοια. Χιλιάδες εργαζόμενοι διαμαρτύρονται για τις αυξήσεις στο ρεύμα, το τηλέφωνο, την Ολυμπιακή. Πρωτοστατούν συνδικαλιστές της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ, της ΟΜΕ-ΟΤΕ,

Άγριες οι συμπλοκές στον Πειραιά.

των πιλότων που ανακοινώνουν ότι απεργούν την άλλη εβδομάδα για γνήσια, ανόθευτη ΑΤΑ και μείωση των ωρών εργασίας.

Στο Στρασβούργο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψηφίζει ομόφωνα υπέρ της παραπομπής του θέματος της υφαλοκρηπίδας στη Χάγη. Αναμένεται ότι τώρα αναγκαστικά θα συμφωνήσει και το άλλο συνδικάτο, το ΝΑΤΟ.

Ο κ. Γκορμπατσόφ έφτασε στην Πράγα — με αεροπλάνο κι όχι με τανκ. Παρ' όλα αυτά ο κ. Χούζακ τον καλωσορίζει.

Η κυβέρνηση ανακοινώνει ότι οι φόροι των μισθωτών μειώνονται κατά 70 δισεκατομμύρια, ο τιμάρθμος αυξήθηκε κατά 3,2% το Μάρτιο. Οι ναυτεργάτες απεργούν κι εμποδίζουν τα πλοία να φύγουν από τον Πειραιά. Οι εκπρόσωποι του ΚΚΣΕ, που έχουν επίσημες συνομιλίες με το ΠΑΣΟΚ, συμβουλεύουν το κυβερνών κόμμα να δώσει τα τσιφλίκια της εκκλησίας στους ναυτεργάτες για να ησυχάσουν.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 10.4.87

Κυκλοφορεί το 1ο τεύχος του Ημεροδράστη φιλοξενώντας και κείμενα συνεργατών του

περιοδικού ΑΝΤΙ. Το ανησυχητικό είναι ότι ουδείς θεωρεί πρωταπριλιάτικο καλαμπούρι την είδηση ότι το 92,5% των Ελλήνων είναι ομοφυλόφιλοι.

Οι ναυτεργάτες δεν ικανοποιήθηκαν με τα τσιφλίκια και η απεργία συνεχίζεται. Τα αρματαγωγικά αντικαθιστούν τα επιβατικά πλοία. Η υφαλοκρηπίδα μένει απροστάτευτη.

Ο Α. Παπανδρέου θα αποφασίζει πλέον για όλους τους διορισμούς στο δημόσιο τομέα, ανακοινώνεται στο υπουργικό συμβούλιο.

Φαίνεται ότι προετοιμάζει το έδαφος να κατέβει για βουλευτής.

Ο κ. Δ. Ρίτος του Ελευθέρου Τύπου αθώωθηκε. Ο Ελευθέρους Τύπος επαινε την ανεξάρτητη δικαιοσύνη, η Αυριανή καταγγέλλει την αθλιότητα της

δικαιοσύνης. Ο κ. Γκιωνάκης δεν έχει ακόμη ξεκαθαρισμένη άποψη γιατί παραπέμπεται ξανά σε δίκη μετά από έφεση του εισαγγελέα. Στην Ιταλία η πρωθυπουργική σκυτάλη περνά στον κ. Σκαλφάρο. Πρωθυπουργοί του ΠΑΣΟΚ και Δελφίνοι της ΝΔ δηλώνουν ότι αυτά είναι ακατανόητα πράγματα.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 11.4.87

Σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες φήμες κάποιος ονόματι Λάζαρος αναστήθηκε στο Ισραήλ.

Η απεργία των ναυτεργατών συνεχίζεται, όπως και η πτώση του δολαρίου στις διεθνείς αγορές. Ο κ. Αλεξανδρής δήλωσε ότι για το δολάριο δεν ευθύνεται αυτός.

Ο κ. Γκορμπατσόφ αναχωρεί αιφνιδώς από την Τσεχοσλοβακία για τη Μόσχα. Παρά τη θερμή υποδοχή έπαθε κρυολόγημα.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΓΓΩΝ, 12.4.87

Ο κ. Μητσοτάκης ξαναμοιράζει στο Κιλελέρ τα τσιφλίκια που είχε μοιράσει ήδη ο κ. Παπανδρέου και υπόσχεται να στρέψει τον Αλιάκμονα προς τη Θεσσαλία και τον Πηνειό προς τη Μακεδονία ώστε να μη δημιουργηθεί αδιαχώρητο λόγω και της εκτροπής του Αχελώου.

Στους συνεταιρισμούς το ΠΑΣΟΚ έχει 52% και η ΝΔ επίσης 52%. Το ΚΚΕ σταμάτησε να δίνει αποτελέσματα και προτείνει αλλαγή εκλογικού συστήματος.

Ο κ. Αρσένης ανακοίνωσε σε πανελλήνια συνδιάσκεψη την ίδρυση νέου κόμματος με τίτλο Δημοκρατική Πρωτοβουλία. Συνήλθε η η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ εσωτ. - Αν. αρ. Μετά Βαϊών και κλάδων άκουσαν τα ευχάριστα νέα οι ναυτεργάτες που εξακολουθούν πάντα να απεργούν ενώ οι θαλάσσιες συγκοινωνίες έχουν παραλύσει πλήρως γιατί οι ναύτες των αρματαγωγών λουφάρουν κανονικά.

Το βράδυ ο κ. πρωθυπουργός συνέφαγε με την κ. Δήμητρα Λιάνη - Καποπούλου, αεροσυνδο, παραγωγό της δημοφιλούς εκπομπής «Μισό - μισό», στο κέντρο της Κηφισιάς Πίκολο Μόντο. Παρόντες και οι κ. Κουλούρης και Παπούλιας με κερία και φανάρια γιατί γυρίζαν από τη νυχτερινή ακολουθία.

ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ, 13.4.87

Οι ναυτεργάτες ανεβαίνουν στο Καστρί αλλά ο κ. Παπαν-

δρέου επιδιόρθωσε το κομπιούτερ του και δεν τους δέχτηκε. Στο πλευρό του κ. Αλεξανδρή τάσσονται χιλιάδες μαθητές, αποκλεισμένοι στα νησιά που πήγαν εκδρομές: μην υποχωρείτε έστω κι αν χρειαστεί να μείνουμε εδώ για πάντα, διαμηνύουν.

Η ΓΣΕΕ αποφασίζει να κάνει συνέδριο τέλος Οκτωβρίου. Οι εκτός αυτής συνδικαλιστικές παρατάξεις διαφωνούν. Και η ιδέα για κοινή Πρωτομαγιά που έριξε το Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ φαίνεται κι αυτή ν' αποτυγχάνει.

Σουλτς - Σεβερντνάντζε άρχισαν συνομιλίες στη Μόσχα σε τροχόσπιτο — για το φόβο των υποκλοπών. Πληροφορίες ότι ο κ. Τόμπρας κλήθηκε στη Μόσχα δεν επιβεβαιώθηκαν.

Ο Κουρής και εκπρόσωπος του κ. Κατσανέβα βρίσκονται στα δικαστήρια διεκδικώντας το Δημοκρατικό Λόγο. Το δικαστήριο επιφυλάχθηκε να αποφανθεί και έτσι το ένκυρο πρωινό φύλλο θα εξακολουθήσει να αποκαλείται πρωινή Κουριάς, μέχρι την έκδοση απόφασης.

ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΤΗ, 14.4.87

Η Τουρκία υπέβαλε επίσημα αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ. Σε δέκα το πολύ χρόνια θα είμαστε μέσα, δηλώνει ο κ. Οζάλ. Στο ερώτημα πού θα βρίσκονται οι πολιτικοί κρατούμενοι δεν απήντησε.

Οι ναυτεργάτες και οι πλοιάρχους κέρδισαν, ο κ. Αλεξανδρής υπεχώρησε η απεργία τέλειωσε, οι μαθητές αγανακτισμένοι δηλώνουν ότι αρνούνται να επιστρέψουν σπίτι τους.

Η Κεντρική ΠΟΕ του νέου κόμματος της αριστεράς συνεδριάζει από χτες με θέμα την πολιτική απόφαση του συνεδρίου. Θα συνεχίσει και τη Μεγάλη Πέμπτη. Υπολογίζουν να τελειώσουν μαζί με τα Δώδεκα Ευαγγέλια αλλά δεν έχουν αποφασίσει ποιον θα σταυρώσουν.

«Εταιρεία δολοφόνων» σκότωνε ηλικιωμένους και τους κληρονομούσε. Ο τραγουδιστής Βλάσης Μπανάτσος τραμάτισε νεαρό με το αυτοκίνητό του και τον εγκατέλειψε αβοήθητο. Αρχηγός της σπείρας, πρώην δήμαρχος του ΠΑΣΟΚ. Ο Μπανάτσος είναι γνωστός και ως Τσε. Ευτυχώς, όλα τα θύματα ανεξαιρέτως ήσαν δεξιοί.

Ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Θράκης ανεχώρησε για τη Γερμανία όπου θα είναι καθηγητής.

Φίλοι γερόντων και αναξιοπαθών.

Πριν φύγει κατηγγείλε αυτούς που προτιμούν να είναι λέκτορες στην Αθήνα παρά καθηγητές στη Θράκη.

ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ, 15.4.87

Για 300 χιλιάδικα έθαβε τα θύματα της «εταιρείας» ο Γιάννης Πάμπρης. Οι εντιμότατοι εργοδότες του κέρδισαν εκατοντάδες εκατομμύρια, λένε οι φήμες. Οι αρχαιοκάπηλοι που ξέθαψαν δύο αγάλματα στην Αξιούπολη Κιλίκης διεκδικούσαν 200 εκατομμύρια. Η κοινή γνώμη διχάζεται ως προς το αν είναι επικερδέστεροι οι ενταφιασμοί ή οι εκταφές.

Εγκατάσταση νέων βιομηχανιών, επέκταση των υπάρχουσων εισηγείται ο υφυπουργός κ. Πέτσος στην Αττική. Οι Αθηναίοι τρομαγμένοι αρχίζουν να φεύγουν για τα χωριά τους. Νομίζουν ότι εκεί δεν θα βρουν ούτε βιομηχανίες, ούτε ελεύθερες επιχειρήσεις, ούτε εταιρείες.

Περισσότεροι από 800 οι σύνεδροι, περίπου 13.000 τα ιδρυτικά μέλη του νέου κόμματος της αριστεράς, ανακοινώνεται σε συνέντευξη Τύπου. Το ΚΚΕ εσωτ. - Αν. Αρ. δηλώνει «οικ εν τω πολλώ το ευ» και «άμες δε γ' εσόμεθα πολλώ κάρονες». Το ΚΚΕ δηλώνει «πίσω έχει η αχλάδα την ουρά» και το ΠΑΣΟΚ συμπληρώνει ότι «όμφακες εισίν». Η ΝΔ τέλος ανακοινώνει ότι αυτή πάντως πήρε στους συνεταιρισμούς 52%.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ, 16.4.87

Οι κ. Μαγκκάκης, Κουτσόγιωργας, Τζουμάκας διαψεύδουν ότι είχαν σχέσεις με τον αρχηγό της εταιρείας Χ. Παπαδόπουλο. Έγκυροι πολιτικοί αναλυτές εκτιμούν ότι, παρά τις οργισμένες διαψεύσεις, το ΠΑΣΟΚ δεν θα πάρει ούτε για δείγμα ψήφο από άτομο άνω των 60 ετών στις επόμενες εκλογές.

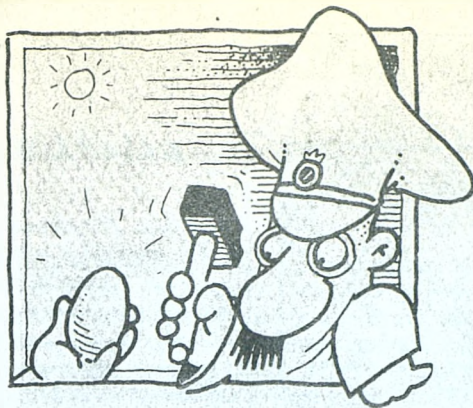
Εξέγερση των κρατούμενων στο Γεντί-Κουλέ. Ο κ. Παπαθεμελής μεσολαβεί αλλά αποτυγχάνει και τη λύση δίνουν ΜΑΤ-ΜΕΑ.

Εκτέλεση 33χρονου άνδρα, ονόματι Ιησούς Χριστός, στα Ιεροσόλυμα. Κατηγορήθηκε ότι αμφισβητούσε την εξουσία του Καίσαρα. Καταδικάστηκε με συνοπτική διαδικασία και χωρίς συνήγορο. Έχει ξεσπάσει παγκόσμια κατακραυγή.

Σύνταγμα πυροβολικού στασίασε στην Αργεντινή απαιτώντας αμνηστία για τους στρατιωτικούς βασανιστές και δολοφόνους της εποχής της δικτατορίας του «Κεντρώου» Βιντέλα. Ο πρόεδρος Αλφονσίν δηλώνει πως η «δημοκρατία δεν είναι διαπραγματεύσιμη».

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 17.4.87

Ταφή του Ιησού Χριστού στα Ιεροσόλυμα. Ο Γ. Παμπρης

δηλώνει ότι δεν έχει καμιά σχέση. Επιτάφιοι σε όλη τη χώρα. Τους συνοδεύουν τα 400.000 αυτοκίνητα που εγκατέλειψαν την πρωτεύουσα.

Ο κ. Αλφονσίν αντιμετωπίζει τους στασιαστές. Πολλοί πρωθυπουργοί και αρχηγοί κρατών συμπαραστέκονται στον πρόεδρο της Αργεντινής. Μεταξύ αυτών και ο κ. Παπανδρέου. Οι κομπιούτερ των στασιαστών παθαίνουν σοβαρές ζημιές.

Δύο νεαροί με καραμπίνα κρυμμένη σε θήκη βιολιού συλλαμβάνονται στην Εύβοια μετά από βλάβη του αυτοκινήτου τους. Παραπέμπονται στη δικαιοσύνη διότι απεδείχθη ότι δεν ήταν σπουδαστές Ωδείου.

ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ, 18.4.87

Εξέγερση στρατιωτικών και στις Φιλιππίνες. Εξουδετερώθηκε μετά από ένοπλη σύγκρουση. Ο κ. Παπανδρέου δεν πρόλαβε να επέλμψει.

Απολογούνται τα μέλη της εταιρείας. Προφυλακίζονται κατηγορούμενοι για το πλημμέλημα σύστασης συμμορίας. Ο Χρ. Παπαδόπουλος δηλώνει πως ασκείται διωγμός στις ελεύθερες επιχειρήσεις και την ιδιωτική πρωτοβουλία. «Δεν υπάρχει τίποτα», συνεχίζει «τα πάντα είναι σάπια».

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ, 19.4.87

Φήμες για νέα ανάσταση νεκρού στο Ισραήλ. Ο πρόεδρος

της εταιρείας Χρ. Παπαδόπουλος δηλώνει πως πρέπει να ελεγχθούν προσεκτικά οι ληξιαρχικές πράξεις θανάτου.

Νέφη τσίκνας σκεπάζουν όλη τη χώρα. Η ΕΜΥ ανακοινώνει πως το είχε προβλέψει αλλά δεν το ανακοίνωσε για να μη χαλάσει την πασχαλιάτικη έξοδο.

Εκατομμύρια αυγά σπάζουν σε όλη τη χώρα. Το γεγονός ότι είναι βαμμένα κόκκινα περνά απαρατήρητο.

Έξι αυτοκτονίες, βιασμός δύο δεκαεξάχρονων κοριτσιών, βιασμός και δολοφονία 79χρονης γριάς, ανατίναξη σπιτιού από βεγγαλικά, 2 τυφλοί και μερικές δεκάδες τραυματίες επίσης από βεγγαλικά, 33 νεκροί και μερικές εκατοντάδες τραυματίες σε τροχαία, αναριθμητές γαστρορραγίες και άγνωστος αριθμός τροφικών δηλητηριάσεων, κλοπές ύψους 40 εκατομμυρίων δραχμών, εμπρησμός σε εφορία, πυρκαγιές σε δάση και μερικά εκατομμύρια φιλιών αγάπης συνιστούν τον απολογισμό της ημέρας.

ΣΥΝΗΘΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑ, 20.4.87

Μετά το χθεσινό αναβρασμό η Ελλάς ησυχώς χωνεύει αρνιά, αυγά, μαγειρίτσες, τσουρέκια.

Στην Αργεντινή οι στασιαστές παραδίδονται αφού πετυχαίνουν ν' αντικατασταθεί ο αρχηγός στρατού. Ο κ. Αλφονσίν δηλώνει ότι αυτό υπήρξε α-

ποτέλεσμα συνομιλιών και όχι διαπραγματεύσεων.

ΤΡΙΤΗ, 21.4.87

Προ είκοσι ακριβώς ετών έγινε πραξικόπημα από τον Γεώργιο Παπαδόπουλο. Ο Χρήστος Παπαδόπουλος είχε τότε ενταχθεί στο ΠΑΜ. Μετά στο ΠΑΚ. Έγινε και δήμαρχος. Κατέληξε στη φυλακή. Λέγεται ότι ο Γεώργιος Παπαδόπουλος αναφώνησε συγκινημένος μόλις αντίκρουσε τον πρώην αντίπαλο και νυν συγκρατούμενό του: τα στερνά τιμών τα πρώτα.

Οι Κορίνθιοι Παντελεήμων, Φλωρίνης Αυγουστίνος με γκεστ-σταρ τον Δημητριάδος Χριστόδουλο δίνουν επιτυχημένη παράσταση στο Φανάρι, ενώπιον του Πατριάρχου που καταχειροκροτεί. Παίζουν το έργο «Ομολογούμε ότι αποσπαστήκαμε αντικανονικά από το Πατριαρχείο αλλά θα κάνουμε στραβά μάτια αν η ελληνική κυβέρνηση υποχωρήσει κι ο θεός ας μας σ'χωρέσει για την αμαρτία μας». Στα τουρκικά ο τίτλος μεταφράζεται: «τον άρτον ημών τον περιούσιον δος ημίν σήμερον».

Ασκείται δίωξη σε συμβολαιογράφους που θεωρούνται μέτοχοι της εταιρείας. Ο Χρ. Παπαδόπουλος καταγγέλλει ότι παραβιάζεται η νομοθεσία περί ανωνύμων εταιρειών και ελευθέρων επιχειρήσεων.

Εντέλει η πρωθυπουργική σκυτάλη της Ιταλίας κατέληξε στον Χριστιανοδημοκράτη κ. Φανφάνι που παρουσιάζεται επικεφαλής «μονοκόλρο» κυβερνήσεως που θα οδηγήσει τη χώρα σε εκλογές. Η είδηση χαροποιεί τον Κ. Καραμανλή —ο Αμιντόρε Φανφάνι είναι 79 χρονών.

Ημεροδότης

ΝΙΚΗ ΛΟΪΖΙΔΗ

‘Ο Τζιόρτζιο ντέ Κίρικο ΚΑΙ Η ΣΟΥΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

‘Η σουρεαλιστική επανάσταση μέσα από την σύγκρουση με τον Τζιόρτζιο ντέ Κίρικο. Ποιά ήταν τα βαθύτερα αίτια αυτής της σύγκρουσης; Πώς εκδηλώθηκε και τί έκρυβε; Όλα αυτά μέσα από μία καθαρή ματιά που σκύβει με αγωνία και ενδιαφέρον στις πτυχές αυτού του κινήματος πού, κύρια, κρίνεται μέσα από τη δυνατότητα λειτουργίας και εφαρμογής του στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

ΝΕΦΕΛΗ

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

Ο ΓΙΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΣ

1^η ΤΟΥ ΜΑΗ

Δύο ξεχωριστές και πάλι συγκεντρώσεις του ΕΚΑ και της ΓΣΕΕ θα γίνουν για το γιορτάσιμο της Πρωτομαγιάς. Οι εκδηλώσεις αυτές παρέχουν, όπως πάντα, τη δυνατότητα στις συνδικαλιστικές οργανώσεις να προβάλλουν τα αιτήματά τους και να τιμήσουν την εργατική Πρωτομαγιά. Η φετινή Πρωτομαγιά βρίσκει τους εργαζόμενους αντιμέτωπους με την ίδια οικονομική πολιτική ενώ τα άλυτα προβλήματα που δημιουργήσαν οι παρεμβάσεις στο συνδικαλιστικό κίνημα δημιουργούν συνεχείς τριβές με την κυβέρνηση. Ήδη ορισμένες συνδικαλιστικές οργανώσεις προετοιμάζουν κινητοποιήσεις διαμαρτυρούμενες για την οικονομική πολιτική, ενώ η κατάσταση στο συνδικαλιστικό κίνημα παραμένει ίδια, χωρίς εκλεγμένη αντιπροσωπευτική διοίκηση στη ΓΣΕΕ.

Είναι επομένως και απόρροια της μη ύπαρξης αυτονομίας στο συνδικαλιστικό κίνημα, οι ξεχωριστές εκδηλώσεις και, δικαιολογημένα, συνδικαλιστικές παρατάξεις αλλά και εργατικά σωματεία, αντιμετωπίζουν σαν ελιγμό τις προτάσεις της ΠΑΣΚΕ για κοινό γιορτάσιμο.

Βέβαια, ο δρόμος για την αυτονομία του εργατικού κινήματος είναι δύσκολος και ο κυβερνητικός ή κομματικός έλεγχος εργατικών ενώσεων δεν επιτρέπει να τεθούν με γνησιότητα τα αιτήματα των εργαζομένων. Τα σημερινά προβλήματα και αιτήματα των εργαζομένων δεν πρέπει να «νοθευτούν», για να υπάρξουν κάποια πλαίσια «συμφωνιών» μεταξύ των συνδικαλιστικών παρατάξεων στο μέλλον.

Οι εκδηλώσεις της Πρωτομαγιάς έχουν συνεπώς ουσιαστικό περιεχόμενο και πρώτα απ' όλα οφείλουν να αναδεικνύουν αιτήματα των καιρών. Ανεξάρτητα έτσι από το χαρακτήρα που δίδεται στις εκδηλώσεις οι κινητοποιήσεις θα θέσουν τα αιτήματα του εργατικού κινήματος. Σε σχέση με αυτά ακριβώς καλούνται να διαμορφώσουν προτάσεις και πολιτική οι παρατάξεις και το συνδικαλιστικό κίνημα. Και οι εκδηλώσεις της Πρωτομαγιάς πέραν της τιμής και των δοξολογιών για τους περασμένους αγώνες παραπέμπουν στο σήμερα και σε όσα ακόμα πρέπει να γίνουν.

Δια προσωπικούς λόγους

Η παραίτηση «για λόγους προσωπικούς» του κ. Γιώργου Αναμερίτη, υπεύθυνου του Οργανισμού για τις Προβληματικές Επιχειρήσεις έφερε στην επιφάνεια όχι απλώς τη «δεξιά στροφή» του ΠΑΣΟΚ αλλά και τις σημερινές επιλογές της κυβέρνησης για την ανάπτυξη και την εξυγίανση της οικονομίας οι οποίες έχουν δρομολογηθεί με τρόπο που προκαλεί την αντίδραση και των πιο μετριοπαθών —αλλά έντιμων— στελεχών.

Φαίνεται ότι μέχρι πρότινος υπήρχαν κάποιες αμφιταλαντεύσεις ως προς την επιλογή είτε:

- της εντατικής προσπάθειας για να σταθεί ένας αξιόπιστος και λειτουργικός οργανισμός με ημικρατικό χαρακτήρα που θα επεδίωκε να παρέμβει στην παραγωγική διαδικασία εξυγιαντικά είτε

- της εκχώρησης σε «άξιους ιδιώτες» των προβληματικών. Το τελευταίο σημαίνει ότι αφού το κράτος παρέλαβε και εξύγιανε —δηλ. πλήρως ο ελληνικός λαός την κακο-διαχείριση κομπραδόρων επιχειρηματιών και εν συνεχεία ασχέτων πρασινοδιαχειριστών— μια σειρά από ε-

πιχειρήσεις εκχωρούνται ξανά στην ιδιωτική πρωτοβουλία που «εκ μαγείας» αναβαπτίσθηκε στην κολυμπήθρα του Σιλωάμ.

Απλοελληνικά, αυτό σημαίνει ότι ο κ. Πέτσος σε συνεννόηση με το τραπεζικό κεφάλαιο —που πολύ αγαπά τις κρυφές και αδιαφανείς συναλλαγές— θα αρχίσει να μοιράζει απλόχερα τις εξυγιανθείσες προβληματικές.

Αρχής γενομένης, όπως ακούγεται, με τον κ. Γεωργακά ο οποίος επαναποκτά το MINION.

Ο κ. Γεωργακάς λ.χ. έκανε προβληματικό το MINION, το κράτος το εξύγιανε και τώρα ο κ. Πέτσος και η Εθνική το αποδίδουν άσπιλο και υγιές στον πρώην ιδιοκτήτη του.

Ο κ. Πέτσος ή ο κ. Παναγόπουλος δεν έχουν «προσωπικούς λόγους» αλλά έχουν μια «προσωπική φιλοσοφία». Όλοι —δηλαδή, η κυβέρνηση— προσχωρούν σιγά σιγά στις ιδέες αυτές.

Οι συνδρομές για το εξωτερικό

Η τελευταία αναπροσαρμογή των ταχυδρομικών τελών —οι αρμόδιοι ισχυρίζονται ότι είναι 12%— διαμορφώνει τις παρακάτω τιμές για τα ταχυδρομικά έξοδα αποστολής ενός τεύχους του περιοδικού μας στο εξωτερικό:

Για την Ευρώπη από 39 δραχμές που πληρώναμε, φθάνει τώρα τις 100. Για την Αμερική από 52 φθάνει τις 130 και για την Κύπρο από 14 τις 50 δρχ. Η αύξηση είναι όχι 12%, αλλά ...212% και πάνω. Είναι φυσικό επομένως να αναγκαστούμε να αναπροσαρμόσουμε τις συνδρομές των αναγνωστών μας στο εξωτερικό.

Αυτό όμως δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα σε όσους Έλληνες ζουν στο εξωτερικό και επιθυμούν να διαβάσουν τον ελληνικό Τύπο. Γιατί θα είναι αναγκασμένοι να πληρώσουν την αντίστοιχη αύξηση στις συνδρομές όσων περιοδικών ή εφημερίδων είναι συνδρομητές. Και αυτό ισχύει όχι βέβαια μόνο για τους Έλληνες, αλλά και για όσους ελληνοθαλασσιούς ξένους, Ινστιτούτα και Βιβλιοθήκες θέλουν να έχουν πληροφόρηση για τα όσα συμβαίνουν στην Ελλάδα.

Το πρόβλημα δεν είναι μόνο πως ενώ ανακοινώθηκε ότι η αύξηση θα είναι 12%, αυτή είναι πολλαπλάσια. Κανείς αρμόδιος δεν σκέφθηκε να ενημερώσει έγκαιρα για να δοθεί και ο απαιτούμενος χρόνος προειδοποίησης στους συνδρομητές; Ποια «συναλλακτικά ήθη» επιβάλλουν τέτοιες μεταβολές εντός μιας ημέρας; Ποιος χρόνος προσαρμογής των τιμολογίων δίνεται; Κανείς δε σκέφθηκε λ.χ. ότι υπάρχουν σοβαροί λόγοι να διαβάζεται ο ελληνικός Τύπος στο εξωτερικό;

Για όλα αυτά όπως και για ένα άλλο θέμα αυτό της καθυστέρησης που παρατηρείται στις συνδρομές στην Ελλάδα (παρά τον εκσυγχρονισμό που υποσχέθηκε η κυβέρνηση τα ΕΛΤΑ βρίσκονται ακόμα στην εποχή ...που ιδρύθηκαν) το ANTI υπέβαλλε αναλυτικό υπόμνημα στους αρμόδιους. Ελπίζουμε να έχουμε μια ικανοποιητική απάντηση - εξήγηση.

Θα πρέπει πάντως να ενημερώσουμε τους συνδρομητές του εξωτερικού ότι το ANTI μετά την 1η Ιουνίου θα υποχρεωθεί να «αναπροσαρμόσει» με τη σειρά του τις τιμές των συνδρομών για το εξωτερικό. Μέχρι τότε όμως θα ισχύουν οι παλιές τιμές. Ας φροντίσουν να επωφεληθούν. Αν η κυβέρνηση δώσει μια άλλη λύση οι τιμές δεν θα αλλάξουν βέβαια. Ας ελπίσουμε ότι κάποιος θα αντιμετωπίσουν με σοβαρότερα κριτήρια αυτό το θέμα, και θα υπάρξει μια κάποια ευαισθησία.

Υ.Γ.: Αυξήσεις έγιναν βέβαια και για τις συνδρομές εσωτερικού αλλά είναι μικρές και γι' αυτό δεν δημιουργείται ιδιαίτερο πρόβλημα στις αποστολές.

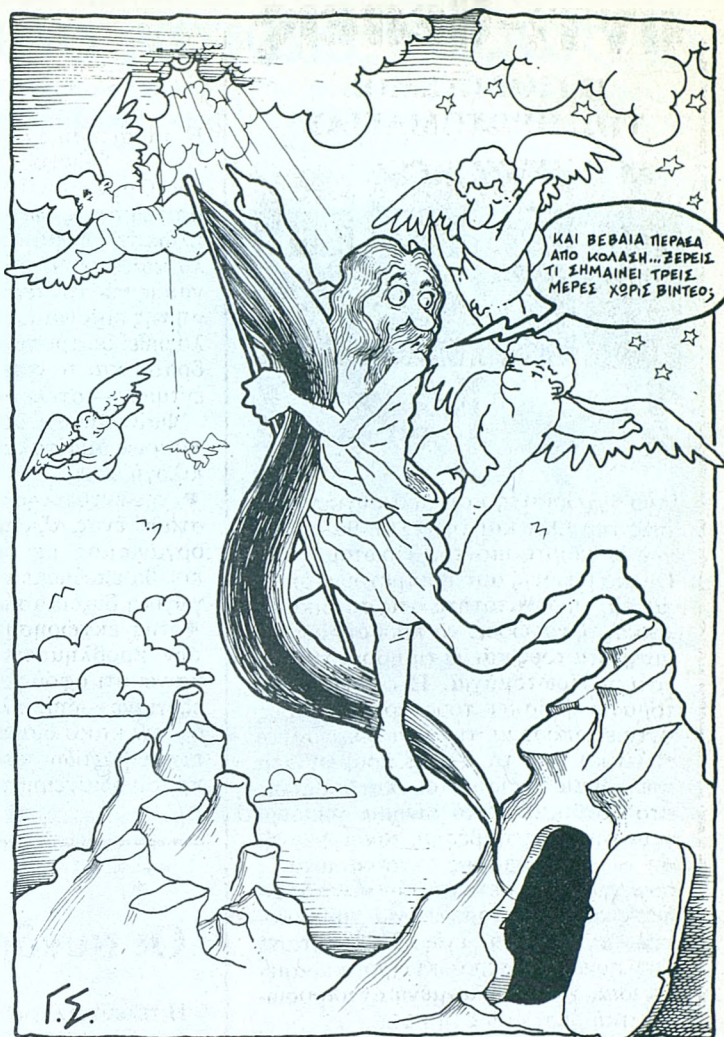
Κυκλοφοριακή κάμψη, μήτηρ πάσης κακίας; Θ' αρχίσουμε μάλλον να πιστεύουμε το ρητό, γιατί την τελευταία εβδομάδα είδαμε —μετά από καιρό— να εμφανίζονται ξανά στις πρώτες σελίδες πτώματα ανάμεσα σε αναποδογυρισμένα αυτοκίνητα, χέρια και πόδια να εξέρχουν από σωρούς μεταλλών, μετά τη θυσία του φετινού Πάσχα στον Μολώχ της ασφάλτου. Αν στο προηγούμενο προστεθούν και τα πρωτοσέλιδα για την «Εταιρεία Δολοφόνων» τα οποία έκαναν λόγο ακόμη και για 500 φόνους (!) τότε αναρωτιόμαστε τι θα δουν και πάλι τα μάτια μας το ερχόμενο διάστημα. Γιατί πιθανότατα και οι υπόλοιπες ανταγωνιστικές εφημερίδες που θα χάσουν τους ...αιμοβόρους αναγνώστες, θα χρησιμοποιήσουν —όσες υποκύβουν στον κυκλοφοριακό πειρασμό— τα ίδια μέσα για να τους ανακτήσουν. Και τότε, κύριοι του πίπτοντος «Εθνους» και του στάσιμου τελευταία —παρά τις διώξεις— «Ελεύθερου Τύπου», τι άλλο θα χρησιμοποιήσετε;

ΞΑΝΑΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Η ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ» ΓΙΑ ΤΑ 20 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ 21-4-1967

Η ειδική έκδοση του ΑΝΤΙ για τα είκοσι χρόνια από τη δικτατορία (τχ. 344) κυκλοφορεί και πάλι. Οι αργίες του Πάσχα δεν έδωσαν τη δυνατότητα σε αρκετούς αναγνώστες μας να το προμηθευτούν και σε αρκετές περιοχές είχε ήδη εξαντληθεί. Με την επανακυκλοφορία του, όμως, θα μπορούν να το αναζητήσουν στα περίπτερα και τα βιβλιοπωλεία μέχρι την επόμενη Πέμπτη 30 Απριλίου.

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

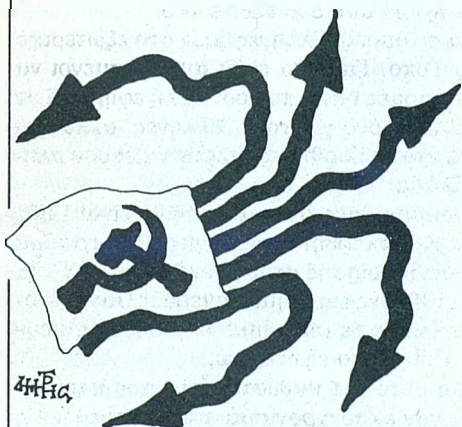
αντι

«ΚΚΕ εσ. - Ανανεωτική Αριστερά»

Κόμμα συγκροτούν

και η «αναβάθμιση» μαζί με ανέντακτους κομμουνιστές της ανανέωσης

Στη συγκρότηση κόμματος με τον τίτλο «ΚΚΕ εσωτερικού - Ανανεωτική Αριστερά» (ΚΚΕ εσ. - Α.Α.) προσανατολίζεται η τάση της «αναβάθμισης» και ανέντακτοι που δεν πήραν μέρος στις ιδρυτικές συνελεύσεις για το νέο κόμμα της Αριστεράς. Ήδη όσα στελέχη της ΚΕ του ΚΚΕ εσ. είχαν ταχθεί με την «αναβάθμιση» μετά την πανελλαδική σύσκεψη του Μαρτίου προχώρησαν στη διεύρυνση της Κεντρικής Επιτροπής. Η διευρυνμένη Κ.Ε. αποτελείται από 61 μέλη, εκ των οποίων τα 32 είναι τα εκλεγμένα από το 4ο συνέδριο του ΚΚΕ εσ. με την τάση της «αναβάθμισης». Η συμπλήρωση έγινε με πρόσ-

ληψη των νέων μελών («κοπάτσια») και στη συνεδρίαση της Κ.Ε. (11 και 12 Απριλίου) αποφασίσθηκε να λειτουργήσει ως καθοδηγητικό όργανο στο μεταβατικό διάστημα μέχρι το συνέδριο, που θα πραγματοποιηθεί ως το τέλος του 1987. Στην ίδια συνεδρίαση ψηφίσθηκε πολιτική απόφαση και εξελέγη οκταμελής Γραμματεία από τους: Ν. Βούτση, Α. Ελεφάντη, Ν. Καϊμάκη, Β. Κωτούλα, Σάσα Λαδά, Γ. Μπανιά, Ν. Μπίστη και Δ. Ντοκόπουλο.

Είναι γεγονός ότι αρκετοί ανεμεναν την εξέλιξη αυτή, αν δεν την «ευχόταν»: την αποχώρηση, δηλαδή της «αναβάθμισης» με τη δημιουργία του νέου κόμματος της Αριστεράς. Ο προσανατολισμός του «ΚΚΕ εσ. - Α.Α.» σε αυτή τη φάση εστιάζεται κυρίως στην ανασύνταξη όλων δυνάμεων του ΚΚΕ εσ. διαφωνούν με το εγχείρημα της ίδρυσης του νέου κόμματος και στη διεύρυνση με ανέντακτους κομμουνιστές. Μέχρι τώρα έχουν ανταποκριθεί μια σειρά στελεχών που προέρχονται κυρίως από ανέντακτους που είχαν συσπειρωθεί γύρω από την εκδοτική ομάδα του περιοδικού «πολίτης». Ο προσανατολισμός αυτός δεν αρκεί βέβαια για να έχει μια συνέχεια και πολιτική αποτελεσματικότητα στο χώρο της Αριστεράς ή συνολική προσπάθεια, στο βαθμό που στόχος της δεν είναι η ιδεολογική, μόνον, παρέμβαση στην κρίση της Αριστεράς. Δεν μπορεί ω-

στόσο να προδικασθεί η πορεία που θα έχει στη συνέχεια το υπό διαμόρφωση «ΚΚΕ εσ. - Α.Α.» και ποια θα είναι η πολιτική κυρίως παρέμβαση του, όπως και οι επιπτώσεις της στη διαμόρφωση των συσχετισμών στον ευρύτερο χώρο της Αριστεράς.

Πάντως δεν φαίνεται να υπάρχουν στο άμεσο μέλλον διαφοροποιήσεις στις συνδικαλιστικές παρατάξεις που μετέχουν τα μέλη του ΚΚΕ εσ. μέχρι τώρα. Ούτε αυτό όμως είναι βέβαιο. Στο φοιτητικό χώρο π.χ. στη Θεσσαλονίκη υπήρξε διαφοροποίηση στο ΔΑ-ΔΕ μετά τις φοιτητικές εκλογές. Αν η συγκρότηση του «ΚΚΕ εσ. - Α.Α.» επεκταθεί και στο συνδικαλιστικό χώρο θα υπάρξουν και νέες συνδικαλιστικές παρατάξεις με διαφορετικό πρόγραμμα και στόχους. Η φυσιολογία και η πολιτική που θα διαμορφώσει από δω και πέρα η «αναβάθμιση» θα έχει καθοριστικό ρόλο σε αυτόν τον τομέα. Εδώ θα πρέπει να επισημανθούν οι απόψεις μιας σειράς στελεχών του νέου κόμματος που προτείνουν να μείνουν ανοικτοί οι δρόμοι διαλόγου με το σύνολο των δυνάμεων της ανανεωτικής Αριστεράς ανεξάρτητα από την τροπή που είχε η εσωκομματική διαμάχη στο ΚΚΕ εσ. Το πώς θα ανταποκριθεί η «αναβάθμιση» σε μια τέτοια πιθανότητα είναι άγνωστο. Όπως επίσης και το ποια θα είναι η στάση του νέου κόμματος στο υπό συγκρότηση «ΚΚΕ εσ. - Α.Α.».

Γ.Φ.

Ο σῶζων εαυτὸν, σωθήτω

του Στέλιου Κούλογλου

Ο κ. Δήμαρχος...

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ούτε υπήρξε ποτέ Μαφία, και μάλλον δεν πρόκειται να εμφανιστεί με την παραδοσιακή της μορφή στο μέλλον: η απίστευτη ιστορία της «Εταιρείας Δολοφόνων», όσο αποτροπιαστική είναι, άλλο τόσο δεν παύει να διατηρεί τα ελληνικά «μικρομεσαία» χαρακτηριστικά. Μικρομεσαίοι —πριν πλουτίσουν από τους φόνους που τους αποδίδονται— οι φερόμενοι ως δράστες, μικρομεσαία τα περισσότερα θύματα, αντιστοιχεί ο απολαυσμός από τις περισσότερες δολοφονίες. Οικογενειακές σχέσεις μεταξύ μελών της σπείρας και της πλειοψηφίας των θυμάτων όσων τουλάχιστον έχουν μέχρι τώρα ανακαλυφθεί, μικρομεσαίοι και οι τρόποι δολοφονίας. Ούτε απ' α, τι φαίνεται οι δράστες ήταν πανίσχυροι εγκληματίες με ισχυρές διασυνδέσεις και οργανωμένες συμμορίες, ούτε είχαν τολμήσει (:) να ληστεύουν κάποιον «μεγιστάνα του πλούτου» ή να επιχειρήσουν ένα ριψιφι.

ΠΑΡΕ ΚΑΙ ΣΥ ΔΙΑΘΗΚΗ. ΜΠΟΡΕΙΣ!

Ακόμη και ο τρόπος απόκτησης των χρημάτων του φόνου, στηρίζονταν σε ορισμένες από τις κλασικές μεθόδους με τις οποίες αυτοτροφοδοτείται και κινείται η χειμαζόμενη ελληνική κοινωνία: τις διαθήκες και τις, ύψους μερικών εκατομμυρίων, καταθέσεις μερικών μικροαποταμιευτών. Με δύο λόγια, οι δολοφόνοι δεν ήταν κάποιοι «ξένοι», που έσπερναν το φόβο πάνω από την αθώα πόλη. Ήταν κάτοικοι που κυκλοφορούν καθημερινά στους δρόμους της.

Το κοινωνικό προφίλ των θυμάτων που έχουν ανακοινωθεί μέχρι στιγμής, είναι χαρακτηριστικό. Κόρη χρηματιστή η πρώτη δολοφονημένη, με ένα ρετιρέ και 25 εκατομμύρια καταθέσεις, εκ των οποίων η συμμορία κατηγορείται ότι καρποώθηκε τα 11. Θεία της προηγούμενης η δεύτερη με μία πολυκατοικία 8 διαμερισμάτων, μάλλον χωρίς ρευστά. Μικροκαταθέτρια 6,5 εκατομμυρίων δρχ. η τρίτη που παγιδεύεται επειδή ήθελε να παντρευτεί στα 69 της χρόνια. Εφοπλιστής ο τέταρτος, με μεγάλη περιουσία αποτελεί την περίπτωση - εξαίρεση η οποία οδήγησε και στον εντοπισμό των υπόπτων, αφού η συμμορία δεν μπορούσε να αντέξει τέτοια επιχειρησιακά ανοίγματα. Συνταξιούχοι αγρότες το ζευγάρι που σώθηκε την τελευταία στιγμή. Τυφλός ο ένας από τα υπόλοιπα πιθανολογούμενα θύματα, οδοντίατρος ο δεύτερος κ.ο.κ.

Από την πλευρά των κατηγορουμένων, δικηγόρος και τέως δήμαρχος Νέας Χαλκηδόνας ο «εγκέφαλος», έμπορος ο «προσωπάρχης» της εταιρείας, νοικοκυρά η υπεύθυνη... δημοσίων σχέσεων, συγγενής του τρίτου θύματος, δικαστικός εταμέλης ο «τσιλιαδόρος», μωσαϊκάτης ο «νεωκόρος» που άνοιγε τους τάφους, όπου και έριχναν τα θύματα. Και μαζί τους συμβολαιογράφοι, γιατροί που έχουν χάσει (:) την άδεια εξασκήσεως επαγγέλματος, αστυφύλακες και ίσως αξιωματικοί της αστυνομίας.

Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι, ότι ο «εγκέφαλος» και τέως δήμαρχος Παπαδόπουλος, δρα μέσα σε συνθήκες κοινωνι-

κής ανοχής, αν όχι και νομιμότητας, παρ' ό,τι ο περίγυρος του βοά για τη βρώμικη προέλευση των χρημάτων. Η γυναίκα του νεκροθαύτη καταθέτει ότι της προτείνεται να μπει κι αυτή κληρονόμος σε μία διαθήκη, κι ακόμη περισσότερο η «Δημοκρατική Συνεργασία» με την οποία έχει εκλεγεί δήμαρχος ο Παπαδόπουλος το '82 αναγκάζεται να καταγγείλει από τα μπαλκόνια, στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του '86 τη... διαθηκή του εφοπλιστή, και ορισμένοι δημοτικοί σύμβουλοι να αποποιηθούν τα κληρονομικά τους μερίδια: ο Παπαδόπουλος είχε φροντίσει να μοιράσει μέρη της διαθηκής σε υποψήφιους δημοτικούς συμβούλους, και μέσω αυτών στο... λαό της Νέας Χαλκηδόνας. Όπως δήλωσε μάλιστα στους δημοσιογράφους ο τέως δημοτικός σύμβουλος του ΠΑΣΟΚ κ. Δαπτόγλου («Ελευθεροτυπία» 16/4) η μοιρασιά της διαθήκης του Τυπάλδου από τον Παπαδόπουλο ήταν γνωστή στην περιοχή πριν τις εκλογές του '86. Πάρε και συ διαθηκή. Μπορείς! Επιτέλους σε συνθήκες πολιτικής αναξιοπιστίας ένα προεκλογικό σλόγκαν με απήχηση!

Η ΣΥΝΕΝΟΧΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Γι' εκανε το φορολογικό κράτος του κ. Παπαδόπουλου και η αστυνομία του στρατηγού Αρσογιάννη απέναντι σε όλα αυτά; Απολύτως τίποτα. Αντίθετα ο Παπαδόπουλος, χρηματοδότης της «Εξόρμησης» σύμφωνα με τον κ. Δαπτόγλου δεν συλλαμβάνεται ούτε δίδεται ποινικά, παρ' ό,τι έχει υπογράψει ακάλυπτες επιταγές και έχει αποδεδειγμένα πλαστογραφήσει το θάνατό του! Ο ίδιος δημοτικός σύμβουλος του ΠΑΣΟΚ καταγγέλλει στο νομαρχία κ. Βγενόπουλο τριάντα μία παραβιάσεις της νομοθεσίας, οι οποίες πραγματοποιούνται από τον Παπαδόπουλο που ξεκινούν από τη φοροδιαφυγή και φτάνουν μέχρι την παράνομη χρησιμοποίηση της σφραγίδας του Δήμου, χωρίς αποτέλεσμα. Η έρευνα που πραγματοποιείται το 1984 από τον ανακριτή της νομαρχίας, παραμένει μυστική και ο κατηγορούμενος ατιμώρητος.

Στην πραγματικότητα, η δράση της συμμορίας, των αστυνομικών και συμβολαιογράφων συνεργατών της, στηρίζεται ακριβώς στην πλατιά διαδεδομένη αντίληψη ότι το κράτος είναι εντελώς ανίκανο να επέμβει ή να ανακαλύψει το σιδηρότε. Οι ιατροδικαστές που εξετάζουν ορισμένα από τα θύματα, αποφαίνονται περί καρδιακής προσβολής, τη στιγμή που ακόμη και ένας φοιτητής της ιατρικής θα μπορούσε να καταλάβει ότι επρόκειτο περί πνιγμού ή δηλητηρίασεως δια βορκοκυανίου.

Το σπουδαιότερο, ο «ιδιωτικός ντεντέ-κτιφ» που συμβάλλει όπως φαίνεται στην ανακάλυψη της σπείρας, κάνει επί έξι μήνες παραστάσεις στο υπουργείο Δημό-

σίας Τάξης, για να αντιμετωπιστεί επί έξι μήνες σαν τρελός, με την καθοδήγηση του στρατηγού Δροσογιάννη, ο οποίος τον συμβουλεύει να αποτανθεί σε ψυχίατρο. Ε! λοιπόν μπορεί —και πρέπει— να λεγονται τα πάντα για τη δημοσιογραφία της χώρας, αλλά είναι σίγουρο στρατηγέ ότι και ο τελευταίος Έλληνας δημοσιογράφος θα ερευνούσε την υπόθεση καλύτερα απ' όσο όλη η περιβόητη ΕΛΑΣ μαζί, και ο πολιτικός της υπεύθυνος. Μα επιτέλους πού πρέπει να απευθύνεται ένας πολιτής, για να βρει το δίκιο του ή το δολοφόνο σ' αυτή τη χώρα;

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Το πρόβλημα βέβαια δεν είναι ούτε ο στρατηγός Δροσογιάννης, ούτε η πολιτική τοποθέτηση —ευκαιριακή πιθανότατα— του εγκέφαλου της σπείρας Παπαδοπούλου: τα ίδια γεγονότα θα μπορούσαν να είχαν συμβεί με κάθε κυβέρνηση και ο αρχιεγκληματίας θα μπορούσε να ανήκει στο χώρο της ΝΔ, ή οποιουδήποτε άλλου κόμματος. Όπως είναι άλλωστε γνωστό, οι «μπίζνες» είναι πάντα υπεράνω της πολιτικής.

Το πραγματικό θέμα βρίσκεται στο γεγονός ότι οι μικρομεσαίοι δράστες του εγκλήματος —των εγκλημάτων— που λειτουργούν σε πλήρη διαφάνεια μοιράζοντας μερίσματα διαθικών, διαπνέονται όπως και αυτοί που τους συναγέλονται καθημερινώς από την αντίληψη ότι οι κανόνες του παιχνιδιού δεν υπάρχουν, ότι όλα τα χτυπήματα είναι πια επιτρεπτά: Και το πολιτικό «σύστημα», ο τρόπος λειτουργίας της κοινωνίας έχουν τη βασικότερη ευθύνη για όλα αυτά.

Ο «λαός» παρατηρεί αμέτοχος εδώ και καιρό, ένα πολιτικό και κοινωνικό παιχνίδι που παίζεται εν αγνοία του, και πάνω στις πλάτες του. Ο ένας πολιτικός είναι έτοιμος να «δολοφονήσει» τον άλλο, η μία εφημερίδα να δυσφημίζει ή να εξοντώσει τον αντίπαλο, χωρίς να σέβεται το θεσμό ή το πρόσωπο. Παρατηρεί ότι τα κόμματα δίνουν το καθένα τα δικά του αποτελέσματα για τις εκλογές στους αγροτικούς συνεταιρισμούς επί παραδειγματι χωρίς κανείς να δέχεται τους «κανόνες του παιχνιδιού» που επιβάλλουν χαμένους και κερδισμένους.

Παρατηρεί να εμφανίζονται οικονομικά σκάνδαλα, τα οποία καταγγέλλονται από τον πρωθυπουργό χωρίς καμία συνέχεια, βλέπει τους υποτιθέμενους ενόχους αντί να αυτοκτονούν μπροστά στην τηλεόραση όπως έγινε στην επάρατη πατρίδα του καπιταλισμού δηλαδή την Αμερική, να συμμετέχουν αμέριμνοι σε κομματικές συνεδριάσεις, να συχνάζουν σε κοινωνικές εκδηλώσεις να κερδίζουν κι άλλα χρήματα ή και να αναβαθμίζονται κοινωνικά, όπως έγινε στην περίπτωση του κ. Καραχάλιου των Δυλιστηρίων, ο οποίος

μετά από τέτοιο θόρυβο κατέληξε να προσληφθεί ως στέλεχος από μεγάλη εταιρεία.

Οι καλοί και κατά τεκμήριο τίμιοι υπάλληλοι κατακρημνίζονται, οι κακοί προαγονται, ο υπεύθυνος για την ασφάλεια υπουργός Δημόσιας Τάξης που εξήγγειλε πέρσι τέτοια εποχή την ανακάλυψη της ναρκομανούς δικηγόρου στην τσάντα της οποίας —όπως αποδείχθηκε οι αστυνομικοί έβαλαν ηρωίνη δεν θεωρεί υποχρέωσή του ένα χρόνο μετά, να δώσει καποιες εξηγήσεις. Στη χώρα έχει εξαπλωθεί η συνείδηση της ανευθυνότητας, της ατιμωρησίας και της επιβράβευσης των παρανομούντων. Από κει και μετά, η απόσταση ανάμεσα στο παράπτωμα, τη ληστεία ή το φρικαλέο έγκλημα είναι πάρα πολύ μικρή.

... και ο βοηθός του κ. Πέππας.

ΠΟΛΙΤΕΣ ΓΡΗΓΟΡΕΙΤΕ!

Έτσι, θα ήταν λάθος η περίπτωση της «Εταιρείας Δολοφόνων», με όλα τα ιδιότυπα ειδήχθη χαρακτηριστικά της, να θεωρηθεί σαν κάτι το ξεχωριστό, που δεν πρόκειται να επαναληφθεί. Όπως η οικονομική κρίση θέτει και στους μικρομεσαίους προβλήματα επιβίωσης, όπως η διαφθορά παραμένει ατιμώρητη και η αδιαφάνεια κανόνας, όπως στο πολιτικό σύστημα όλα πια επιτρέπονται, όπως οι κυβερνώντες συμπεριφέρονται λες και δεν ζουν σ' αυτή τη χώρα αλλά σε μία άλλη δείχνοντας απaráμιλλη αδιαφορία για την κατάσταση των υπηκόων, όπως δεν υπάρχουν εναλλακτικές πολιτικές λύσεις παρόμοια φαινόμενα πρόκειται με τη μία ή την άλλη ηπιότερη μορφή να επαναληφθούν.

Αυτό που απασχολεί σήμερα την πλειοψηφία των ελεύθερων επαγγελματιών,

των επιχειρηματιών, των δημοσίων υπαλλήλων ή των τραπεζικών, είναι ακριβώς η ανακάλυψη της καλύτερης κομπίνας, που σε συνθήκες πλήρους ατιμωρησίας, θα επιβραβεύσει κοινωνικά ή και θα αναοξει τους παρανομούντες σε μία κοινωνία που «όλοι κλέβουν». Επειδή μάλιστα η τάση προς την ιδιωτέυση είναι γενικό, παγκόσμιο φαινόμενο και η τελευταία ιστορία αποδεικνύει ότι μόνον ο ιδιωτικός ντετέκτιβ κατάφερε να οδηγήσει στην κάθαρση, το μέλλον ανήκει στις ιδιωτικές αστυνομίες: μόνο αυτές θα προστατεύσουν σε λίγο καιρό τους μεν, εναντίον των συμμοριών των υπολοίπων. Αν η σημερινή κατάσταση συνεχισθεί, τότε σε λίγα χρόνια οι συμμορίες θα σκοτώνονται στους δρόμους με τη σύμφωνη γνώμη ή μπροστά στην αδυναμία της αστυνομίας.

Στην Ελλάδα όπως ήδη σημειώθηκε, δεν πρόκειται να υπάρξει Μαφία. Γιατί και η Μαφία, με όλα τα τερατώδη χαρακτηριστικά της, «σέβεται» κάποιους κανόνες του παιχνιδιού: δεν επιτίθεται αν δεν δεχθεί επίθεση, παίρνει υπόψη της το συσχετισμό των δυνάμεων, φροντίζει για τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά της.

Εδώ δεν έχουμε κάτι τέτοιο. Σε μια κοινωνία σε διαρκή απορρύθμιση, χωρίς κανένα πόλο ηθικής αναφοράς, είτε αυτό λέγεται κράτος, εκκλησία, κόμμα, οικογένεια, χωρίς οράματα, η γραμμή του «σώζωω εαυτὸν σωθήτω» κερδίζει συνεχώς έδαφος, με καταστροφικά αποτελέσματα. Την ίδια στιγμή που εντείνονται τα φαινόμενα κοινωνικού φασισμού. Η τελευταία «επιτυχία» της πολιτικής ηγεσίας της αναξιοπαθούσης ΕΛΑΣ είναι το τηλέφωνο 109, με το οποίο —κατά παράβαση του Συντάγματος— ανώνυμοι μπορούν να καρφώνουν άλλους πολίτες, επειδή τους υποψιάζονται για κατοχή ναρκωτικών. Και ήδη το αγριεμένο πλήθος αρχισε να καρφώνει τον διαχειριστή της πολυκατοικίας —είναι πραγματικό το γεγονός— γιατί ανέβαζε τα κοινόχρηστα!

Όπως λοιπόν το πρόβλημα των ναρκωτικών δε λύνεται με κάρφωμα, όπως οι φωνές της Αυριανής «κρεμάστε τους στο Σύνταγμα» δυναμώνουν, η ανάγκη που δημιουργείται είναι ενός ισχυρού άνδρα, ο οποίος κατά παράβαση των «τύπων», θα δώσει «λύση» στο γενικό αλαλούμ. Αν η πολιτική και κοινωνική σήψη συνεχισθεί, τότε καμιά ΕΟΚ δεν θα μας σώσει από κάποιο συνταγματάρχη που θα θελήσει να επιβάλει την τάξη του. Πολίτες της χώρας, γρηγορείτε!

Υ.Γ. Στο άρθρο, χρησιμοποιούνται οι εκφράσεις «φερόμενοι ως δράστες», «φόννοι που τους αποδίδονται» κτλ., γιατί μέχρι την καταδίκη του, κάθε ύποπτος δεν είναι ένοχος. Αυτό θα το κρίνει η Δικαιοσύνη, και όχι ο Τύπος. Ειδάλλως έχουμε σύγχυση έφεουσών. Ψύλλοι στ' άχυρα δηλαδή, όταν εφημερίδες αναγγέλλουν πρωτοσέλιδα 500 φόνους!

Αναπροσαρμόζοντας τη νοημοσύνη μας...

του Βαγγέλη Γιαχνή

Για αναπροσαρμογές λοιπόν πρόκειται και όχι για αυξήσεις. Όσοι αντιλήφθηκαν την αναπροσαρμογή, των τιμολογίων των δημοσίων υπηρεσιών κατά 15% παραπάνω σαν αύξηση είναι υποχρεωμένοι να αναπροσαρμόσουν το λεξιλόγιό τους πάραυτα. Τι θα πει αύξηση; Για αύξηση μιλάνε πλέον μόνον οι ρέκτες της πεζοδρομιακής συνθηματολογίας και όχι οι «καθώς πρέπει χρήστες των υπηρεσιών». Κάπως έτσι πρέπει να σκέφτονται οι «ατσίδες - τεχνοκράτες» του κ. Σημίτη που προώθησαν την ανακοίνωσή τους στην Τ.Υ. και δια στόματος του— καθόλου λιτοδιδάιτου— και ευτραφούς νεολαίου τηλεπαρουσιαστή, ακούσαμε εκείνη την αποφράδα μέρα την αναπροσαρμογή (της τιμής) των τιμών και της νοημοσύνης μας.

Εμείς πάντως επιμένοντας στην «πεζοδρομιακή μας παιδεία» όταν ακούμε «αναπροσαρμογές» θα αντιλαμβανόμαστε «αυξήσεις». Και όχι απλώς αυξήσεις, αλλά χαράτσι πραγματικό. Γιατί τι άλλο ήταν αυτό το προσασχολινό μπαράζ των ανατιμήσεων; Περί αυξήσεων λοιπόν ο λόγος. Αυξήσεις που για μια ακόμα φορά, ήταν απόρροια της «μπακαλίστικης λογικής» της αρμόδιας περί των οικονομικών, κυβερνητικής παρεούλας.

«Έχουμε ελλείμματα; Θα τα πληρώσουν οι καταναλωτές» σκέφτηκαν και ξένοιαστοι παραδόθηκαν στην πασχαλινή ευωχία και βοηθώντας του παραδοσιακού οβελία, έσβησαν από τη μνήμη τους τις απεγνωσμένες κραυγές των χιλιάδων μισθοσυντηρητών πολιτών. Αλλά, είτε ήταν ενημερωμένος ο κ. πρωθυπουργός είτε όχι (χειρότερα γι' αυτόν δηλαδή) είτε αντιδίκησε ο κ. Σημίτης με τους αρμόδιους υπουργούς και το Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ είτε όχι, οι αυξήσεις, αυτές που ήρθαν και αυτές που έρχονται (και είναι πολύ περισσότερες), είναι κατά πολύ οδυνηρότερες από την περικοπή της ΑΤΑ. Κι αυτό γιατί οι αυξήσεις στα τιμολόγια των δημοσίων υπηρεσιών θα μετακυλήσουν στην άμεση παραγωγή αναπαραγόμενες κατά γεωμετρική πρόοδο, καθώς δεν υφίσταται πλέον κανένας έλεγχος αφού ισχύει το καθεστώς της «ελεύθερης αγοράς». Ποιος μπορεί να συγκρατήσει πλέον τον βιομήχανο τροφίμων ένδυσης και υπόδησης, από τον πειρασμό να αυξήσει και να επαυξήσει τις τιμές των προϊόντων του όταν το άλλοθι του είναι απόλυτα και επίσημα τεκμηριωμένο;

Πάντως τα πράγματα έχουν φτάσει στο οριακό τους σημείο, ή καθώς λέει με τη λαϊκίζουσα έκφραση της και η παραδοσιακή αριστέρα «ο κόμπος έφτασε στο χτένι». Από δω και πέρα ας αναλάβει ο καθένας τις ευθύνες του.

Η κυβέρνηση απέδειξε έμπρακτα ότι θα επιμένει στη «σταθεροποιητική» της λογική μέχρι εσχάτων. Τώρα πια γίνεται φανερό σε όλους τι εννοούσε όταν υποστήριζε ότι «καταναλώνουμε περισσότερα από όσα παράγουμε».

Έτσι, αφού ο συντελεστής της κατανά-

λωσης βρίσκεται σε απόλυτη συνάρτηση μ' αυτόν της παραγωγής, σε λίγο που θα σβήσουν και οι τελευταίες καμινάδες, θα σβήσουν και οι ελάχιστες ελπίδες μας για τη διασφάλιση στοιχειωδών όρων ανθρώπινης διαβίωσης. Και δεν είναι υπερβολή όλα αυτά αν αναλογισθούμε ότι κανένας πλέον δεν ενδιαφέρεται για την τύχη της εγχώριας παραγωγής (ο όρος «βιομηχανική ανάπτυξη» έχει διαγραφεί οριστικά από το κυβερνητικό λεξιλόγιο) που φθίνει καθημερινά προσεγγίζοντας την επικίνδυνη ζώνη της ολοκληρωτικής αφάνειας. Οι «προβληματικές» που αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανικής μας παραγωγής καρκινοβατούν επιδοτούμενες από το ισχύον βαλάντιο των εργαζόμενων και των συνταξιούχων και συντηρούνται μόνο για λόγους κοινωνικής πολιτικής (ανεργία κτλ.) ενώ οι λίγες ζωές και υγιείς βιομηχανίες που απέμειναν δέχονται τον αμείλικτο κοινοτικό ανταγωνισμό με αποτέλεσμα την αμφίβολη βιωσιμότητά τους στην προσεχή πενταετία. Η ανελαστικότητα της γεωργικής πολιτικής των Βρυξελλών θα προκαλέσει οδυνηρότατες επιπτώσεις όχι μόνο στο αγροτικό εισόδημα, αλλά στο σύνολο της εθνικής οικονομίας. Ήδη η επιτροπή άρχισε να εκφράζει τη μέγιστη δυσφορία της για την ολιγωρία και τις καταστροφικές που παρουσίασε η χώρα μας στα προγράμματα αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού της καλλιέργειας. Στις Βρυξέλλες εξάλλου έχουν αναθερμανθεί οι συζητήσεις για την ανατροπή της ισχύουσας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) καθώς διαπιστώνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού διοχετεύεται στα γεωργικά ταμεία, χωρίς να μένουν σοβαρά αποθέματα για άλλες αναπτυξιακές δραστηριότητες. Ήδη στη Ν. Γαλλία και στην Ιρλανδία οι παραγωγοί γεύονται τις συνέπειες από τα πρώτα μέτρα της Επιτροπής. Σύντομα και μεις εδώ θα συζητάμε πολύ για τις επιπτώσεις των αλλαγών που προγραμματίζονται στην έδρα της Κοινότητας. Τι θα γίνει λοιπόν; Ο κ. Σημίτης και το επιτελείο του, έχουν στραμμένη την προσοχή τους μόνο στις λογιστικές μανούβρες των αριθμών και ενδιαφέρονται ελάχιστα για την ύπαρξη ή μη κάποιας συνολικότερης οικονομικής πολιτικής που θ' ανοίξει με τον ένα ή άλλον τρόπο κάποια χαραμάδα στο ερεβώδες τούνελ της κρίσης.

Ο φετιχισμός των αριθμών και η ποσοστολαγνεία στην αποθέωσή τους. Αλλά κι

αν ακόμα υποθέσουμε ότι ο πληθωρισμός θα κατακτήσει επιτέλους τη μονοψήφια θέση του, κι αν μειωθούν τα ελλείμματα στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών, ποιο θα είναι το όφελος, όταν ο λαός της χώρας θα βιώνει στις παρυφές της έσχατης αθλιότητας; Μέχρι πού θα φτάσει τέλος πάντων ο περιορισμός της κατανάλωσης όταν δεν γίνεται τίποτα για την αύξηση της παραγωγής; Αλλά αν δεν ανακοπεί η ταχύτατη πτωτική πορεία της παραγωγής, η κατανάλωση θα είναι πάντα μεγαλύτερη ακόμη και όταν το ψωμί και η πείνα θα επαναποκτήσουν την κατοική τους σημασία. Η λογική των διαρκών και ατέρμονων αυξήσεων για την κάλυψη των ελλειμμάτων, τη στιγμή που δεν επιδεικνύεται η παραμικρή ευαισθησία για την αναδιάρθρωση, την ανασυγκρότηση και τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων υπηρεσιών, δεν είναι απλώς απλοϊκή, είναι πλέον επικίνδυνη. Επικίνδυνη διότι αφενός οι υπηρεσίες ξεχαρβαλώνονται και αφετέρου ο λαός εξαθλιώνεται. Επικίνδυνη γιατί αυτή η λογική δεν αντιμετωπίζει το πρόβλημα στις γεννεσιουργίες του αιτίες, αλλά ενισχύει τις προϋποθέσεις για να επανέρχεται με σοβαρότερες κάθε φορά επιπτώσεις. Και είναι πασίγνωστες πλέον οι αιτίες της κακοδαιμονίας των δημοσίων υπηρεσιών.

Είναι ωστόσο πασίγνωστη και η απροθυμία της κυβέρνησης να συγκρουσθεί με τα παρασιτικά κυκλώματα των μεσαζόντων και προμηθευτών, παρά τα τεράστια σκάνδαλα που αποκαλύφθηκαν σ' αυτούς τους χώρους. Τι να υπενθυμίσουμε εδώ; Τους εκσκαφείς που σκουριάζουν στην Πτολεμαΐδα, παρότι κόστισαν ορισμένα δισεκατομμύρια; Τα απλήρωτα χρέη των ηλεκτροβόρων ιδιωτικών επιχειρήσεων και των «προβληματικών» προς τη ΔΕΗ; Το μπουκόταρισμα της κατασκευής του «ελληνικού τηλεφώνου»; Αλλά ο κατάλογος των σκανδάλων και των παραλείψεων είναι ατέλειωτος.

Και περί αυτών, ουδέν. Ωστόσο, τίποτα δεν γίνεται και στο σκέλος της παραγωγικότερης αξιοποίησης των εργαζόμενων, τίποτα για τη συρρίκνωση της αργομισθίας, τίποτα για την εξάλειψη της πανάκριβης γραφειοκρατίας. Αλλά όλα αυτά ακριβώς συνθέτουν και τις αιτίες του προβλήματος. Ποιος θα τολμήσει λοιπόν να τις αγγίξει; Όχι ασφαλώς η σημερινή κυβέρνηση που παρά τη λαϊκή υποστήριξη σε δύο εκλογικές περιόδους αρνήθηκε να καταπιαστεί με την ουσία του προβλήματος. Ούτε όμως και μια ενδεχόμενη κυβέρνηση της αξιωματικής αντιπολίτευσης, καθώς έχει αποδείξει για δεκαετίες ολόκληρες τον αναχρονισμό και την ανικανότητά της. Μήπως η Αριστερά; Δυστυχώς θα μπορούσε, αν αποκούσε ολοκληρωμένη πρόταση εξουσίας, αλλά μέχρι να την αποκτήσει, θα έχει προηγηθεί η αποσάρθρωση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού της χώρας. Ιδού το δράμα των νεοελλήνων. □

Δεν ελέγχεται η οικονομία ελέγχοντα, όμως, οι μισθοί...

του Κώστα Δέδε

Επαυξάνεται η νέφωση στον οικονομικό ορίζοντα και η κυβέρνηση, με πρώτο τον πρωθυπουργό, εισπράττει τη λαϊκή αγανάκτηση και δυσφορία, που είναι αποτέλεσμα της αντιαναπτυξιακής πολιτικής λιτότητας, την οποία, η κυβέρνηση, έχει εφαρμόσει με ιδιαίτερη σκληρότητα. Τα μηνύματα από το «μετωπο» του πληθωρισμού είναι απελπιστικά, όπως, εξάλλου, περιμέναν οι αντικειμενικοί παρατηρητές. Οι πρώτες ενδείξεις για την πορεία του συναλλαγματικού μας ισοζυγίου (ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών) δεν είναι ευχάριστες και προβληματίζουν έντονα... Τα ελλείμματα του Δημόσιου Τομέα —τα οποία αποτελούν πηγή πληθωριστικών πιέσεων— δεν εξελίσσονται ικανοποιητικά, αφού η κυβέρνηση αδυνατεί να τα ελεγξει. Η ανεργία εξακολουθεί να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα (γύρω στο 10% του ενεργού πληθυσμού) και οι ιδιωτικές επενδύσεις, ιδιαίτερα αυτές που ορισμένοι τραπεζικοί παράγοντες είχαν προβλέψει να γίνονται κατά κόρον μετά τα μέτρα του '85, δεν διακρίνονται ούτε με το τηλεσκόπιο. Το γεγονός, πάντως, ότι αρκετές εξαγωγικές επιχειρήσεις (π.χ. κλωστοϋφαντουργικές) έχουν κέρδη —όπως αυτό προκύπτει από τους ισολογισμούς και την κίνηση στο αναμικρό μας χρηματιστήριο— δε σημαίνει ότι μεταστρέφεται το επενδυτικό κλίμα. *Και τούτο γιατί απουσιάζουν η αναπτυξιακή διαδικασία, η διαφάνεια των κυβερνητικών προθέσεων, η σοβαρότητα και φερεγγυότητα των κυβερνητικών χειρισμών και η προοπτική επιχειρηματικών κερδών.* Σε ό,τι αφορά στα κεφάλαια για επενδύσεις από το εξωτερικό, τα τελευταία στοιχεία της Τραπεζής Ελλάδος πληροφορούν ότι τα ιδιωτικά κεφάλαια, που εισέρευσαν στη χώρα μας στο διάστημα Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 1987, ήταν μειωμένα κατά 33% σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά.

Τα μηνύματα λοιπόν, από την οικονομία, οι αντιδράσεις παραγόντων του ΠΑΣΟΚ, τα δημοσιεύματα εφημερίδας που είναι συνήθως καλά πληροφορημένη σε θέματα αναδομήσεων... θα πρέπει να έχουν δημιουργήσει κάποιους σοβαρούς προβληματισμούς στον κ. Κ. Σημίτη. Και αυτό διότι ενώ κύριος εμπνευστής των κακοδαιμονιών και τριγμών της οικονομίας είναι ο ίδιος ο πρωθυπουργός αυτοί που εισπράττουν, τελικά, ολόκληρο το «ανάθεμα» είναι οι οικονομικοί υπουργοί. Έτσι, οι προβληματισμοί που υπάρχουν τώρα είναι εμπλουτισμένοι με εμπειρίες, που δημιούργησαν συνάδελφοι του κ. Σημίτη με την «κυβερνητική τους καρατόμηση» που ορισμένες φορές συνοδεύτηκε από «κομματική διαγραφή ή αποχώρηση»...

Στο χορό των ανατιμήσεων...

Τα μεγέθη και οι δείκτες της οικονομίας δεν εξελίσσονται όπως ευελπιστούν οι κυβερνητικοί και άλλοι παράγοντες, ικανοποιητικά. Συγκεκριμένα:

Πρώτον: ο πληθωρισμός είναι απολύτως βέβαιο ότι δεν θα πιάσει το στόχο 10% (αρχή - τέλος 1987). Αρμόδιοι παραγοντες πιστεύουν ότι ο δείκτης τιμών καταναλωτή θα ξεπεράσει το 14% εκτός και αν η κυβέρνηση καταφύγει στη γνωστή μεθοδο του «παγώματος» των τιμών και των πιστωτικών περιορισμών, όπως έκανε το 1986. Ήδη, μόνο στο πρώτο τρίμηνο ο τιμάρθμος ήταν 4,8% χωρίς να υπολογίζεται, μέχρι στιγμής, η επιπτώση του Φ.Π.Α.

Μεγάλο ρόλο στην αύξηση του τιμάρθμου έπαιξαν οι ανατιμήσεις των τιμολογίων υπηρεσιών ορισμένων Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (ΔΕΚΟ). Αναπροσαρμογές που κρίθηκαν αναγκαίες (ΔΕΗ 12%, ΟΤΕ 10,6%, υπεραστικών λεωφορείων 12%, ΕΛΤΑ ως 30%, Ολυμπιακή Αεροπορία 28%). Και θεωρήθηκαν ως απαραίτητες γιατί η κυβέρνηση δεν μπορεί να περιορίσει τις δαπάνες των ΔΕΚΟ και κοιτάζει να μειώσει τα ελλείμματα τους με αύξηση των εσόδων τους· δηλαδή των τιμολογίων τους.

Επικεινται τώρα ανατιμήσεις των κομιστρών των ΕΑΣ. ΟΣΕ και ταξί. Ενδεχομένως, μάλιστα να έχουμε και αυξήσεις τιμών στα καύσιμα αφού υπάρχει επιβάρυνση του λογαριασμού πετρελαιοειδών.

Με τιμάρθμο, λοιπόν, που στο τρίμηνο έφτασε σχεδόν το 5% η κυβέρνηση του κ. Παπανδρέου καθόρισε —ακουσον άκουσον (!)— ΑΤΑ μόνο 2,7 για το τετράμηνο. Επίσης η κυβέρνηση προτίθεται να καθορίσει ΑΤΑ μόνο 1% για το δεύτερο τετράμηνο. Αυτή η ΑΤΑ - πρόκληση πέραν από τη δυσφορία και αγανάκτηση που έχει δημιουργήσει στους εργαζόμενους και συνταξιούχους, έχει προκαλέσει ερωτηματικά σε αρκετούς επιχειρηματίες, οι οποίοι στηρίζονται κυρίως στην εσωτερική αγορά.

Φυσικά, τα ερωτηματικά αυτά βρίσκουν απάντηση στην ίδια την κυβερνητική επιδίωξη για μείωση της κατανάλωσης και γενικότερα της ρευστότητας της οικονομίας.

Ανησυχία για το συνάλλαγμα μας

Σε ό,τι αφορά δεύτερον στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (εμπορικό ισοζύγιο συν ισοζύγιο αδήλων πληρωμών) τα σχετικά μεγέθη για το δίμηνο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου δεν είναι ευχάριστα. Το έλλειμμα συγκεκριμένα, έχει διαμορφωθεί στα 403 εκατ. δολ. και στόχος για όλο το 1987 είναι να φθάσει συνολικά τα 1,2 δις δολ., έναντι 1,8 δις δολ. το 1986. Εκφράζονται απορροδιούς παράγοντες, φόβοι ότι το έλλειμμα θα υπερβεί το στόχο.

Εκείνο, πάντως που δημιουργεί ανησυχία είναι το μέγεθος του εμπορικού ελλείμματος, το οποίο παρουσιάζει μικρή μόνο βελτίωση (6,4%). Η επίδοση αυτή οφείλεται στη χαμηλή (μόλις 3%) αύξηση των εξαγωγών μας χωρίς καύσιμα, σε σχέση με το αντίστοιχο δίμηνο πέρσι, παρά τη μείωση των αποδοχών και τη διολίσθηση της δραχμής για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Έχουμε επίσης μια αύξηση (4,1%) των εισαγωγών χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα καύσιμα, παρά το σύνολο των μετρών λιτότητας.

Αναμένεται να σημειωθεί κατά τους επόμενους μήνες μια αύξηση των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων εξαιτίας των καταστροφών που υπέστη η αγροτική παραγωγή.

Για φέτος δεν αναμένεται αξιολογή μεταβολή στα κονδύλια των ισοζυγίων αδήλων. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά στις εισπράξεις μας από τον τουρισμό εκφράζονται φόβοι ότι θα επηρεασθούν από τα ελληνοτουρκικά.

Οι πρώτες, πάντως, ενδείξεις οδηγούν στην άποψη ότι ο στόχος των 1,2 δις δολ. δεν είναι επιτεύξιμος.

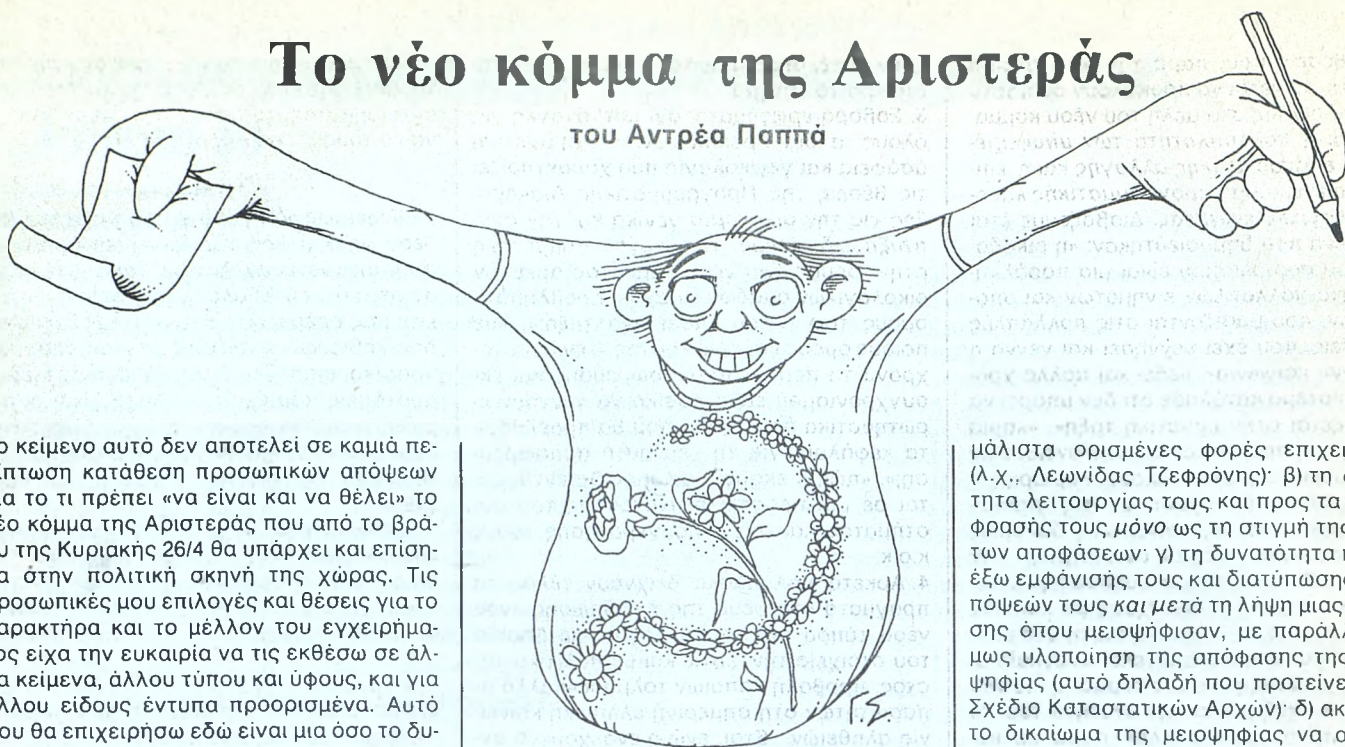
Θα πρέπει τέλος να παρατηρήσουμε ότι η βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών πέρσι οφείλεται σε συγκυριακά διεθνή δεδομένα, όπως ήταν οι χαμηλές τιμές πετρελαίου και τα επιτόκια (συνολικό όφελος 1,1 δις δολ.) και στις αυξημένες εισπράξεις μας από την ΕΟΚ. *Η απουσία βελτιώσεων — λόγω αντιαναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής— σε ορισμένα μεγέθη του συναλλαγματικού ισοζυγίου (διαρθρωτικές αλλαγές) δεν επιτρέπουν ουσιαστική και σε μόνιμη βάση μείωση του ελλείμματος.*

Αποτελεί, επομένως, κακή αλλά και επικίνδυνη επισήμανση ο ισχυρισμός των αρμοδίων του ΥΠΕΘΟ ότι «η αυστηρή τήρηση του σταθεροποιητικού προγράμματος —της οικονομικής πολιτικής δηλαδή— παραμένει επιτακτική ανάγκη» για τη συνεχιση της ενοίκης πορείας του ισοζυγίου πληρωμών, του πληθωρισμού κλπ. Αλλά ακόμα και στην ιδεατή περίπτωση που το πρόγραμμα επιτυγχάνει πλήρως τι θα συνέβαινε στην οικονομία όταν θα επανεμφανιστάμενο; Δεν θα διογκωνόνταν οι οικονομικοί δείκτες ξανά; Εκτός και αν ο κ. Παπανδρέου σκοπεύει να κρατήσει σε ισχύ το πρόγραμμα αυτό, όσο καιρο είναι πρωθυπουργός...

Το νέο κόμμα της Αριστεράς

του Αντρέα Παππά

Το κείμενο αυτό δεν αποτελεί σε καμιά περίπτωση κατάθεση προσωπικών απόψεων για το τι πρέπει «να είναι και να θέλει» το νέο κόμμα της Αριστεράς που από το βράδυ της Κυριακής 26/4 θα υπάρχει και επίσημα στην πολιτική σκηνή της χώρας. Τις προσωπικές μου επιλογές και θέσεις για το χαρακτήρα και το μέλλον του εγχειρήματος είχα την ευκαιρία να τις εκθέσω σε άλλα κείμενα, άλλου τύπου και ύφους, και για άλλου είδους έντυπα προορισμένα. Αυτό που θα επιχειρήσω εδώ είναι μια όσο το δυνατόν πιο ψύχραιμη αντικειμενική, αποστασιοποιημένη περιγραφή των βασικών ιδεών και προτάσεων για τη φυσιογνωμία και την πολιτική του νέου κόμματος που διατυπώθηκαν, διασταυρώθηκαν και ενίοτε συγκρούστηκαν στα πλαίσια του προσυνεδριακού διαλόγου. Πηγή και αφορμή για την παρουσίαση αυτή αποτέλεσε η ενεργός συμμετοχή μου στη συντακτική επιτροπή της 'Ανοιξης (του ειδικού περιοδικού διαλόγου που εκδόθηκε με αφορμή το Ιδρυτικό Συνέδριο) και ειδικότερα τα 60 περίπου κείμενα που εκ των πραγμάτων πέρασαν από τα χέρια μου.

Καταστατικές Αρχές

Στο θέμα των καταστατικών αρχών μπορεί κανείς να πει με βεβαιότητα πως ο προβληματισμός στρέφεται όπως ήταν άλλωστε επόμενο, κυρίως γύρω από τις καινοτομίες και τους νέους θεσμούς που προτείνονται στο σχετικό κείμενο της Κεντρικής Π.Ο.Ε. Αναλυτικότερα:

1. Το Διαρκές Συνέδριο. Απόλυτη, τολμώ να πω, επιδοκιμασία και ομοφωνία περιβάλλει το νέο αυτό θεσμό. Η ανάγκη να μην υποκαθίστανται η πολιτική βούληση των μελών του κόμματος από εκείνη της όποιας, έστω και δημοκρατικότερα εκλεγμένης, κεντρικής επιτροπής στις μεζονος σημασίας πολιτικές αποφάσεις φαίνεται πως αποτελούσε ώριμο αίτημα για έναν ολοκληρωμένο κόσμο της αριστεράς. Πρόκειται για τον κόσμο εκείνο που έχει συνειδητοποιήσει πως πολλά από τα τερατώδη λάθη που σημάδεψαν συχνά τη μοίρα του αριστερού κινήματος στον τόπο μας θα είχαν αποφευχθεί αν η κομματική βάση του κόμμα τελικά το ίδιο, είχε μπορέσει να κάνει τη φωνή του να ακουστεί και δεν είχε υποκατασταθεί από τα κατά καιρούς «καθοδηγητικά όργανα». Με δεδομένη λοιπόν την καταρχήν συμφωνία για την ιδέα του Διαρκούς Συνεδρίου, κάποιες προτάσεις που κατατίθενται έχουν, θα έλεγε κανείς, βελτιωτικό ή ενισχυτικό του ρόλου του χαρακτήρα (λ.χ., τα θέματά του να μπορούν να καθοριστούν και από τις πρωτοβάθμιες οργανώσεις).

Ανάλογη ομοφωνία υπάρχει και για τον αναγγελόμενο θεσμό του *εσωτερικού δημοψηφίσματος* σε κρίσιμα για το κόμμα θέματα, όπως επίσης και για την καταστατική δέσμευση της Κεντρικής Επιτροπής να «θέτει στη διάθεση των μελών όλα τα απαραίτητα στοιχεία και τις πληροφορίες που διαθέτει» σε συνδυασμό βέβαια με την πρόβλεψη για χωρίς όρια και προς όλες τις κατευθύνσεις (οριζόντια και κάθετα) ενημέρωσή.

2. Η τάση για κομματική αποκέντρωση και περιφερειοκεντρική οργάνωση που διαπνέει γενικά το κείμενο των Καταστατικών Αρχών φαίνεται επίσης να συναντάει τη γενική επιδοκιμασία. Οι όποιες μάλιστα προτάσεις διατυπώνονται τείνουν σαφώς προς την ακόμα παραπέρα, σε σχέση με τα προβλεπόμενα, ενίσχυση του ρόλου των περιφερειακών οργάνων. Παράλληλα, από πολλούς επισημαίνεται η ανάγκη να σπάσει το κλασικό, παραδοσιακό σχήμα ένταξης και λειτουργίας των μελών (κλαδικά, τοπικά) και να διευρυνθεί με τη δυνατότητα συμμετοχής τους είτε σε ομάδες ειδικού ενδιαφέροντος (γυναίκες, οικολογικό κλπ.) είτε ακόμα και σε επιτροπές με συγκεκριμένο κάθε φορά αντικείμενο δουλειάς.

3. Το Συμβούλιο των Βετεράνων. Ορισμένες πλευρές αμφισβητούν τη χρησιμότητά του και τη λειτουργικότητά του (τουλάχιστον για την πρώτη φάση λειτουργίας του νέου κόμματος) ενώ, αντίθετα, άλλοι επικροτούν το θεσμό, επισημαίνοντας ότι δίνει λύση στο πρόβλημα της βιολογικής ανανέωσης των κεντρικών οργανώσεων ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει και την αξιοποίηση της πείρας των ιστορικών στελεχών.

4. Οι τάσεις. Πρόκειται σίγουρα για το πιο πολυσυζητημένο θέμα των προσυνεδριακών συνελεύσεων και κειμένων. Εδώ η εικόνα, της αγαστής σύμπτωσης ή έστω των μικροδιαφορών μόνο, αλλάζει. Υπάρχουν έτσι απόψεις που ζητούν (αφού πρώτα αποκλείουν όλες τους το ενδεχόμενο μιας Ομοσπονδίας κομμάτων ή τάσεων): α) τη μη θεσμοθέτησή τους, με πολύ ενδιαφέροντα

μάλιστα ορισμένες φορές επιχειρήματα (λ.χ., Λεωνίδας Τζεφρόνης)· β) τη δυνατότητα λειτουργίας τους και προς τα έξω έκφρασής τους μόνο ως τη στιγμή της λήψης των αποφάσεων· γ) τη δυνατότητα προς τα έξω εμφάνισής τους και διατύπωσης των απόψεών τους και μετά τη λήψη μιας απόφασης όπου μειοψήφισαν, με παράλληλη όμως υλοποίηση της απόφασης της πλειοψηφίας (αυτό δηλαδή που προτείνει και το Σχέδιο Καταστατικών Αρχών)· δ) ακόμα και το δικαίωμα της μειοψηφίας να αρνείται την υλοποίηση μιας απόφασης που δεν την εκφράζει! Κι όλα αυτά παράλληλα με δεκάδες άλλες αποχρώσεις και μικροδιαφοροποιήσεις σε θέματα όπως ο τρόπος εκπροσώπησης τους στα όργανα, το αν θα πρέπει να εκπροσωπούνται αναλογικά σε επιτεδο Κεντρικής Επιτροπής και Εκτελεστικού Γραφείου ή μόνο Κεντρικής Επιτροπής, κ.ο.κ.

Θα μπορούσε να πει κανείς πως η κρισιμότητα του θέματος των τάσεων και η πολυμορφία των απόψεων που διατυπώνονται θα έπρεπε να αναμένονται σε έναν πολιτικό οργανισμό που τα ιδρυτικά του μέλη (οργανώσεις ή άτομα) θεωρούν δεδομένο —πέρα από τα τυχόν αλλά κοινά ή μη σημεία τους— πως η δημοκρατική λειτουργία, η πολυφωνία, η διαφάνεια και η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών έχει αναχθεί σε μη διαπραγματεύσιμη γενικής ισχύος αρχή, μια και όπως έχει και έμπρακτα αποδειχτεί, η εσωτερική δομή και λειτουργία ενός πολιτικού οργανισμού αποτελεί και το προεיקασμα της κοινωνικής και κυβερνητικής του πρακτικής. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι, ανεξάρτητα από τη συγκεκριμένη θέση τους για το ζήτημα των τάσεων, όλοι όσοι καταθέτουν τις απόψεις τους σπεύδουν να τονίσουν πως η δημοκρατική αλλά και αποτελεσματική ταυτόχρονα λειτουργία του νέου κόμματος δεν μπορεί τελικά να εξασφαλιστεί από κάποια (έστω και τα πιο άψογα) κείμενα, αλλά θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη διαμόρφωσή ή μη μιας νέας δημοκρατικής αριστερής πολιτικής κουλτούρας.

Προγραμματική Διακήρυξη

Το θέμα των προγραμματικών αρχών του νέου κόμματος, των προτάσεων του τελικά προς την κοινωνία, είναι προφανώς τεράστιο και τα ζητήματα που προκύπτουν από το σχετικό κείμενο άπειρα. Θα προσπαθήσω εδώ να επισημάνω κάποια από αυτά, που, κατά την ταπεινή μου πάντοτε γνώμη, αναδεικνύονται από τον προσυνεδριακό διάλογο σε σημεία αιχμής ή ακόμα και τριβής:

1. Δύο θέσεις που, παρά την πρωτοτυπία τους, δεν φαίνεται να προκαλούν ουσιαστικές αντιδράσεις στα μέλη του νέου κόμματος είναι η *πολλαπλότητα των υποκειμένων της επαναστατικής αλλαγής* και η *επιλογή για ένα κόμμα προγραμματικής και όχι ιδεολογικής ενότητας*. Διαβάζουμε έτσι σε κείμενα που δημοσιεύτηκαν: «η οικοδόμηση του σοσιαλισμού είναι μια παράλληλη πορεία πολλαπλών κινήσεων και υποκειμένων, που βασίζονται στις πολλαπλές αντιθέσεις, που έχει γεννήσει και γεννά η σύγχρονη κοινωνία», «εδώ και πολλά χρόνια η αριστερά κατάλαβε ότι δεν μπορεί να περιορίζεται στην εργατική τάξη», «καμιά από τις παραπάνω κοινωνικές αντιθέσεις δεν μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίαρχη ή δευτερεύουσα σε σχέση με τις υπόλοιπες... καμιά από τις κοινωνικές δυνάμεις που υφίστανται αυτές τις ανισότητες... δεν μπορεί να θεωρείται πρωτεύουσα ή δευτερεύουσα σημασίας σε σχέση με κάποιες άλλες», όπως επίσης και «η πίστη στο μαρξισμό δεν μπορεί να αποτελεί αναγκαίο όρο για την ένταξη στο νέο κόμμα» ή «το νέο κόμμα να αναζητήσει την ενότητά του σε κάποιο πρόγραμμα μάλλον παρά σε κάποιες ιδεολογικές αρχές μια και οι διαφορετικοί δρόμοι συγκροτούν στο βάθος διαφορετικές ιδεολογικές επιλογές».

2. Ένα άλλο θέμα που δείχνει να απασχολεί το σύνολο σχεδόν των ιδρυτικών μελών —και μάλιστα στη συντριπτική τους πλειοψηφία προς την ίδια κατεύθυνση— είναι η ανάγκη το νέο κόμμα να υπάρξει με όρους σαφούς *αυτονομίας και προβολής της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του*. Όλα φαίνονται να συγκλίνουν στην άποψη ότι μόνο στο μαζικό κίνημα ή σε επιμέρους ζητήματα μπορεί ο νέος φορέας να συνεργάζεται με τα υπάρχοντα κόμματα της Αριστεράς. Κάθε σκέψη για μονιμότερη συνεργασία και εκλογική ή κυβερνητική σύμπραξη με άλλο κόμμα θα πρέπει να αποκλείεται —τουλάχιστον για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ώσπου να αλλάξουν, αν αλλά-

ξουν ποτέ, οι όροι με τους οποίους τίθεται σήμερα το ζήτημα.

3. Σοβαρά ερωτήματα, όχι κατ' ανάγκη για όλους τα ίδια, προκύπτουν από τη σχετική ασάφεια και γενικόλογια που χαρακτηρίζει τις θέσεις της Προγραμματικής Διακήρυξης για την *οικονομία* γενικά και την *ανάπτυξη* ειδικότερα. Η ενεργός συμμετοχή στην ίδρυση του νέου κόμματος αρκετών οικολογικών ομάδων ενισχύει προβληματισμούς του τύπου «ποια ανάπτυξη;», «με ποιους όρους και ποιο κόστος;», ενώ ταυτόχρονα τα περί νέας συσσώρευσης και εκσυγχρονισμού είναι φυσικό να γεννούν ερωτηματικά όπως «από πού θα προέλθουν τα κεφάλαια για τη νέα αυτή συσσώρευση;», «πώς ο εκσυγχρονισμός θα εντάσσεται σε μια προοπτική ανατροπής του συστήματος και όχι ανασυγκρότησής του;», κ.ο.κ.

4. Αρκετά πολύπλοκα δείχνουν τέλος τα πράγματα στο θέμα της διατύπωσης ενός νέου τύπου αριστερού λόγου, με βασικό του στοιχείο την, έστω και με πολιτικό κόστος, προβολή κάποιων τολμηρών αλλά απαραίτητων στη σημερινή ελληνική κοινωνία αληθειών. Έτσι, ενώ η ενδεχόμενη *αντιδημοτικότητα* κάποιων πολιτικών τοποθετήσεων του νέου κόμματος αναφέρεται ή αντιμετωπίζεται από όλους σαν ενδεχόμενο, διαφωνίες φαίνεται να προκύπτουν σε ό,τι αφορά τις προεκτάσεις του αντιδημαγωγικού και αντιλαϊκιστικού αυτού στοιχείου. Το κατά πόσον λοιπόν και με ποιο «κόστος» ή προσδοκία ψήφων μπορεί και πρέπει να επηρεάζει την πολιτική του νέου κόμματος αποτελεί ήδη, και θα αποτελέσει ακόμα περισσότερο στο μέλλον, ένα από τα λεπτά εκείνα σημεία όπου είναι πιθανό να προκύψουν σοβαρές διαφωνίες. Πόσο εύκολα μπορούν άραγε να συγκεραστούν απόψεις που ξεκινούν από «την ανάγκη υπαρξής προνομιακών πεδίων παρέμβασης (οικολογία, δικαιώματα μειοψηφιών κλπ.)» ή την «πριν από όλα δράση και αναφορά στα μαζικά και κοινωνικά κινήματα» και φτάνουν ως την έκκληση για «κεντρική πο-

λιτική πρόταση» που θα αποδεικνύει τη «σοβαρότητα και φερεγγυότητα» του όλου εγχειρήματος, το οποίο δεν μπορεί «παρά να λειτουργεί σαν πρόταση εξουσίας»;

Τίτλος

Είναι ίσως ήδη γνωστό από τις εφημερίδες πως ο τίτλος Νέα Ελληνική Αριστερά (ΝΕΑ) επικρατεί μάλλον οριστικά. Δεν ξέρω αν σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός πως, είτε μας αρέσει είτε όχι, ο τίτλος έχει σχεδόν καθιερωθεί τουλάχιστον σε δημοσιογραφικό επίπεδο, αλλά οι περισσότερες προτάσεις που έχουν κατατεθεί και οι περισσότερες ψηφοφορίες ιδρυτικών συνελεύσεων συγκλίνουν προς το ΝΕΑ ή έστω το πολύ συγγενικό του Νέα Αριστερά (ΝΕΑ).

Έστω πάντως και ενημερωτικά, θα άξιζε νομίζω τον κόπο να παρατεθούν και μια σειρά άλλοι τίτλοι που έχουν ακουστεί —με μικρή συνήθως απήχηση είναι αλήθεια— στα πλαίσια του προσυνεδριακού διαλόγου:

ΔΕΑ (Δημοκρατική Ελληνική Αριστερά)

ΕΛΑΝΑ (Ελληνική Ανανεωτική Αριστερά)

ΔΑ (Δημοκρατική Αριστερά)

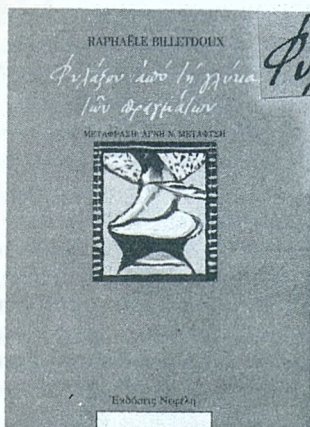
ΕΑΑΚΣ (Ελληνική Ανανεωτική Αριστερά Κομμουνιστών - Σοσιαλιστών)

ΑΚΕΛ (Ανανεωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού).

Για όλα αυτά τα ζητήματα η απάντηση δεν θα αργήσει βέβαια να δοθεί. Μόλις 2-3 μέρες μετά τη δημοσίευσή του κειμένου αυτού, το Ιδρυτικό Συνέδριο θα έχει αποφανθεί. Στο βαθμό ωστόσο που κάθε αντίληψη μονολιθικότητας και οριστικής επίληψης των προβλημάτων «αποκηρύσσεται μετά βδελυγμίας» από τους ανθρώπους που ανέλαβαν το έργο της συνιδρύσης του νέου κόμματος η γνώση και πληροφόρηση για τις ιδέες που κυκλοφόρησαν ή κυκλοφορούν στους κόλπους του δεν μπορεί —άσχετα από την τύχη που αυτές θα έχουν στο Συνέδριο— παρά να θεωρείται όχι μόνο χρήσιμη αλλά και απαραίτητη.

ΤΩΡΑ Τό καινούργιο μυθιστόρημα της

ΡΑΦΑΕΛ ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ

Φυλάξω 'από 'ι' γλώσσα
τ'ων φρεγμαίων

ΝΕΦΕΛΗ

ΧΑΡΗ ΛΑΜΠΙΔΗ

ΧΑΡΗ ΛΑΜΠΙΔΗ

Αντί-επιθέσεις

γιά την Γλώσσα,
γιά τόν Έλληνισμό

ΚΕΤΕΡΕΑ ΚΥΡΤΙΚΗ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝ

Στά κεντρικά βιβλιοπωλεία

Η ΔΗ.ΑΝΑ. διχάζεται και εν συνεχεία τριχοτομείται

του Πάνου Παναγιωτόπουλου

Σε λίγους μήνες (ακριβέστερα, στις 6 Σεπτεμβρίου του 1987) η «Δημοκρατική Ανανέωση», του κ. Κωστή Στεφανόπουλου, κλείνει δύο χρόνια ζωής.

Η αποτίμηση της πορείας της στο χρονικό διάστημα που διέρρευσε από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα δεν βρίσκει συμφωνούς εκείνους που την επιχειρούν. Διότι συναρτάται άμεσα με το πολιτικό νόημα και τις προοπτικές, που διέβλεπε ο καθένας στην πρωτοβουλία που πήρε το 1985 ο Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος και οι βουλευτές που τον ακολούθησαν, για τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού σχηματισμού, ο οποίος —όπως έχει ειπωθεί πολλές φορές από τότε— «έχει πολιτικές και όχι ιδεολογικές διαφορές με τη Ν.Δ. του κ. Μητσοτάκη».

Δεν είναι μυστικό άλλωστε, ότι η αντίθεση προς το πρόσωπο του σημερινού αρχηγού της Ν.Δ. ήταν ο κυριότερος λόγος που οδήγησε στην ίδρυση της ΔΗΑΝΑ.

Αντίθεση, η οποία ανεξάρτητα από τον προσωπικό της χαρακτήρα, είχε παράλληλα —ή προσέλαβε εκ των υστέρων— μια πολιτική διάσταση που συνοψιζόταν στο επιχείρημα ότι «με τον Κ. Μητσοτάκη στην αρχηγία της Ν.Δ. η παράταξη δεν μπορεί να επιστρέψει στην εξουσία σε ορατό χρόνο, γιατί στην αντιπαράθεσή του με τον Ανδρέα Παπανδρέου είναι, εκ των προτέρων, ο χαμένος...».

Βέβαια, θα είναι άδικο αν δεν αναφερθεί ότι ορισμένα κοινοβουλευτικά και κομματικά στελέχη της Ν.Δ., που ακολούθησαν τον κ. Στεφανόπουλο στο πολιτικό του εγχείρημα (όπως π.χ. ο βουλευτής κ. Στρ. Στρατήγης και το πρώην μέλος της Ε.Ε. της Ν.Δ. κ. Βασ. Μεγγίνας) προεξέτειναν ακόμη περισσότερο τον προβληματισμό τους. Και προέβαλαν από την αρχή της ίδρυσης της ΔΗΑΝΑ την άποψη ότι γενικότεροι πολιτικοί λόγοι επέβαλαν την παρουσία ενός τρίτου πολιτικού σχηματισμού, που θα καταλάμβανε τον ενδιάμεσο χώρο, μεταξύ Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ και με το μικρό, αλλά στρατηγικά σημαντικό, ποσοστό που θα εξασφάλιζε θα αποτελούσε τον κατ' εσχόλην ρυθμιστικό παράγοντα, για τις πολιτικές εξελίξεις. Αίροντας, μάλιστα, τα πολλαπλά αδιέξοδα που δημιουργεί ο δικομματισμός στο μεταδικτατορικό πολιτικό τοπίο και ανοίγοντας το δρόμο για την επίλυση, με «συναινετικό τρόπο», των κρίσιμων προβλημάτων, που αντιμετωπίζει σήμερα η ελληνική κοινωνία.

Οι πιο πάνω αναφορές είναι εξαιρετικά περιορισμένες και αποσπασματικές για να εκληφθούν σαν μια προσπάθεια αναδρομής στα αντικειμενικά και υποκειμενικά δεδομένα, που οδήγησαν στη δημιουργία της ΔΗΑΝΑ. Εφ' όσον τα δεδομένα αυτά συναρτώνται άμεσα και με το γενικότερο πρόβλημα ηγετικών προτύπων, αλλά και πολιτικής στρατηγικής για την επαναφορά τους στην εξουσία, που αντιμετωπίζουν οι συντηρητικές και φιλελεύθερες δυνάμεις, τα τελευταία χρόνια.

Η ουσία για την προσέγγιση στην παρούσα κατάσταση, που επιχειρεί αυτό το σημείωμα είναι ότι από επίσημα χείλη της ηγεσίας της «Δημοκρατικής Ανανέωσης» ακούγεται σήμερα η διαπίστωση ότι «η μέχρι τούδε πορεία του κόμματος είναι κατώτερη από τις προσδοκίες που συνόδευσαν την ίδρυσή του».

Τα απαισιόδοξα αυτά συμπεράσματα, τα οποία βασίζονται στις πενιχρές εκλογικές επιδόσεις, που σημείωσε η ΔΗΑΝΑ κυρίως στις τελευταίες δημοτικές εκλογές, αλλά και σε άλλες επιμέρους εκλογικές αναμετρήσεις (όπως π.χ. στις περιφερειακές και φοιτητικές εκλογές) προκαλούν ήδη σημαντικές διαφοροποιήσεις, σε σχέση με το ποια πρέπει να είναι η ακολουθητέα πορεία, μεταξύ των βασικών στελεχών της ΔΗΑΝΑ.

Για τα αίτια αυτής της φθίνουσας πο-

ρείας προβάλλονται πολλές απόψεις, στις οποίες ο περιορισμένος χώρος αυτού του σημειώματος δεν επιτρέπει να γίνει εκτενέστερη αναφορά.

Το βέβαιον είναι ότι αυτή τη στιγμή ο κόμμα και οι πλέον αισιόδοξοι στη ΔΗΑΝΑ δεν δίνουν στο κόμμα τους περισσότερο από 2,5% σε εκλογική δύναμη σε όλη την επικράτεια. Ποσοστό που, όπως εκτιμάται, αφαιρεί από τη ΔΗΑΝΑ «την δυνατότητα ευρύτερων πρωτοβουλιών καθοριστικής πολιτικής σημασίας» αλλά από την άλλη πλευρά «δεν εκμηδενίζει το ρόλο, που μπορεί δυνάμει, να παίξει στις μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις».

Οι συσχετισμοί

Από το πώς βλέπουν τα διάφορα στελέχη της ΔΗΑΝΑ τις πολιτικές εξελίξεις να διαμορφώνονται στο μέλλον, καθορίζεται και η δική τους πολιτική στάση και προοπτική στον παρόντα χρόνο.

Έτσι, οι εσωκομματικοί συσχετισμοί στη «Δημοκρατική Ανανέωση» παρουσιάζονται σήμερα ως εξής:

● Έξι βουλευτές, οι κ. Ν. Αναστασόπουλος (Μεσσηνίας), Δ. Μανουσάκης (Πέλλας), Θ. Γάτσος (Πέλλας), Δ. Βρεττάκος (Β' Αθηνών), Ηλ. Μαλεβίτης (Αχαΐας) και Γ. Μουτζουρίδης (Αργολίδας) φαίνεται ότι επιθυμούν την επιστροφή, ή εν πάση περιπτώσει, τη συνεργασία με τη Ν.Δ.

Προς την ίδια κατεύθυνση λέγεται ότι στρέφονται και ορισμένα εξωκοινοβουλευτικά στελέχη της ΔΗΑΝΑ, όπως ο κ. αντιπρόεδρος της ΟΝΝΕΔ Μ. Μανωλάκος, προβάλλοντας, σε κατ' ιδίαν συνομιλίες του, την άποψη ότι «ο κόσμος που ψηφίζει Ν.Δ., ψηφίζει σε τελευταία ανάλυση το κόμμα κι όχι τον Μητσοτάκη».

● Δύο βουλευτές, οι κ. Κ. Πρίντζος (Μαγνησίας) και Κ. Γιατράκος (Λακωνίας), στους οποίους λέγεται ότι προσετέθη τελευταία και ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος κ. Δ. Νιάνιαν (Λέσβος) φαίνεται ότι απορρίπτουν την επιλογή της επιστροφής ή της συνεργασίας με τη Ν.Δ. Και επιμένουν ότι «το κέντρο βάρους της εξουσίας δεν πρόκειται να μετατοπισθεί ούτε και στις επόμενες βουλευτικές εκλογές από το χώρο του ΠΑΣΟΚ».

Κατά συνέπεια, φέρονται ως «θετικά προκατειλημμένοι» απέναντι σε οποιαδήποτε μελλοντική πρωτοβουλία του προέδρου του ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργού, με την οποία ο κ. Παπανδρέου θα επεδίωκε

να διευρύνει τα σημεία πολιτικής του στήριξης στα δεξιότερα του κυβερνώντος κόμματος.

Την ίδια άποψη φαίνεται να υιοθετούν και άλλα εξωκοινοβουλευτικά στελέχη, όπως η τ. βουλευτής Ηλείας κ. **Φρ. Σπεντζάρη**, ο Γεν. Γραμματέας του Κόμματος κ. **Β. Βαλής** κλπ.

● Στις δύο προαναφερθείσες και αισθητά διαφοροποιημένες τάσεις πρέπει να προστεθεί και μια τρίτη, η οποία εκφράζεται από στελέχη του στενού πολιτικού περιβάλλοντος του προέδρου της ΔΗΑΝΑ κ. Κωστή Στεφανόπουλου, όπως ο βουλευτής επικράτειας κ. **Στρ. Στρατήγης** και ο υπεύθυνος Τύπου της ΔΗΑΝΑ και μέλος του πολιτικού της γραφείου κ. **Β. Μαγγίνας** καθώς και ο γραμματέας της νεολαίας κ. **Α. Λυκουρέτσος**. Σύμφωνα με τη συλλογιστική αυτών των στελεχών που μπορεί κανείς να πει ότι εκφράζουν την «κυρίαρχη τάση» μέσα στο κόμμα, εφ' όσον ασκούν σημαντική επιρροή στον κ. Στεφανόπουλο «πρέπει να αποκλεισθεί προεκλογικά η συνεργασία της ΔΗΑΝΑ, ως πολιτικού κόμματος, με το ΠΑΣΟΚ».

Παρενθετικά σημειώνεται εδώ από τα ίδια στελέχη ότι «δεν μπορεί κανείς να προκαταλάβει βέβαια τις μεμονωμένες συμπεριφορές ενός ή δύο βουλευτών του κόμματος, αν υπάρξει σχετική πρόσκληση συνεργασίας από τον κ. Παπανδρέου προς την πλευρά τους...».

«Ακατάλληλος για πρόεδρος»

Επίσης, «πρέπει να αποκλεισθεί», κατά τα ίδια στελέχη η παροχή οιασδήποτε υποστήριξης από τη ΔΗΑΝΑ προς τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου, εάν αυτός επιχειρήσει πριν τις επόμενες εκλογές να μετακινηθεί προς την Προεδρία της Δημοκρατίας. Γιατί, όπως επαναλαμβάνει σε ιδιωτικές συνομιλίες του ο κ. Στεφανόπουλος, «ο κ. Παπανδρέου είναι ακατάλληλος για Πρόεδρος της Δημοκρατίας...».

Εκείνο που προτείνεται, σήμερα, από την «κυρίαρχουσα τάση» της ΔΗΑΝΑ είναι «η προεκλογική συνεργασία με τη Ν.Δ., χωρίς η ΔΗΑΝΑ να χάσει την αυτονομία της».

Προς τούτο δε, διατυπώνεται η παρατήρηση ότι «μια τέτοια συνεργασία των δύο κομμάτων έχει να δώσει στη Ν.Δ. πολύ περισσότερα από την άθροιση στο δικό της εκλογικό ποσοστό του μικρού ποσοστού, που φαίνεται να διαθέτει σήμερα η ΔΗΑΝΑ».

Και επισημαίνεται ότι ο κ. Κ. Στεφανόπουλος, ο οποίος φέρεται από τα τελευταία γκάλοπ της ΔΗΑΝΑ να διατηρεί σταθερά ένα 31%, όσον αφορά την αποδοχή που συναντούν οι πολιτικοί αρχηγοί στους οπαδούς των άλλων κομμάτων (για την περίπτωση του αρχηγού της ΔΗΑΝΑ δηλ. στους υπόλοιπους πολιτικούς χώρους πλην της Ν.Δ.) «μπορεί να

προσελκύσει ένα μικρό αλλά κρίσιμο ποσοστό, που δεν ανήκει σήμερα στη Ν.Δ.».

Και ο κ. Μητσοτάκης;

Κατά τις εκτιμήσεις της ηγεσίας της ΔΗΑΝΑ «δεν θα είναι εύκολο για τον κ. Μητσοτάκη να απορρίψει την ιδέα της συνεργασίας με τη ΔΗΑΝΑ». Γιατί όπως τονίζεται, «ο κ. Μητσοτάκης ελέγχει μεν, κομματικά τη Ν.Δ., αλλά δεν την ελέγχει εξ ολοκλήρου πολιτικά».

Η έλλειψη κάθε άλλης διευκρίνισης στην τελευταία —σιβυλλική ίσως— φράση, δεν μπορεί παρά να ενεργοποιήσει συνειρμούς που συνδέονται άμεσα με τις υπάρχουσες πληροφορίες ότι «αναθερμάνθηκαν, πρόσφατα σε εξαιρετικό βαθμό» οι σχέσεις του κ. Στεφανόπουλου με τον κ. Κων. Καραμανλή, ο οποίος φέρεται να ευνοεί «την ενιαία εμφάνιση της παρατάξεως στις ερχόμενες γενικές εκλογές».

Ωστόσο, οι κύκλοι της ηγεσίας της ΔΗΑΝΑ δεν υποτιμούν από την άλλη πλευρά ότι ο πρόεδρος της Ν.Δ.:

● πιέζεται από βουλευτές που εκλέγονται σε νομούς όπου υπάρχουν και βουλευτές της ΔΗΑΝΑ «να μην τους επαναφέρει, τουλάχιστον πριν τις εκλογές».

● διαβλέπει ότι η επανεκλογή του μεγαλύτερου μέρους των βουλευτών της ΔΗΑΝΑ και του κ. Στεφανόπουλου έστω και ως συνεργαζομένων στα ψηφοδέλτια της Ν.Δ. ενδέχεται, στην πιθανότερη για τους ίδιους περίπτωση, όπου η Ν.Δ. θα επιτύχει οριακή πλειοψηφία έναντι του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές, να οδηγήσει στο σχηματισμό μιας άτυπης «υποομάδας» στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του κόμματος από την οποία να εξαρτάται η κυβερνητική αυτοδυναμία της Ν.Δ.

Και με το ΠΑΣΟΚ, μετεκλογικά

Από την άλλη πλευρά τα περί τον κ. Στεφανόπουλο στελέχη της ΔΗΑΝΑ δεν αποκλείουν μια «μετεκλογική συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ», στην περίπτωση, βέβαια, όπου «δεν ευοδωθεί η προοπτική της συνεργασίας με τη Ν.Δ.» και διεξαχθούν οι εκλογές «με ένα αναλογικότερο σύστημα, που δεν θα αναδειξει αυτοδύναμη κυβέρνηση».

Για την ώρα ως προϋπόθεση για να προχωρήσει μια τέτοια μετεκλογική (κυβερνητική) συνεργασία, τίθεται «η συμμετοχή σε αυτήν και ενός τμήματος της σημερινής Ν.Δ.», υπονοώντας ότι εάν ο κ. Μητσοτάκης δεν κερδίσει τις επόμενες εκλογές δεν πρόκειται να διατηρηθεί στην αρχηγία του κόμματος υπό την σημερινή εννιαία μορφή του.

Μια αντίστοιχη άλλωστε «τριμερής» κυβερνητική συνεργασία θεωρείται ως «ο μόνος δυνατός τρόπος για να προχωρήσουν οι συναινετικές διαδικασίες και να δοθούν λύσεις στα σημερινά προβλήματα».

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΜΟΣΚΩΦ

Η ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΜΑΣ ΟΝΕΙΡΟΥ

από τις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΟΣΚΩΦ

Η διοργάνωση
του επαναστατικού μας
ονείρου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Για κάποια προβλήματα
ιστοριογραφίας.

Η γένεση της εργατικής τάξης —
στρώματα παλιά και στρώματα
καινούρια.

Εσωτερικές αντιφάσεις του
φρονήματος της εργατικής τάξης.

Η αδύναμη αυτοπραξία και η
αδύναμη αυτοσυνειδησία.

Ο «μηχανιστικός ντετερμινισμός» —
ο δογματισμός.

Η διοργάνωση του επαναστατικού
μας ονείρου.

Στα Παιδιά της Διεύθυνσης του Γραφείου

«ΜΕΤΑ 20 ΕΤΗ»

«Μετά 20 έτη» —όπως θα έγραφε και ο μακαρίτης συγγραφέας των «Τριών Σωματοφυλάκων» Αλέξανδρος Δουμάς (πατήρ). Μετά 20 έτη από τον Απρίλη μήνα του '67 που ο Παπαδόπουλος ο Γεώργιος ο Ερυθροκτόνος επραγματοποίησε το ραντεβού του με την Ιστορία.

Έτερος Παπαδόπουλος αυτή τη φορά ο Χρήστος ο Γεροντοκτόνος Απρίλη επίσης μήνα έλαμψε στο νεοελληνικό στερέωμα και μας καράφλιασε.

ΔΗΛΩΣΕΙΣ.

Δηλώσεις του Νίκου Καράκου, προέδρου του Συλλόγου Δικαστικών Επιμελητών.

Δηλώσεις σχετικά με τον εταίρο Βασίλη Πλατανιώτη:

«Σε ό,τι αφορά την επαγγελματική του πορεία ο Πλατανιώτης δεν ήταν από τους δικαστικούς επιμελητές του αναστήματος που χρειάζεται η Πολιτεία».

ΔΗΛΩΣΕΙΣ.

Δηλώσεις του μαθηματικού Σπύρου Παρασκευόπουλου Κόλλια μάρτυρα στην πλαστή διαθήκη του δολοφονημένου Ελευθεριάδη. Δηλώσεις στους δημοσιογράφους που του χτύπησαν το κουδούνι της εξώπορτας και του ζήτησαν το λόγο λίγα λεπτά αφότου τους έβρισε τηλεφωνικά και τους έκλεισε το τηλέφωνο.
— Σας έβρισα γιατί είμαι έντιμος άνθρωπος.

ΕΠΟΠΟΙΓ'Α ΚΑΙ ΧΙΟΥΜΟΡ.

Η εποποιία είναι των πορθητών του... Σκλαβενίτη και του Μαρινόπουλου. Το χιούμορ είναι της «Εστίας» την επομένη της παρ' ολίγον σύρραξης:

«ΥΨΗΛΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ.

Από το αστυνομικόν δελτίον:
"Είδη προικός, αξίας πέντε εκατομμυρίων δραχμών, αφήρεσαν διαρρήκται οι οποίοι έδρασαν εις κατάστημα της Κυψέλης τη νύκτα της Κυριακής...».

Καθ' όν χρόνον το ανώνυμον πλήθος... εδήλωνε τα «σουπερμάρκετς», ιδού και άνθρωποι νηφάλιοι, οι οποίοι εστρεφον τα ενδιαφέροντά των προς τα είδη προικός, ατενίζοντες μετά ψυχραιμίας και αυτοπεποιθήσεως... το μέλλον!»

ΔΗΛΩΣΕΙΣ.

Δηλώσεις «τελευταίων τροχών της αμαξής». Δηλώσεις εξομολογητικές της συνειδήσεως του ταπεινού έργου και της γλισχρας αμοιβής.

Δηλώσεις του Γιάννη Πάμπρη, μαρμαρα ο οποίος λόγω της γνωστής

κρίσης των οικοδομικών υποθέσεων του τρόπου ετεροαπασχολήθηκε —ως νέκροθάφτης— στην εταιρεία δολοφόνων του Παπαδόπουλου του Χρήστου του Γεροντοκτόνου.

Δηλώσεις Πάμπρη προς αστυνομικούς συντάκτες στον προθάλαμο της εισαγγελίας:

— Πήρα εκατό χιλιάδες μπροστά κι άλλες πέντε —δέκα ύστερα. Τι να πω ρε παιδιά; Της πείνας πράματα.

Θυμήθηκα πάλι τις δηλώσεις —πανε 20 χρόνια— ενός ασφαλίτη της οδού Μπουμπουλίνας επί των πρώτων ημερών του κράτους και της εξουσίας του Παπαδόπουλου του Γιώργου του Ερυθροκτόνου.

Οι δηλώσεις είχαν γίνει στη γνωστή ταράτσα του κτιρίου όπου όπως φαίνεται ο ασφαλίτης ετεροαπασχολήθηκε επί μακρόν —λόγω φόρτου εργασίας της υπηρεσίας— ως βασανιστής.

Σε κάποιο διάλειμμα του βασανισμού του ηθοποιού Περικλή Κοροβέση δήλωσε ο εν λόγω ασφαλίτης βασανιστής στο συνάδελφο συνεργάτη του:

— Βρωμοδουλειά, να πιάνεις τ' αρχίδια του κάθε αλήτη.

Ο άλλος συμφώνησε κι ερώτησε:
— Θα τ' αναγνωρίσει άραγε αυτά η υπηρεσία;

Ο πρώτος δεν του άφησε περιθώρια αισιοδοξίας:

— Αυτές οι δουλειές δεν πληρώνονται με τίποτε.

ΠΡΩΤΑΠΡΙΛΙΑ.

Πρωταπριλιά κι εφημερίδες. Η παραδοση συνεχίστηκε. Όλες —σχεδόν— οι αθηναϊκές εφημερίδες έγραψαν και φέτος τη «συνταρακτική είδηση» της ημέρας.

Οι περισσότερες για τα ελληνοτουρκικά. Αρκετές για τα εκκλησιαστικά.

Η πιο αληθοφανής ήταν η πρωταπριλιάτικη «είδηση» της «Καθημερινής».

«Αποκάλυπτε» την «ειδική αποστολή» στην Τουρκία «κατόπιν παρακλήσεως του πρωθυπουργού των κ. Ι. Μπούτου και Κ. Στεφανόπουλου».

Η πιο σαρκαστική ήταν η «είδηση» της «Βραδυνής» πως ο κ. Κοσκωτάς βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις για την αγορά και του «Ριζοσπάστη».

Ο «Ριζοσπάστης» εκρίνε για μια ακόμη χρονιά πως οι πρωταπριλιάτικες είδησεις δεν «συμφέρουν το λαό» και —μαζί με την «Εστία»— κράτησε άρρηκτη τη σοβαρότητά του.

Στο μεταξύ και για την ιστορία ο

Γιώργος Δαράτος ο μοναδικός δημοσιογράφος που τιμωρήθηκε στην ιστορία της πρωταπριλιάτικης ειδησεογραφίας —απολύθηκε προ ετών από το Αθηναϊκό Πρακτορείο γιατί έστειλε από τις Βρυξέλλες την «είδηση» για την επικείμενη «υποθαλάσσια ζεύξη της Ιταλίας με την Ελλάδα» —απέκτησε γιο. Πατήρ και υιός να με θεωρούν φίλο τους.

ΔΙΑΤΑΓΕΣ. Ημερήσιες Διαταγές.

Ημερήσια διαταγή του υπουργού Εθνικής Άμυνας Γιάννη Χαραλαμπίδου «επί τη 25 Μαρτίου».

Απόσπασμα από την ημερήσια διαταγή, όπως και όσο το συνέλαβε το αυτί μου από τα χείλη της τηλεπαρουσιάστριας:

«... οι ιερές υποθήκες τους (εννοεί των ηρώων του 1821) προσδιορίζουν έκτοτε τις (δεν άκουσα καλά τη λέξη) και τις κοινωνικές εξελίξεις».

Οποία απόδειξη πειστικότερη ότι ο υπουργός Εθνικής Άμυνας δε βουλευεται μαρξιστικά;

Η ένταξή του σ' ένα σοσιαλιστικό κίνημα και ο συγχρωτισμός του με μαρξιστές δεν επηρέασαν τις πεποιθήσεις του μέχρι του σημείου να ενστερνιστεί και την άποψη ότι οι κοινωνικές εξελίξεις είναι απότοκες των μεταβολών των παραγωγικών δυνάμεων.

ΙΑΤΡΙΚΑ. Εκλογές στους Ιατρικούς Συλλόγους της χώρας.

Η ΔΗΚΙ της Νέας Δημοκρατίας —η κομψότερα η «Δημοκρατική Κίνηση Ιατρών»— διαβεβαίωσε τους Έλληνες γιατρούς πως αρκεί η ψήφος τους και εκείνη αναλαμβάνει να τους εξασφαλίσει τα παλιά εισοδήματα και τα παλιά κλήη όπως στον παλιό καλό καιρό της αφθονίας της ευκολίας και της ξεγνοιασιάς κι ας γίνονται χίλιοι περισσότεροι κάθε χρόνο του λόγου τους.

Ανήμερα εκλογών στο πρώτο από τα δύο ασανσέρ του μεγάρου της οδού Θεμιστοκλέους όπου στεγάζονται τα γραφεία του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών και στις ώρες των εκλογών τα 5 από τα 21 εκλογικά τμήματα.

Στο κουβούκλιο του ασανσέρ δίπλα από την πόρτα ένας μαρκαδόρος έχει γράψει με κεφαλαία:

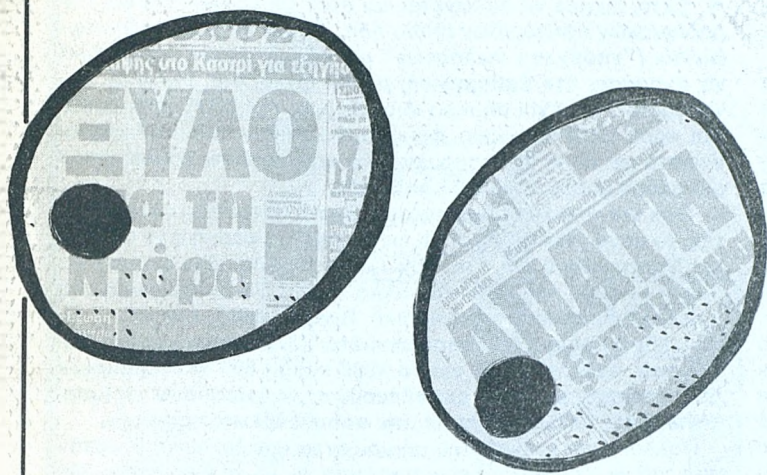
ΔΗΚΙ=ΖΩΗ

Ένας άλλος μαρκαδόρος έχει προσθέσει (μετά τη... ζώη) ΚΑΙ ΚΟΤΑ.

Διεύθυνσης

ΦΑΚΕΛΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΟΥΔΕΙΣ αμφισβητεί τις πολυσχιδείς λειτουργίες που εκπληρώνει ο Τύπος στην αδιάλειπτη επαφή της «κοινής γνώμης» με γεγονότα, συμβάντα και δραστηριότητες που συναποτελούν αντίστοιχα επιφαινόμενα του δημόσιου βίου.

ΟΥΔΕΙΣ αμφισβητεί ότι ο Τύπος εκπληρώνει αυτές τις λειτουργίες του, έχοντας προηγουμένως επιλέξει, ταξινομήσει, ιεραρχήσει, αξιολογήσει και ερμηνεύσει όλα τα παράγωγα του δημόσιου βίου, σύμφωνα με μία συνολικότερη φιλοσοφία και κοινωνική αντίληψη που αποτελεί οργανικό μέρος της ιδιαίτερης ταυτότητας κάθε εφημερίδας ή περιοδικού. Και είναι αυτή εξάλλου η ιδιαίτερη «οπτική γωνία» του κάθε εντύπου που εξασφαλίζει ακριβώς τη συνοχή του ίδιου και τη συνοχή των μερίδων «του» — η τελευταία είναι που τροφοδοτεί την ανάγκη της εξαιρετικά πυκνής στο χρόνο σχέσης αυτών των μερίδων με το έντυπό «τους»: αυτή η εξασφαλιζόμενη συνοχή των επιμέρους μερίδων λειτουργεί γι' αυτές σαν ένα είδος διασφαλιστικού ειδώλου, σε ό,τι αφορά τις πεποιθήσεις, τις δοξασίες, τα «ειωθότα» τους.

ΟΥΔΕΙΣ όμως αμφισβητεί και το ότι μεταξύ των μερίδων της «κοινής γνώμης» και του εντύπου οι σχέσεις δεν είναι ούτε απροϋπόθετες, ούτε ισότιμες, ούτε «φυσικές» στη λογική τους. Μπορεί να υποστηριχτεί ότι είναι σχέσεις εξάρτησης του κοινού από την ανάγκη επικοινωνίας του — δηλαδή από τη συστηματοποιημένη και διαμεσολαβημένη αναπαράσταση που επιτελεί ο Τύπος ως προς τα «γεγονότα» του περιέροντος δημόσιου χώρου. Και αυτή η εξάρτηση του κοινού από την ανάγκη επικοινωνίας του, επισφραγίζεται στις δομές εξουσίας που περιβάλλεται αυτή τούτη η οργάνωση του δημοσιογραφικού λόγου, μια οργάνωση με κανονική ιεραρχία — ενδογενή — και τυπικότερες μορφές επιβολής και χειραγώγησης, ως προς τις σχέσεις της με το «κοινό».

ΑΥΤΗ η σχέση τύπου - κοινού προσλαμβάνει ακόμα μεγαλύτερη σημασία στον καθ' ημάς κόσμο της κοινωνικής και πολιτικής επικοινωνίας, αν συνεκτιμηθεί η φοβερά υψηλή αναλογία μεταξύ κυκλοφορίας εφημερίδων και περιοδικών και εγγράμματος / ενήλικου πληθυσμού.

ΑΚΟΜΑ περισσότερη σημασία αποκτά αυτή η εξουσιαστική σχέση Τύπου - κοινού, αν ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει

και μια άλλη διαμεσολάβηση, όχι στις σχέσεις του Τύπου με το κοινό «του» αλλά με την πολιτική και οικονομική εξουσία. Εδώ, ο Τύπος που ιστορικά νομιμοποιείται ως ο βασικός αγωγός του αιτήματος του κοινωνικού ελέγχου και της ηθικής διαφάνειας στο δημόσιο βίο, μετέρχεται ο ίδιος πολλές φορές ακριβώς τους ρόλους τους οποίους έχει κληθεί να ελέγχει, χωρίς ο ίδιος να μπορεί να ελεγχθεί και να «παιδαγωγηθεί ως παιδαγωγός».

Είναι αυτοί ακριβώς οι ρόλοι που του αμφισβητούν ολοένα και περισσότερο σήμερα την ιδιότητα του ως τέταρτη εξουσία: σήμερα που το ταμπλόιντ σημαίνει φρικαλέα ομοιομορφία σε εκμαυλισμούς συνειδήσεων, για χάρη ενός αδυσώπητου ανταγωνισμού στη διεκδίκηση του μεγαλύτερου κοινού για μεγαλύτερα διαφημιστικά έσοδα και αδρότερη επιφάνεια οικονομικής εξουσίας· σήμερα που οι συναλλαγές του Τύπου με ποικίλα όσα, τυπικά αλλά και μη τυπικά, κυκλώματα διανομής πόρων και πάσης φύσεως προνομίων εξαργυρώνονται σε αδιαφανείς όσο και «φυσικές» πολιτικές συμπαρατάξεις, με τις κυρίαρχες οικογένειες του δικομματικού παιχνιδιού.

ΠΛΑΤ΄ στη συγκέντρωση της ισχύος, στο χώρο της επικοινωνίας, σε ολιγάριθμους επιχειρηματίες, συντελείται η συρρίκνωση της κοινωνικής πολυφωνίας, της κριτικής του δημόσιου βίου, σε ολόένα και ολιγαριθμότερες «οπτικές γωνίες», ενώ ταυτόχρονα υποβαθμίζεται στο έσχατο η ποιότητα, ακόμα και μέσα στα πλαίσια της οικτρής ομοιομορφίας «γούστου και κριτικής».

Η ΠΟΙΕΙΑ είναι αναστρέψιμη, αν ο Τύπος, μακριά από ταμπού και περαιώμενα άλλοθι, αντιμετωπισθεί στις πραγματικές του διαστάσεις· με μια κριτική που θα το δει ως θεσμό εξουσίας και συγχρόνως ως κρίσιμο διαμεσολαβητή στα συμπλέγματα της κεντρικής πολιτικής και οικονομικής εξουσίας, με το ήθος και την αισθητική που απαιτούν αυτοί οι ρόλοι· ένα ήθος και μια αισθητική που εκτίθενται καθημερινώς μπροστά στην εξαρτητική μας ανάγκη για επικοινωνία μέσα σε μια μοριοποιημένη «πολιτική» ζωή.

Στις σελίδες που ακολουθούν, μια σειρά από κείμενα δίνουν μερικά νέα στοιχεία και πληροφορίες για τη λειτουργία του Τύπου.

του Ν.Ι. Κυριαζίδη

Σαν μια χιονοστιβάδα ξετυλίγεται η εισβολή Κοσκωτά στο χώρο του ελληνικού Τύπου, με τον οδοστρωτήρα των δισεκατομμυρίων του. Και χωρίς αμφιβολία η εξέλιξη αυτή είναι το πιο μεγάλο γεγονός στην περιοχή της ελληνικής έντυπης δημοσιογραφίας, τη χρονιά που μας πέρασε.

Για πρώτη φορά στην ιστορία του τόπου μας ένας άνθρωπος διαθέτει τέτοια κολοσσιαία χρηματικά ποσά για να αναπτύξει τις επιχειρήσεις του στον τομέα της πληροφόρησης, αρχίζοντας από το χώρο των περιοδικών, με σκοπό να μπει και στον ημερήσιο Τύπο και την ηλεκτρονική δημοσιογραφία, ενώ κύρια του απασχόληση αυτή τη στιγμή υποτίθεται ότι είναι άλλη — οι τραπεζικές εργασίες.

Η καλομελετημένη και καλοσχεδιασμένη αυτή επίθεση ξεδιπλώθηκε σε όλα τα μέτωπα και εξακολουθεί να αναπτύσσεται σε όλους τους τομείς.

● Πρωτ' απ' όλα, στον αποφασιστικό τομέα των επενδύσεων, η εκδοτική επιχείρηση **Γραμμή** του κ. Κοσκωτά, λέγεται ότι διαθέτει τώρα, κατ' άλλους τρία δις και κατ' άλλους τεσσεράμισι δις ως κεφάλαια, ενώ το 1985 είχε σύνολο ενεργητικού μόνο 1,4 δις. Και ως το τέλος του χρόνου — μάλλον προς τον Οκτώβριο — θα αρχίσει να λειτουργεί στις εγκαταστάσεις του της Παλλήνης ένα γιγαντιαίο ταχυπιεστήριο για εφημερίδες.

Τι σημαίνουν οι αριθμοί αυτοί φαίνεται ξεκάθαρα από το γεγονός ότι οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου όλων των εφημερίδων μαζί, το 1985 μόλις έφταναν τα 4,8 δις δρχ.

● Δεύτερον, εξέδωσε κατά τη διάρκεια του '86 άλλα δύο περιοδικά — ένα γυναικείο, τη **Μία** και ένα τηλεοπτικό, το **TV3** — και έδωσε νέα ένταση στις προσπάθειές του να αυξήσει τις κυκλοφορίες των πέντε περιοδικών του, **διαθέτοντας το σεβαστό ποσό των διακοσίων εκατομμυρίων δρχ. για τη διαφήμισή τους.**

Έτσι κατόρθωσε τον Ιανουάριο, η συνολική κυκλοφορία των πέντε περιοδικών του να ξεπερνάει τις τριακόσιες σαράντα χιλιάδες φύλλα.

● Τρίτο, κατέκτησε ένα τεράστιο ποσοστό της ελληνικής διαφημιστικής δαπάνης. Εκπρόσωποί του υποστηρίζουν ότι οι εισπράξεις των πέντε περιοδικών του **συνγκροτήματος Κοσκωτά από την εμπορική διαφήμιση, έφτασαν το μυθικό ποσό των οκτακοσίων και πάνω εκατομμυρίων δραχμών.**

Οι αριθμοί της Nielsen λένε ότι η καθαρή εισπραξη της επιχείρησης από την εμπορική διαφήμιση θα πρέπει να έφτασε, περίπου, τα 750 εκ. δρχ. δηλαδή στο 22% της συνολικής διαφήμισης που δόθηκε στα περιοδικά. Με άλλα λόγια η **Γραμμή του κ. Κοσκωτά εισέπραξε πάνω από μια δραχμή σε κάθε πέντε που διατέθηκαν για διαφήμιση στα περιοδικά το 1986!**

● Τέταρτο, έβαλε τις βάσεις και άρχισε να προσλαμβάνει κόσμο για την έκδοση μιας εφημερίδας σε εικοσιτετράωρη βάση, που θα λέγεται **24 Ώρες**. Προτίμηση στις προσλήψεις δείχνει για στελέχη του ΠΑΣΟΚ.

● Πέμπτο, άρχισε να βάζει τα θεμέλια για να ανοίξει έναν από

τους πρώτους, αν όχι τον πρώτο, ιδιωτικό σταθμό ραδιοφωνίας και τηλεόρασης στην Ελλάδα.

● Έκτο, άρχισε να απλώνεται και στον τομέα των παλιών, παραδοσιακών εφημερίδων (όπου ήδη, με μια εντυπωσιακή συμφωνία, ("υπόσχεση πωλήσεως" ως τώρα) πέτυχε ουσιαστικά να αγοράσει την **Καθημερινή**) με την εγκάρδια, μάλιστα, συνεργασία της μέχρι σήμερα ιδιοκτητριάς της, Ελένης Βλάχου. Και παρά τις διαψεύσεις, φαίνεται να έγιναν προσπάθειες, άγνωστο με τίνος πρωτοβουλία, για να αγοράσει τουλάχιστον μια ακόμη υπερχρεωμένη εφημερίδα.

Όσο για τα οικονομικά αποτελέσματα αυτού του εγχειρήματος, το μόνο γνωστό είναι ότι ως το 1985 η **Γραμμή** είχε συνολικές ζημιές ύψους 285, 1 εκ. δρχ. Για το 1986 δεν είχε ακόμη βγει ο ισολογισμός της εταιρίας, αλλά τελευταία ανακοίνωσή της που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό **Ένα** (2-4-1987), έλεγε:

«...ήδη η Γραμμή Α.Ε. αποδεικνύεται και μια επιτυχημένη επιχείρηση, εμφανίζοντας για το 1986 κέρδη 300 εκατομμυρίων δρχ. περίπου, τα οποία αποσβένουν με το παραπάνω τις (υπολογισμένες άλλωστε) ζημιές της προηγούμενης τριετίας».

Πολλοί είναι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι δεν είναι δυνατόν από 130 εκ. ζημιές που είχε η εταιρία το '85 να έχει φέτος 300 εκ. δρχ. κέρδη, δηλαδή να βελτιώθηκε ο ισολογισμός της μέσα σε ένα χρόνο κατά τετρακόσια και πάνω εκατομμύρια δραχμές. Και επιμένουν ότι η **Γραμμή** κάτι κρύβει. Πιθανότατα, λένε, στον ισολογισμό της εταιρίας για λόγους δημοσιότητας εντυπώσεων, δεν θα έχουν γραφτεί οι αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου που προβλέπει ο νόμος. Και έτσι τα κέρδη της εταιρίας θα εμφανίζονται πολύ πιο μεγάλα απ' ό,τι πραγματικά είναι.

Ποια είναι η αλήθεια θα το μάθουμε, μόλις δημοσιευθεί στις εφημερίδες ο ισολογισμός της **Γραμμής** — αν και θα ήταν πολύ περίεργο να μη συμφωνεί με αυτά που λέει η ανακοίνωση της εταιρίας αυτής.

Βέβαια, ο κ. Κοσκωτάς δεν ασχολείται μόνο με τον Τύπο. Αναπτύσσει συστηματικά και όλες τις άλλες δραστηριότητές του. Δεν πέτυχε να πάρει στα χέρια του την **Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδας** αλλά αυτό δεν είναι κάτι που θα τον σταματήσει. Έτσι, φαίνεται ότι συμφώνησε με έναν άλλο επίσης πολύ επιτυχημένο Έλληνα επιχειρηματία, τον κ. Δ. Κοντομηνά της Interamerican για να απλωθεί και στον τομέα των ασφαλιστικών εργασιών, ενδιαφέρεται για την αγορά προβληματικών επιχειρήσεων που πρόκειται να πουληθούν, ετοιμάζεται να μπει στη νέα αγορά του leasing, θέλει να ανοίξει μεγάλο τουριστικό γραφείο, κλπ. κλπ.

Πριν από λίγο καιρό, και με αφορμή την προσπάθεια Κοσκωτά να πάρει και την **Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδας** στα χέρια του, ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου είπε σε γνωστό του: **«Δε θα του επιτρέψω να γίνει ένας δεύτερος Ανδρεάδης».**

Φαίνεται όμως ότι το κεφάλαιο έχει τη δική του δυναμική και ότι το Καστρί δε βλέπει με κακό μάτι τις δραστηριότητες Κοσκωτά στο χώρο του Τύπου.

Η ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Θα ήθελα εδώ να αναφέρω πάνω σε ποια στοιχεία στηρίχτηκα για να γράψω το σημερινό μου κείμενο.

Τις κυκλοφορίες των ημερήσιων και των κυριακάτικων εφημερίδων έχω πάρει από το δελτίο της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΙΗΕΑ). Είναι έγκυρες και κανείς δεν μπορεί να τις αμφισβητήσει.

Τις κυκλοφορίες των περιοδικών δυστυχώς οι περισσότεροι εκδότες όχι μόνο δεν τις δίνουν αλλά και τις κρύβουν. Έτσι αναγκάστηκα να βρω μόνος μου τα στοιχεία αυτά από διάφορες πηγές.

Ιδιαίτερα μεγάλες δυσκολίες αντιμετώπισα με το συγκρό-

τημα Κοσκωτά όπου επανειλημμένα τηλεφωνήματά μου στον υπεύθυνό του κ. Κουνελάκη έμειναν χωρίς απάντηση.

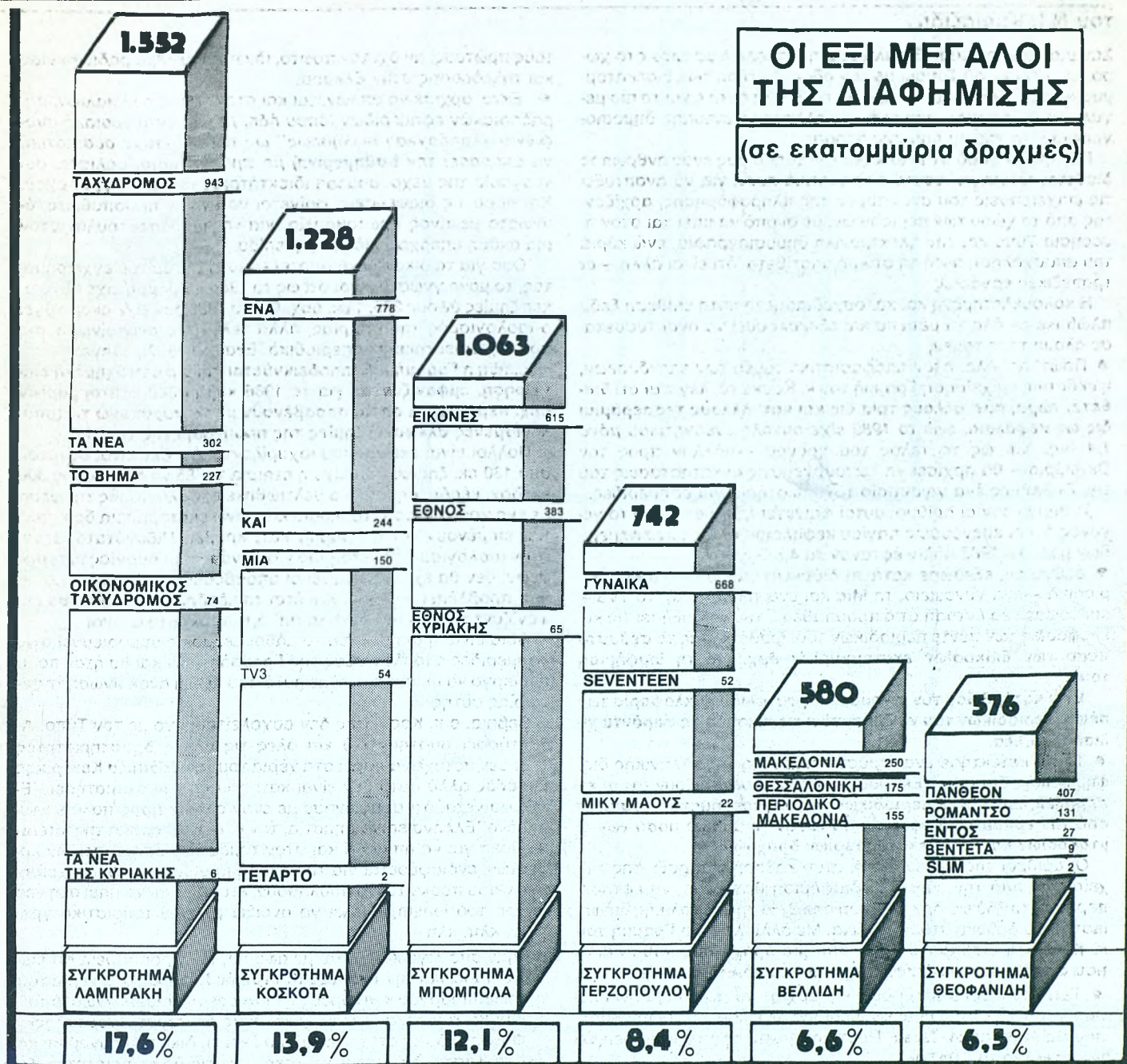
Παρ' όλα αυτά οι αριθμοί που δίνω θα πρέπει ελάχιστα να απέχουν από τους πραγματικούς αριθμούς των λογιστηρίων, και γιατί οι πηγές μου είναι πολύ αξιόπιστες και γιατί μια σύγκριση ανάμεσα στα στοιχεία που μου έδωσαν διαφορετικές πηγές, εμφάνισε ελάχιστες διαφορές μεταξύ τους. Πάντως όπου υπήρχαν διαφορές, έδωσα πάντα την πιο ευνοϊκή εκδοχή για το έντυπο.

Αμφιβολίες έχω για τα στοιχεία της κυκλοφορίας του περιοδικού **TV3** το 1986 και ιδίως για την Αθήνα. Επίσης δεν μπόρεσα να βρω στοιχεία για την κυκλοφορία του **Τέταρτου**. Και τα δύο αυτά περιοδικά ανήκουν στο συγκρότημα Κοσκωτά.

Τα στοιχεία για τη διαφήμιση τα έχω πάρει από τις μετρη-

ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΤΟ 1986

σεις της Nielsen που στην εργασία της στηρίζονται όλες οι διαφημιστικές εταιρίες του τόπου μας.

Όπως είναι γνωστό η Nielsen ξεκινώντας πχ. από το χώρο που καλύπτει μια διαφήμιση σε ένα έντυπο και από τον τιμοκατάλογο του για τη διαφήμιση, υπολογίζει με βάση και όλες τις γνωστές επιβαρύνσεις (ΦΚΕ, χαρτόσημο, αγγελιόσημο, κλπ) σε τι ποσό ανέρχεται για το διαφημιζόμενο, η επιβάρυνση για τη δημοσίευση της καταχώρησης. Την ίδια μέθοδο ακολουθεί και με την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, μετρώντας το χρόνο της διάρκειας μιας διαφήμισης.

Θα πρέπει να έχουμε εδώ υπόψη μας ότι με τα δεδομένα του '86 τα χρήματα που πλήρωνε ο διαφημιζόμενος πχ. για να δημοσιεύσει στις εφημερίδες ή τα περιοδικά της Αθήνας μια διαφήμισή του, διανέμονταν κατά τους υπολογισμούς της Nielsen ως εξής:

Διαφημιστικό μέσο	61,7%
Κράτος (ΦΚΕ, χ/σημο)	12,5%
Αγγελιόσημο	12,4%
Διαφημιστικό γραφείο	13,4%

Η κατανομή αυτή είναι διαφορετική για τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, καθώς και για τη Θεσσαλονίκη. Επίσης έχει αλλάξει φέτος με την αντικατάσταση του ΦΚΕ από το ΦΠΑ.

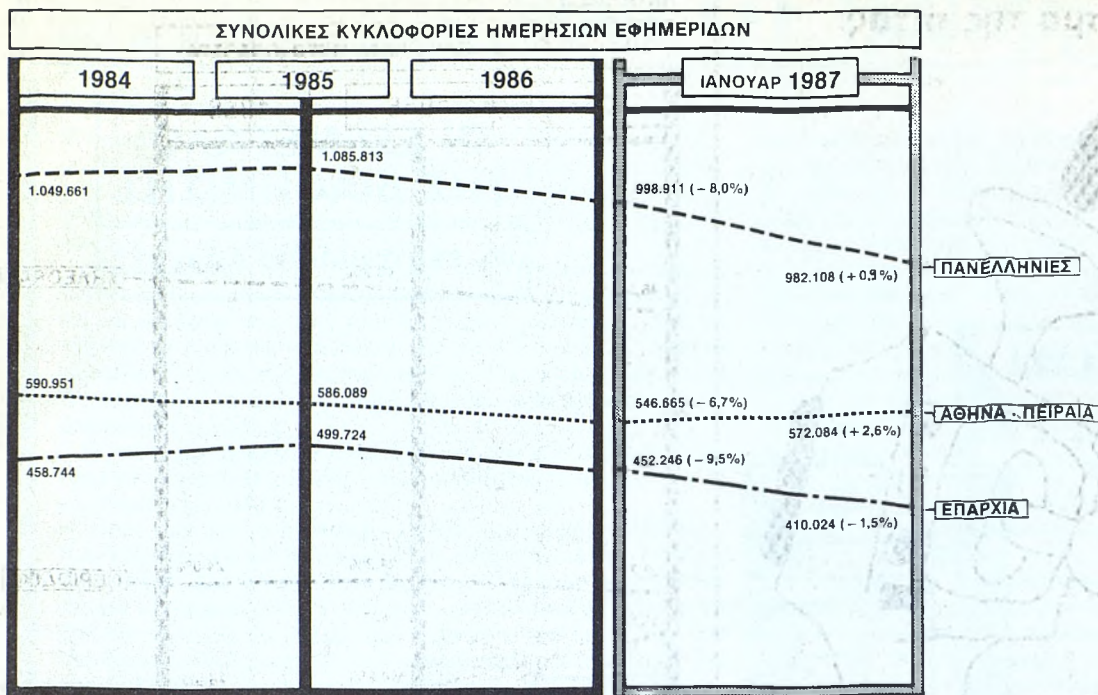
Η Nielsen μετράει μόνο την εμπορική διαφήμιση δηλαδή δε συνυπολογίζει ούτε τις μικρές αγγελίες, ούτε τα κοινωνικά, ούτε τους ισολογισμούς, ούτε τις διαφημίσεις που έχουν υψος μικρότερο από εννέα εκατοστά.

Είναι επίσης φανερό ότι οι μετρήσεις της Nielsen δεν πιάουν λχ. τις εκπώσεις που μπορεί να κάνει ένα έντυπο ή ο διαφημιστής στο διαφημιζόμενο.

Όλα τα στοιχεία της Nielsen για το 1986 τα έχω επεξεργα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μεγάλη αύξηση της διαφήμισης

Το δεύτερο μεγάλο γεγονός στην περιοχή του Τύπου, κατά τη χρονιά που μας πέρασε, ήταν η απρόσμενη και γιγαντιαία αύξηση της διαφημιστικής δαπάνης. Εφημερίδες και περιοδικά είδαν ξαφνικά να ανεβαίνουν τα έσοδά τους από την πηγή αυτή κατά τρόπο που ούτε θα μπορούσαν να τον ονειρευτούν!

Έτσι ενώ το 1986 ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός κινήθηκε στο επίπεδο του 23%, ο όγκος της εμπορικής διαφήμισης, υπολογισμένος σε δραχμές από την εταιρία Nielsen, ανέβηκε κατά 42%.

Το 1986 συνεχίστηκε η τάση να αυξάνει το ποσοστό που παίρνει η τηλεόραση από τη διαφήμιση, να πέφτει το ποσοστό των εφημερίδων και να μένει περίπου στάσιμο των περιοδικών. Ήταν όμως τόσο μεγάλη η αύξηση του όγκου της διαφήμισης, ώστε όλοι υπερκάλυψαν τις απώλειές τους από τον πληθωρισμό.

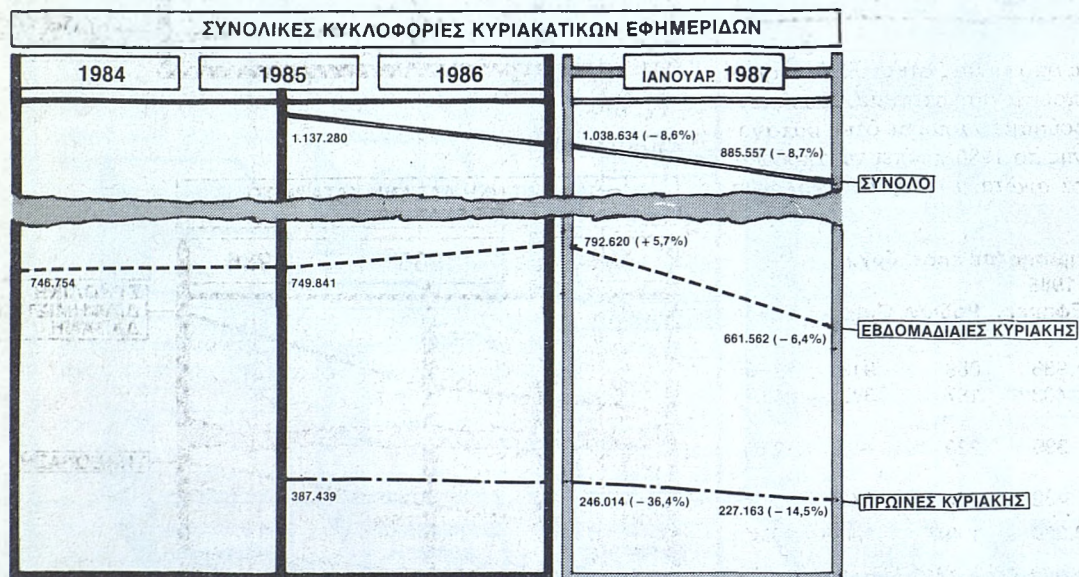
Φέτος, με την κατάργηση του ΦΚΕ και την εισαγωγή του ΦΠΑ, εφημερίδες και περιοδικά θα δουν να αυξάνει το ποσοστό που εισπράττουν από τη διαφήμιση κατά πέντε ολόκληρες ποσοστιαίες μονάδες. Πράγμα που σημαίνει, ακόμη κι αν μείνει στάσιμη η διαφημιστική δαπάνη, μεγαλύτερες καθαρές εισπράξεις για τα περιοδικά και τις εφημερίδες κάπου 450 εκ. δρχ.

Οι κυκλοφορίες των ημερήσιων εφημερίδων

Ας περάσουμε όμως τώρα στο θέμα των κυκλοφοριών των εφημερίδων και των ανακατατάξεων που σημειώθηκαν στον τομέα αυτό το 1986.

Όπως φαίνεται στους σχετικούς πίνακες, και στις ημερήσιες και στις κυριακάτικες εφημερίδες είχαμε μια πτώση της

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

στει εγώ, εκτός από τους πίνακες κατανομής της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης στα διάφορα μέσα, που τους πήρα από το *Καλάμι* (19-2-87, επεξεργασία Μ. Χαιρετάκη).

Λίγα στοιχεία έχω πάρει από τον *Οδηγό Δημοσιότητας '86* του Ανδρέα Ριζόπουλου για τα έτη '84 και '85. Μεταχειρίστηκα, όμως, πολύ, κυρίως ως πρώτη ύλη, τα στοιχεία του Γιάννη Αναστασάκου για τη Διαφήμιση.

Και μια επεξήγηση: Με τον όρο outdoor εννοώ κυρίως τις αφισκοκολλήσεις.

Τα ποσοστά

Στους απόλυτους αριθμούς των κυκλοφοριών και της διαφήμισης, έχω προσθέσει φέτος και ένα νέο στοιχείο: Την ποσοστιαία αύξηση ή μείωση αυτού του αριθμού σε σχέση με το 1985.

Επίσης έχω προσθέσει και σαν ενδεικτικά —επαναλαμβάνω ενδεικτικά— τα στοιχεία του Ιανουαρίου 1987, γιατί νομίζω ότι μας δείχνουν ποιες τάσεις επικρατούν στις κυκλοφορίες των εντύπων. Αν δεν το έκανα αυτό δε θα ήταν ξεκάθα-

ρο, από τα αποτελέσματα του '86, ότι πχ. το *Βήμα της Κυριακής* διεκδικεί, αν δεν έχει ήδη πάρει, την πρώτη θέση από το *Έθνος της Κυριακής*.

Τις ποσοστιαίες αυξομειώσεις του Ιανουαρίου, τις βγάξω συγκρίνοντας τους σημερινούς αριθμούς με τους αντιστοιχούς αριθμούς του Ιανουαρίου του 1986, και όχι με το μέσο ορο ολόκληρου του έτους. Γι' αυτό, καμία φορά, εμφανίζεται μια, εκ πρώτης όψεως, αντιφατικότητα αναμεσα στις ποσοστιαίες μεταβολές του '86 και του Ιανουαρίου.

* * * * *

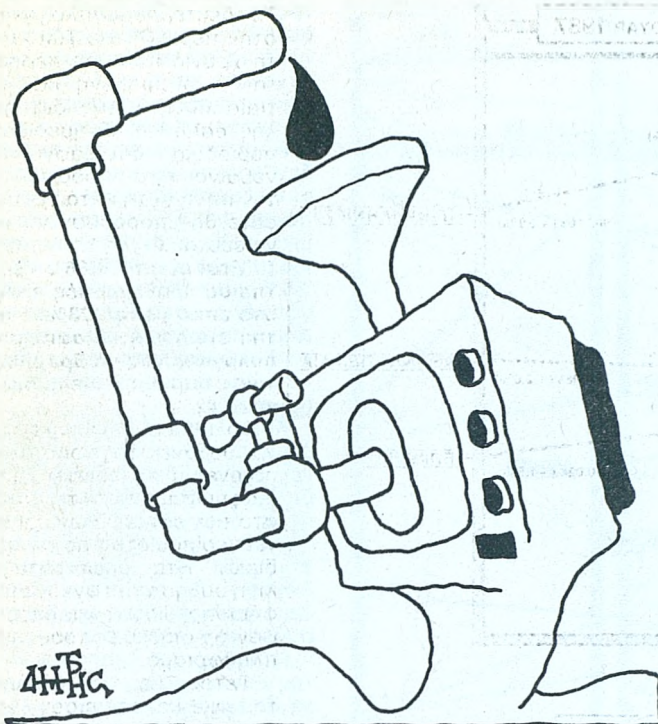
Θα ήθελα εδώ να ευχαριστήσω τη Δέσποινα Σαββοπούλου που τόσο με βοήθησε να βάλω τάξη και να κάνω την επεξεργασία των αριθμητικών στοιχείων.

Τέλος θα ήθελα να παινήσω την τόσο ωραία δουλειά της Ρίτσας Αναστασιάδη και του Νίκου Μουρατίδη, που με τα θαυμάσια διαγράμμάτα τους κατορθώνουν να κάνουν, ίσως και περισσότερα απτά, αυτά που γράφω στο κείμενό μου.

V.I.K.

Το μοίρασμα της πίτας

Θα πρέπει να έχουμε πάντα υπόψη μας ότι οι υπολογισμοί της Nielsen μας δίνουν κατά προσέγγιση στοιχεία. Χωρίς πολύ μεγάλη απόκλιση θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κατανομή της διαφημιστικής δαπάνης το 1986 πρέπει να απόδωσε στους ενδιαφερόμενους, *κατά ανώτατο όριο*, τα ακόλουθα ποσά:

Κατανομή της διαφήμισης (σε εκατ. δρχ.) το 1986

	Τηλεόρ.	Περιοδ.	Εφημερ.	Ραδιόφ.	Outdoor	Σύνολο
Διαφημ. μέσο	5.313	3.456	1.986	888	913	12.556
Κράτος	3.439	700	403	187	342	5.071
Αγγελιόσημο	1.329	695	399	220	—	2.643
Διαφημιστές	1.495	751	432	202	171	3.051
Σύνολο	11.576	5.602	3.220	1.497	1.426	23.321

Στα Outdoor δεν υπάρχει αγγελιόσημο, αλλά τέλος 13% υπέρ του Δήμου. Με Outdoor εννοούμε κυρίως τις αφισκοκολλήσεις.

Όπως λοιπόν δείχνει ο παραπάνω πίνακας τα διαφημιστικά μέσα (τηλεόραση, περιοδικά, κλπ.), υπολογίζεται ότι μπορεί να εισπράξανε 12,6 δισ. δρχ. Το κράτος 5,1 δισ. δρχ. Οι διαφημιστές 3,1 δισ. δρχ. Και το αγγελιόσημο απέδωσε 2,6 δισ. δρχ. Αν υπολογίσουμε, όμως, τις διάφορες εκπτώσεις που δίνονται και από τα διαφημιστικά μέσα και από τους διαφημιστές τα πραγματικά ποσά πρέπει να είναι κάπως μικρότερα.

Θα ήθελα εδώ να σημειώσω ότι:

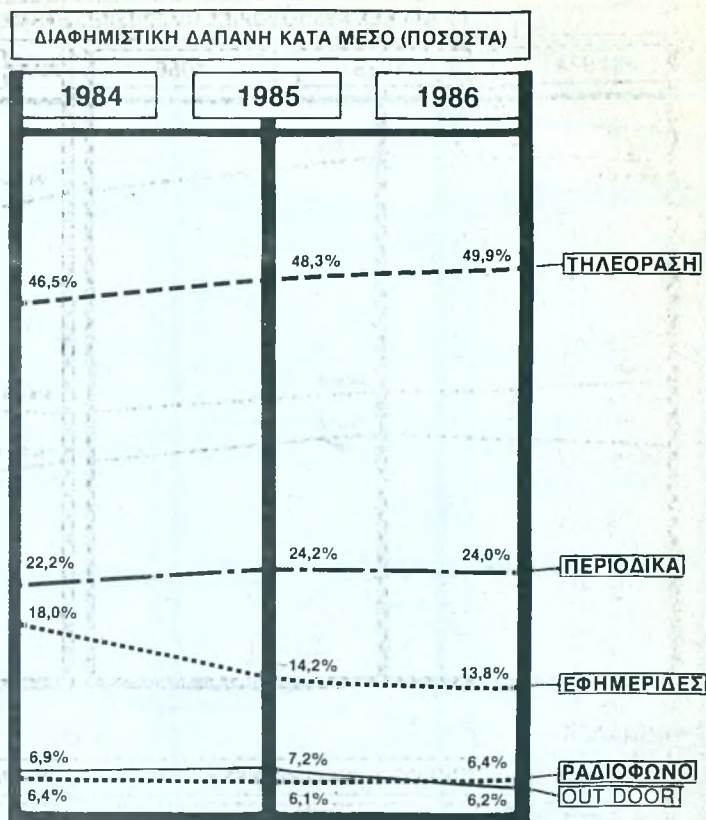
1. Δεν έχω υπολογίσει τη

διαφορετική κατανομή που γίνεται για τα έντυπα της Θεσσαλονίκης και που θα αύξανε ελαφρά τις εισπράξεις των εφημερίδων, σε βάρος όλων των άλλων.

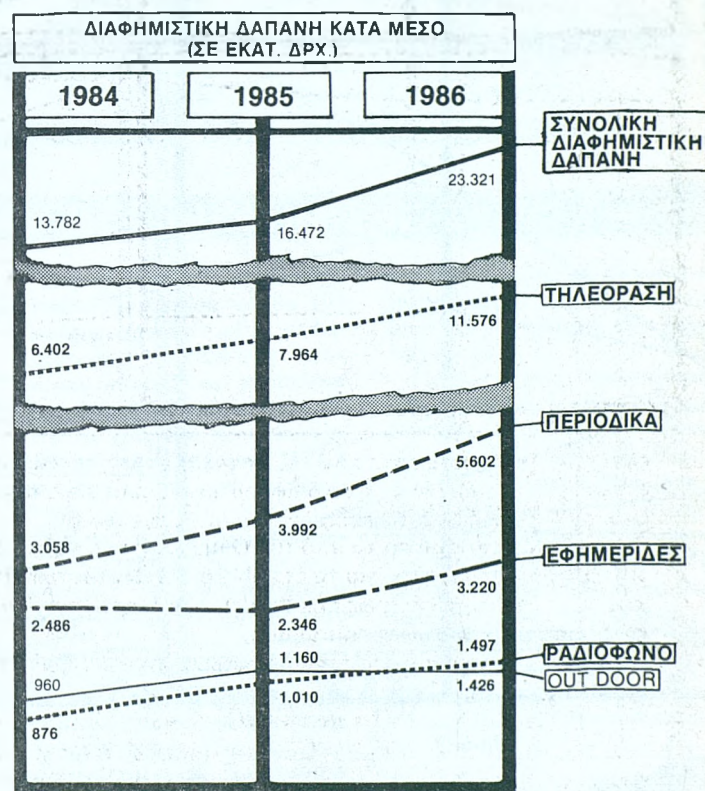
2. Τα ποσά που αναφέρονται στους πίνακες —*όπως είπα και παραπάνω*— είναι εκείνα που κατά ανώτερο όριο θα μπορούσαν να πάρουν οι ενδιαφερόμενοι, γιατί η μέθοδος της Nielsen δεν παίρνει υπόψη της τις εκπτώσεις που δίνουν και τα διαφημιστικά μέσα και οι διαφημιστές, ώστε να τις συνυπολογίσει.

V.I.K.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

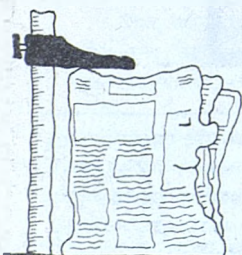
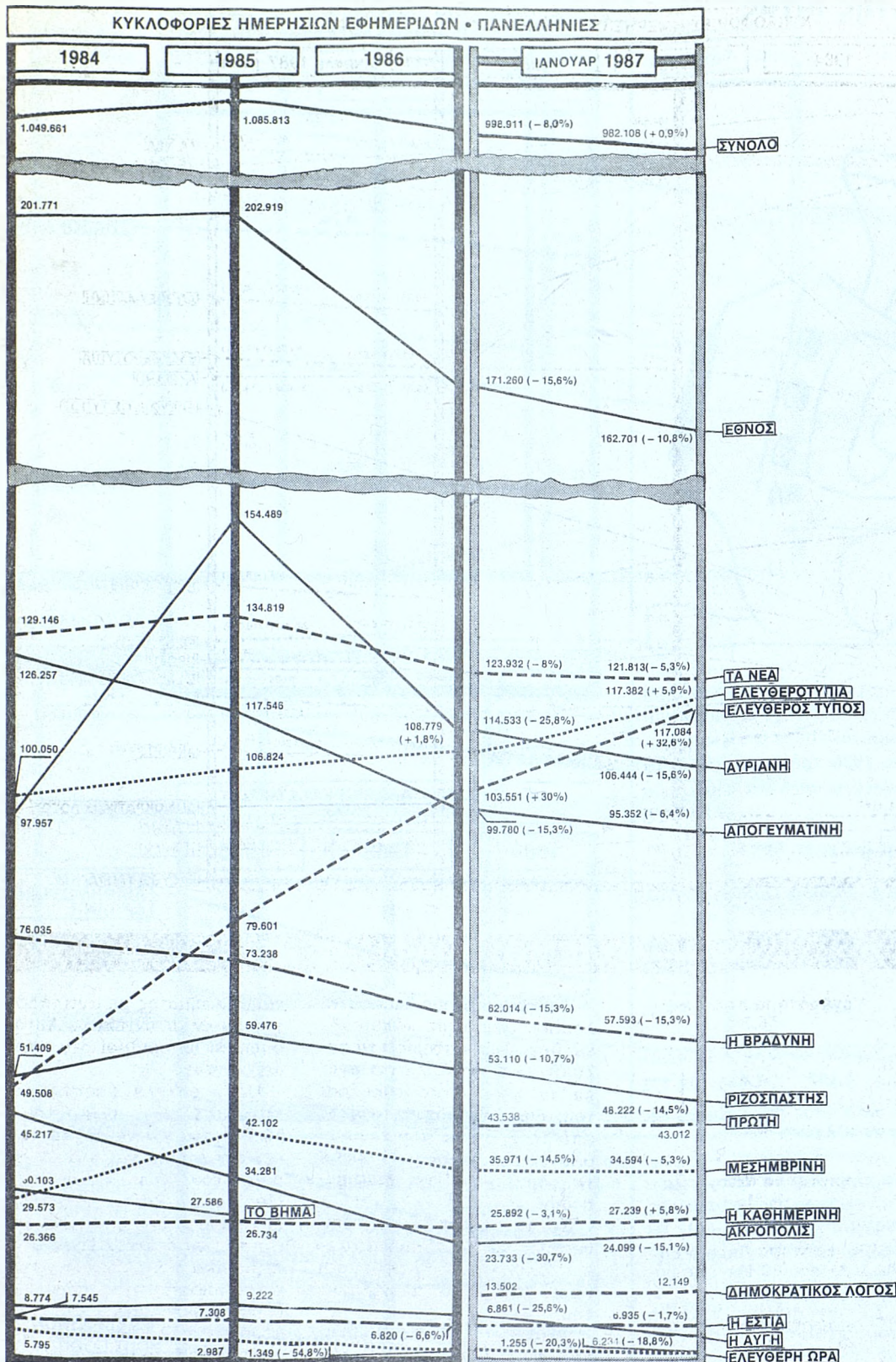
ΠΙΝΑΚΑΣ 3Α

Χρόνο με το χρόνο, το κρατικό μονοπώλιο της τηλεόρασης αυξάνει σταθερά το ποσοστό του στη συνολική διαφημιστική δαπάνη. Κάπως αντέχουν στον ανταγωνισμό τα περιοδικά, οι εφημερίδες, όμως, βλέπουν το ποσοστό της εμπορικής διαφήμισης που παίρνουν, να πέφτει συνεχώς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Αλλαγές το '86 στις εφημερίδες. Το «Εθνος» κρατάει την πρώτη θέση αλλά πέφτει. «Ελεύθερος Τύπος» και «Ελευθεροτυπία» ανεβαίνουν πολεμώντας με τα «Νέα» για τη δεύτερη θέση. Βγήκαν και δύο νέες εφημερίδες, η «Πρώτη» και ο «Δημοκρατικός Λόγος».

μέσης κυκλοφορίας τους της τάξης του 8%. Με την αύξηση της τιμής των εφημερίδων φέτος από 40 σε 50 δρχ. η πτώση αυτή έγινε ακόμη μεγαλύτερη, αλλά τα τελευταία «πολεμικά» γεγονότα και η εκκλησιαστική κρίση μοιάζει να ξαναφέρνουν τα πράγματα στη θέση τους.

Πάντως η πτώση για το 1986 δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σαν εξαιρετικά μεγάλη, αν πάρουμε υπόψη μας ότι το οικονομικό σφίξιμο το '86 ήταν πολύ πιο μεγάλο από το '85 και ότι το '85 είχαμε βουλευτικές εκλογές και εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας με συνέπεια οι κυκλοφορίες των εφημερίδων να είναι φυσιολογικά «πουσαρισμένες».

Κυριολεκτικά σημεία κατάρρευσης παρουσίασαν οι πρωινές εφημερίδες (πτώση 25%) δηλαδή χάσαν έναν στους τέσσερις αναγνώστες τους, παρόλο ότι βγήκε μια καινούργια εφημερίδα —ο **Δημοκρατικός Λόγος**— που πρόσθεσε κάπου δεκατρείς χιλιάδες φύλλα στη συνολική κυκλοφορία τους.

Η **Ακρόπολις** έχασε τα 31% της κυκλοφορίας της, η **Αυγή** τα 26%, ο **ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ** τα 11% και μόνο η **Καθημερινή** κάπως κρατήθηκε με πτώση μόνο 3%.

Η πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων και των δύο ΚΚ —και κυρίως του **ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ**— πρέπει να συνδέεται με την έκδοση του '86 μιας συγγενικής απογευματινής εφημερίδας, της **Πρώτης** που μοιάζει να σταθεροποιείται στις 43 περίπου χιλιάδες. Η κυκλοφορία αυτή δε φαίνεται να επαρκεί για να καλύψει τα έξοδά της και γι' αυτό αντικαταστάθηκε ο διευθυντής της και έγιναν πολλές απολύσεις. Έχει γραφεί ότι η εφημερίδα αυτή χρωστάει πολλές δεκάδες εκατομμύρια στο τυπογραφείο του **ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ**, όπου τυπώνεται.

Αλλά και οι καθημερινές μεγάλες απογευματινές εφημερίδες παρουσίασαν μια μεγάλη κάμψη. Το **Εθνος** κρατάει πάντα την πρώτη θέση με διαφορά περίπου 47 χιλιάδες φύλλα από τα **Νέα**, αλλά δεν είναι πια η εφημερίδα των διακοσίων χιλιάδων. Έχασε κάπου τριάντα χιλιάδες αγοραστές και τον τελευταίο καιρό φαίνεται να έχει χάσει και την πρωτιά στην Αθήνα.

Γενικά και τα τρία έντυπα του συγκροτήματος Μπόμπολα παρουσίασαν μια σοβαρή κάμψη στην κυκλοφορία τους, από την ώρα που τους απαγορεύτηκε δικαστικά να μοιράζονται στους αναγνώστες τους δώρα με το παιχνίδι «**μπίνγκο**», μετά από την προσφυγή στη Δικαιοσύνη των αντιπάλων τους εκδοτών, Λαμπράκη και Κουρή.

Τα **Νέα** εξακολουθούν να πέφτουν αλλά κρατήθηκαν περίπου στο ποσοστό της μέσης πτώσης του συνόλου των εφημερίδων. Η ταυτόχρονη, όμως, άνοδος της κυκλοφορίας και

του Ελεύθερου Τύπου και της Ελευθεροτυπίας αποτελεί σοβαρή απειλή για τη δεύτερη θέση στην οποία έχουν περιπέσει μετά την εμφάνιση του Έθνους στην αγορά πριν από μερικά χρόνια.

Γενικά το συγκρότημα Λαμπράκη αντιμετωπίζει μια σχετική κυκλοφοριακή κρίση γιατί εκτός από τα Νέα και ο Ταχυδρόμος έχασε το 19% της κυκλοφορίας του. Βέβαια, κράτησε, σε ετήσια βάση, την πρώτη θέση σε σχέση με τα ομοειδή του περιοδικά αλλά τώρα το Ένα του κ. Κοσκωτά βρίσκεται πια σε πολύ μικρή απόσταση, αν δεν έχει και ξεπεράσει τον Ταχυδρόμο.

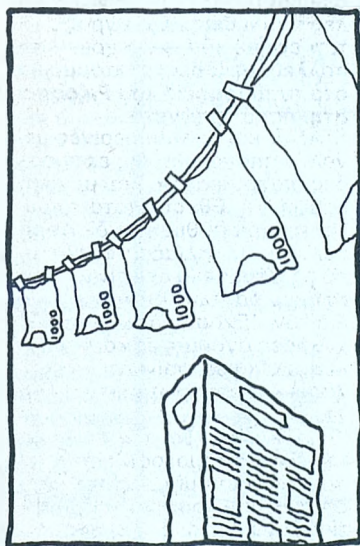
Από την άλλη μεριά, όμως, μεγάλη επιτυχία έχει σημειώσει το Βήμα της Κυριακής που διεκδικεί με πολλές πιθανότητες επιτυχίας την πρώτη θέση στα κυριακάτικα φύλλα με ετήσια άνοδο 24%. Τον Ιανουάριο μάλιστα, κέρδισε την πρωτιά.

Πληροφορίες από το συγκρότημα Λαμπράκη λένε ότι ο φετινός ισολογισμός της εταιρίας που το 1985 εμφάνισε μια κολοσσιαία ζημία (433 εκ. δρχ.) παρουσιάζει φέτος μια εντυπωσιακή βελτίωση και μάλιστα, δείχνει κέρδη —«πέντε ως έξι εκατομμύρια δραχμές». Η αλλαγή αυτή επιτεύχθηκε όχι με την αύξηση της κυκλοφορίας των εντύπων, αλλά με σκληρές οικονομίες. Ας μην ξεχνάμε ότι το 1986 ο Οργανισμός Λαμπράκη έκλεισε μια ακόμη εφημερίδα του, τα Νέα της Κυριακής, ενώ το 1985 είχε κλείσει το καθημερινό Βήμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ • ΑΘΗΝΑ • ΠΕΙΡΑΙΑ				
1984	1985	1986	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ 1987	
107.259	104.658		87.825 (-16%)	91.809 (-0,3%)
91.453	90.923		86.516 (-4,8%)	87.194 (-11,8%)
74.248	74.220			
52.707	68.419		60.857 (-11,0%)	62.546 (-4,3%)
51.372	54.696		55.619 (+1,6%)	64.294 (+7,5%)
36.842	35.738		55.471 (-25,2%)	55.099 (-14,0%)
25.431	29.721			
25.336	24.406		43.497 (+21,7%)	51.868 (+30,2%)
22.429	17.833		31.154 (-12,2%)	32.046 (-8,3%)
18.973	15.712		27.071 (-8,9%)	26.263 (-10,2%)
16.281	15.712		23.675	24.659
6.423	6.268		22.262 (-8,7%)	23.024 (-2,5%)
5.153	5.088		18.202 (+2,1%)	20.545 (+6,6%)
2.576	1.444		12.895 (-27,6%)	13.868 (-13,0%)
			8.165	8.191
			5876 (-6,2%)	6.192 (-1,7%)
			3.790 (-25,5%)	3.759 (-16,8%)
			733 (-49,2%)	727 (-13,1%)

ΤΑ ΝΕΑ
ΕΘΝΟΣ
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ΑΥΡΙΑΝΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Η ΒΡΑΔΥΝΗ
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ
ΠΡΩΤΗ
ΜΕΣΗΜΕΡΙΝΗ
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
Η ΕΣΤΙΑ
Η ΑΥΓΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ

Αξίζει να αναφέρουμε τα ποσά που διαθέσανε ορισμένα περιοδικά για να διαφημισθούν ώστε να συγκρατήσουν την πτώση της κυκλοφορίας τους ή να κατακτήσουν ένα μεγαλύτερο τμήμα της αγοράς (στοιχεία για το '86 της Nielsen σε χιλιάδες δρχ.):

ΠΟΛΕΜΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Συγκρότημα Κοσκωτά	
Ένα	56.717
TV3	53.551
Μία	51.223
Και	29.594
Τέταρτο	5.833
	196.928
Συγκρότημα Μπόμπολα	
Εικόνες	64.813
Συγκρότημα Λαμπράκη	
Ταχυδρόμος	32.132
Συγκρότημα Τερζόπουλου	
Γυναικά	13.105
Συγκρότημα Θεοφανίδη	
Πάνθεον	24.771
Εντός	24.279
Ρομάντσο	15.718
	64.768
Άλλα...	
Cosmopolitan	6.155
Αθηνόραμα	7.805
Τηλέραμα	6.155
Playboy	22.116

Το συγκρότημα Κοσκωτά, λοιπόν, δαπάνησε κάπου 197 εκ. δρχ. για να στηρίξει τα παλαιότερα ή να ρίξει στην αγορά τα καινούργια περιοδικά του, δηλαδή ξόδεψε το 42% από τα χρήματα που έδωσαν όλα τα περιοδικά μαζί (465.8 εκ. δρχ.), για να διαφημιστούν.

Και φέτος συνεχίζει την επιθετική αυτή πολιτική για να επεκτείνει την κυκλοφοριακή βάση των πέντε περιοδικών του.

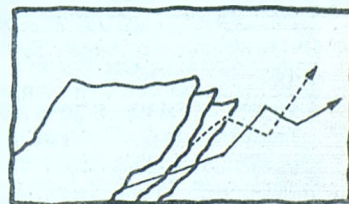
Μια σειρά εκδότες και υποψήφιοι εκδότες περιοδικών διαμαρτύρονται γιατί —όπως ισχυρίζονται— ο κ. Κοσκωτάς χρησιμοποιεί τα διακόσια αυτά εκατομμύρια για «να κρατάει στο χέρι του ορισμένους διαφημιστές στους οποίους δίνει τις δουλειές του (υπάρχει και η Τράπεζα Κρήτης) και δεν τους επιτρέπει μετά να κάνουν διευκολύνσεις (παροχή πχ. δυνατότη-

τας διαφήμισης με αντιπαροχή) σε άλλα έντυπα». Αυτοί όμως οι ισχυρισμοί δεν αποδεχνονται.

Πολύ μεγάλη προσπάθεια κατέβαλε και το συγκρότημα Μπόμπολα για να συγκρατήσει την πτώση της κυκλοφορίας του περιοδικού του. Παρ' όλα, όμως, τα 64 εκ. δρχ. που ξόδεψε, οι Εικόνες έχασαν τη δεύτερη θέση στα περιοδικά ποικίλης ύλης και η κυκλοφορία τους έπεσε.

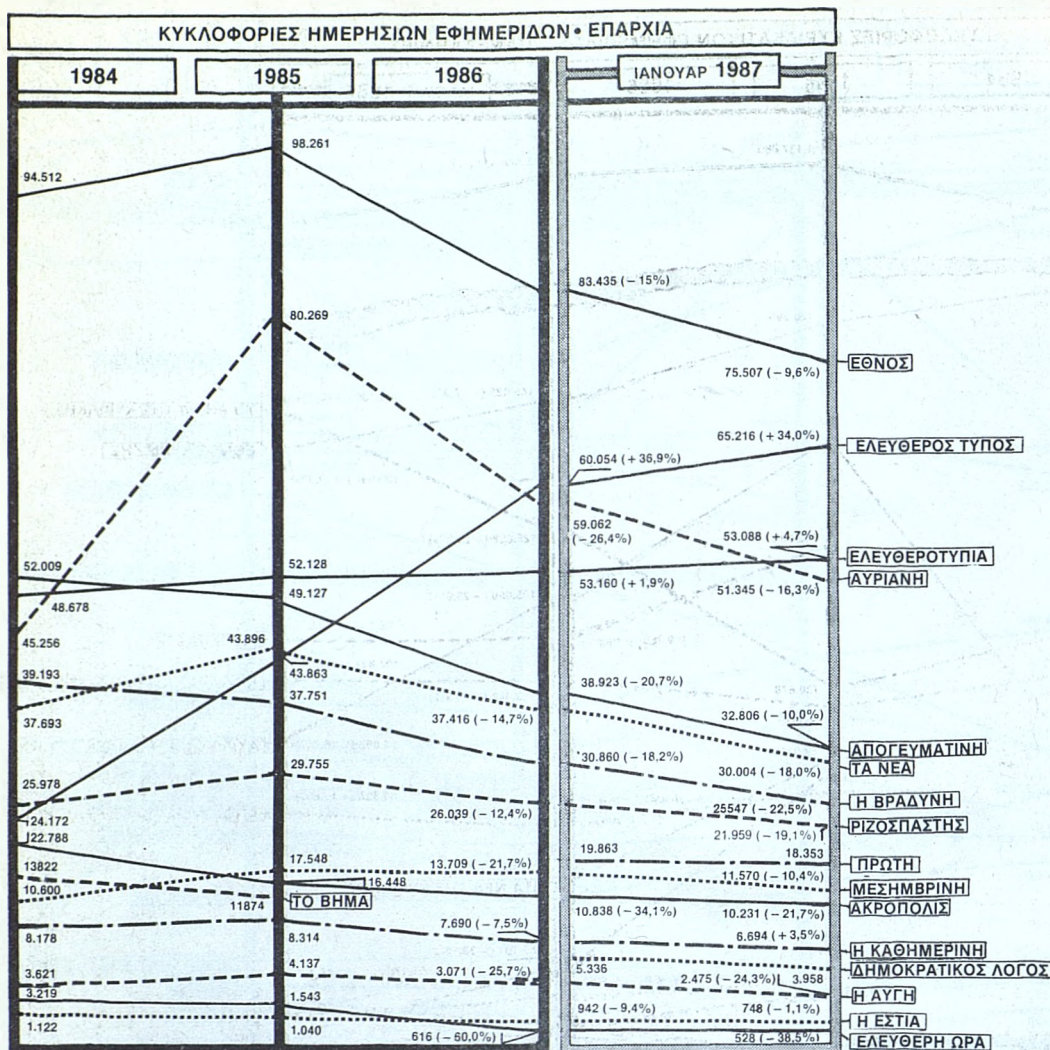
Θα έπρεπε επίσης να αναφέρουμε ότι το περιοδικό Εντός έκλεισε, παρά τη διαφήμιση των 24 εκατ. που έκανε, όταν εκδόθηκε.

V.I.K.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Ο Ελεύθερος Τύπος ήταν η μόνη ημερήσια εφημερίδα που παρουσίασε πραγματικά εντυπωσιακή άνοδο το '86 με 30% μέση ετήσια αύξηση και 33% τον Ιανουάριο. Έτσι τώρα διεκδικεί την τρίτη ή τη δεύτερη θέση και μάλιστα το Δεκέμβριο πήρε τη δεύτερη θέση από τα Νέα.

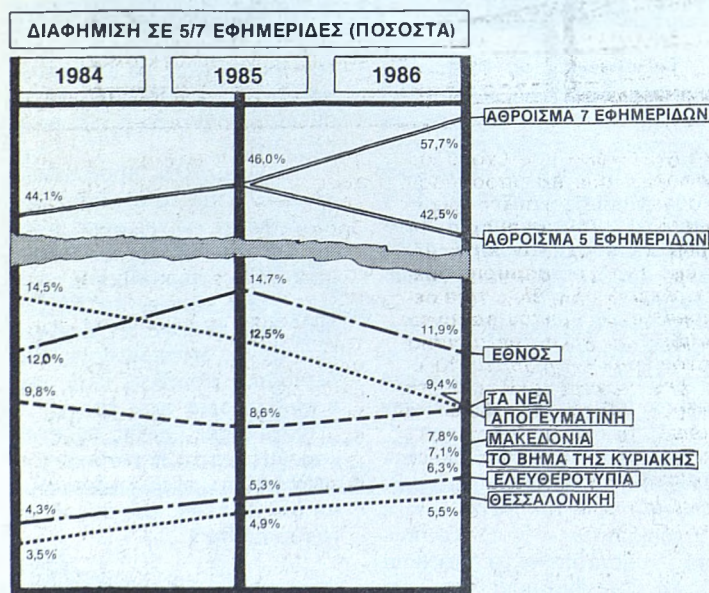
Το φαινόμενο Αυριανή μοιάζει να έχει περάσει στη φάση της Δύσης του. Παρ' όλο ότι πουλιόταν μόλις 15 δρχ. ενώ όλες οι άλλες εφημερίδες πουλιόντουσαν 30 δρχ. έχασε σχεδόν έναν στους τέσσερις αγοραστές της (-26%) και η μέση κυκλοφορία της ήταν μόλις 114.533 φύλλα από 154.489 το '85. Η εφημερίδα αυτή ισχυρίζεται ότι έχει άλλους έξι χιλιάδες αγοραστές στη Δυτική Γερμανία.

Η Ελευθεροτυπία παρουσιάζει μια μικρή αλλά σταθερή άνοδο τα τελευταία δύο χρόνια (+1,8% το '86 και +5,9% τον Ιανουάριο) με αποτέλεσμα να έχει πλησιάσει πάρα πολύ τα Νέα και να διεκδικεί τη δεύτερη ή την τρίτη θέση.

Συνεχή και σταθερή πτώση εμφανίζουν οι τρεις απογευματινές νεοδημοκρατικές εφημερίδες κατά το '86 (Απογευματινή -15,3%, Βραδυνή -15,3%, Μεσημβρινή -14,5%). Ούτε οι αλλαγές σχήματος ή κατευθύνσεων μοιάζει να τις βοήθησαν. Τις απώλειές τους δεν υπερκαλύπτει η άνοδος του Ελεύθερου Τύπου.

Η Εστία χάνει σιγά - σιγά τους αναγνώστες της, ίσως από φυσιολογικά αίτια. Και η χουντική Ελεύθερη Ωρα, οδεύ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

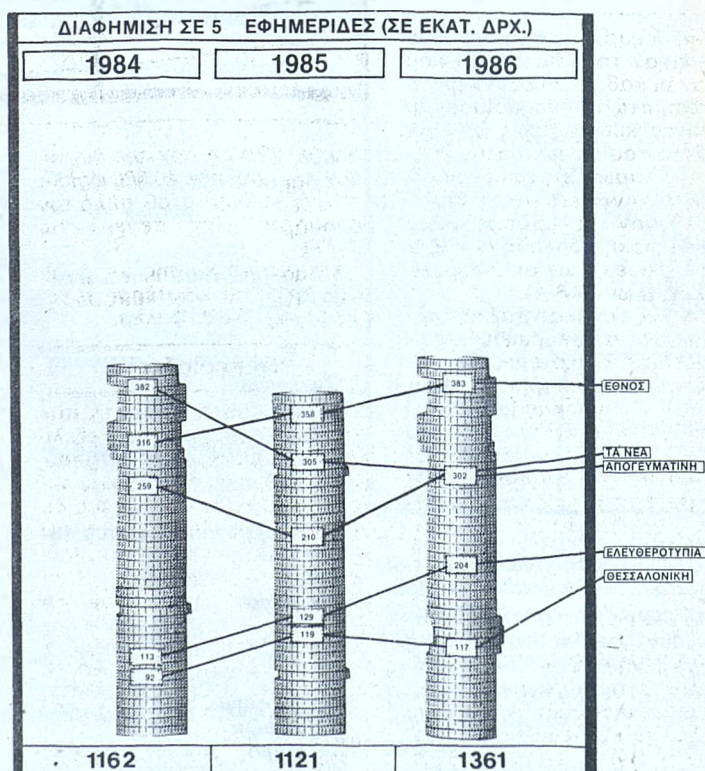

Πέντε εφημερίδες πήραν το '85 τα 46% της εμπορικής διαφήμισης.

Φέτος το ποσοστό τους έπεσε στο 42%.

Η «Ελευθεροτυπία» και η «Απογευματινή» εμφανίζουν τη μεγαλύτερη άνοδο. Τα «Νέα» παρουσιάζουν καμψη αλλά σκίζουν στις μικρές αγγελίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Α

Αθήνα και επαρχία

Η πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων στην επαρχία είναι λίγο μεγαλύτερη (- 9,5%) από της Αθήνας (- 6,7%).

Εδώ εμφανίζεται η τεράστια αδυναμία των **Νέων** που όντας μια «εφημερίδα μικρών αγγελιών» πουλάει στην Αθήνα κάπου 88 χιλιάδες φύλλα και στην επαρχία μόλις 37 χιλιάδες.

Από την άλλη μεριά, όμως, οι μικρές αγγελίες εκτός από μια τεράστια πηγή εσόδων, δίνουν στα **Νέα**, τη δυνατότητα να συναγωνιστούν το **Έθνος** τουλάχιστον στην πρωτεύουσα. Η διαφορά των δύο εφημερίδων στην Αθήνα, σε ετήσια βάση, ήταν μόλις 1.300 φύλλα υπέρ του **Έθνους**, αν και μετά την κατάργηση του **μπίνγκο** πολλές φορές βρέθηκαν τα **Νέα** πάνω από το **Έθνος** στην περιοχή της πρωτεύουσας. Μάλιστα τους τελευταίους μήνες τα **Νέα** ξεπερνούν το **Έθνος** στην Αθήνα συνεχώς.

Ο **Ελεύθερος Τύπος** αντιμετωπίζει ακριβώς το αντίθετο πρόβλημα με το πρόβλημα των **Νέων**. Στην Αθήνα η κυκλοφορία του είναι πολύ μικρότερη από την κυκλοφορία του στην επαρχία. Εδώ μάλιστα κατέχει τη δεύτερη θέση ενώ στην Αθήνα μόνο την έκτη.

Εκτός από τις περιπτώσεις των **Νέων** και του **Ελεύθερου Τύπου** η κίνηση των εφημερίδων στην επαρχία ακολουθεί περίπου το νόμο των **συγκοινωνούντων αγγείων** σε σχέση με την Αθήνα.

Οι κυριακάτικες

Και οι κυριακάτικες εφημερίδες είχαν την ίδια πτώση που είχαν οι καθημερινές. Τη μεγαλύτερη πτώση παρουσίασαν οι πρωινές κυριακάτικες δηλαδή εκείνες που είναι το έκτο φύλλο των πρωινών εφημερίδων (- 36%). Αντίθετα μικρή άνοδο σημείωσαν οι εβδομαδιαίες της Κυριακής δηλαδή οι έβδομες εκδόσεις των απογευματινών φύλλων (+ 6%).

Πολλές ανακατατάξεις σημειώθηκαν στις κυριακάτικες εφημερίδες. Κυριότερη: Η μεγάλη άνοδος που παρουσίασε το **Βήμα της Κυριακής** με + 24% μέση ετήσια αύξηση το '86 και + 43% φέτος τον Ιανουάριο. Το **Έθνος της Κυριακής** μάλων βρίσκεται σε καθοδική πορεία (- 7%), όπως και ο **Ριζοσπάστης** (- 10%), η **Αυριανή** (- 24%), η **Ακρόπολις** (- 33%), κλπ.

Άνοδο παρουσίασε και η **Κυριακάτικη** (+ 6%) όπως και η καθημερινή **Ελευθεροτυπία**.

Τα **Νέα της Κυριακής** έκλεισαν με κυκλοφορία 74 χιλιάδες φύλλα και κυκλοφοριακή πτώση 17%. Βγήκε μια καινούργια εφημερίδα, η **Εβδομή** που δα-

πάνησε 22,4 εκ. δρχ. για διαφήμιση και πούλησε 40.600 φύλλα κατά μέσο όρο το '86, αλλά τον Ιανουάριο είχε πέσει στις 23.700.

Σταμάτησε επίσης να βγαίνει ο **Ριζος της Δευτέρας** με κυκλοφορία 35.420 φύλλα.

Τα περιοδικά

Αν η εισβολή Κοσκωτά παίξει κυριαρχικό ρόλο στις εξελίξεις του καθημερινού Τύπου, χωρίς ακόμη να έχει βγάλει ούτε μια ημερήσια εφημερίδα, δε χρειάζεται να εξηγήσουμε ότι ο ρόλος του στον τομέα των περιοδικών, όπου ήδη έχει βγάλει πέντε, είναι καθοριστικός.

Την κίνηση των περιοδικών θα την παρουσιάσουμε φέτος παίρνοντας και συγκρίνοντας τα διάφορα είδη των περιοδικών, κατά ομάδες.

Προτού όμως αρχίσουμε, θα έπρεπε να πούμε ότι τα περιο-

δικά στον τόπο μας έχουν κυκλοφορίες που θα μπορούσαν να συγκριθούν με αυτές των εφημερίδων. Τον Ιανουάριο, 14 περιοδικά πούλησαν κατά μέσο όρο ένα εκατομμύριο φύλλα την εβδομάδα, άλλα τρία δεκαπενθήμερα εκατόν σαράντα χιλιάδες και άλλα δύο μηνιαία εκατόν τριάντα χιλιάδες. Κι εδώ δεν συνυπολογίζουμε τα διάφορα ειδικά περιοδικά, τα παιδικά, τα νεολαιίστικα κοκ., που πρέπει να πουλάνε άλλες τετρακόσιες χιλιάδες!

Περιοδικά ποικίλης ύλης: Εξακολούθησαν να πέφτουν (- 13%). Η συνολική κυκλοφορία τους μειώθηκε από 281 χιλιάδες το '84, σε 257 χιλιάδες το '85 και σε 225 χιλιάδες το '86.

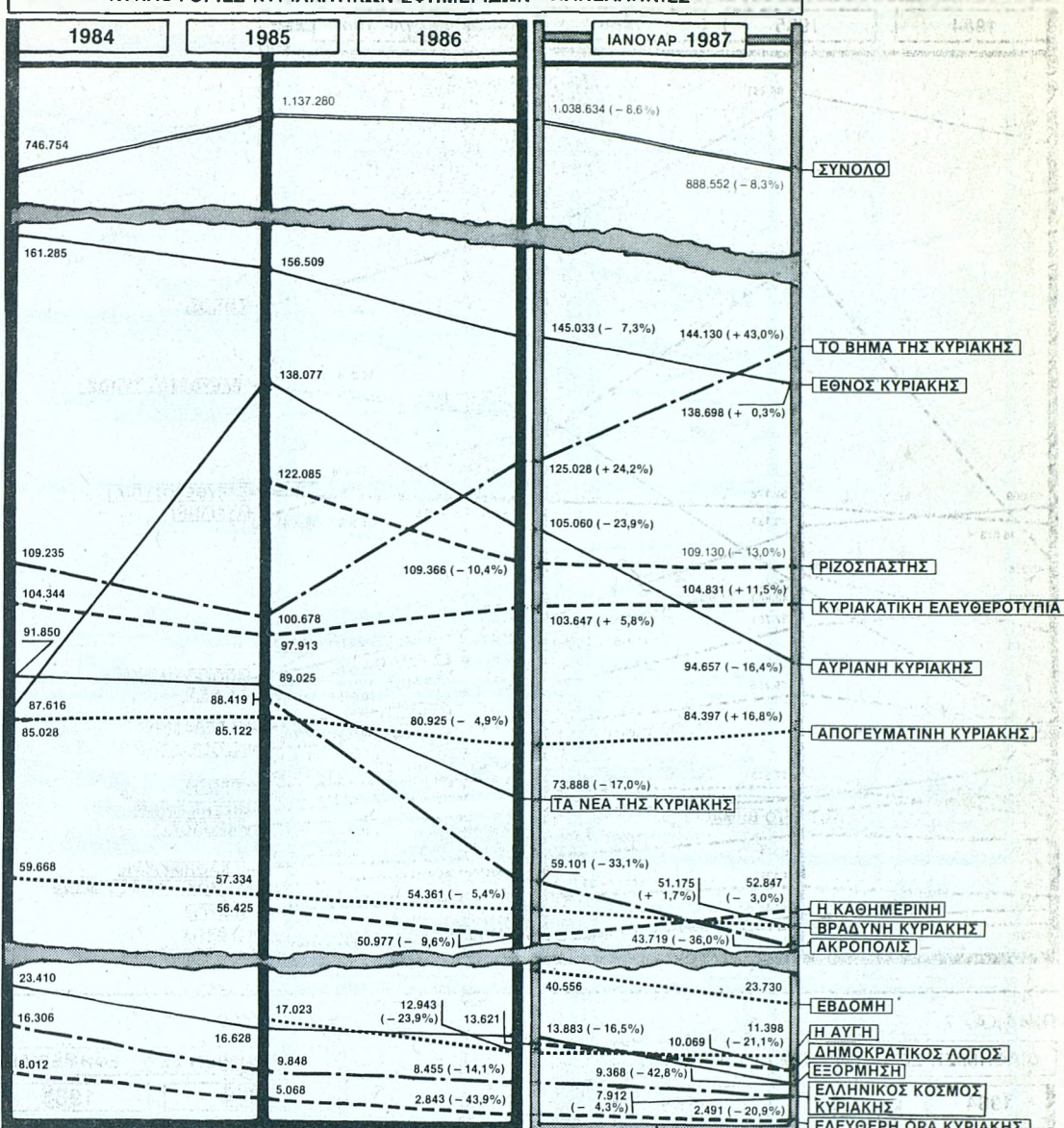
Τη μεγαλύτερη πτώση παρουσιάζει ο **Ταχυδρόμος** με - 19% και μετά οι **Εικόνες** με - 16% που μάλιστα τον Ιανουάριο είχαν πτώση 31%. Το **Ένα** (Κοσκωτάς) έχασε μόνο

1% της κυκλοφορίας του και τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο πήρε από τον **Ταχυδρόμο** την πρώτη θέση στα περιοδικά αυτού του είδους. Τον Ιανουάριο όμως την ξαναέχασε.

Τηλεοπτικά περιοδικά: Με την έκδοση του περιοδικού TV3 από το συγκρότημα Κοσκωτά, έγινε μια ανακατατομή της αγοράς που διευρύνθηκε ελαφρώς. Τα δύο περιοδικά που ως τώρα τη μοιράζονταν (**Ραδιοτηλέοραση** και **Τηλέραμα**) παρουσίασαν μια κάμψη της τάξης του 9% το πρώτο και 18% το δεύτερο. Για πρώτη χρονιά την πρώτη θέση πήρε το κρατικό έντυπο **Ραδιοτηλέοραση**.

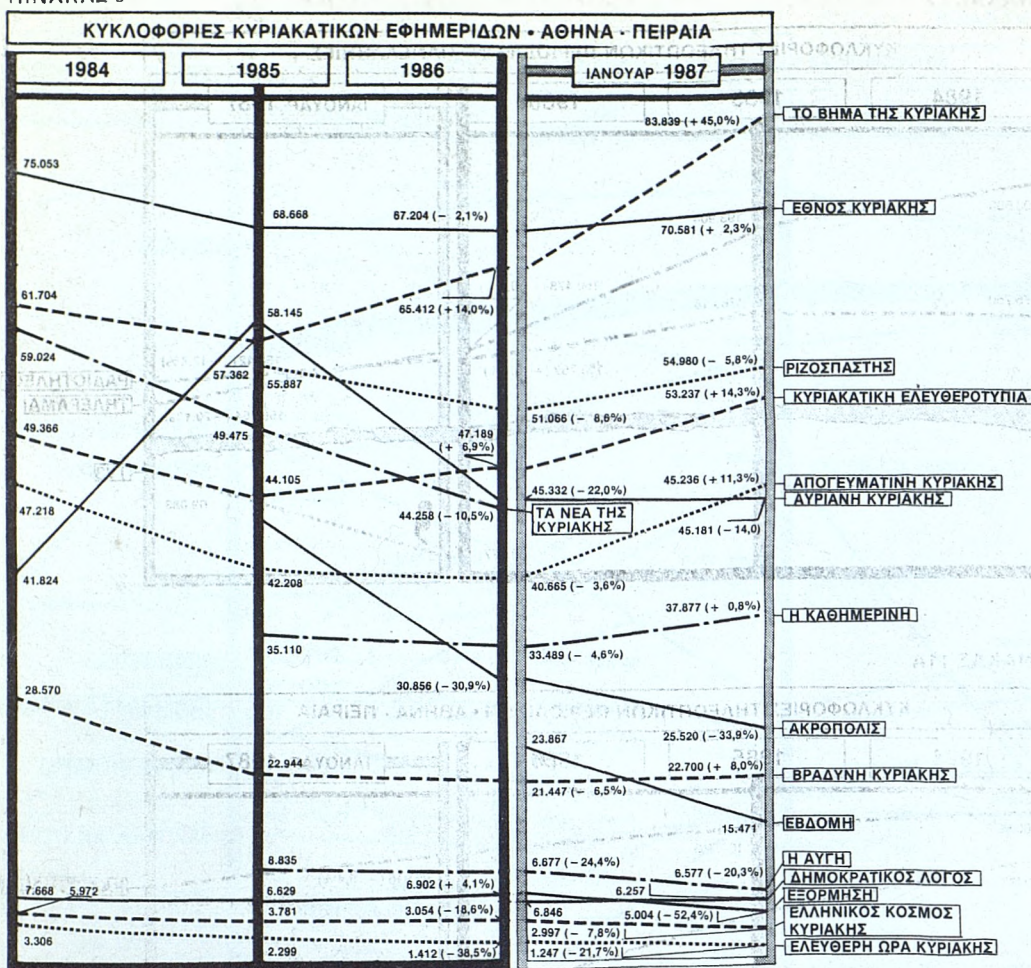
Για μια από τις λίγες κυκλοφορίες που δεν είμαστε καθόλου βέβαιοι, είναι του TV3 κατά το '86. Πάντως τη δίνουμε με αρκετή προσέγγιση τον Ιανουάριο που ήδη είχε φτάσει τις 99 χιλιάδες.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ • ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ

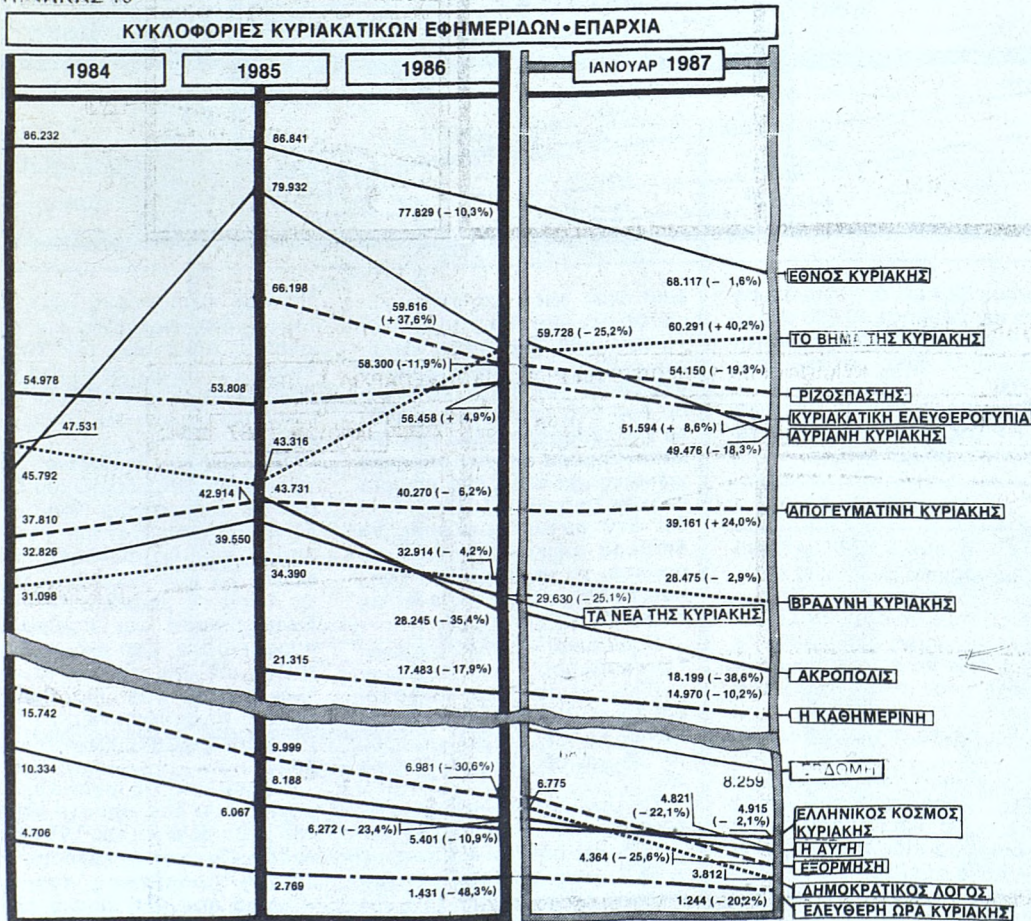

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Η συνολική κυκλοφορία των τηλεοπτικών περιοδικών (πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι υπάρχουν και μερικά άλλα, μικρότερα από αυτά που αναφέραμε), ξεπερνάει αρκετά τις τετρακύσιες χιλιάδες φύλλα την εβδομάδα.

Λαϊκά περιοδικά: Το **Ρομάντσο** του συγκροτήματος Θεοφανίδη μοιάζει να έχει χάσει οριστικά τη μάχη με το **Και** του Κοσκωτά. Το **Και** κέρδισε κάπου 13 χιλιάδες φύλλα τη χρονιά που μας πέρασε (+ 12%) ενώ το **Ρομάντσο** έχασε κάπου έντεκα χιλιάδες (- 11%). Το **Και** είναι ουσιαστικά το μόνο περιοδικό που αύξησε την κυκλοφορία του το '86 και το μόνο μη τηλεοπτικό που έχει κυκλοφορία πάνω από εκατό χιλιάδες. Στην επαρχία κυριολεκτικά σκίζει.

Η απουσία του ιδρυτή του συγκροτήματος του **Ρομάντσο** Θεοφανίδη με την αρρωστία και το θάνατό του, βάζει τη σφραγίδα της στις εξελίξεις στο είδος αυτό των περιοδικών.

Γυναικεία περιοδικά: Η εισβολή και στον τομέα αυτό του Κοσκωτά με την έκδοση του περιοδικού **Μία** και ο ταυτόχρονος παροπλισμός του ιδρυτή του συγκροτήματος της **Γυναικας**, Ευάγγελου Τερζόπουλου, ανατρέπει όλη την καθεστηκυία τάξη στο είδος αυτό των περιοδικών. Έτσι η **Γυναικα** για πρώτη φορά βλέπει να απειλείται σοβαρά το ουσιαστικά μονοπώλιο που είχε εδώ, ως τώρα. Έχασε το 20% της κυκλοφορίας της και η **Μία** σιγά-σιγά, με τη βοήθεια και μιας μεγάλης διαφημιστικής καμπάνιας μέσω της τηλεόρασης, συνεχώς ανεβαίνει.

Τον Ιανουάριο η απόσταση ανάμεσα στα δύο περιοδικά ήταν μόλις έξι χιλιάδες φύλλα. Ταυτόχρονα το **Πάνθεον** εμφάνιζε φαινόμενα κατάρρευσης (συνολική πτώση - 36%), ιδιαίτερα στην επαρχία (- 57%).

Η διαφημιστική δαπάνη

Όπως είπαμε, η εμπορική διαφήμιση ανέβηκε το 1986 σε σχέση με το 1985 κατά 41,6% ενώ ο πληθωρισμός κινήθηκε στα 23%. Γενικά μέσα στα δύο τελευταία χρόνια, ο διαφημιστικός τζίρος, τον οποίο υπολογίζει η Nielsen, ανέβηκε κατά 69,2%.

Το μεγαλύτερο ποσό το εισέπραξε η τηλεόραση που το ποσοστό της από την πίτα ανέβηκε σε δύο χρόνια από 46,5% σε 49,6%. Ακολουθούν τα περιοδικά με άνοδο από 22,2% σε 24,0%.

Το ποσοστό που παίρνουν οι εφημερίδες από την εμπορική διαφήμιση διαρκώς συρρικνώνεται και έπεσε σταδιακά από 18% σε 13,8%. Όμως τα διαφημιστικά τους έσοδα ανέβηκαν το '86 κατά 37,3% και έτσι

υπερκάλυψαν τις απώλειες από τον πληθωρισμό.

Στάσιμο εμείνε το ποσοστό του ραδιοφώνου και των αφισκολλησεων, αλλά και τα δύο αυτά μέσα κάλυψαν τις απώλειες τους από τον πληθωρισμό.

Οι πρώτες ενδείξεις από τους δύο πρώτους μήνες του 1987 επιτρέπουν την πρόβλεψη ότι η αύξηση του διαφημιστικού τζίρου (18% ως και το Φεβρουάριο), θα υπερκαλύψει τις απώλειες από τον πληθωρισμό που προβλέπει η κυβέρνηση για το 1987.

Ιδίως για τα περιοδικά η χρονιά αυτή φαίνεται ότι θα είναι ετος των πολύ παχιών αγελάδων. Και για την τηλεόραση επίσης θα πρέπει να πάνε καλά τα πράγματα. Δεν προμηνύονται, όμως, πολύ καλά για τις εφημερίδες, αν και κανείς δεν ξέρει τι μπορεί να γίνει ως το τέλος του έτους.

Οι εξι μεγάλοι

Έξι μεγάλα συγκροτήματα, μοιράζονται σήμερα μεταξύ τους τα 78% της εμπορικής διαφήμισης των περιοδικών και τα 44% της εμπορικής διαφήμισης των εφημερίδων. Συνολικά εισπράττουν τα 65% της διαφήμισης που πάει σε εφημερίδες και περιοδικά.

Κύριο χαρακτηριστικό τους —είναι ιδιοκτήτες τουλάχιστον ενός περιοδικού και δεν είναι καθόλου απαραίτητο να είναι ιδιοκτήτες μιας εφημερίδας.

Όπως φαίνεται και στο σχετικό πίνακά μας, το συγκρότημα Λαμπράκη έρχεται πρώτο με 1.552 εκ. δρχ., το συγκρότημα Κοσκωτά δεύτερο με 1.228 εκ. δρχ., το συγκρότημα Μπόμπολα τρίτο με 1.063 εκ. δρχ., το συγκρότημα Τερζόπουλου τέταρτο με 742 εκ. δρχ., το συγκρότημα Βελλίδη πέμπτο με 580 εκ. δρχ. και το συγκρότημα Θεοφανίδη έκτο με 576 εκ. δρχ.

Η διανομή στις εφημερίδες

Ας δούμε τώρα, πώς μοιράστηκε η διαφήμιση σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Nielsen.

Οι καθημερινές εφημερίδες της Αθήνας θα πρέπει, κατά ανώτατο όριο, να εισπράξαν το 62% και οι Θεσσαλονικιές το 67% των χρημάτων που παρακάτω αναφέρουμε (σε εκατ. δρχ.):

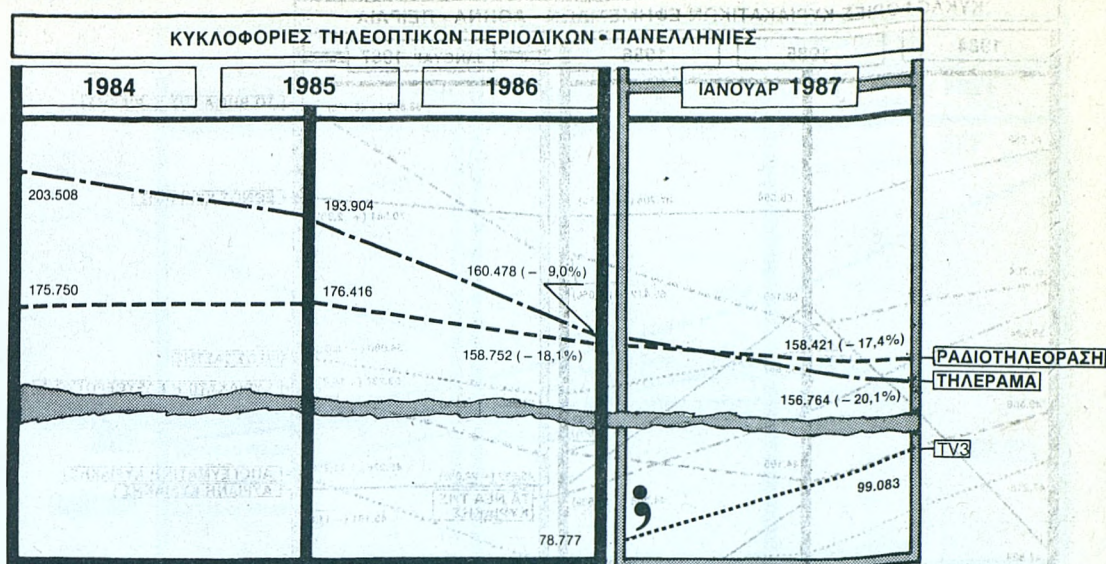
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

11 Απογευματινές Αθήνας	1.584	49.2%
3 Βόρειας Ελλάδας	510	15.8%
11 Κυριακάτικες	431	13.4%
4 Οικονομικές	391	2.1%
5 Πρωινές Αθήνας	270	8.4%
Υπόλοιπες	34	1.1%
Σύνολο	3.220	100.0%

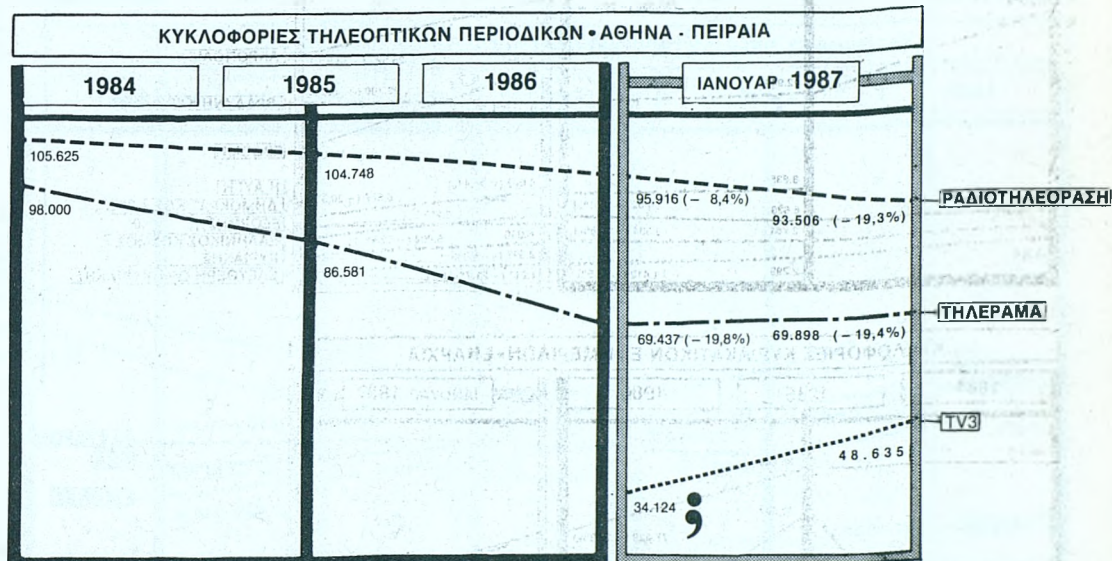
Μερικές παρατηρήσεις για τον πίνακα αυτό:

● Έχει αρχίσει να γίνεται μια αναδιανομή στη διαφήμιση που έπαιρναν οι απογευματινές ε-

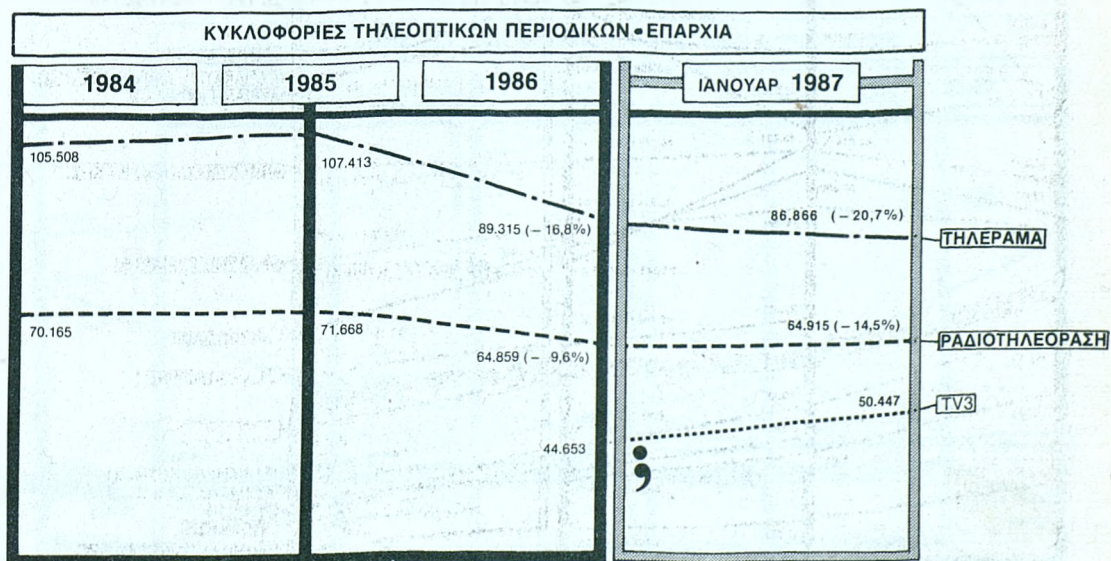
ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΠΙΝΑΚΑΣ 11Α

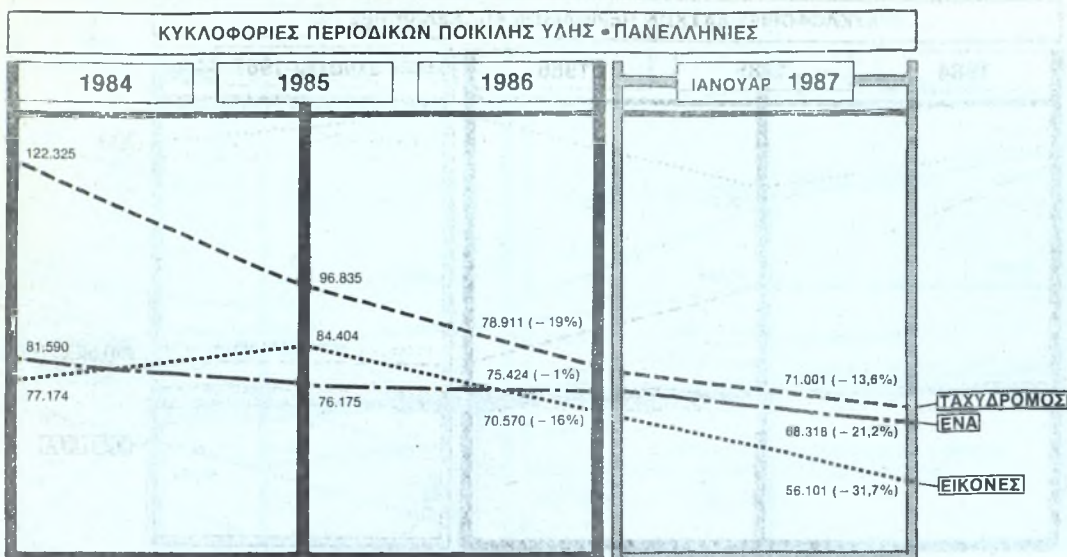

ΠΙΝΑΚΑΣ 11Β

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

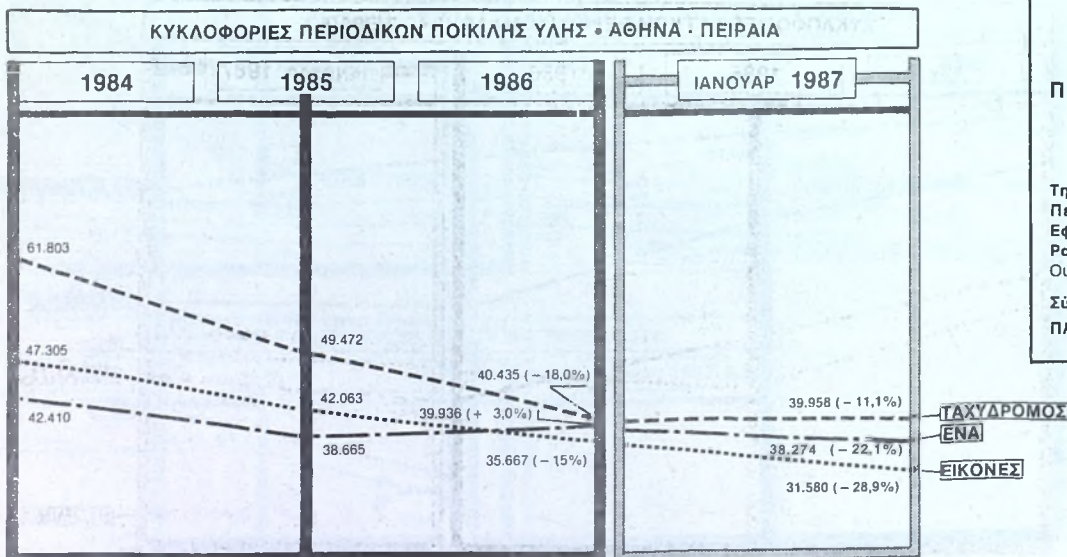
φημερίδες. Το Έθνος κράτησε την πρώτη θέση (383 εκ. δρχ.) με αύξηση όμως μόνο 7%. Δεύτεροι έρχονται η Απογευματινή με αύξηση 44% και τα Νέα με το ίδιο χρηματικό ποσό αλλά με πτώση 1%. Η Ελευθεροτυπία ανέβηκε σημαντικά (47%).

● Τα 83% της διαφήμισης στη Βόρεια Ελλάδα τα πήρε το συγκρότημα Βελλίδη και τώρα, με το θάνατο του Ελληνικού Βορρά, θα πάρει το 100%.

● Τα 53% της διαφήμισης των Κυριακάτικων, την πήρε το Βήμα της Κυριακής που τον Ιανουάριο είχε πιο πολύ εμπορική διαφήμιση από τα Νέα.

● Στη διαφήμιση των οικονομικών εφημερίδων σημειώθηκαν μεγάλες εξελίξεις. Το Εξπρές κράτησε την πρώτη θέση με 168 εκ. δρχ. αλλά τη δεύτερη πήρε το νεότερο Κέρδος του

ΠΙΝΑΚΑΣ 12Α

Πληθωρισμός και διαφημιστική δαπάνη

Από το «Καλάμι» παίρνουμε τους ακόλουθους υπολογισμούς των αυξομειώσεων της διαφημιστικής δαπάνης που έχει κάνει ο Μ. Χαιρετάκης.

Ποσοστιαίες αυξομειώσεις της διαφημιστικής δαπάνης

	85/84	86/85	86/84
Τηλεόραση	+24.4	+45.4	+80.8
Περιοδικά	+30.5	+40.3	+83.2
Εφημερίδες	-5.6	+37.3	+29.5
Ραδιόφωνο	+15.3	+48.2	+70.9
Outdoor	+20.8	+22.9	+48.5
Σύνολο	+19.5	+41.6	+69.2
Πληθωρισμός	+19.3	+23.0	+46.7

γνωστού από τα Λεοπαρντ μεγαλοεπιχειρηματία κ. Λιακουνάκου, που ξεπέρασε την παραδοσιακή Ναυτεμπορική με 105 εκατ. δρχ. έναντι 98 εκ. δρχ.

Πηγές που πρόσκεινται στον κ. Λιακουνάκο λένε ότι έχει αυξήσει την επένδυσή του στον Τύπο στα τετρακόσια εκατομμύρια δραχμές. Επίσης ισχυρίζονται ότι το Κέρδος έχει κυκλοφορία 11 χιλιάδες φύλλα και ως το τέλος του χρόνου ο ιδιοκτήτης του υπολογίζει ότι θα πάει στις είκοσι χιλιάδες.

Όπως είναι γνωστό σύντομα θα βγάλει ένα οικονομικό περιοδικό.

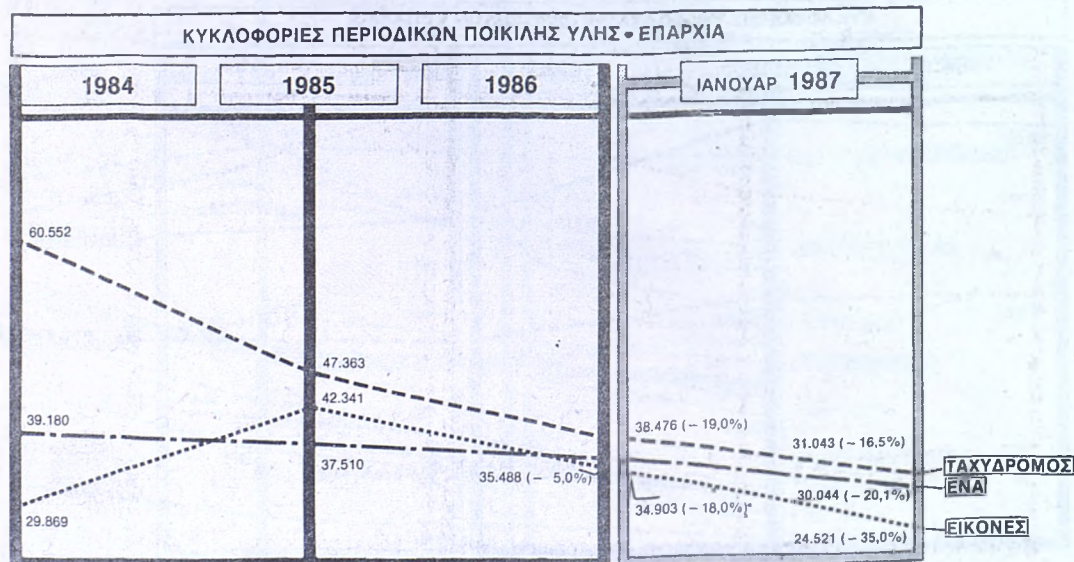
Έτσι στον τομέα του οικονομικού Τύπου δημιουργείται «ανεπαίσθητα» ένα νέο οικονομικό συγκρότημα που μπορεί να αποδειχθεί εξίσου ισχυρό, όπως του κ. Κοσκωτά.

● Μόνο η Καθημερινή παρουσιάζει κάποια επιφάνεια για τους διαφημιστές, από τα πρωινά φύλλα. Κι αυτή όχι σημαντική.

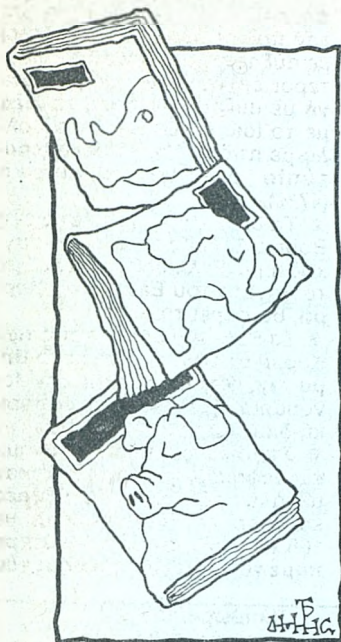
Η διανομή στα περιοδικά

Εντυπωσιακό γεγονός στο μοίρασμα της πίτας είναι ότι τα παλιά περιοδικά εμφανίζουν μια στασιμότητα, ενώ οι νέοι ει-

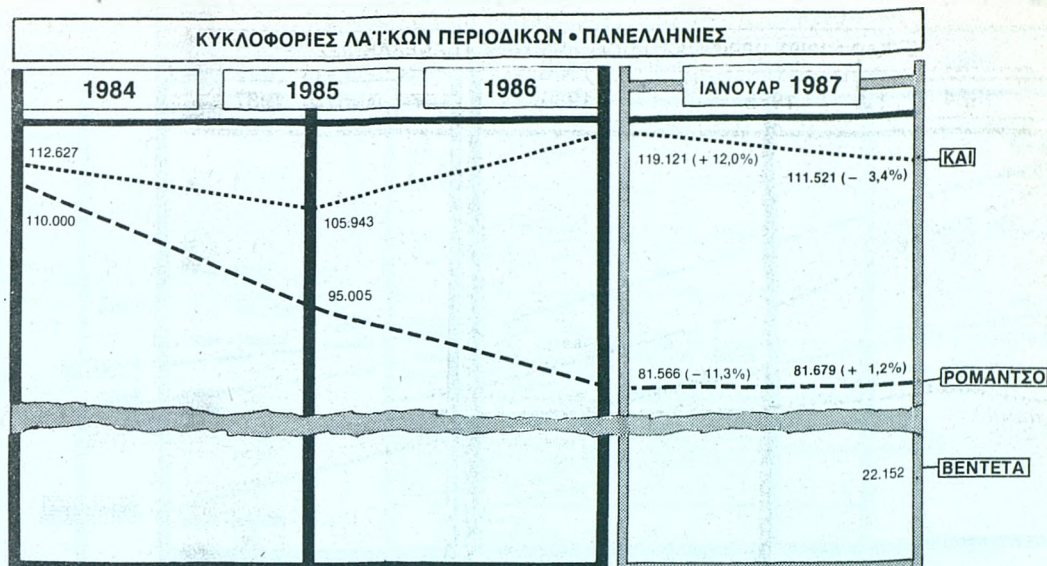
ΠΙΝΑΚΑΣ 12Β

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

σβολείς προχωρούν ακάθεκτοι.

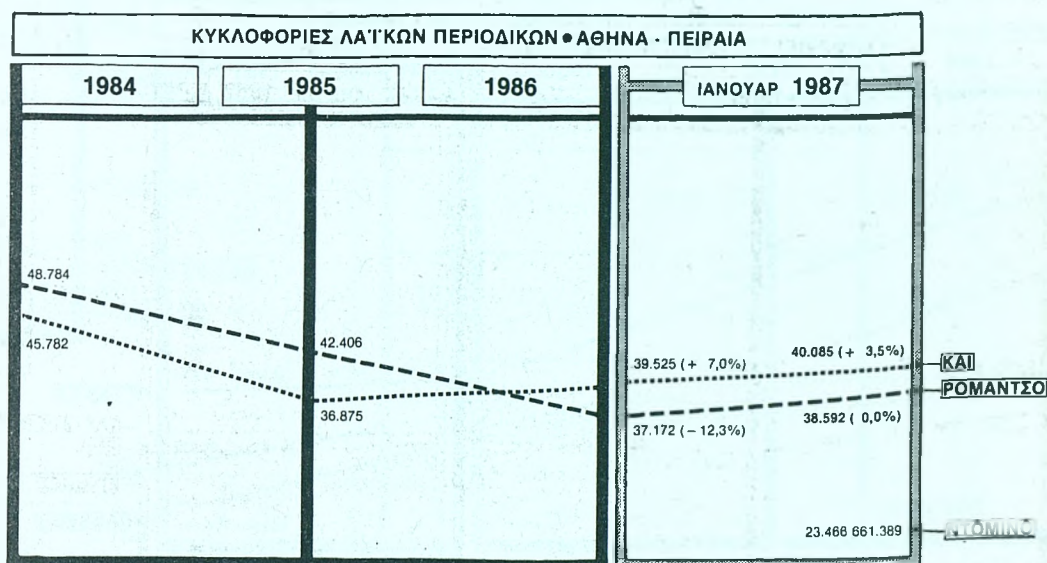
Έτσι τη μεγαλύτερη αύξηση στην εμπορική διαφήμιση παρουσίασαν οι Εικόνες που είδαν να ανεβαίνει το '86 το μερτικό τους από 265 σε 615 εκ. δρχ. δηλαδή κατά 132%!

Ο Ταχυδρόμος κράτησε τα πρωτεία μεταξύ όλων ανεξαιρέτως των εντύπων, με μερτικό από τη διαφημιστική δαπάνη της Nielsen 943 εκ. δρχ. Όμως τα έσοδά του ανέβηκαν ποσοστιαία λιγότερο από ό,τι ο πληθωρισμός, και το μερτικό του από την πίτα της διαφήμισης κατέβηκε από 20% σε 17%.

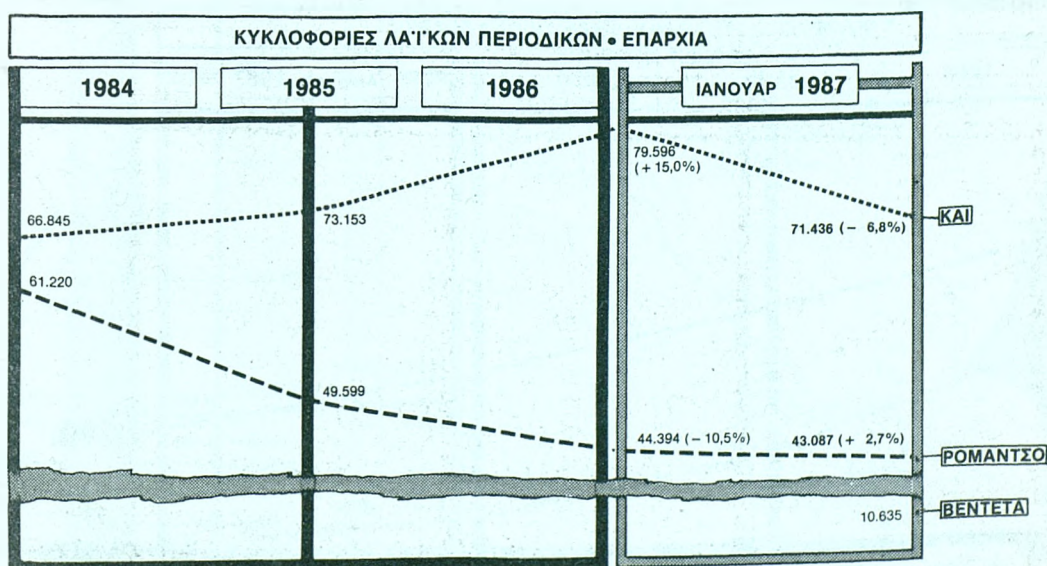
Αντίθετα το Ένα του κ. Κοσκωτά κράτησε γερά τη δεύτερη θέση με μια θεαματική αύξηση κατά 53% ενώ η αύξηση του πληθωρισμού ήταν 23%.

Έρποντας προχωρούν και η Γυναίκα (αύξηση 4%) και το Cosmopolitan, (αύξηση 11%) — δύο περιοδικά κάποτε πολύ δυναμικά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13Α

ΠΙΝΑΚΑΣ 13Β

Η διανομή κατά είδος περιοδικών

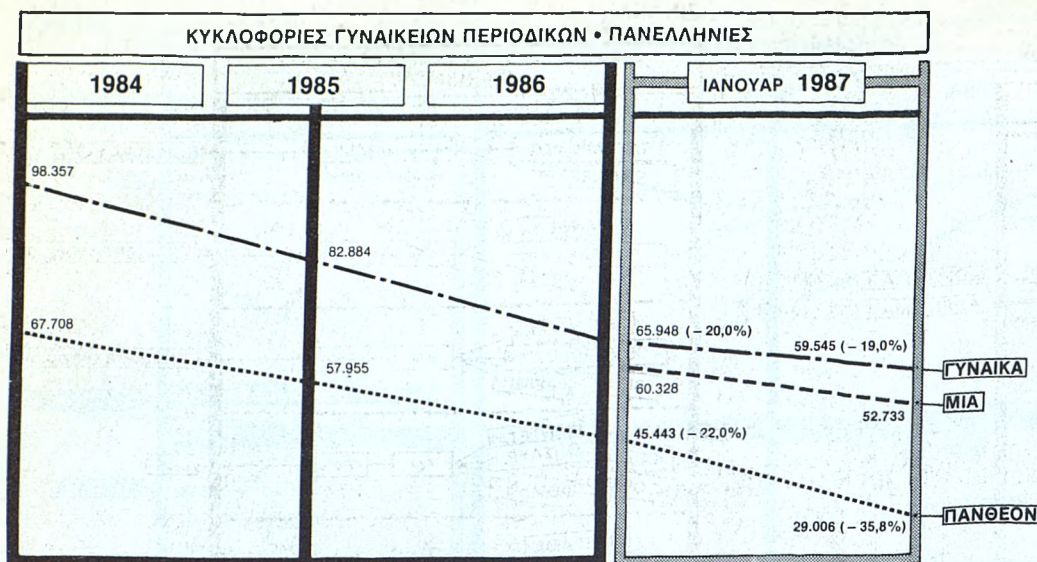
Στα τρία περιοδικά ποικίλης ύλης (Ταχυδρόμος, Ένα και Εικόνες) πρέπει να διατεθήκανε για διαφήμιση κατ' ανώτατον όριο, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Nielsen, δύο δεκατομμύρια τριακόσια τριάντα έξι εκατομμύρια δραχμές ή το 43% της συνολικής διαφήμισης που δόθηκε στα περιοδικά.

Επίσης τρία δεκαπενθήμερα γυναικεία περιοδικά εισπράξαν 1.226 εκ. δρχ. ή το 22% της διαφήμισης των περιοδικών. Η Γυναίκα καλύπτει το 55% του συνόλου, το Πάνθεον τα 33% και το Μία (Κοστωτάς), που εκδόθηκε μόλις το Σεπτέμβριο, ήδη πήρε το 12%.

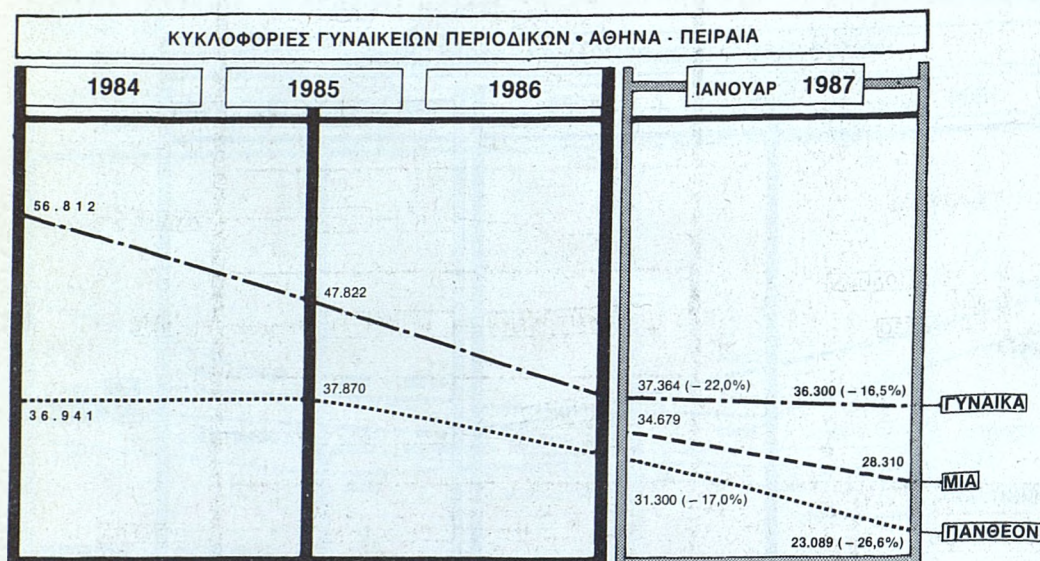
Τα πέντε λαϊκά περιοδικά συγκεντρώνουν μόνο το 8%

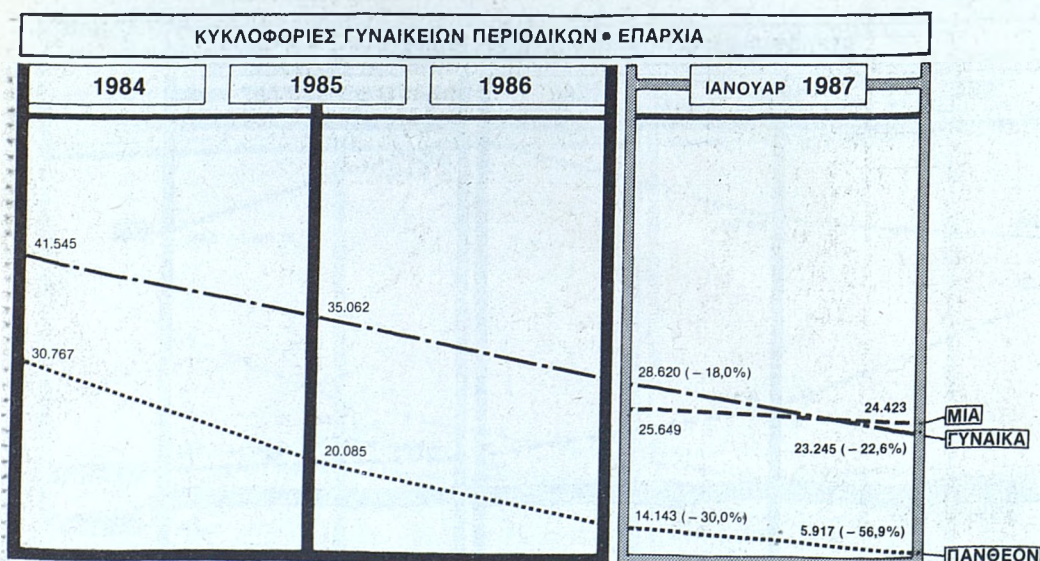
ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Α

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Β

της διαφήμισης των περιοδικών και από αυτήν τα 57% παίρνει το περιοδικό του Κοσκωτά και.

Παρ' όλη την τεράστια κυκλοφορία τους —σχεδόν διπλάσια από αυτήν των περιοδικών ποικίλης ύλης τον Ιανουάριο— τα τρία σημαντικότερα τηλεοπτικά περιοδικά συγκέντρωσαν μόλις 247 εκ. δρχ. διαφήμιση. Ούτε το καινούργιο πολυτελές περιοδικό του Κοσκωτά, το TV3, που βγήκε το Μάιο δε συγκέντρωσε κανένα ιδιαίτερα μεγάλο ποσό (55 εκ. δρχ.).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η κίνηση στα ειδικά περιοδικά που καλύπτουν σχεδόν το 12% της διαφημιστικής αγοράς: 2 Video 208 εκ. δρχ., 3 αυτοκινητών 152, 1 ανδρικό 145, 2 γονείς και παιδί 86, 2 μουσικά 65.

Για το Τέταρτο (Κοσκωτάς), η Nielsen δίνει πληροφορίες μόνο για τον Ιανουάριο του '86. Επίσης δεν έχω κανένα στοιχείο για την κυκλοφορία του εκτός από αυτό που λένε ορισμένοι επαίοντες —ότι «το '85 είχε πάνω από είκοσι χιλιάδες κυκλοφορία και τώρα τα μισά». Κάποια εποχή είχε ακουστεί πως θα έκλεινε.

Άλλες πηγές

Όπως είπαμε, η Nielsen δεν υπολογίζει στη διαφημιστική δαπάνη τους ισολογισμούς, τις μικρές αγγελίες και τα κοινωνικά.

Γνωστό είναι ότι το 1986, δημοσιεύτηκαν περίπου 1,2 εκατομμύρια μικρές αγγελίες και κοινωνικά στις αθηναϊκές εφημερίδες. Το 50% δημοσιεύθηκε στα Νέα που πρέπει να εισπράξανε από τη δουλειά αυτή, ακαθάριστα, κάπου μισό δισ. δρχ. Ακολουθούν η Απογευματινή με λιγότερο από το ένα τρίτο των μικρών αγγελιών των Νέων και το Έθνος με το ένα πέμπτο.

Επίσης δημοσίεψαν ισολογισμούς περίπου 9.600 εταιρίες, καλύπτοντας κάπου 600 χιλιάδες εκατοστά-στήλες. Ισολογισμούς δημοσιεύουν κυρίως εφημερίδες με μικρή κυκλοφορία, γιατί ο συναγωνισμός έχει ρίξει τις τιμές. Οι μεγάλες ούτε τους αγγίζουν.

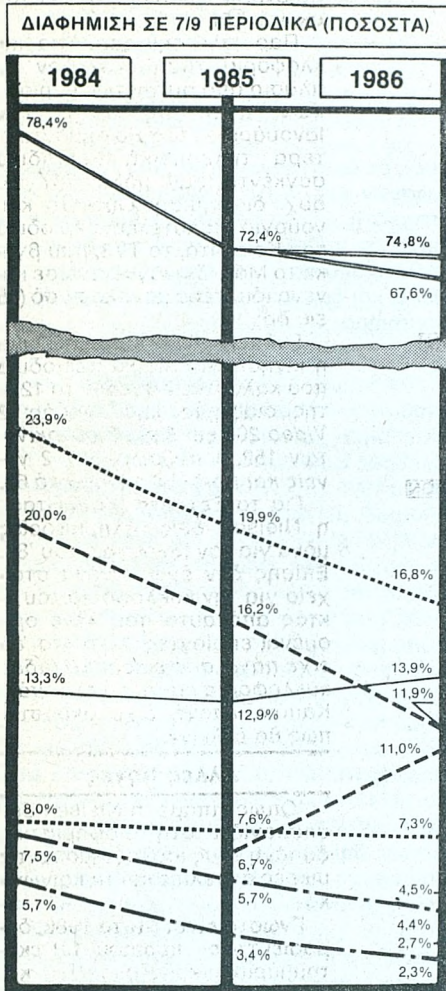
Πολύ ενδιαφέρον έχει επίσης το πώς κατανέμει το κράτος και οι εταιρίες που εξαρτώνται από αυτό, τις διάφορες ανακοινώσεις τους.

Όλα αυτά όμως είναι μια άλλη ιστορία με την οποία ελπίζω να μπορέσω να ασχοληθώ πολύ σύντομα.

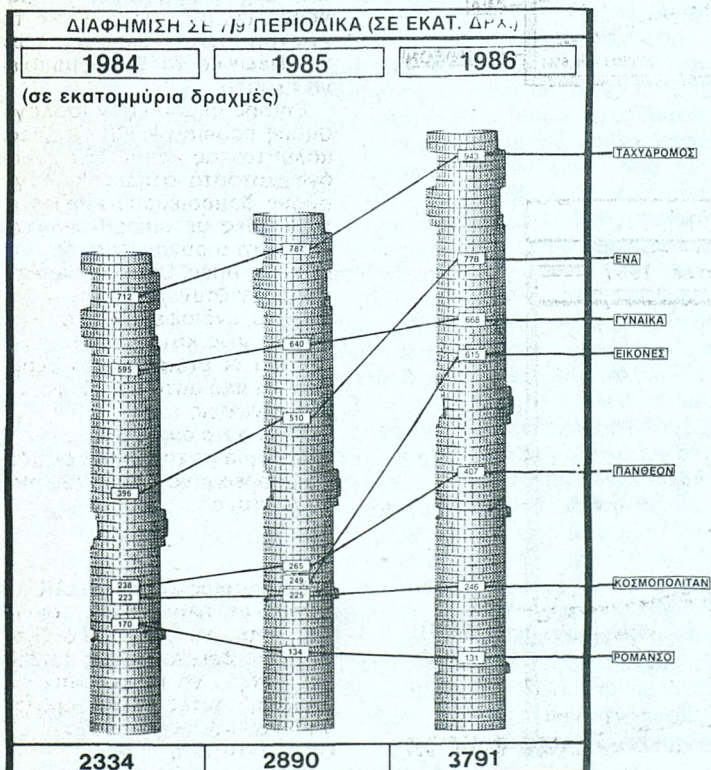
Σημαντικές λοιπόν εξελίξεις είχαμε σε όλους τους τομείς του Τύπου το 1986. Και όλα τα στοιχεία δείχνουν πως τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει τις εξελίξεις αυτές που δρομολογήθηκαν και που αλλάζουν ριζικά το σκηνικό.

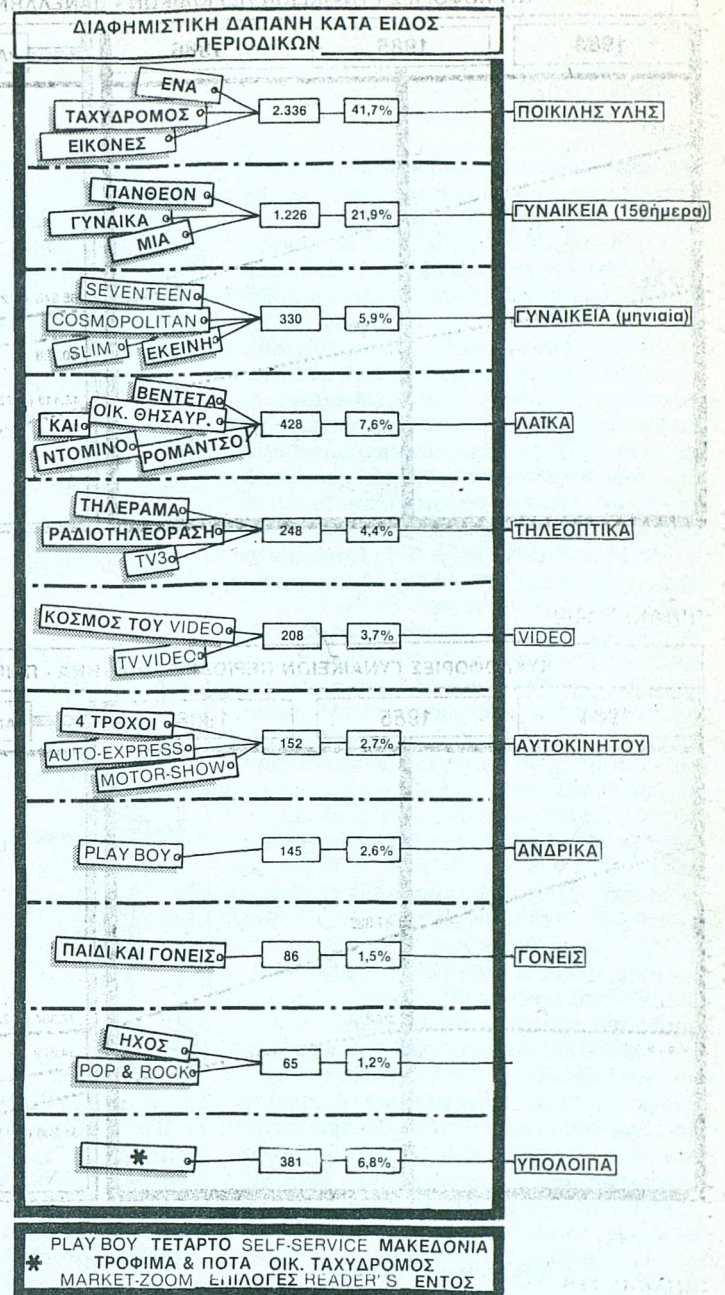
ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΠΙΝΑΚΑΣ 15Α

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΧΩΡΟΣ ΕΝΤΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ
ΣΕ ΥΠΕΡΟΧΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ.
ΕΓΓΡΑΦΗ: 13cmX15cm ΜΕ ΘΕΑ
ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΕΛΙΔΑ ΒΑΙ ΜΟΛΙΣ
ΔΥΟ ΜΟΝΟΣΤΗΛΑ ΜΑΚΡΥΑ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΤΙΤΛΟ. ΤΗΛΕΦΩΝΟ....

Δημοσιογραφία και δημοσιοϋπαλληλοποίηση

του Μ. Δημητρίου

Μια συνηθισμένη κατηγορία, που εκτοξεύεται εναντίον των επαγγελματιών δημοσιογράφων είναι ότι χαρακτηρίζονται από έντονες συντεχνιακές αντιλήψεις και συμπεριφορές και ότι έχουν αποσπάσει προνόμια από το κράτος είτε παλαιότερα με μεθόδους όπως το Λαχείο Συντακτών και οι —καταργούμενες πλέον— ατέλειες, είτε τα τελευταία χρόνια με πολυθεσίες και πολυμισθίες από τον κρατικό μηχανισμό. Οι επικρίσεις αυτές διατυπώθηκαν και κατά τη χθεσινή, πρώτη ημέρα του σεμιναρίου, από αρκετούς που έλαβαν το λόγο. Ξεκινώ από την προϊστορία του θέματος. Νομίζω ότι οι σχετικές διαπιστώσεις και επικρίσεις είναι αληθινές αλλά δεν αντικατοπτρίζουν την αλήθεια. Είναι σωστές με δύο, όμως, προϋποθέσεις:

- πρώτον, ότι αυτή η συντεχνιακή και κρατικίστικη συνδικαλιστική αντίληψη στους κόλπους των Ελλήνων δημοσιογράφων υπήρξε γνώρισμα ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας. Τόσο των εργαζομένων σε νευραλγικούς τομείς του δημόσιου τομέα (τραπεζικοί, υπάλληλοι δημόσιων επιχειρήσεων κτλ.) αλλά και ελεύθερων επαγγελματιών (γιατροί, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι κτλ.)

- δεύτερον, ότι αυτή η νοοτροπία να αποσπασθούν με τη βοήθεια του κράτους, δηλαδή να αφαιρεθούν από το κοινωνικό σύνολο πόροι και ειδικές απολαβές δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιας συντεχνιακής προτίμησης των δημοσιογράφων, αλλά μεθόδευση δύο άλλων παραγόντων: Του **κράτους** που καλλιεργούσε τις συντεχνιακές διεκδικήσεις και συμπεριφορές και επιπλέον, που είχε κάθε λόγο να χειραγωγήσει τους συντάκτες ορισμένων υπουργείων. Των **διοικητών**, που επίσης είχαν κάθε λόγο, να μετακυλίσουν στο κοινωνικό σύνολο τις αυξήσεις, τα έξοδα κινήσεως κτλ.

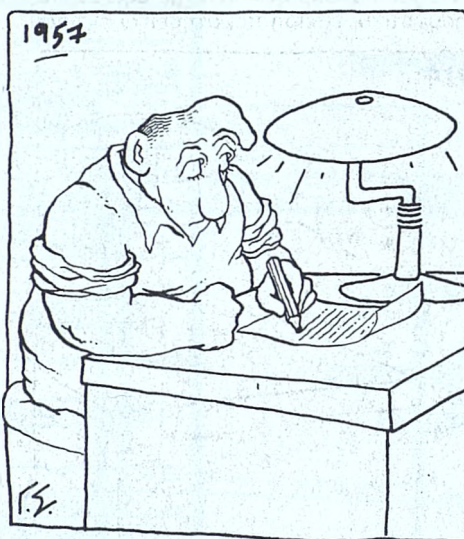
Η συντεχνιακή αντίληψη

Η πολιτική αυτή δεν παρέμεινε προνόμιο της «συντεχνίας» των δημοσιογράφων αλλά επεκτάθηκε και σε όλο το φάσμα των ανθρωπίνων του Τύπου. Μάλιστα ορισμένες κατηγορίες τους, όπως οι τυπογράφοι απέσπασαν ασύγκριτα περισσότερα προνόμια από εκείνα των δημοσιογράφων των οποίων σχεδόν ποτέ η θέση δεν είχε κριθεί ως περισσότερο νευραλγική.

Όλα αυτά, που ασφαλώς συνιστούν την προϊστορία του θεμάτων μας, δεν τα επικαλείται κανείς για άλλοθι αλλά για να καταδείξει τις ρίζες, τις καταβολές και τις δυσκολίες του συνολικού προβλήματος. Αρκεί κανείς να αναφέρει ότι η διθεσία αποτελεί «κατακτημένο δικαίωμα» των συντακτών από το 1966 με την τότε συλλογική σύμβαση εργασίας και τους γλίσχρους μισθούς της εποχής. Βέβαια από τότε μέχρι σήμερα οι ποιοτικές διαφορές είναι έντονες. Τα τελευταία χρόνια έχουμε ένα νέο φαινόμενο διθεσίας και πολυθεσίας, αν όχι αποκλειστικό οπωσδήποτε κυρίαρχο.

Το κείμενο, που ακολουθεί είναι το κύριο σώμα της εισήγησης του κ. Μιχάλη Δημητρίου στο διήμερο σεμινάριο, «Το μέλλον των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης», που οργάνωσε στις 21-22 Μαρτίου η Ανανεωτική Κίνηση Επιστημόνων Λάρισας.

Τα παλιά χρόνια της λεγόμενης ηρωικής εποχής της ελληνικής δημοσιογραφίας δηλαδή έως και το 1974-1975 υπήρχε παράλληλα με την κρατική η διθεσία και πολυθεσία με την «καρμπόν» ειδησεογραφία των υπουργείων σε διάφορες εφημερίδες

έναντι μικρών αμοιβών. Τα τελευταία χρόνια η πολυμισθία και πολυαπασχόληση χαρακτηρίζεται αφενός από σχετικά ικανοποιητικές αμοιβές (ασφαλώς εξαιτίας των γενικότερων κατακτήσεων του κλάδου) και αφ' ετέρου από την κρατική εργοδοσία.

Το φαινόμενο «δημοσιογραφία και δημοσιοϋπαλληλοποίηση» απ' όσο γνωρίζω απασχολεί έντονα τόσο πολλούς συναδέλφους όσο και τη διοίκηση της ΕΣΗΕΑ, όσο και εάν επιφανειακά το πρόβλημα φαίνεται να οξύνεται με τα χρόνια.

Οι παράμετροι του προβλήματος είναι πολλές και ασφαλώς δεν μπορεί να λυθεί με αφορισμούς και απλουστεύσεις. Αρκεί και μόνο να αναφέρει κανείς ότι η καταφυγή πολλών συναδέλφων στην κρατική εργοδοσία είναι αποτέλεσμα της έντονης ανασφάλειας εργασίας τα τελευταία χρόνια στο χώρο των εφημερίδων (είναι γνωστές οι πολλές απολύσεις από το κλείσιμο εφημερίδων, βραχύβιων και μη και οι απολύσεις για λόγους οικονομικούς). Επιπλέον η «δημοσιοϋπαλληλοποίηση» δεν είναι το μόνο προβληματικό γεγονός σχετικά. Ήδη, ορισμένοι «μη κρατιστές» δημοσιογράφοι φέρονται να επιτυγχάνουν την πολυαπασχόληση και πολυμισθία με μεθόδους όπως οι έμμεσες αλλά σαφείς εργοδοτικές - επιχειρηματικές δραστηριότητες τους σε εκδόσεις εντύπων, σε παραγωγές εκπο-

μών, σε διοργανώσεις καλλιτεχνικών εκδηλώσεων κτλ. Αυτή η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι ασφαλώς η δεύτερη μεγάλη αιτία παθογένειας μετά τη «δημοσιοϋπαλληλοποίηση» για ένα επάγγελμα που θέλει και δικαιούται να είναι κοινωνικό λειτούργημα.

Προσλήψεις με πούλμαν

Ας δούμε, λοιπόν το πρόβλημα «δημοσιοϋπαλληλοποίηση της δημοσιογραφίας» στις πραγματικές του διαστάσεις, από πλευράς αριθμών.

- Το 1975 τα μέλη της ΕΣΗΕΑ ήταν περίπου 500 μαζί με τους συνταξιούχους συναδέλφους. Σήμερα είναι 1.100 περίπου με 220 συνταξιούχους ανάμεσά τους. Ο διπλασιασμός αυτός οφείλεται στις νέες θέσεις εργασίας, που δημιουργήθηκαν σταδιακά στον Τύπο μετά το 1974 («Ελευθεροτυπία», «Μεσημβρινή», «Ελευθέρη Ώρα», «Αυριανή», «Δημ. Λόγος»), αλλά κυρίως στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, ιδιαίτερα μετά το 1981. Δεν είναι εύκολο να υπολογισθούν οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν μετά το 1974 στα κρατικά μέσα ενημέρωσης, αλλά η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων δημοσιογράφων είχε αρχίσει από την εποχή της «Νέας Δημοκρατίας». Πάντως για τους διορισμούς μετά το 1981 κοινή είναι η πεποίθηση ότι η στελέχωση σε πολλές νέες θέσεις δημοσιογράφων έγινε σχεδόν με κριτήρια για την καταπολέμηση της ανεργίας. Η κ. Μαρία Ρεζάν πρόσφατα μίλησε για «προσλήψεις με πούλμαν» στις δύο ΕΡΤ μετά το 1981. Το κακό είναι ότι τα στοιχεία δικαιώνουν και πολύ οξύτερους επικριτές από την κ. Μαρία Ρεζάν.

Η πολυθεσία...

- Στις δύο ΕΡΤ μέχρι το 1981 οι θέσεις συντακτών δεν ξεπερνούσαν τις 200 και αφορούσαν όλους τους κάθε είδους τακτικά απασχολούμενους στα προγράμματα της τηλεόρασης, της ραδιοφωνίας και του περιοδικού «Ραδιοτηλεόραση». Σήμερα οι δημοσιογραφικές αυτές θέσεις ξεπερνούν τις 400, αντίστοιχα 250 και πλέον για την ΕΡΤ-1 (έναντι 120 περίπου πριν το 1981) και 150 περίπου για την ΕΡΤ-2 (έναντι 45-50 πριν το 1981). Επιπλέον, σύμφωνα με υπεύθυνους υπολογισμούς ξεπερνούν σήμερα τις 700 οι δημοσιογραφικές θέσεις εργασίας στο χώρο των δύο ΕΡΤ, στη Γενική Γραμματεία Τύπου, το Αθηναϊκό Πρακτορείο και στα Γραφεία Τύπου υπουργείων (όσων δεν στελεχώνονται από την ΓΓΤΠ), Δημόσιων Οργανισμών, Επιχειρήσεων και Τραπεζών.

Σε αρκετές από τις περιπτώσεις αυτές, πολλοί υποστηρίζουν ότι ισχύει η ρήση ότι «όπου δεν δημοσιογραφούν οι υπάλληλοι, έχουν υπαλληλοποιηθεί οι δημοσιογράφοι».

- Σύμφωνα με επίσης υπεύθυνα στοιχεία από τα 880 περίπου μέλη της ΕΣΗΕΑ το 45% εργάζεται σε δύο θέσεις πλήρους απασχόλησης, δηλαδή έχει δύο πλήρεις και ανεξάρτητους μισθούς κυρίως από δύο διαφο-

ρετικοί εργοδότες, από τον οποίο ο ένας είναι κατά κανόνα ο ευρύτερος δημόσιος τομέας. Οι λεγόμενοι «διπλοθεσίτες» στον ίδιο δημοσιογραφικό Οργανισμό έχουν συνήθως ενιαίο μισθό και για τις δύο απασχολήσεις (λ.χ. εφημερίδα και περιοδικό ή δύο περιοδικά, όταν είναι μέλος της ΕΣΗΕΑ) ή έχουν ένα μόνο πλήρη μισθό και μόνο «φασόν» αμοιβή.

Στην παραπάνω κατηγορία (όπως και στις μεγαλύτερες πολυθεσίτες) δεν περιλαμβάνονται όσοι δεν είναι ακόμη μέλη της ΕΣΗΕΑ και όσοι δημοσιογράφοι προσφέρουν προσωρινές ή μόνιμες υπηρεσίες με την ιδιότητα του ελεύθερου επαγγελματία ή έχουν περιστασιακές απασχολήσεις σε εκπομπές του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι έχει τελειώς εκλείψει το φαινόμενο της εποχής της «καρμπόν» δημοσιογραφίας με τη διπλή απασχόληση ενός συντάκτη σε δύο απογευματινές εφημερίδες. Σχεδόν είναι ανύπαρκτο σήμερα. Η διπλή απασχόληση σε δύο εφημερίδες, συνήθως μία πρωινή και μια απογευματινή, είναι επίσης ένα φαινόμενο που εκλείπει. Διατηρείται χάρη στη σχεδόν ανιδιοτελή αγάπη ορισμένων συντακτών για τη δουλειά τους στην πρωινή τους εφημερίδα όπως λ.χ. στην «Αυγή».

«Σκιώδης» απασχόληση

Μετά λοιπόν το 45% της διθεσίας, από τα 880 περίπου μέλη της ΕΣΗΕΑ:

- 17% απασχολείται σε τρεις πλήρεις θέσεις·
- ένα μικρό ποσοστό, που δεν φτάνει το 1% έχει τέσσερις ή και πλέον δημοσιογραφικές θέσεις και μισθούς.

Αν συνυπολογίσουμε τις δεύτερες ή και τρίτες απασχολήσεις στο σύνολο του «ιδιωτικού τομέα» της δημοσιογραφίας μπορούμε βάσιμα να πούμε ότι το 80% και πλέον των μελών της ΕΣΗΕΑ που ασκούν ενεργό μισθωτή δημοσιογραφία είναι διπλά και περισσότερο απασχολούμενοι, δηλαδή είτε με δεύτερο και τρίτο μισθό είτε με δεύτερο και τρίτη έκτακτη αμοιβή.

Η πολυαπασχόληση λοιπόν αποτελεί εκτεταμένο φαινόμενο στο χώρο της ελληνικής δημοσιογραφίας και δεν συνδέεται ασφαλώς —όπως υποστηρίζουν ορισμένοι— με την προσηλωση στις κερδοφόρες πλευρές του επαγγέλματος αλλά κυρίως στις χρόνιες παθολογικές του (πολύχρονη ανασφάλεια, χαμηλές αμοιβές, κοινωνικές ανάγκες του επαγγέλματος κτλ.). Άλλωστε και όλες οι αριστερές και προοδευτικές συνδικαλιστικές παρατάξεις στις εκλογές της ΕΣΗΕΑ έχουν αντιμετωπίσει με εξαιρετική προσοχή το πολύπλοκο αυτό θέμα. Από την άλλη βέβαια πλευρά, η έκταση της διπλής και πλέον απασχόλησης με ένα από τους εργοδότες —το κράτος— είναι εντυπωσιακή:

- Σύμφωνα με βάσιμους υπολογισμούς ξεπερνά το 50% των μελών της ΕΣΗΕΑ το ποσοστό όσων έχουν κυρίως μόνιμη ή κάποια περιστασιακή απασχόληση στο σύνολο του δημόσιου τομέα. Σύμφωνα με στοιχεία του Διευθυνού Γραφείου Εργασίας οι δημοσιογράφοι σε ορισμένες δυτικές χώρες με απασχόληση στα κρατικά μέσα ενημέρωσης είναι συνήθως μονοθεσίτες και δεν

ξεπερνούν το 15-20% του συνόλου των επαγγελματιών συναδέλφων τους.

Το φαινόμενο της έντονης «δημοσιούπαλληλοποίησης» στους κόλπους των Ελλήνων δημοσιογράφων θα πρέπει να σημειώσουμε ότι όχι μόνο δεν έγινε με τις ευλογίες των περισσότερων παλαιών δημοσιογράφων (όσον και εάν αρκετοί ήταν αναγκασμένοι να αντισταθούν με τον «κρατισμό» στην ανασφάλεια ή την εργοδοτική αυθαιρεσία) αλλά και συχνά εις βάρος τους, εάν λάβει κανείς υπόψη του τις χαμηλές αμοιβές με τις οποίες αρκετοί νέοι δημοσιογράφοι του κρατικού τομέα δέχονται να εργάζονται σε εφημερίδες και την ανακοίνωση της Ένωσης Συντακτών στις 16.3.1984 για τις ανεξέλεγκτες προσλήψεις στην ΕΡΤ-2.

Πέρα από τις άλλες παραμέτρους του όπως λ.χ. για τη στάση του δημοσιογράφου απέναντι στην εξουσία, τη συρρίκνωση του ρεπορτάζ κτλ., το φαινόμενο της «δημοσιούπαλληλοποίησης» γίνεται εξαιρετικά ανησυχητικό, επειδή παρατηρείται έντονα

στα νέα μέλη της ΕΣΗΕΑ και τους νέους δημοσιογράφους. Από τα 40-45 νέα μέλη της ΕΣΗΕΑ που γράφονται κάθε χρόνο τα τελευταία χρόνια (μετά τρία χρόνια επαγγελματικής - ασφαλιστικής κάλυψης συν πτυχίο ή πέντε χρόνια χωρίς πτυχίο) οι περισσότεροι από τους μισούς υπηρετούν ή απασχολούνται παράλληλα σε κάποια δημόσια δημοσιογραφική θέση. Μάλιστα όλο και μεγαλύτενη με τα χρόνια η αναλογία όσων γίνονται μέλη της ΕΣΗΕΑ με μόνη θητεία στα κρατικά μέσα ενημέρωσης ή με σχεδόν «σκιώδη» παράλληλη απασχόληση σε εφημερίδες.

Οι αριθμοί αυτοί είναι εντυπωσιακοί αν αναλογισθεί κανείς ότι οι κανονικές ειδησεογραφικές ανάγκες των δύο ΕΡΤ θα μπορούσαν να καλύπτονται από τον αριθμό συντακτών μιας καλά στελεχωμένης απογευματινής εφημερίδας από τις 11 που υπάρχουν (εκτός των πέντε πρωινών). Και εάν επιπλέον αναλογισθεί ότι τα 20 υπουργεία και οι 20 μεγάλες ΔΕΚΟ και Τράπεζες έχουν πλήρως στελεχωμένα γραφεία Τύπου και δημοσίων σχέσεων από μόνιμο προσωπικό τους.

Αν μάλιστα, όπως θα δούμε στη συνέχεια συνυπολογίσει κανείς τις μισθολογικές αποδοχές, τη δόμηση ορισμένων ιεραρχικών σχέσεων στα κρατικά μέσα ενη-

μέρωσης και το γεγονός ότι στα κρατικά μέσα ενημέρωσης από πολλά χρόνια τώρα δεν έχουν γίνει παρά ελάχιστες απολύσεις ή παροπλισμοί δημοσιογράφων, τότε μπορεί να αναρωτηθεί —μεταξύ άλλων— για το μέλλον της ίδιας της ΕΣΗΕΑ, που είναι Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. Θα καταντήσει άραγε αυτός ο τίτλος σε λίγα χρόνια σχεδόν «ψευδεπίγραφος» και ιστορικά παρωχημένος;

Η εποχή των «τεχνικών»

Πιστεύω ότι η περίοδος της «δημοσιούπαλληλοποίησης» αποτελεί ένα αναγκαίο μεταβατικό στάδιο της ελληνικής δημοσιογραφίας, όπως επίσης αποτελεί μεταβατικό στάδιο στις εφημερίδες η μεταδικτατορική κυριαρχία στις διευθυντικές θέσεις των λεγόμενων «τεχνικών» της δημοσιογραφίας. Φαινόμενα, που αποτελούν διεθνώς πλέον ελληνική μοναδικότητα και καθυστέρηση, αλλά που θα γίνουν σταδιακά παρελθόν από τις αναπόφευκτες εξελίξεις στον Τύπο και την ηλεκτρονική δημοσιογραφία, κρατική και ιδιωτική.

Ας μείνουμε στα καθαρά επαγγελματικά και στην περιγραφή του σημερινού φαινομένου, μέσα από το οποίο προκύπτουν τόσο οι αδυναμίες όσο και οι μέθοδοι «θεραπείας» ενός συστήματος και όχι των επιμέρους ανθρώπων.

Δεν αναφέρεται κανείς στο γεγονός ότι ποτέ τα κρατικά μέσα ενημέρωσης δεν τηρήσαν την υποχρεωτική αναλογία στη σύνθεση του δημοσιογραφικού προσωπικού τους από 80% μέλη της ΕΣΗΕΑ και 20% μη μέλη. Ούτε ακόμα στις θεαματικά υψηλές συνολικές αποδοχές, από μια ή περισσότερες κρατικές θέσεις, αρκετών νέων δημοσιογράφων. Αποδοχές, που συχνά ξεπερνούν τις 200.000 δραχμές —τα σχετικά στοιχεία έχουν δημοσιευθεί για τις αμοιβές από το δημόσιο το Μάιο του 1986 και τον Μάρτιο του 1987— και είναι αισθητά ανώτερες από πολλούς νέους επιστήμονες και παλαιούς δημοσιογράφους. Αποδοχές, που κωδικοποιούνται στο ρητό «Οι εφημερίδες πάσχουν αλλά αρκετοί δημοσιογράφοι ευημερούν και δεν δικαιολογούν το άλλοθι της επιβίωσης».

Το αληθινό προβληματικό από τη «δημοσιούπαλληλοποίηση» στους κόλπους της ελληνικής δημοσιογραφίας δεν είναι ασφαλώς ότι αρκετοί από τους νέους δημοσιογράφους (με θητεία λιγότερη από δέκα χρόνια) πριν κατορθώσουν να μάθουν την τέχνη της παραδοσιακής δημοσιογραφίας, πέρασαν στη δοκιμασία της ηλεκτρονικής. Δεν θα ήταν προπατορικό αμάρτημα να ξεκινήσει κανείς ως απλός συντάκτης από αυτοδίδακτος, όταν και οι διευθυντές του έτσι ξεκίνησαν και όταν, όπως είπε παραστατικά ο Σεφέρης βρισκόμαστε στη χώρα των αυτοδιδάκτων, εάν υπήρχε πολιτική στελέχωση προσωπικού στα κρατικά μέσα ενημέρωσης.

Μια σειρά όμως από δεδομένα μας οδηγούν μάλλον στο αντίθετο συμπέρασμα. Η δημοσιούπαλληλοποίηση έχει γίνει σε πολλές περιπτώσεις αμφίπλευρος αυτοσκοπός, κυρίως εξαιτίας της κρατικής πολιτικής αλλά και ταυτόχρονα κακό σχολείο διαπαιδewγησης για το μέλλον των ιδίων των νέων συντακτών και της ελληνικής δημοσιογραφίας. □

«Με συνέπεια στις αρχές της Αλλαγής»

Η δικαστική απόφαση βγήκε όταν το κείμενο ήταν ήδη στοιχειοθετημένο και έτοιμο για το τυπογραφείο. Ούτε η ουσία ούτε τα γεγονότα αλλάζουν, ενώ η απόφαση έρχεται να θέσει μια νέα πραγματικότητα τόσο στο χώρο του Τύπου όσο και στο επίπεδο των ενδοπασοκικών αντιθέσεων και συμμαχιών. Κι αυτό γιατί σύμφωνα με την απόφαση ο ιδιοκτήτης της «Αυριανής» Γ. Κουρή χάνει το «Δημοκρατικό Λόγο» που περνάει στα χέρια της προηγούμενης, νόμιμης ιδιοκτησίας του. Να δούμε την απόφαση και τα σημεία που αυτή σαφώς ορίζει:

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Δικάζοντας αντιμωλία των διαδίκων.

Δέχεται κατά ένα μέρος την αίτηση.

Διατάσσει την προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης που έχει ανακύψει στην ημερήσια πρωινή πολιτική εφημερίδα «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ» με συνέπεια στις αρχές της Αλλαγής» από τις ενέργειες των καθών που έλαβαν χώρα στις 9 Απριλίου 1987.

Υποχρεώνει προσωρινά τους καθών α) να αποκαστήσουν την ταυτότητα της πιο πάνω εφημερίδας στην κατάσταση που υπήρχε στις 8 Απριλίου 1987 και αναγράφεται στο 313 φύλλο της, δηλαδή να αναγραφούν στην πινακίδα της, ως εκδότες οι Δημ. Βολικάκης και Θαν. Σφουντούρης ως διευθυντής ο Κώστας Γερονικολός και αρχισυντάκτης ο Α. Δυσ. Αλόπουλος, να απαλείψουν από την ταυτότητά της το όνομα του πρώτου, ως ιδιοκτήτη αυτής και του δεύτερου απ' αυτούς, ως εκδότη της και να επαναφέρουν τη σωστή συνεχή αρίθμηση των φύλλων της, με εξαίρεση της ένδειξης «περίοδος Β'», β) να μην αναμειγνύονται στην έκδοση της εφημερίδας αυτής με οποιοδήποτε τρόπο και να μην χρησιμοποιούν τον τίτλο της, για λογαριασμό τους και γ) να άρουν την από τις ενέργειές τους γενόμενη προσβολή της προσωπικότητας των αιτούντων ως εκδότην της ανωτέρω εφημερίδας και να παραλείψουν οποιαδήποτε προσβολή της προσωπικότητάς τους στο μέλλον.

Διατάσσει εναντίον καθενός από τους καθών χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων (100.000) δραχμών, για κάθε ημέρα καθυστέρησης της αποκατάστασης της ταυτότητας της εφημερίδας, καθώς επίσης και για κάθε άλλη υπαίτια παράβαση που θα κάνει στις λοιπές προσωρινές υποχρεώσεις που του επιβάλλονται με την παρούσα... και

Καταδικάζει τους καθών στα δικαστικά έξοδα των αιτούντων από δραχμές δέκα χιλιάδες (10.000).

κρίθηκε κλπ.

Ιωάννης Κατσαμπάνης
Πρόεδρος Πρωτοδικών

Να λοιπόν —πέρα από τα άλλα— που η δικαιοσύνη δεν φοβάται τον κ. Κουρή, όπως ο ίδιος πολλές φορές έχει διακηρύξει. Το κεντρικό όμως πολιτικό σημείο που πάνω του συναντώνται πολλές παράλληλες ισορροπιών, περιέργων συνυπάρξεων και ετερόκλητων συμμαχιών (που θα' λεγε κι ο πρωθυπουργός) είναι το ουσιαστικό χτύπημα που υφίσταται ο «λαϊκός» θεματοφύλακας των αρχών της Αλλαγής, με έδρα τον Ταύρο. Κρίμα, που πήγε χαμένη κι η καμπάνια διαφήμισης του «Δ.Λ.» που είχε ξεκινήσει η «Αυριανή» της 21ης (κάτι συμπτώσεις...) Απριλίου '87.

Διάβαζε κάθε πρωί το «Δημοκρατικό Λόγο»

Είναι η καινούργια δική σου πρωινή φωνή. Βοήθα την να γίνει και αυτή δυνατή σαν την «Αυριανή»

Θα μείνει όμως με τα χέρια σταυρωμένα ολόκληρος εκφραστής του λαουτζίκου και ευκαιριακός προσκυνητής του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ; Ο χρόνος θα το δείξει ίσως να μην χρειαστεί να περιμένουμε και πολύ. Η απόφαση είναι σαφέστατη, εκτός κι αν την αγνοήσει ο κ. Κουρή, οπότε θα έχουμε άλλες ιλαρές εξελίξεις. Σε κάθε περίπτωση η τιμή της Αλλαγής είναι πολύ καλύτερο να σώζεται από τους —αν μη τι άλλο— αξιοπρεπείς κ. Βολικάκη και Σφουντούρη, αλλά το ερώτημα απαντήθηκε: Ναι, έπρεπε το δικαστήριο να κρίνει ποιος από τους δύο αντιδίκους είναι πιο συνεπής «στις αρχές της Αλλαγής»...

Είναι ποτέ δυνατό, να μπλέκει κανείς με τον ιδρυτή της «μεγαλύτερης και τιμιότερης εφημερίδας στη χώρα», τον Γ. Κουρή, η «Αυριανή» του οποίου «γκρέμισε τον καραμανλισμό» χωρίς να περιμένει ή να υποψιάζεται ότι κάτι «περιεργο» θα του συμβεί; Κι ότι αυτό το «περιεργο» δεν θα είναι εύλογα προς όφελός του, αλλά προς όφελος του λαϊκιστή εκδότη που συρράπτοντας επιτολές αναγνωστών σχηματίζει τίτλους και κύρια άρθρα;

Και όμως, οι Δημήτρης Βολικάκης και Θανάσης Σφουντούρης έμπλεξαν. Ίσως και να είχαν τις υποψίες τους όταν αποφάσισαν να ιδρύσουν από κοινού με τον κ. Κουρή την εφημερίδα «Δημοκρατικός Λόγος», 14 μήνες πριν, αλλά φαίνεται ότι δεν φρόντισαν να διασφαλιστούν όσο καλύτερα γίνεται. Έτσι, στις 9 Απριλίου ο «Δημοκρατικός Λόγος» εμφανίστηκε με κάποιες «α ν ε π α ι σ θ η τ ε ς» αλλαγές:

Πέμπτη
Απριλίου 1987
Χρόνος 2ος
Περίοδος Β'
Αρ. φύλλ. (314) 1

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Με συνέπεια στις αρχές της Αλλαγής

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: Γιώργος Α. Κουρή—ΕΚΔΟΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κώστας Χ. Γερονικολός

Πώς ήταν πριν; Να δούμε ένα τυχαίο φύλλο, της 29ης Μαρτίου, λ.χ.:

Κυριακή
29
Μαρτίου 1987
Χρόνος 2ος
Αρ. φύλλου 305

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Με συνέπεια στις αρχές της Αλλαγής

Τιμή φύλλου 20 δραχμές ~~~ ΓΕΡΜΑΝΙΑ 1,50 DM ~~~ ΒΕΛΓΙΟ 36 FF ~~~ ΟΛΛΑΝΔΙΑ 1,80 Hfl ~~~ ΕΤΗΣΙΑ ΕΥΝΟΙΟΜΗ 6.000 Drp ~~~

Είναι μάλλον εμφανές ότι τη θέση της τιμής του φύλλου στην Ελλάδα και το εξωτερικό πήραν με μεγάλα και ευανάγνωστα γράμματα (για να μην υπάρχουν αμφιβολίες ίσως) τα ονόματα των κ. Κουρή (ιδιοκτήτης) και Κ. Γερονικολού (εκδότης - διευθυντής). Επίσης, προστέθηκε στο αριστερό μέρος του τίτλου το «διευκρινιστικό» «Περίοδος Β'», και «Αρ. Φύλλ. (314) 1».

Ε, αφού τα πράγματα είναι ξεκάθαρα, κρυστάλλινα θα λέγαμε στην πρώτη σελίδα, δεν χρειάζεται να υπάρχει ταυτότητα της εφημερίδας και μέσα. Πριν όμως υπήρχε, και να τι έγραφε:

Πώς άλλαξαν όλα; Πώς «αναγκάστηκε» ο κ. Κουρή να πάρει στα χέρια του την υπόθεση; «Επειδή λοιπόν, το παθητικό του «Δημοκρατικού Λόγου» από την ημέρα της έκδοσής του μέχρι χθες έφτασε το ποσό των τριανταπέντε εκατομμυρίων (35.000.000) δραχμών —ποσό που πλήρωσε εξ ολοκλήρου η «Αυριανή» γιατί κανένας άλλος δεν είχε συμμετοχή ούτε μιας δραχμής στα έξοδα έκδοσης— ζητήθηκε χθες η διάλυση της εταιρείας που εξέδιδε την εφημερίδα». Έτσι γράφει ο Γ. Κουρή στην πρώτη σελίδα του «Δ.Λ.» της 9ης Απριλίου,

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ
ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΕΚΔΟΤΕΣ:
ΔΗΜ. ΒΟΛΙΚΑΚΗΣ
ΘΑΝ. ΣΦΟΥΝΤΟΥΡΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:
ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΡΟΝΙΚΟΛΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Α. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΥΛΗΣ:
Κ. ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΣ
Λ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Ν. ΤΖΑΝΙΜΗΣ

Διμήτριος 11 Τ.Τ. 177—78
ΤΑΥΡΟΣ
ΤΗΛ. 3422518—3470672—
3457308—3458880—
3471443—3458611
ΤΕΛΕΞ: 218440 GAK GR.

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΘΗΝΑΣ
Ποτταίων και
Γλάδστωνος 1
ΤΗΛ. 3644093
3644094

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ:
Ερμού 6
ΤΗΛ. 3233654—3233263

ΓΡΑΦΕΙΟ Β. ΕΛΛΑΔΑΣ
Κορδίου Νηλ 6
ΤΗΛ. 279282 Θεσσαλονίκη

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 20
ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ
ΚΑΙ Φ.Π.Α.

με μαύρα χοντρά στοιχεία. Είναι άραγε έτσι; Ας δούμε τι αναφέρει ο εκ των εξαπατηθέντων συνεργατών Δ. Βολικάκης στην εξώδικη απάντηση και διαμαρτυρία που κατέθεσε:

«Με κατάπληξη έλαβα την από 8/4/1987 εξώδικη δήλωση και καταγγελία της από 14/3/1986 εταιρικής σύμβασης μεταξύ μας (αριθμ. 5849/86 Καταστατικό Πρωτοδικ. Αθήνας) της οποίας ο μόνον μέλος είστε, ενώ εγώ είμαι ετερόρρυθμο. Αρνούμαι και αποκρούω τους ισχυρισμούς σας ότι δήθεν υπάρχει αρνητικό αποτέλεσμα που υπερβαίνει το ποσό των δρχ. 35.000.000 όπως υποστηρίζετε στην παραπάνω καταγγελία και ότι δήθεν υπάρχει επομένως σπουδαίος λόγος για την καταγγελία της παραπάνω εταιρείας. Αυτές οι πράξεις σας είναι αντίθετες προς την καλή πίστη, τα συναλλακτικά ήθη και ακραία καταχρηστικές».

Τονίζει στη συνέχεια ο κ. Βολικάκης ότι όπως ρητά αναφέρεται στο καταστατικό ίδρυσης της εταιρείας απευθυνόμενος στον άνθρωπο του Γ. Κουρή, Χρ. Τζανετάτο «δεν είχα αναμιχθεί σε καμιά πράξη διαχείρισης την οποία αποκλειστικά είχατε εσείς, όπως άλλωστε έχει συμφωνηθεί μεταξύ μας και ισχύει σύμφωνα με το παραπάνω καταστατικό. Σημειώνω ιδιαίτερα το γεγονός ότι κανένα επίσημο στοιχείο δεν μου έχει τεθεί υπόψη καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσης και κυκλοφορίας της εφημερίδας από το οποίο να προκύπτει η ύπαρξη παθητικού και μάλιστα της τάξης των 35.000.000 δρχ., όπως στην παραπάνω δήλωσή σας υποστηρίζετε».

Και με τον τίτλο; Ποιος έχει κατοχυρωμένο τον τίτλο της εφημερίδας στο υπουργείο Εμπορίου; Όλο το προηγούμενο διάστημα ουδείς. Πριν λίγο καιρό, οι Δ. Βολικάκης και Θ. Σφουντούρης κατοχύρωσαν τον υπάρχοντα και αναγραφόμενο τίτλο «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ - Με συνέπεια στις αρχές της Αλλαγής». Παράλληλα, ο Γ. Κουρής κατοχύρωνε τον τίτλο «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ - Με συνέπεια στην Αλλαγή».

Μέχρι τη στιγμή που γράφονταν αυτές οι γραμμές το φύλλο εξακολουθούσε να βγαίνει με τον πρώτο από τους δύο κατατεθειμένους τίτλους. Με αίτηση τους ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, οι κ. Βολικάκης και Σφουντούρης ζητούν: «Να αναγνωρισθεί με την απόφαση που θα εκδοθεί, ότι είμαστε εκδότες της εφημερίδας και ότι αποκλειστικό δικαίωμα στον τίτλο της ημερήσιας πρωινής εφημερίδας «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ με συνέπεια στις Αρχές της Αλλαγής» έχει ο πρώτος από μας Δημήτριος Βολικάκης. Να απαγορευτεί στους αντιδίκους η χρήση του τίτλου της εφημερίδας, η ανάμιξη τους στην έκδοση αυτής με οποιονδήποτε τρόπο και η αναφορά του ονόματος του πρώτου των αντιδίκων ως ιδιοκτήτη και του δεύτερου ως εκδότη στα φύλλα της παραπάνω εφημερίδας και στην ταυτότητά της. Να υποχρεωθούν οι αντίδικοι να επαναφέρουν τα αληθινά στοιχεία της ταυτότητας της εφημερίδας αναγράφοντας στη σχετική πινακίδα της τα ονόματά μας ως εκδοτών, να επαναφέρουν τη σωστή αρίθμηση των φύλλων της εφημερίδας που θα κυκλοφορήσουν από την επίδοση της παρούσας και να απαλείψουν την ένδειξη περίοδος Β', στην πρώτη σελίδα και κάτω από την ημερομηνία της κυκλοφορίας του φύλλου. Να παραλείψουν όλες τις αναφερόμενες στο ιστορικό της παρούσας παράνομες ενέργειες στο μέλλον. Να απαγορευθεί κάθε πράξη ή παράλειψη των αντιδίκων και κάθε τρίτου που έλκει από αυτούς τα δικαιώματά του, αντίθετη προς τις διατάξεις της απόφασης που θα εκδοθεί. Να απαγορευθεί η κυκλοφορία της εφημερίδας «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ με συνέπεια στις Αρχές της Αλλαγής» εφόσον φέρει το όνομα του πρώτου των αντιδίκων ως ιδιοκτήτη και του δεύτερου από αυτούς ως εκδότη.

Να απαγγελθεί χρηματική ποινή 1.000.000 δρχ. σε βάρος των αντιδίκων και για καθέναν από αυτούς, για κάθε παράβαση των διατάξεων της απόφασης που θα εκδοθεί. Να κηρυχθεί προσωρινώς εκτελεστική η απόφαση που θα εκδοθεί. Να εκδοθεί προσωρινή διάταξη προς τους αντιδίκους για την επαναφορά των πραγμάτων σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο ιστορικό μέχρι την έκδοση απόφασης στην παρούσα αίτησή μας και να καταδικαστούν οι αντίδικοι στη δικαστική μας δαπάνη».

Το πιο σημαντικό όμως στην όλη ιστορία είναι ότι οι Δ. Βολικάκης και Θ. Σφουντούρης είναι κοινό μυστικό ότι εκπροσωπούσαν και εκπροσωπούν τον διοικητή του ΙΚΑ και γαμπρό του πρωθυπουργού (κι αυτό έχει μεγαλύτερη σημασία) κ. Θόδωρο Κατσάνεβα. Είναι φανερό ότι ο κ. Κατσάνεβας (που φαίνεται ότι έκανε λάθος εκτίμηση στην επιλογή συμμαχιών μέσα στην «αλλαγή») έχει αποφασίσει να τραβήξει όλη την ιστορία μέχρι το τέλος. Αλλιώς κανείς δεν θα κυνηγούσε τον κ. Κουρή τον οποίο φοβούνται πλέον και τα δικαστήρια).

Με μια έννοια ο Θ. Κατσάνεβας θέτει τον πρωθυπουργό μπροστά στις ευθύνες του, τόσο πολιτικά όσο και συναισθηματικά: Θα θελήσει ο Α.Γ. Παπανδρέου να πει και δημόσια αυτό που φέρεται ότι θεωρεί την «Αυριανή» (άρα και τους ιδιοκτήτες της), «κίτρινη και επικίνδυνη», ή θα δηλώσει αυτό το περιφημο που είχε και παλιότερα δηλώσει στη Βουλή, ότι θεωρεί δηλαδή την «Αυριανή» «υπόδειγμα ανεξάρτητης δημοσιογραφίας»; Ίσως και να μη χρειαστεί να δηλώσει τίποτα. Άλλωστε οι εξελίξεις θα δείξουν από μόνες τους τις επιλογές του. Πάντως όπως τονίζεται από κύκλους προσκεκλιμένους στους δύο ενάγοντες, «δύο δρόμοι υπάρχουν: ή θα πάρουμε εμείς τον «Δημοκρατικό Λόγο», ή θα τον κρατήσει ο κ. Κουρής. Κι αυτό θα αποτελέσει ένα τεστ τόσο για την κατάσταση στον Τύπο, όσο και για την ίδια τη δημοκρατία μας».

Εμείς να ρωτήσουμε κάτι τους κ. Βολικάκη και Σφουντούρη: Με τη συγκεκριμένη πολιτεία του εκδότη Κουρή, το συγκεκριμένο ύψος και ήθος των εντύπων του Ταύρου, ποια ήταν τα κίνητρα για συνεργασία με τους άρχοντες του βάλτου; Και αλήθεια, ποιος από όλους μας θα αγόραζε ποτέ ακόμα και το μεταχειρισμένο αυτοκίνητο που πιθανώς θα πουλούσε ο κ. Κουρής;

Σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να παρακαμφθεί, να αγνοηθεί το γεγονός ότι ξαφνικά (;) ο κ. Κατσάνεβας και οι συνεργάτες του βρέθηκαν να διεκδικούν με τον κ. Κουρή, μια φράση υπότιτλο του κεντρικού τίτλου της εφημερίδας: «Με συνέπεια στις αρχές της Αλλαγής». Τελικά θα είναι το δικαστήριο εκείνο που θα κρίνει ποιος από τους δύο αντιδίκους είναι πιο συνεπής στις «αρχές της Αλλαγής»; Τόσο το χειρότερο γι' αυτήν...

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73

τηλ. 36.44.064

Έντμοντ Κήλυ

ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΦΩΝΗ

στη σύγχρονη ελληνική ποίηση

Κ. Π. Καβάφης

Άγγελος Σικελιανός

Γιώργος Σεφέρης

Όδυσσέας Ελύτης

Γιάννης Ρίτσος

Μετάφραση

Αίνα Κάσδαγλη - Σπύρος Τσακνιάς

Ουσία και στίλ της κυβερνητικής πληροφόρησης

Το κείμενο που ακολουθεί είναι το πρώτο μέρος της εισήγησης του Μιχάλη Δημητρίου σε εκδήλωση του ελληνικού τμήματος της «Ένωσης Ευρωπαίων Δημοσιογράφων» στις 15 Ιανουαρίου στα γραφεία της ΕΟΚ στην Αθήνα. Στην εκδήλωση, προήδρευσε ο δημοσιογράφος Κώστας Καλλιγιάς, πρόεδρος του ελληνικού τμήματος της «ΕΕΔ». Στη συζήτηση που ακολούθησε έλαβαν μέρος και οι πρώην κυβερνητικοί εκπρόσωποι κ. Α. Τσαλδάρης, Δ. Μαρούδας, Κ. Λαλιώτης, Μ. Παπαϊωάννου και — ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος — Αντώνης Κούρτης.

Από τον
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΛΑΜΠΡΙΑ
ως τον
ΑΝΤΩΝΗ ΚΟΥΡΤΗ

του Μιχ. Δημητρίου

ΟΣΑ αναφέρονται εδώ για ένα πολιτικό θεσμό, που είναι ταυτόχρονα και από τα πιο ψυχοφθόρα δημόσια αξιώματα είναι περισσότερο διατύπωση προτάσεων, παρά οριστικών συμπερασμάτων. Οι κύριοι άξονες αναφοράς είναι δύο:

- **πρώτον**, τα πλαίσια, βασικά προβλήματα και χαρακτηριστικά της κυβερνητικής ενημέρωσης από το 1974 έως σήμερα, δηλαδή οι παράγοντες που προσδιορίζουν το ρόλο του κυβερνητικού εκπροσώπου και

- **δεύτερον**, η προσωπικότητα και το στίλ ενημέρωσης καθενός από τους έξι, έ-ως τώρα, κυβερνητικούς εκπροσώπους, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο άσκησε ο καθένας το ρόλο του. Δεν θα αναφερθούμε και μάλιστα αναλυτικά στα θέματα, που έχουν σχέση με το ρόλο και τις εξουσίες του κυβερνητικού εκπροσώπου ως υφυπουργού ή ως γενικού γραμματέα Τύπου και Πληροφοριών, όπως η πολιτική στις δύο ΕΡΤ, στα γραφεία Τύπου Εξωτερικού, στο ΑΠΕ κτλ.

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ των 13 χρόνων μας οδηγεί στο καίριο πρόβλημα της ορολογίας, που είναι και πραγματολογικό.

Τι είναι αλήθεια ο κυβερνητικός εκπρόσωπος ως κυβερνητικός θεσμός;

- Είναι άραγε αυτός, που προσπαθεί να διαφωτίσει μέσω του Τύπου και της τηλεόρασης για το κυβερνητικό έργο και τη συνολική πολιτική, όπως φαίνεται να πίστευε ο κ. Κώστας Λαλιώτης;

- Ή απλώς έχει το ρόλο να ενημερώνει και μάλιστα πολύ συνοπτικά για θέματα γενικής κυβερνητικής πολιτικής και μόνο, όπως έκαναν ορισμένοι προκάτοχοί του και ο κ. Αντώνης Κούρτης πρόσφατα;

Απαντήσεις πρέπει να δοθούν και σε άλλα ερωτήματα:

Ποια είναι ακριβώς τα θέματα γενικής πολιτικής της κυβέρνησης;

Πώς καθορίζονται και πώς μπορούν να διακριθούν μέσα στην καθημερινή επικαιρότητα;

Περιλαμβάνουν λ.χ. τα θέματα εξωτερικής πολιτικής, τη γενική εισοδηματική πολιτική, τις σχέσεις με το ΝΑΤΟ και ως ποιο βαθμό;

Και επιπλέον: ομιλεί ο κυβερνητικός εκπρόσωπος εξ ονόματος του συνόλου της κυβέρνησης ή μόνο ως εκπρόσωπος του πρωθυπουργού;

Ποια είναι τα όρια της ανάμιξης του κυβερνητικού εκπροσώπου στην καθαρά κομματική αντιπαλότητα;

ΟΣΟ και αν προσπάθησα δεν μπόρεσα με βάση την «ελληνική εμπειρία» των 13 μεταδικτατορικών χρόνων να διατυπώσω κάποιο γενικό ορισμό της έννοιας και του ρόλου του κυβερνητικού εκπροσώπου.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ διαφορές ουσίας και στίλ από εκπρόσωπο σε εκπρόσωπο, τόσο έντονες ώστε λ.χ. ο κ. **Αθανάσιος Τσαλδάρης** να έχει μάλλον περισσότερες τυπικές ομοιότητες με τον κ. **Μιλτιάδη Παπαϊωάννου**, παρά ο δεύτερος με τον κ. **Κώστα Λαλιώτη**.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη, υπάρχουν αρκετές και έντονες διαφορές ανάμεσα σε κυβερνητικούς εκπροσώπους τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και της «ΝΔ», ώστε να μπορούμε να μιλήσουμε για έντονες ομοιότητες ανάμεσα στο (πολιτικό και πατερναλιστικό) στίλ ενημέρωσης του κ. **Παν. Λαμπρία** και του κ. **Δημ. Μαρούδα** κατά την τελευταία περίοδο της θητείας τους (αντίστοιχα τις περιόδους 1976-1977 και 1984-1985).

ΑΥΤΕΣ οι μεταλλαγές στην ουσία και το στίλ της κυβερνητικής ενημέρωσης την περίοδο 1974-1987 (που αποτελεί, άλλωστε και τη μόνη προϊστορία του θεσμού, αφού την προδικτατορική περίοδο η έννοια του κυβερνητικού εκπροσώπου ήταν ανύπαρκτη ή ταυτιζόταν απολύτως με τα καθήκοντα του υφυπουργού Τύπου) δεν οφείλονται τόσο στην ανάγκη για σταθερές αλλαγές και για αναγκαίες αναπροσαρμογές της κυβερνητικής εκπροσώπησης μέσα στο χρόνο.

ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ κυρίως σε πειραματισμούς και αναζητήσεις για την κατάλληλη μορφή κυβερνητικής εκπροσώπησης. Πειραματισμοί και αναζητήσεις, που έχουν δημιουργήσει αρνητική παράδοση. Όσο λ.χ. η λαϊκή επιτροπή της κυβέρνησης συρρικνώνεται τόσο εντείνεται η υποβάθμιση της κυβερνητικής ενημέρωσης και επιπλέον τα καθήκοντα του κ. ε. συναρτώνται με συγκυριακούς λόγους και περιστασιακές σκοπιμότητες. Ακριβώς η ανυπαρξία παγίας κυβερνητικής πολιτικής για το θεσμό του κυβερνητικού εκπροσώπου (όπως και γενικότερα για τα θέματα Τύπου) έχει προκαλέσει τις αντιφάσεις και τις άλλες αδυναμίες του θεσμού, που θα γνωρίσουμε.

Ο πρωθυπουργικός αρχηγισμός

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ εκπρόσωπος είναι, λοιπόν, ένας θεσμός με κύριο γνώρισμα τη ρευστότητα, ένας θεσμός με συγκυριακό χαρακτήρα. Τόσο συγκυριακό, ώστε σε ορισμένες περιπτώσεις μοντέλα κυβερνητικών εκπροσώπων, όπως εκείνα του κ. Παν. Λαμπρία την πρώτη περίοδο της θητείας του και του κ. Κώστα Λαλιώτη το τελευταίο της θητείας του, να βρίσκονται σε αντίθεση σχεδόν με το σύνολο της κυβερνητικής πολιτικής.

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ η διάθεση «κάποιας χειραγώγησης και νουθεσίας» του Τύπου και γενικότερα της πολιτικής ενημέρωσης, που εξέφρασε ο κ. Π. Λαμπρίας τους πρώτους μήνες μετά το 1974 ερχόταν ηθελημένα σε αντίθεση με ανοίγματα δημοκρατικού χαρακτήρα, της πρώτης κυβέρνησης Καραμανλή (ανοίγματα, που αποφάσιζε να προσθέσει στο πολιτικό ενεργητικό της η ΝΔ πολλά χρόνια μετά το 1974-1975).

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ τα ανοίγματα στην ενημέρωση και τη ραδιοτηλεόραση του κ. Κώστα Λαλιώτη (και στενών συνεργατών του κ. Πέτρου Ευθυμίου, Χριστόφορου Αργυρόπουλου, Γιώργου Κοντογιώργη και Νικηφόρου Αντωνόπουλου) οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο, εάν δεν υπονομεύτηκαν, από τη συνολική ή έστω κυριαρχούσα κυβερνητική (και κομματική) πολιτική προς την αντίθετη κατεύθυνση, με τη διαγραφή του κ. Γερ. Αρσένη, τα αιφνιδιαστικά «μέτρα λιτότητας» και την κρίση στη ΓΣΕΕ.

ΑΚΡΙΒΩΣ οι περιπτώσεις αυτές αλλά και άλλες εμπειρίες μας οδηγούν στο νέο αρνητικό συμπέρασμα ότι ο θεσμός του κυβερνητικού εκπροσώπου της περιόδου 1974-1987 δεν μπορεί να καθορισθεί πάντοτε, σε συνάρτηση με το γενικότερο πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής. Όπως, επίσης, δεν μπορεί να αποτελέσει ασφαλές και πάγιο κριτήριο μας η προσωπικότητα και το στίλ ενημέρωσης του κάθε κυβερνητικού εκπροσώπου.

ΔΕΝ ΜΑΣ βοηθούν, λοιπόν, αυτές οι τρεις τετραετίες και πλέον του θεσμού και οι περιπτώσεις των έξι ως τώρα κυβερνητικών εκπροσώπων, να διατυπώσουμε ασφαλείς κανόνες και συμπεράσματα. Βρισκόμαστε ακόμα στην περίοδο της «λίθινης εποχής» του θεσμού, στην περίοδο της προϊστορίας του.

Φτάνουμε στο μόνο, κατά τη γνώμη μου, κοινό γνώρισμα της ιδιότητας του κυβερνητικού εκπροσώπου στην Ελλάδα μετά το 1974: ως θεσμός και λειτουργία προσδιορίζεται έντονα και συχνά αποφασιστικά από τις επιλογές, σκοπιμότητες και το κυρίαρχο στίλ διακυβέρνησης του εκάστοτε πρωθυπουργού.

ΚΑΤΑ συνέπεια, ο όρος κυβερνητικός εκπρόσωπος είναι σε μεγάλο βαθμό πλασματικός.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ εκπρόσωπος δεν αποτελεί, σε καμιά περίπτωση, εκπρόσωπο της κυβέρνησης ως συλλογικής διαδικασίας. Δεν είναι ο εκπρόσωπος «προς τα έξω» μιας πολυσύνθετης κρατικής λειτουργίας και ενός συλλογικού κρατικού οργάνου (όπως είναι το υπουργικό Συμβούλιο, που βουλευεται και αποφασίζει σύμφωνα με το πνεύμα των άρθρων 81-85 του Συντάγματος του 1975).

ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ μας σύστημα μετά το 1974 η θέση του πρωθυπουργού έχει αναδειχθεί σχεδόν ως ηγεμονική (εξουσία, που θεσμοποιήθηκε με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 1985).

ΟΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ δύο χαρισματικών προσωπικοτήτων ως πρωθυπουργών, του κ. Κων. Καραμανλή (Ιούλιος 1974 - Μάιος 1980) και του κ. Ανδρέα Παπανδρέου (Οκτώβριος 1981) αποκαλύπτουν αναμφισβήτητα ότι οι δύο πρωθυπουργοί δεν ήταν /και είναι απλώς πρόεδροι της κυβέρνησης, αλλά ότι αποτελούσαν/ και αποτελούν την κύρια πηγή νομιμότητας και αναφοράς της κυβερνητικής λειτουργίας, με υπουργούς και υφυπουργούς έντονα εξαρτημένους και χωρίς μεγάλα περιθώρια αυτενέργειας. Η εξαίρεση της 18μηνης θητείας του κ. Γεωργίου Ράλλη δεν φαίνεται ικανή να διαψεύσει τη συνολική εμπειρία 1974-1987 γι' αυτό τον ηγεμονικό θεσμικό και πολιτικό ρόλο του πρωθυπουργού.

Η ρευστότητα του πλαισίου

ΕΙΝΑΙ αυτονόητο σχεδόν ότι η πρωθυπουργική εξάρτηση αποτελεί έντονο γνώρισμα του κυβερνητικού εκπροσώπου. Στις χειρότερες περιπτώσεις εξάρτησης ο κυβερνητικός εκπρόσωπος αποτελεί ένα είδος «φερεφώνου» αυτής της πρωθυπουργικής αυθεντίας, νομιμότητας και σκοπιμότητας. Στις καλύτερες περιπτώσεις αποτελεί ένα είδος «πρωθυπουργικού αγωγού» προς τον Τύπο, ανεξάρτητα εάν υπάρχουν ή όχι ηθελημένες δυσαρμονίες με τη συνολική κυβερνητική πολιτική.

ΑΚΡΙΒΩΣ αυτός ο πρωθυπουργικός αργηγισμός με τη ρευστότητα του «πλαισίου δράσης» για τον κυβερνητικό εκπρόσωπο, με τις εσωκομματικές ή ευρύτερες σκοπιμότητες και ισορροπίες κάνουν τα καθήκοντα του κ.ε. όμοια με εκείνα του ακροβάτη. Αποτέλεσμα; Όταν ο κυβερνητικός εκπρόσωπος προσπαθεί να είναι απολύτως πιστός στις παρασκηνιακές επιθυμίες και εντολές του πρωθυπουργού φθείρεται ακόμα και εσωκομματικά, όπως ο κ. Παν. Λαμπρίας. Όταν έχει την ιδιότητα ή την πρόθεση να είναι πρωτογενής και αναλαμβάνει όλο το βάρος της πολιτικής ενημέρωσης και πολιτικής αντιπαράθεσης, οδηγείται σε αναγκαστική παραίτηση, ό-

Όλοι μαζί οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι, στα γραφεία της ΕΟΚ κατά τη διάρκεια της ομιλίας του Μ. Δημητρίου. Από αριστερά προς τα δεξιά: Κούρτης, Τσαλδάρης, Λαλιώτης, Μαρούδας και Παπαϊωάννου.

πως ο κ. Κώστας Λαλιώτης αν και όχι ως αποτυχών.

ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ είναι μόνο ενδεικτικά και οπωσδήποτε επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η θέση του κυβερνητικού εκπροσώπου έχει σοβαρό πολιτικό κόστος για τον ίδιο προσωπικά.

- ΑΥΤΗ η ρευστότητα του «πολιτικού πλαισίου» και η εξάρτηση όχι απλώς από τις πολιτικές εντολές αλλά και πολιτικές σκοπιμότητες του πρωθυπουργού, ίσως είναι το πρόβλημα - κλειδί στο όλο θέμα.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ εκπρόσωπος, μας λένε τα 13 χρόνια προϊστορίας του θεσμού και του ρόλου, δεν μπορεί να διαθέτει κάποια πρωτογενή εξουσία εδραιωμένη σε δεδομένα, όπως η μακρά παράδοση του θεσμού, οι ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, η αποσαφήνιση των σχέσεων κράτους και Τύπου κτλ.

ΑΠΟ ΤΗΝ άποψη αυτή, ο έλληνας κυβερνητικός εκπρόσωπος:

- λειτουργεί σχιζοφρενικά με τον άλλο θεσμοποιημένο εαυτό του, ως υφυπουργός ή γενικό γραμματέα Τύπου και Πληροφοριών

- είναι έρμαιος του «πλαισίου δράσης», που καθορίζει ο ίδιος ο πρωθυπουργός με βάση όχι μόνο την προσωποπαγή εξουσία του αλλά και τις εκάστοτε μεταβλητές (εσωκομματικές και ενδοκυβερνητικές σκοπιμότητες)

- πληρώνει με τη μετατροπή του σε ναρκοσυλλέκτη, όπως συνέβη χαρακτηριστικά στην περίπτωση του κ. Κ. Λαλιώτη με προσωπικό κόστος και δοκιμασίες όλες τις αποτυχίες, ασυνέπειες και αντιφάσεις της κυβερνητικής πολιτικής.

ΠΑΡΑ την υπερεξουσία του από πλευράς μηχανισμών και ειδικών σχέσεων επιρροής στη μαζική ενημέρωση (τηλεόραση, ραδιοφωνία, εφημερίδες, περιοδικά, γραφεία Τύπου, ΑΠΕ) ο υφυπουργός ή γενικός γραμματέας Τύπου ως κυβερνητικός εκπρόσωπος δεν έχει την παραμικρή δυνατότητα να διαφωνήσει για τον τομέα της «αρμοδιότητάς» του και να συνεχίσει να παραμένει μέλος της κυβέρνησης. Μπορεί να έχει προσωπικό στίλ. Δεν μπορεί να έχει προσωπικές απόψεις πάνω στην πολιτική και τους βασικούς χειρισμούς του τομέα της αρμοδιότητάς του.

- ΜΠΟΡΕΙ να έχει διοικητικές εξου-

σίες στους μηχανισμούς κρατικής ενημέρωσης, αλλά δεν έχει την αρμοδιότητα να διαμορφώσει την πολιτική της κυβερνητικής ενημέρωσης. Δεν έχει πολιτικές αρμοδιότητες, που παραμένουν «σκιάδεις» και διαρκώς αποξενωμένες από τον ίδιο.

ΑΥΤΗ η «υποθηκευμένη» (και συχνά αλлотριωμένη πολιτικά) πλευρά του υφυπουργού ή γενικού γραμματέα Τύπου φαίνεται να επηρεάζει αρνητικά και τις άλλες αρμοδιότητές του, που προαναφέρθηκαν (εποπτεία στα κρατικά κανάλια, στα γραφεία Τύπου κτλ.).

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ και κορυφαία στελέχη της κυβέρνησης μεταβάλλονται συχνά σε διευθυντές τηλεόρασης και σκηνοθέτες και έχουν άποψη, που σχεδόν πάντοτε επιβάλλουν, για πρόσωπα και προγράμματα της κρατικής τηλεόρασης και όχι σπάνια για δημοσιογράφους των εφημερίδων. Οι περιπτώσεις των Γεωργίου Δρόσου και Μάκη Γιορπαζολιά, που κόπηκαν ως παρουσιαστές ειδικών εκπομπών, μετά «από άνωθεν ετσιθελικές επεμβάσεις τις περιόδους της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ αντίστοιχα, είναι καθαρά ενδεικτικές.

ΜΕ ΤΗ ΣΕΙΡΑ τους λοιπόν αναζητούνται από ορισμένους υφυπουργούς Τύπου και κυβερνητικούς εκπροσώπους (όταν δεν επιβάλλονται) υποτακτικοί και όχι συνεργάτες με οντότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ, ο ρόλος και τα καθήκοντα του κυβερνητικού εκπροσώπου —και η προσωπική του τύχη— εξαρτώνται από το ίδιο το πολιτικό σύστημα και όλες τις παθογένειές του, με πρώτη τη λειτουργία της κυβέρνησης.

ΠΡΙΝ μπούμε στα ειδικά και κατά περίπτωση, υπάρχει ένα ακόμη γενικό συμπέρασμα: Η παθογένεια του συστήματος της κυβερνητικής ενημέρωσης δεν βρίσκεται μόνο από τη μια πλευρά. Υπάρχει και από την άλλη. Και δεν εννοώ βέβαια τις γνωστές γενικεύσεις για τις αδυναμίες του Τύπου συνολικά, αλλά ειδικά όλων εμάς, που συγκροτούμε το λεγόμενο «σώμα των πολιτικών συντακτών». Βέβαια, αν και κανείς δεν πρέπει να ευθύνεται για τους συγγενείς και τους συναδέλφους του, η αυτοκριτική είναι απαραίτητη.

ΑΥΤΗ η παθογένεια της άλλης, της δικής μας πλευράς αφορά τόσο στη σημερινή σύνθεση και την επαγγελματική νοο-

τροπία και ευθύνη των πολιτικών συντακτών συνολικά (με τις εξαιρέσεις βέβαια) όσο και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνομαστε ή ασκούμε το λεγόμενο λειτουργήμα μας. Και η δική μας πλευρά — όπως θα μας δοθεί η ευκαιρία να συζητήσουμε — έχει ανάγκη από αναβάθμιση του ρόλου και της λειτουργίας της. Η σημερινή κατάσταση είναι σχεδόν αδιέξοδη.

Η ενημέρωση επί «ΝΔ»

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ άλλες δευτερεύοντες χαρακτηριστικές επισημάνσεις, θα αναφερθούν όταν θα εξετάσουμε το «βίο και πολιτεία» κάθε κυβερνητικού εκπροσώπου.

ΟΙ ΔΥΟ κυβερνητικοί εκπρόσωποι της περιόδου της «Νέας Δημοκρατίας» κ. Παν. Λαμπρίας και Αθαν. Τσαλδάρης έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά αλλά και έντονες διαφορές πολιτικής και στίλ.

ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ των κ. Λαμπρία και Τσαλδάρη (Ιούλιος 1974 - Σεπτέμβριος 1981) η κυβερνητική ενημέρωση είχε το χαρακτήρα «κλειστού κυκλώματος» σε ομάδα επιλεγμένων από τις εφημερίδες τους πολιτικών συντακτών, οι οποίοι συγκέντρωναν υψηλά στάνταρς επαγγελματικής ικανότητας και αναγνώρισης. Τότε το πολιτικό ρεπορτάζ αποτελούσε το τελευταίο — πριν από όποιο διευθυντικό — ιεραρχικό στάδιο για ένα δημοσιογράφο και συνάμα καταξίωση επαγγελματική. Οι πολιτικοί συντάκτες ήταν 2-3 από κάθε πρωινή ή απογευματινή εφημερίδα και αργότερα 3-4 με την προσθήκη του λεγόμενου διπλωματικού συντάκτη, ο οποίος κάλυπτε θέματα του υπουργείου Εξωτερικών.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ενημέρωσης σε καθημερινή βάση τις πρώτες βραδυνές ώρες (Ζ-8 το βράδι) είχε το χαρακτήρα «μπρήφινγκ», δηλαδή «κλειστής ενημέρωσης» για τον περιορισμένο κύκλο των διαπιστευμένων πολιτικών συντακτών των εφημερίδων (συνήθως ήταν παρών ένας από κάθε εφημερίδα). Το σύστημα αυτό έδινε πολλές εναλλακτικές δυνατότητες στον κυβερνητικό εκπρόσωπο, αφού αφενός διατηρούσε ένα καθεστώς ελεγχόμενης κυβερνητικής ενημέρωσης και αφετέρου διευκόλυνε τις σχέσεις του με τους πολιτικούς συντάκτες, με όλα τα πλεονεκτήματα και για τις δύο πλευρές αλλά και κάποιους κινδύνους που μπορεί να είχε το σύστημα αυτό για ορισμένους δημοσιογράφους. Και είχε πράγματι κάποιους κινδύνους.

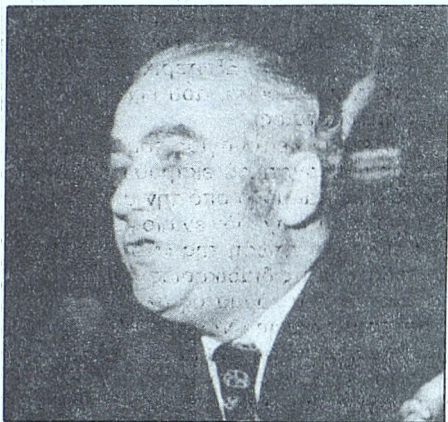
ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ του «μπρήφινγκ» πρόσφερε στην κυβερνητική ενημέρωση τη δυνατότητα (και έως ένα βαθμό δημιουργούσε την υποχρέωση) για πολλαπλές μορφές ενημέρωσης, όπως οι δηλώσεις, οι επίσημες ανακοινώσεις, η «οφ δη ρέκορντ» ενημέρωση, η απόδοση πληροφοριών ή εκτιμήσεων σε «κυβερνητικές πηγές, κύκλους» κτλ.

ΣΥΝΕΠΟΜΕΝΟ χαρακτηριστικό της κυβερνητικής ενημέρωσης, επί των κυβερνήσεων της «ΝΔ» (όπως και την πρώτη περίοδο του κ. Δημ. Μαρούδα) ήταν η περιορισμένη προσωποποίηση των κυβερνητικών ανακοινώσεων και δηλώσεων. Και επιπλέον η προβολή της ιδιότητας του υφυπουργού Τύπου περισσότερο από εκείνη του κυβερνητικού εκπροσώπου, ή γενικώς στη δεύτερη ιδιότητα χωρίς συχνές αναφορές στο ονοματεπώνυμο.

ΜΕΤΑ το 1974 επίσης δρομολογείται η παράδοση για τη συχνά ασφυκτική επιπεί του κυβερνητικού εκπροσώπου στα κρατικά μέσα ενημέρωσης και το πέρασμα της κυβερνητικής, αν όχι κομματικής αντίληψης στην ειδησεογραφία και σε ορισμένα ενημερωτικά προγράμματα.

ΤΗΝ ΙΔΙΑ εποχή αρχίζουν να εντείνονται τα φαινόμενα δημοσιοϋπαλληλοποίησης στο δημοσιογραφικό κλάδο με την πληθώρα των παραλλήλων απασχολήσεων στις δύο ΕΡΤ, στο ΑΠΕ, στη Γενική Γραμματεία Τύπου και τα Γραφεία Τύπου.

ΠΑΝΑΓ. ΛΑΜΠΡΙΑΣ

Ο κ. Παναγιώτης Λαμπρίας (Ιούλιος 1974 - Σεπτέμβριος 1977) εγκαινίασε ουσιαστικά το θεσμό του κυβερνητικού εκπροσώπου, μετά την πτώση της δικτατορίας. Τους πρώτους μήνες μετά τον Ιούλιο του 1974 ο κ. Λαμπρίας ανταποκρίθηκε με εξαιρετική επάρκεια στο ρόλο του, όντας πολύ κατατοπιστικός για το μπαραζι πολιτικών γεγονότων και εξελίξεων, που χαρακτηρίζαν τη μεταπολιτευτική περίοδο. Η ενημέρωσή — ανεξάρτητα από την οπτική και το στίλ της — ήταν πλούσια και πλήρης.

ΒΕΒΑΙΑ, από τον πρώτο καιρό της μεταπολίτευσης είχαν φανεί στην κυβερνητική ενημέρωση τα σημάδια μιας πατερναλιστικής αντίληψης για το πολιτικό μας σύστημα και ειδικότερα για το ρόλο του Τύπου, σύμφωνα με τη γνωστή άποψη του κ. Κων. Καραμανλή ότι «λύστε μου το πρόβλημα του Τύπου, να σας λύσω το πρόβλημα της Δημοκρατίας». Αυτά τα σημάδια θα πυκνώσουν ή θα γίνουν απλώς έντονα από το 1976 και μετά, όταν η κυβερνητική πολιτική έχει ολοκληρώσει ένα κύκλο ριζοσπαστικών πρωτοβουλιών και αποφάσεων (προφυλάκιση πραξικοπηματιών, νομιμοποίηση ΚΚΕ, Δημοψήφισμα, αποχώρηση από ΝΑΤΟ, πλουραλισμός στην τηλεόραση κτλ.) γίνεται αμυντική και συντηρητική.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ της απόλυτης εμπιστοσύνης και της ιδιαίτερης εκτίμησης του κ. Κων. Καραμανλή, τότε παντοδύναμο πρωθυπουργού, ο κ. Παν. Λαμπρίας σταδιακά οδηγήθηκε σε μια διχαστική πολιτική και προσωπική λειτουργία. Ως αφανής πολιτικός σύμβουλος του πρωθυπουργού συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση και διατύπωση όλων σχεδόν των εκσυγχρονιστικών θέσεων και πρωτοβουλιών τόσο προσωπικά του Κ. Καραμανλή όσο και της «Νέας Δημοκρατίας» Προσυνέ-

δριο, Συνέδριο, ιδεολογικές αρχές κτλ.

ΩΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ εκπρόσωπος υπηρέτούσε πιστά την αμυντική - συντηρητική πολιτική της κυβέρνησης, ιδιαίτερα κατά τη δεύτερη φάση της υπουργίας του (αρχές 1976 - Σεπτέμβριος 1977).

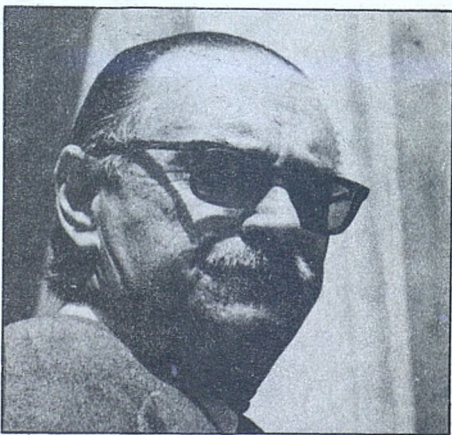
Ο κ. ΛΑΜΠΡΙΑΣ με υπηρεσιακή ευσυνειδησία εφάρμοσε την αναδίπλωση στην κυβερνητική πολιτική και εξέφραζε δημόσια την πατερναλιστική αντίληψη του κ. Κων. Καραμανλή για τη μεταδικτατορική πολιτική ζωή, η οποία έπρεπε να είχε κύριο άξονα και μέτρο σύγκρισης τον ίδιο τον πρωθυπουργό και την παράταξη της «ΝΔ».

ΗΤΑΝ φυσικό το στίλ ενημέρωσης του κ. Παν. Λαμπρία να εξελιχθεί είτε σε σχεδόν μαγνητοφωνημένη απόδοση των κρυφών σκέψεων και εντολών του πρωθυπουργού είτε σε υποβάθμιση και εκφυλισμό, της κυβερνητικής ενημέρωσης. Ο κ. Παν. Λαμπρίας όσο περισσότερο παρέμεινε πιστός στον πρωθυπουργό και τις πολιτικές του επιλογές τόσο απομακρυνόταν συνειδητά από το χώρο της δημοσιογραφίας, όπου είχε διαπρέψει προδικτατορικά.

ΜΕΤΑ τον κ. Παν. Λαμπρία ο μόνος κ.ε. που είχε αμφίδρομη σχέση επιρροής και εμπιστοσύνης με τον πρωθυπουργό ήταν ο κ. Κων. Λαλιώτης. Όμως ο δεύτερος ευτύχησε περισσότερο από τον πρώτο σε υστεροφημία στους οπαδούς της παράταξής του, αν κρίνουμε από την εκλογική αποτυχία του κ. Παν. Λαμπρία στις εκλογές του Νοεμβρίου 1977 στην Α' Αθηνών. Ήλθε μόλις 17ος (με 8.912 σταυρούς) με το τότε σύστημα δισταυρίας με δέκατο και εκλόγιμο από τη Β' κατανομή τον κ. Ιωάννη Φικιώρη με 14.362 σταυρούς.

ΣΤΗΝ εκλογική αποτυχία του κ. Λαμπρία έπαιξαν ρόλο πολλοί παράγοντες (αγύπαρκτο πελατειακό δίκτυο, έντονη προσωπική πολεμική από αντιπολιτευόμενες εφημερίδες υπονόμησης εσωκομματική κτλ.). Πάντως γεγονός είναι ότι οι οπαδοί του κόμματος στην Α' Αθηνών δεν φαίνεται να εκτίμησαν τη θέση επιρροής, και τη στάση προσωπικού κόστους του κ. Λαμπρία ως κυβερνητικού εκπροσώπου.

ΑΘΑΝ. Κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ

ΔΙΑΔΟΧΟΣ του κ. Π. Λαμπρία με θητεία από το Νοέμβριο του 1977 έως το Σεπτέμβριο του 1981 υπήρξε ο βουλευτής της Β' Αθηνών κ. Αθαν. Τσαλδάρης γιος πρωθυπουργού, με παλιούς δεσμούς στο χώρο

του Τύπου και της τότε «αβερωφικής - συντηρητικής» πτέρυγας της «ΝΔ».

Ο κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ θεωρείται ως ο καλύτερος μέχρι σήμερα κυβερνητικός εκπρόσωπος και δεν είναι τυχαίο ότι η φήμη αυτή τον ακολουθεί παρά το ότι υπήρξε εκπρόσωπος μιας κυβέρνησης, που καταψηφίστηκε στις εκλογές τον Οκτώβριο του 1981. Η επιτυχία του κ. Τσαλδάρη δεν οφείλεται ασφαλώς στην πολιτική του στην τηλεόραση όπου εξέφραζε πιστά το δόγμα «ειδήσεις είναι μόνο οι κυβερνητικές δραστηριότητες» και ότι οι δηλώσεις, δραστηριότητες και αντιπαραθέσεις των κομμάτων είναι «κομματική» και όχι πολιτική ειδησεογραφία. Η προσωπική επιτυχία του κ. Τσαλδάρη οφείλεται κατά βάση στο ότι ο ίδιος προσωπικά δεν ταυτίστηκε με την κυβερνητική ενημέρωση, την οποία έδειχνε να διεκπεραιώνει πιστά. Λειτουργήσε περισσότερο ως υπηρεσιακό πρόσωπο με χαμηλούς προσωπικούς τόνους. Την περίοδο της πρωθυπουργίας Κ. Καραμανλή (Νοέμβριος 1978 - Μάιος 1980) ο κ. Τσαλδάρης διύλιζε τις εντολές του πρωθυπουργού πιστός στη θεωρία «μην απαντάς ή κάνεις δηλώσεις, χωρίς να είσαι ψυχραιμος». Ο κ. Τσαλδάρης οικοδομώντας καθημερινά την εικόνα της προσωπικής του μετριοπάθειας έπεισε ότι έβλεπε το ρόλο του ως πραγματικού ενδιάμεσου ανάμεσα στην κυβέρνηση και τον Τύπο. Δεν ήταν το πρόσωπο της εξουσίας στο χώρο του Τύπου.

ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ της πρωθυπουργίας Γ. Ράλλη (Μάιος 1980 - Σεπτέμβριος 1981) ο κ. Τσαλδάρης αν και πολέμησε την ανάδειξη του κ. Ράλλη ως προέδρου της «ΝΔ» βρήκε ένα πολιτικό «μόντους βιβέντι»

(χάρη και στην υποστήριξη του κ. Κ. Καραμανλή) με τον πρωθυπουργό, ο οποίος είχε συχνή προσωπική επαφή με τους ανθρώπους του Τύπου. Σ' αυτή τη «συμφωνία κυρίων» σημαντικό ρόλο έπαιξαν αφενός η πολιτική νομιμοφροσύνη του κ. Τσαλδάρη μετά την εσωκομματική νίκη του κ. Ράλλη αλλά και το ευρύτερο συμβιβαστικό και ισορροπιστικό πνεύμα του κ. Ράλλη στη σύνθεση και λειτουργία της κυβέρνησής του. Αυτή η δεύτερη περίοδος της υφύπουργίας του κ. Τσαλδάρη συνδυάζεται με κάποια υποβάθμιση της κυβερνητικής ενημέρωσης, εξαιτίας και της άμεσης και τακτικής επαφής, που έχουν αρχίσει να έχουν οι πολιτικοί συντάκτες με τον τότε υπουργό Εξωτερικών κ. Κων. Μητσοτάκη (παράδοση, που είχε ξεκινήσει ο Δημ. Μπίτσιος).

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ λειτουργίας του κ. Τσαλδάρη ως κυβερνητικού εκπροσώπου δεν ήταν εύκολο και μόνο από την άποψη ότι δεν υπήρξε ποτέ σχεδόν ενιαίο και σταθερό. Η εκλογική πτώση της «ΝΔ» το 1977 σηματοδότησε τις διαδικασίες «κεντρώας διέσυνσης» του κόμματος αλλά και την όξυνση στις σχέσεις «ΝΔ» και ΠΑΣΟΚ, που είχε αναγορευθεί σε κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Λίγους μήνες πριν την εκλογή του κ. Κων. Καραμανλή στην Προεδρία της Δημοκρατίας η κυβέρνηση λειτουργούσε άλλοτε με βαρύγδουπες εξαγγελίες και άλλοτε με βάση προσωπικές διαιρέσεις ενόψει της διαδοχής. Τη δυναμική ηγεσία του Κ. Καραμανλή διαδεχθηκε η πολυκέφαλη κυβέρνηση του Γ. Ράλλη, η οποία απομακρύνθηκε αρκετά από τους ιδεολογικοπολιτικούς εξωραϊσμούς του κόμματος το 1979 στη Χαλκίδα.

και σταδιακά προσέγγισε πρόσωπα και αντιλήψεις της άκρας δεξιάς (με στελέχη της οποίας συνεργάστηκε η ΝΔ στις εκλογές του 1981). Σ' αυτή τη δύσκολη και πτωτική από πλευράς επιρροής περίοδο, ο κ. Αθαν. Τσαλδάρης λειτούργησε με ευελιξία από τη θέση του κυβερνητικού εκπροσώπου, αλλά και με ευθύτητα. Δεν παραπλανούσε ποτέ όταν δεν ήθελε ή δεν μπορούσε να απαντήσει δεν ένιωθε το ρόλο του και ως κομματικός εκπρόσωπος. Οι ανακοινώσεις του ήταν συνήθως ευπρεπείς και χωρίς προσωπικές επιθέσεις, ενώ το καθημερινό «κλειστό μπρήφινγκ», η επιλεκτική ενημέρωση διαντιζόταν με χιούμορ καλής ποιότητας. Όλα τα δεδομένα αυτά, μαζί με την ικανότητα για καλές προσωπικές σχέσεις με τους ανθρώπους του Τύπου προσέδωσαν στον κ. Τσαλδάρη το χαρακτηρισμό του «πιο επιτυχημένου έως σήμερα» κυβερνητικού εκπροσώπου. Ίσως σ' αυτό έπαιξαν και ρόλο αφενός η αποτυχία πολλών υπουργών των κυβερνήσεων της «ΝΔ» (που αποδείχθηκε άλλωστε στις εκλογές του 1981, όπου ο κ. Τσαλδάρης αύξησε αισθητά τις ψήφους του στη Β' Αθηνών σε σχέση με το 1977) και το κάποιο ευρύ πνεύμα, το οποίο χαρακτήριζε —αντίθετα με τις «Ειδήσεις» των δύο ΕΡΤ— ορισμένες ενημερωτικές εκπομπές και τη στελέχωση αρκετών τηλεοπτικών παραγωγών (σήριαλς) από μη φιλοκυβερνητικούς ηθοποιούς και σκηνοθέτες. □

Στο επόμενο: η κυβερνητική εκπροσώπηση των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και οι απόψεις για τα πεπραγμένα των κ. Αθ. Τσαλδάρη, Δημήτρη Μαρούδα, Κώστα Λαλιώτη και Αντώνη Κούρτη.

Χάρης και Πάνος Κατσιμίκας Νέος δίσκος - Νέα επιτυχία

Όταν βού λένε πορτοκάκι, νά βγαίνεις

του Τύπου, του Ραδιοφώνου, της Τηλεόρασης...

● Τη δόξα του κ. Κοσκωτά μοιάζει να εξήλωσε ο συγκροτηματάρχης του κίτρινου Τύπου **Γιώργος Κουρής** (συγκροτηματάρχης βέβαια, γιατί είναι ήδη ιδιοκτήτης της «Αυριανής», του «Δημοκρατικού Λόγου» —σε άλλες σελίδες του περιοδικού θα δούμε με ποιο τρόπο— του «Φιλαλθού» και του «Μπάσκετ») και συνεχώς επεκτείνεται. Πάσχων από έναν ιδιόμορφο ναπολεοντισμό, θέλει —και θα φτιάξει— εφημερίδα στη Θεσσαλονίκη, λαϊκή, λαϊκότατη από ό,τι ακούγεται, και ξέρουμε καλά πώς ο κ. Κουρής αντιλαμβάνεται το λαϊκό. Μόνο που «αυτή η εφημερίδα δεν θα είναι πολιτική, αλλά κοινωνική, θα είναι δηλαδή γεμάτη με σκάνδαλα, φόνους, βιασμούς και τέτοια...». Γιατί όχι; Εδώ αφομοιώθηκε η «Αυριανή» και θα αποτύχει η «λαϊκή»;

● Και το «Ρομάντσο» θέλει ο λαϊκός κ. Κουρής. Αλλά το θέλει και ο κ. **Λαμπράκης** κι όχι μόνο του, θέλει μαζί και τη «Βεντέτα», το «Πάνθεον»... Ποιος θα τα πάρει; Περιοδικά αντισταθείτε!

● Η ηλεκτρονική δημοσιογραφία; Αυτή δεν αφορά τον εκδότη του Ταύρου; Φυσικά! Και στα πλαίσια αυτά σχεδιάζει τη δική του εισβολή —παρέμβαση στο άνοιγμα της τηλεόρασης με τη σύσταση εταιρείας λαϊκής (!) βάσης που θα τη σχηματίσουν «100.000 αυριανιστές». Μήπως αυτό εννοούσε και η «Εξόρμηση» όταν έγραφε το καλοκαίρι «στο λαό και όχι στο κεφάλαιο η τηλεόραση»;

● Πολλά για το συγκρότημα του Ταύρου έχουμε σήμερα, αλλά δεν πειράζει, ελπίζουμε. Έτσι ο κ. **Γαβριελάτος** που φέρεται ως ιδιοκτήτης, εκδότης και διευθυντής της Αυριανής αποκαλείται και «επαγγελματίας κατηγορούμενος» αφού τα χρόνια που έχει μαζέψει από καταδικές φτάνουν περίπου τα 700! Τα τελευταία 3 χρόνια μόνο, έχει αντιμετωπίσει 55 δίκες και ποινές 160 χρόνων, χωρίς «να βάζει τα ψιλά» όπως ακούγεται ότι λέει ο ίδιος. Αλλά ο κ. Γαβριελάτος είναι πάντα έξω...

● Νεώτερα από το —δημιουργούμενο προς το παρόν— δημοσιογραφικό στρατόπεδο της «Αθηναϊκής». Θα βγει τελικά η εφημερίδα; Στο ερώτημα πηγές προσκείμενες στον ιδιοκτήτη της κ. Αποστολόπουλο τονίζουν ότι «φυσικά θα βγει, αλλά στόχος μας παραμένει να συμπέσει η έκδοση με την έλευση σημαντικών πολιτικών γεγονότων». Πόσο σημαντικών δηλαδή; Όσο είναι οι εκλογές;

● Α, ναι, και την «Αθηναϊκή» θα ήθελε πολύ ο κ. Γιώργος Κουρής. Μάθαμε ότι πλησίασε ήδη, ή έχει ζητήσει συνάντηση με την «Εκδοτική 2001» που έχει την ιδιο-

κτησία του φύλλου. Όπως μάλιστα λένε υπεύθυνοι της εταιρείας 2001 «πολλοί ενδιαφέρθηκαν για την εφημερίδα, αλλά η «Αθηναϊκή» ετοιμάζεται πάντα για την έκδοσή της στα γραφεία της Λεωφόρου Αλεξάνδρας 9»...

● Σύμφωνα με τα αμερικανικά πρότυπα, θα παράγεται —λένε οι πληροφορίες— η ημερήσια εφημερίδα της «ΓΡΑΜΜΗΣ - ΑΕ»: άλλοι θα είναι οι «ρεπόρτερ» οι οποίοι θα μεταδίδουν τις πληροφορίες και άλλοι θα διαμορφώνουν στα γραφεία το τελικό κείμενο. Ας ελπίσουμε ότι εκτός από το στυλ του NEWS WEEK, λόγου χάριν θα υπάρξουν και αντιστοιχίες στο επίπεδο της δημοσιογραφικής αντίληψης και «Γραμμής»...

● Νεώτερα για την αγορά της «Καθημερινής» προς το παρόν δεν υπάρχουν. Σύμφωνα όμως με πληροφορίες ετοιμάζεται η νέα οργάνωση της εφημερίδας με ιδιοκτήτη πλέον τη «Γραμμή Α.Ε.». Διευθυντής Σύνταξης φέρεται να αναλαμβάνει ο κ. **Δ. Παπαναγιώτου**, αρχισυντάκτης ο κ. **Ρ. Σωμερίτης**, βοηθός αρχισυντάκτης ο κ. **Γ. Παπουτσάνης**, υπεύθυνος για το ειδικό ένθετο —που θα είναι πολιτικό μια φορά την εβδομάδα— ο κ. **Τ. Παπαδόπουλος**, ενώ αρχισυντάκτης του κυριακάτικου φύλλου ο κ. **Κυριάκος Κορόβηλας**. Αρχισυντάκτης του πολιτικού ρεπορτάζ ο κ. **Α. Ζούλας**, ενώ υπεύθυνος θα είναι ο κ. **Ν. Σίμος**. Αρχισυντάκτης του οικονομικού ρεπορτάζ ο κ. **Ν. Νικολάου** και αρχισυντάκτης του πολιτιστικού και άλλων θεμάτων ο κ. **Αντ. Καρκαγιάννης**. Όπως φαίνεται ο κ. Γ. Κοσκωτάς επιθυμεί να παραμείνει το σύνολο των εργαζομένων στην «Καθημερινή», ενώ την ενισχύει και με καινούργιους...

● Αποχώρησαν από τη συντακτική ομάδα του περιοδικού «Ο ΠΟΛΙΤΗΣ» οι **Μ. Παπαγιαννάκης, Π. Πιζάνιας, Α. Λουλούδης και Γ. Μητροφάνης**, μέχρι τώρα βασικοί συντελεστές της έκδοσης του «Πολίτη» αλλά και του «Δεκαπενθήμερου Πολίτη», ο οποίος έχει διακόψει την έκδοσή του. Σε γράμμα τους που δημοσιεύει ο τελευταίος «Πολίτης» εξηγούν τους λόγους της αποχώρησής τους, οι οποίοι σχετίζονται μεν, αλλά δεν ταυτίζονται με τις εξελίξεις στο χώρο του ΚΚΕ εσ. και της ανανεωτικής αριστεράς. Ουσιαστικά, δηλαδή, διαμορφώθηκαν δύο τάσεις: Η μία, με τους αποχωρήσαντες, που συμμετείχε στην πρωτοβουλία για την ίδρυση νέου κόμματος της Αριστεράς και η άλλη με άλλους συνεργάτες του περιοδικού η οποία συμμετέχει μαζί με την «αναβάθμιση» στο «ΚΚΕ εσ. - Ανανεωτική Αριστερά». Η δεύτερη τάση —έχει την

ευθύνη έκδοσης του περιοδικού— διαμόρφωσε και την πολιτική στάση απέναντι στο νέο κόμμα της Αριστεράς. Οι διαφωνίες δεν έγινε δυνατό να βρουν δρόμο κοινής έκφρασης και ένα άρθρο του Π. Πιζάνια δεν δημοσιεύθηκε. Ήταν όμως φαίνεται η αφορμή... Τελικά ο «Πολίτης» δεν κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα πλαίσιο κοινής έκφρασης. Δύσκολο αλλά, όχι και αδύνατο για την ανανεωτική Αριστερά, η οποία επιδιώκει με διαφορετική προσέγγιση προβλημάτων που συνιστούν ζητήματα αρχών, ένα από τα οποία είναι η ελεύθερη έκφραση των διαφορετικών απόψεων. Και εδώ η μια τάση —οι αποχωρήσαντες— υποστήριζε ότι η συνύπαρξη ήταν απολύτως δυνατή και εφικτή, ενώ η άλλη τάση —οι εναπομειναντες— υποστήριζε ακριβώς το αντίθετο, οπότε το «αδιέξοδο» λύθηκε με αυτό τον τρόπο.

Το αν αποτελεί ικανοποιητική λύση ή την καλύτερη προσπάθεια επίλυσης πολιτικών, ουσιαστικά, διαφωνιών οι οποίες είναι πράγματι κρίσιμες για το μέλλον της Αριστεράς αφορά κυρίως τον «πολίτη», τον οποίο όπως πάντα θα περιμένουμε κάθε 15 του μηνός με το ίδιο ενδιαφέρον για την ύλη, τα άρθρα και τις απόψεις των συνεργατών του.

● Επανόρθωση

...ΕΙΔΑ στο τελευταίο «ΑΝΤΙ» πολλά σκίτσα από ένα ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ που έβγαине λέει στην ΕΠΤΑΕΤΙΑ στο ΛΟΝΔΙΝΟ ένα «HELLENIC REVIEW». Δεν λέει ΟΜΩΣ ποιος το ΕΒΓΑΖΕ...

Θα το ΞΕΧΑΣΑΝΕ... Ήταν της Ελένης ΒΛΑΧΟΥ.

Αυτά σημειώνει η Μπερλίνα στην «Καθημερινή» του Πάσχα και έχει δίκαιο. Και βέβαια το «HELLENIC REVIEW» δεν έβγαине μόνο του στο Λονδίνο. Εκδότης ήταν η κ. **Ελένη Βλάχου**. Παράλειψή μας που δεν το σημειώσαμε στο ειδικό τεύχος του ΑΝΤΙ για τα είκοσι χρόνια από την επέτειο του πραξικοπήματος των συνταγματαπα-

χών. Ζητούμε συγγνώμη· κάποτε στη βιασύνη, γίνονται λάθη και παραλήψεις που δίνουν λαβή παρεξηγήσεων...

● Απουσιάζει στο εξωτερικό ο Γιάννης Ιωάννου. Έτσι σε αυτό το τεύχος θα στερηθούμε τη συνεργασία του.

● Το γράμμα από το δικηγόρο της «Γραμμής» κ. Θανάση Βαρλάμη που αναφέραμε στο προπερασμένο τεύχος:

Αθήνα 6 Απριλίου 1987

Κύριε Διευθυντά,
σας αποστέλλω την παρούσα με
αφορμή τα δημοσιεύματα, τα οποία
αφορούν προσωπικά τον πελάτη μου κ.
Γεώργιο Κοσκωτά στο τεύχος του
περιοδικού 342/27.3.1987 (σελ. 30-31).

Εντοπίζομαι μόνο στους ισχυρισμούς
σας «εκδοχή» κατά το δημοσίευμα για
την προέλευση των χρημάτων του και
όλα εκείνα τα σεναριακά - μυθολογικά
που ακολουθούν.

Επειδή ουδέποτε ερωτήθηκε ο κ. Γ.Β.
Κοσκωτάς ειδικά με τους ανωτέρω
κρίσιμους ισχυρισμούς σας, οι οποίοι
τελικά μόνο τροφή δίνουν σε
ποικιλώνυμους συκοφάντες να υφάνουν
ψευδή και συκοφαντικά δημοσιεύματα σε
βάρος του προσώπου του θα επαναλάβω
και σε σας εκείνο, που κατ' επανάληψη
έχει δημόσια δηλώσει και υπογραμμίσει
ο ίδιος: Τα χρήματά του, που δεν
εκπορεύονται από κανένα οργανωμένο
οικονομικό κύκλο του εξωτερικού, ούτε
προέρχονται από συγκεκριμένο
πρόσωπο, τα προσωπικά του, λοιπόν,
και μόνο χρήματα και οι επενδύσεις του,
που αναπτύσσονται πάντοτε στην
Ελλάδα, χαρακτηρίζονται από διαφάνεια

αδιαμφισβήτητη και πολλαπλά
διαπιστούμενη από τις αρμόδιες
υπηρεσίες του Κράτους.

Όλη η λοιπή περιρρέουσα
παραφιλολογία και κατ' επέκταση
λασπολογία (για να μην πούμε
μεθοδευμένη παραπληροφόρηση)
προέρχεται από εκείνους τους
κατεστημένους (εκδοτικούς οίκους)
φορείς, που αντιδρούν με πανικό, όπως
έχει τόσες φορές επιρωθεί, στη
δραστηριότητα και επιτυχία της
εκδοτικής επιχείρησης «ΓΡΑΜΜΗ Α.Ε.».

Σας παρακαλώ για τη δημοσίευση της
παρούσας.

Με τιμή

Ο Πληρεξούσιος Δικηγόρος
Αθανάσιος Χ. Βαρλάμης

● Η επιστολή του κ. Α.Χ. Βαρλάμη δεν
διαψεύδει τα όσα έγραψε το ΑΝΤΙ. Ούτε
βέβαια προσκομίζει κάποιο νέο στοιχείο
για την προέλευση των χρημάτων του κ.
Γ. Κοσκωτά που εξακολουθεί να παραμέ-
νει άγνωστη. Η «αδιαμφισβήτητη διαφά-
νεια» που επικαλείται, «πολλαπλά» μάλι-
στα «διαπιστούμενη από τις αρμόδιες υ-
πηρεσίες του κράτους» θα μπορούσε να ε-
πιστραφεί και αντίστροφα. Είναι άλλω-
στε γνωστό πώς λειτουργεί το «πόθεν έ-
σχε» στη χώρα μας. Τα ερωτηματικά
συνεπώς για την προέλευση των χρημά-
των του κ. Γ. Κοσκωτά εξακολουθούν να
υπάρχουν —όσο δεν διευκρινίζεται από
τον ίδιο— έστω και αν «οι επενδύσεις
του, αναπτύσσονται πάντοτε στην Ελλά-
δα».

Και εν πάση περιπτώσει: Ακόμα και αν
δεχτούμε ότι τα χρήματά του στην Ελλά-
δα «αβγάτισαν εν διαφάνεια» τι είναι ε-
κείνα τα δις που εισήχθησαν κατά και-
ρους; (Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδας

κλπ.). Γιατί βέβαια τα μεγάλα ερωτημα-
τικά είναι περί των εις το εξωτερικό απο-
κτηθέντων. Και γι' αυτό, «ουδέν νεώτε-
ρον» από τον κ. Θ. Βαρλάμη.

Τα όσα, τέλος, αναφέρονται στους
«κατεστημένους (εκδοτικούς κυρίως) φο-
ρείς που αντιδρούν στη δραστηριότητα και
επιτυχία της εκδοτικής επιχείρησης
«Γραμμή Α.Ε.»» αφορά τους ίδιους. Η
εκδοτική «σύγκρουση» έχει όμως ενδια-
φέρον και απ' ό,τι φαίνεται θα αποκτήσει
μεγαλύτερο. Είδαμε π.χ. «συμμαχίες»
του «Έθνους» με τα «Νέα», πιθανόν να υ-
πάρξουν και άλλες. Όλα αυτά σε μια πε-
ρίοδο αλλαγών στα μέσα μαζικής ενημέ-
ρωσης και εισόδου κεφαλαίων με οικονο-
μικά συμφέροντα τεράστια έξω από τις
καθαυτό δραστηριότητες στον Τύπο, α-
ποκτούν και άλλες διαστάσεις. Και ως
γνωστόν «δεν υπάρχει καπνός χωρίς φω-
τιά...».

Οι Δημοκρατικές Δυνάμεις και τα όπλα τους

Εκπληκτικό αλλά και ενδεικτικό της
ποιότητας του ανδρός: Ο διευθυντής του
ΕΝΑ και δεξιά χείρ του κ. Κοσκωτά
(προηγούμενος του εμπόρου όπλων κ.
Λιακουδάκου) Θ. Καλούδης, απέλυσε τον
δημοσιογράφο Τάκη Ψαράκη από το πε-
ριοδικό: Λόγος, η συνεργασία του με το
ΑΝΤΙ στα πλαίσια της οργάνωσης συνέν-
τευξης Τύπου για το τεύχος που κρατάτε
στα χέρια σας· τεύχος που είναι σε μέγα-
λο του μέρους αφιερωμένο στον Τύπο. «Μ'
αυτούς που μας βρίζουν συνεργάζεσαι;»
λέγεται ότι είπε (αναφερόμενος και στον
Ν. Κυριαζή) ο πρώην υπεύθυνος σπου-
δάζουσας του ΠΑΣΟΚ στο συνάδελφο που
κατά γενική ομολογία έχει μόνο συμπά-
θειες στο χώρο.

Αλλά αναμένονται εξελίξεις...

28

ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ο Μανώλης
Μπαρμπουνάκης
και οι συνεργάτες του
σας περιμένουν στα βιβλιοπωλεία

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ
COMPUTERS

ΒΙΒΛΙΑ
ΣΧΟΛΙΚΑ - ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΞΕΝΑ

1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4, ΤΗΛ. 228 682

2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150, ΤΗΛ. 235 916

3 ΤΟ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6, ΤΗΛ. 271 853

4 ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 3, ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

Κ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ
ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

Με βιβλία, χιλιάδες βιβλία για σας και
τα παιδιά σας από 30 δρχ.
Εγκυκλοπαίδειες, παιδικές και μεγάλες,
με τις καλύτερες τιμές.

28 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΜΕΓΑΛΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Στη σειρά

«ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ»
κυκλοφορούν:

ΘΡΗΝΟΣ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΓΡΑΙΚΟΙ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΠΡΟΣ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ (Γιάννη Σπανδωνή)

Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ (Μίκα Βάλταρι)

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΙΗΝ (Χάουαρντ Φαστ)

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ (Μαίρης Ραινώ)

*

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ

Κολοκοτρώνη 15 - 1ος όροφος

Τηλ.: 3234270 - 3231781

105 62 ΑΘΗΝΑ

Το SEX στην Ελλάδα

Δρ. ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΓΑΛΑΝΟΥ
Ένα βιβλίο ΣΟΚ

Για τις σεξουαλικές νευρώσεις και τη θεραπεία τους.
Εκδόσεις ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗ

ΑΙΟΛΟΣ

ΕΡΝΕΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ
ΑΕΝΑΗ ΓΙΟΡΤΗ

Μετάφραση: ΙΟΥΛΙΑ ΡΑΛΛΙΔΗ

Ο Χεμινγκουαίη στην Αένη Γιορτή ξαναζωντανεύει τα νιάτα του, στο Παρίσι του '20, περιγράφοντας το πώς ζούσε σ' ένα προνιστήριο με την πρώτη του γυναίκα και το μικρό του γιο, το κυνήγι του τζόγου στον ιππόδρομο, το σκι που έκαναν στα βουνά, τα γεύματα με στρείδια και άσπρο κρασί, τα απογεύματα με τη Γερτρούδη Στάν, τα ταξίδια με τον Σκοτ Φιτζέραλντ, την τρέλα της Ζέλντας Φιτζέραλντ, τη ζωή στα υπαίθρια café με τον Φορντ Μάντοξ Φορντ και τον Έζρα Πάουντ, και πάνω απ' όλα, τη σκληρή, μοναχική τέχνη του γραψίματος. Γεμάτος ειλικρίνεια, γράφει για τον έρωτά του στην πρώτη του γυναίκα, σκισσάρει τα πορτρέτα όλων αυτών των εμιγκρέδων καλλιτεχνών και συγγραφέων, αφήνοντας να διαφανεί η δίψα του για την πέρα από κάθε όριο ζωή, ζωή για την οποία έγραψε σ' ένα φίλο του, το 1950:

«Αν είχες την τύχη να ζήσεις τα νιάτα σου στο Παρίσι, τότε όπου κι αν βρεθείς στην υπόλοιπη ζωή σου, θα το κουβαλάς μαζί σου, γιατί το Παρίσι είναι μια αέναη γιορτή».

Και ακόμη
ΕΡΝΕΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ
ΧΕΙΜΑΡΡΟΙ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

Μετάφραση: ΘΟΔΩΡΗΣ ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

Μια σημαντική νουβέλα
Μια ελεγεία στη χαμένη γενιά των Ινδιάνων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΩΡΙΚΟΣ

Πατισσινίου 11Αη 84
ΑΘΗΝΑ, τηλ. 363.95.1125

καινούργιες
εκδόσεις μας

ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ

- Είναι η γυναίκα
κατώτερη από
τον άντρα ή
πώς κατασκευάζεται
η γυναίκα
- Το παρακράτος
και 21 Απριλίου

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

- Η ανάσα της γης μου
- Ερωτικά

ΜΑΡΙΑ
ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ
ΠΟΘΟΥ

Σπίτι μου της Μικρασίας

ΡΟΥΛΑ ΚΟΝΤΕΑ

Το «τυπόχαρτο

ΕΥΑΓΓ. ΠΕΝΤΕΑ

Πέτρινος κόσμος

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΡΕΑΤΣΑ

Σεξουαλική
διαπαιδαγώγηση

ΠΑΒΛΟΥ ΠΡΑΪΣ
ΤΖΕ-ΥΚ ΠΑΡΡΕ

Πως θα κινιστοποιηθεί
ημερομηνία
που επιβεβαιώνει

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ

Ερεσσού 9 ΑΘΗΝΑ
τηλ. 36.04.161

καινούργιες
εκδόσεις μας

ΤΖΙΟΒΑΝΙ ΒΕΡΓΚΑ

η Νέντα

ΟΥΡΜΠΑΝΟ ΤΑΒΑΡΕΣ
- ΡΟΝΤΡΙΓΚΕΣ

Οι μπάσταρδοι
του ήλιου

ΤΖΟΝ ΣΤΑ-Ι-ΜΠΕΚ

Άνθρωποι και
ποντίκια

ΕΡ. ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ

Ο γέρος και
η θάλασσα

ΜΠΕΤΥ ΣΜΙΘ

Ένα δέντρο
μεγαλώνει
στο Μπρούκλιν

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ

Ο ξένος

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

Η μάνα

ΣΑΡΛΟΤ ΜΠΡΟΝΤΕ

Τζέιν Έιρ

ROMAIN ROLLAN

Μια θέση στον ήλιο
(Νικόλας Μπρενιόν)

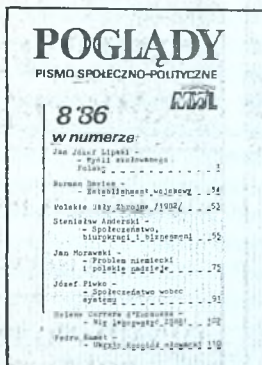
Οι τόμοι του αντί
πολύτιμο απόκτημα:

Καταγραφή της πολιτικής
και πνευματικής ζωής
από τη Μεταπολίτευση
μέχρι σήμερα.

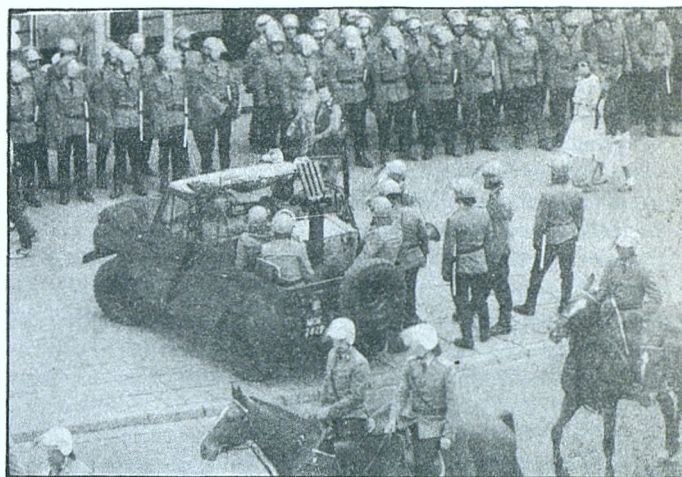

Γιούζεφ Πίφκο

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το κείμενο που ακολουθεί περιλαμβάνει τα βασικά σημεία ενός εκτενέστερου άρθρου που δημοσιεύτηκε στο τχ. 8/1986 του κοινωνικοπολιτικού περιοδικού POGLADY (ΑΠΟΨΕΙΣ) και είναι κατατοπιστικό για τις σημερινές αντιλήψεις της πολωνικής κοινωνίας.

Βαρσοβία: Πρωτομαγιά του 1986.

«Το "Κέντρο Τυπογνωστικών Ερευνών" της Κρακοβίας διεξάγει συστηματικά έρευνες σχετικά με τις πολιτικές και κοινωνικές απόψεις των Πολωνών. Οι εκθέσεις του ΚΤΕ έχουν χαρακτήρα εμπιστευτικό. Παραλήπτες του είναι ένας μικρός αριθμός καθοδηγητικών κομματικών στελεχών. Πρόσφατα έπεσε στα χέρια μας μια από τις τελευταίες εκθέσεις. Έχει τίτλο: "Οι διαθέσεις των Πολωνών έναντι της κοινωνικής πραγματικότητας — Νοέμβριος 1984". Δίνουμε μια περιγραφή του ντοκουμέντου αυτού που αριθμεί 37 σελ.

Η έρευνα είχε παμπολωνική έκταση και διεξήχθη το Νοέμβριο του 1984. Ρωτήθηκαν 1205 άτομα που αποτελούν μια αντιπροσωπευτική τομή του συνόλου των κατοίκων της Πολωνίας άνω των 13 ετών. Οι συντάκτες της έκθεσης έχουν ωστόσο αμφιβολίες κατά πόσο η έρευνα είναι πλήρως αντιπροσωπευτική. Γράφουν ότι αντιμετωπίζουν μια «δυσπιστία απέναντι στις δημοσκοπικές έρευνες, καθώς επίσης και αμφιβολίες αν η συμμετοχή στις έρευνες αυτές, δηλαδή η απάντηση στα σχετικά ερωτήματα, είναι σκόπιμη, πράγμα που συνδέεται άλλωστε με την αύξηση του ποσοστού των αρνούμενων να απαντήσουν. (Το 1982 αρνήθηκαν να απαντήσουν το 30% περίπου των ερωτηθέντων, το 1983 το 47% και το 1984 το 54%). Οι περίπλοκες κοινωνικές συνθήκες καθώς και η έλλειψη εμπιστοσύνης είχαν σαν αποτέλεσμα, ένα μέρος των ερωτηθέντων να αποφύγουν να εκφράσουν προσωπικές απόψεις, αλλά να επαναλάβουν γνωστές επίσημες θέσεις. Μπορεί συχνά οι απόψεις αυτές να έχουν πράγματι υιοθετηθεί επιφανειακά, δεν έχουν όμως χαρακτήρα βαθιά ριζωμένων πεποιθήσεων.

Οι απαντήσεις έχουν επομένως το χαρακτήρα ενός γενικού προσανατολισμού και —αν δεν υπάρχουν στοιχεία συγκριτικά— είναι δύσκολο να θεωρήσει κανείς τα δεδομένα που έδωσε σαν κυριολεκτικά ποσοτικά χαρακτηριστικά ως προς ορισμένες απόψεις στην κοινωνία».

(Στις επιφυλάξεις αυτές που διατυπώνονται από τους ίδιους τους συντάκτες της έκθεσης ο συγγραφέας του άρθρου, του περιοδικού «POGLADY» (ΑΠΟΨΕΙΣ) Γιούζεφ Πίφκο— διατυπώνει μια σειρά δικές του επιφυλάξεις —αντικειμενικού και υποκειμενικού χαρακτήρα— που θέτουν κάτω από πρόσθετες αμφιβολίες την ακρίβεια των συμπερασμάτων της έρευνας του «Κέντρου Τυπογνωστικών Ερευνών» της Κρακοβίας. Και μ' αυτές τις επιφυλάξεις για μια συνολική παραμόρφωση των διαθέσεων της πολωνικής κοινωνίας, προχωρεί στην καταγραφή των συμπερασμάτων της έρευνας).

● Ποιες, είναι λοιπόν, οι διαθέσεις των Πολωνών έναντι του κοινωνικο - πολιτικού συστήματος;

Η έκθεση αναφέρει ότι το 9,6% των ερωτηθέντων αντιπροσωπεύει μια στάση «πολύ κριτική». Το 26,6% «μáλλον κριτική». Το 44,5% «ουδέτερη». Το 16% «μáλλον επιδοκιμαστική». Και το 3,3% «πολύ επιδοκιμαστική».

Αν τα ποσοστιαία αυτά αποτελέσματα καταγραφούν σε απόλυτους αριθμούς, σε ένα συνολικό πολωνικό πληθυσμό 28,2 εκατομμύρια (άνδρες και γυναίκες άνω των 13 ετών) θα έχουμε: «Πολύ επιδοκιμαστικά» διακείμενοι προς το κοινωνικοπολιτικό σύστημα 0,9 εκ., «μáλλον επιδοκιμαστικά», 4,5 εκ., «ουδέτεροι» 12,5 εκ., «μáλλον επικριτικά» 7,5 εκ. και «πολύ επικριτικά» 2,7 εκ.

Σε σύγκριση με το 1981, καταγράφηκε αρχικά μια κάμψη των επικριτικών διαθέσεων έναντι της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας, στα 1983-84 όμως σταθεροποιήθηκαν σε ένα ορισμένο, σχετικά σταθερό επίπεδο. Ειδικότερα στην περίοδο αυτή διευρύνθηκε ο κύκλος των ανθρώπων με ουδέτερη στάση. Η πτώση της εμπιστοσύνης προς τη μια πλευρά εξισορροπήθηκε από μια πτώση της εμπιστοσύνης προς την άλλη πλευρά. Τη σταθεροποίηση των στάσεων πιστοποιεί μια καταγραφή με τη μορφή «θερμομέτρου» όπου ο αριθμός 100 σημαίνει τη στάση της μέγιστης επιδοκιμασίας, ο αριθμός 50 το όριο μεταξύ επιδοκιμασίας και επικρίσεων και ο αριθμός 0 τη μέγιστη επικριτικότητα.

Τέλος '81	Μέσα '82	Τέλος '82	Μέσα '83	Τέλος '83	Μέσα '84	Τέλος '84
38	41	44	43	45	44	44

Κατά την άποψη των συντακτών της έκθεσης η διαφοροποίηση των πολιτικών τοποθετήσεων των Πολωνών δεν συναρτάται ούτε με την ηλικία, ούτε με τη μόρφωση, ούτε ακόμη και με την οικονομική κατάσταση των ερωτωμένων. Οι διαχωριστικές γραμμές περνούν μέσα από όλες τις ομάδες και τα κοινωνικά στρώματα. Χρησιμοποιώντας και πάλι το ίδιο αυτό «θερμομέτρο στάσεων» οι συντάκτες της έκθεσης ξεχώρισαν τις ακόλουθες ομάδες που χαρακτηρίζονται από μια στάση επιδοκιμασίας του συστήματος υψηλότερη από τη μέση:

- Άνθρωποι που πιστεύουν στο θεό αλλά δεν συμμετέχουν στις θρησκευτικές εκδηλώσεις: 58.
- Άθεοι: 57
- Μέλη του κόμματος (ΕΕΚΠ): 55
- Μέλη των Νέων (κρατικών) Συνδικάτων: 54

Στις τελευταίες θέσεις αυτού του πίνακα των στρωμάτων που συγκροτούν τη βάση της εξουσίας καταγράφονται:

- Διευθυντικά στελέχη διαφόρων επιπέδων: 48
- Κάτοικοι μεσαιών και μικρών πόλεων: 48.
- Αγρότες, ιδιώτες, κατώτεροι διοικητικοί υπάλληλοι, άνθρωποι με στοιχειώδη εκπαίδευση και επαγγελματική ειδίκευση, άνθρωποι ηλικίας 50-59 ετών (όλες αυτές οι ομάδες): 47.
- Στο δεύτερο πόλο, δηλαδή την υψηλότερη από τη μέση επικριτική στάση, ανήκουν: Στελέχη τεχνικά, μηχανικοί κτλ.: 36.
- Άνθρωποι που πιστεύουν στο θεό και συμμετέχουν στις θρησκευτικές εκδηλώσεις: 39.
- Άνθρωποι με ημιτελή ανώτατη εκπαίδευση: 39.
- Κάτοικοι μεγάλων πόλεων: 40.
- Γιατροί, εκπαιδευτικοί, ελεύθερα επαγγέλματα: 40.

Από την έκθεση του ΚΤΕ βγαίνει ότι στη διάρκεια των τελευταίων μερικών χρόνων δεν έχει μεταβληθεί η ιεράρχηση στο κύρος των διαφόρων θεσμών. Στην έκθεση παρατίθεται ο ακόλουθος πίνακας θεσμών και οργανώσεων ιεραρχημένων σύμφωνα με το βαθμό κοινωνικής εμπιστοσύνης που εκδηλώνεται απέναντί τους. (Οι συντάκτες της έκθεσης χρησιμοποιούν την ακόλουθη κλίμακα βαθμολόγησης: «Εμπιστεύομαι αποφασιστικά»: 100. «Μάλλον εμπιστεύομαι»: 75. «Μου είναι δύσκολο να πω»: 50. «Μάλλον δεν εμπιστεύομαι»: 25. «Δεν πιστεύω καθόλου»: 0).

ΘΕΣΜΟΙ	Τέλος 1981	Μέσα 1982	Τέλος 1982	Μέσα 1983	Τέλος 1983	Μέσα 1984	Τέλος 1984
Εκκλησία	71	70	66	69	63	70	66
Στρατός	73	63	58	57	63	60	59
Βουλή	58	54	50	52	53	50	53
Κυβ/ση	45	45	47	48	49	46	48
Δικαιοσύνη	—	45	49	49	47	46	47
Αλληλεγγύη	56	50	46	46	46	44	44
Εθν. Μέτωπο	—	44	48	43	43	41	42
Συνδικάτα	—	40	38	38	38	37	40
ΚΕ ΕΕΚΠ	33	34	36	38	38	37	38
Μιλίτσια	37	34	33	34	—	—	31

(Σημ. Το Εθν. Μέτωπο το 1981 δεν είχε ακόμη συγκροτηθεί. Και επίσης τα συνδικάτα, λέγονταν τότε αλλιώς: Κλαδικές ενώσεις. Μιλίτσια είναι η πολιτοφυλακή δηλαδή η ένστολη αστυνομία).

Οι συντάκτες της έκθεσης παραθέτουν στο σημείο αυτό το ακόλουθο σχόλιο: «Υπάρχουν μόνο δύο θεσμοί της κοινωνικής ζωής στους οποίους οι περισσότεροι Πολωνοί μάλλον εμπιστεύονται παρά δεν εμπιστεύονται: Η εκκλησία και ο στρατός».

(Από την πλευρά του, ο συντάκτης του άρθρου του περιοδικού «Απόψεις» διατυπώνει ένα δικό του σχόλιο αναφορικά με το

Θρησκευτική τελετή στην πολωνική ύπαιθρο. Δεξιά, η εκκλησία της Αγίας Μπριγκίτας στο Γκντανσκ, είναι λαϊκό προσκύνημα όπου αποδίδονται καθημερινά τιμές στο δολοφονηθέντα ιερέα Ποπιελούσκα.

δείκτη εμπιστοσύνης προς την «Αλληλεγγύη» που εμφανίζει η έκθεση του ΚΤΕ. Παρατηρεί συγκεκριμένα ότι από τις αρχές του 1982 μια απάντηση του τύπου «εμπιστεύομαι αποφασιστικά» ή και «μάλλον εμπιστεύομαι» αναφορικά με την «Αλληλεγγύη» προϋπέθετε το ξεπέρασμα του φράγματος του φόβου για τις πιθανές συνέπειες που θα είχε, πράγμα που δεν συνέβαινε βεβαίως αναφορικά με τις άλλες οργανώσεις ή θεσμούς. Αυτός είναι ο πρώτος λόγος που δικαιολογεί την αμφισβήτηση στο κατά πόσο πράγματι η «Αλληλεγγύη» υπέστη από το 1981 κι εδώ μια τέτοια πτώση του κύρους της που καταγράφει η έρευνα του ΚΤΕ. Υπάρχει όμως κι ένας δεύτερος λόγος: Ο μεγάλος αριθμός των ατόμων που αρνήθηκαν να απαντήσουν στα ερωτήματα της έρευνας. Το 1984 οι μισοί από τους κληρωθέντες εκπροσώπους του κοινωνικού συνόλου αρνήθηκαν να απαντήσουν. Είναι λογικό να υποθέσουμε ότι οι αρνηθέντες πρέπει να ανήκουν στην κατηγορία που εμπιστεύονται μάλλον την Εκκλησία και την Αλληλεγγύη).

Θεωρώ, λοιπόν, ότι αν ληφθούν όλ' αυτά υπόψη ο πίνακας των θεσμών ή οργανώσεων τους οποίους οι Πολωνοί «μάλλον εμπιστεύονται» παρά «μάλλον δεν εμπιστεύονται» θα παρουσίαζε την εξής περίπου σειρά: 1: Εκκλησία. 2: Στρατός. 3: «Αλληλεγγύη».

Σύμφωνα με την έρευνα που είχε γίνει το 1981 από το Κέντρο Έρευνας της Κοινής Γνώμης και Προγραμματικών Μελετών η αντίστοιχη σειρά ήταν η εξής: 1: Εκκλησία. 2: «Αλληλεγγύη». 3: «Στρατός». 4: Βουλή, ενώ στις δύο τελευταίες θέσεις, 14η και 15η είχαν τότε καταγραφεί η Μιλίτσια και το Κόμμα (ΕΕΚΠ), αν και το ποσοστό της Μιλίτσας ξεπερνούσε κατά κάτι εκείνο του κόμματος.

***

Ένα ξεχωριστό θέμα στην έρευνα ήταν η αίσθηση της κοινωνικής ταυτότητας: Στόχος του ερωτήματος ήταν να ερευνηθούν οι αισθηματικοί δεσμοί που συνδέουν τους Πολωνούς με τις διάφορες ομάδες, συλλογικότητες ή οργανώσεις.

● Για την πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από την επικριτική ή επιδοκιμαστική τους στάση απέναντι στη σημερινή πραγματικότητα, στην πρώτη σειρά βρίσκεται ο δεσμός με την οικογένεια, την πατρίδα και το έθνος.

● Οι μεγαλύτερες διαφορές ανάμεσα στους ανθρώπους που έχουν στάση επιδοκιμασίας ή επικρίσης εμφανίζονται στη στάση τους απέναντι στο σοσιαλιστικό κράτος. Για τους ανθρώπους που έχουν γενικά στάση επιδοκιμασίας της πραγματικότητας ο δεσμός με το σοσιαλιστικό κράτος είναι τόσο ισχυρός όσο και με την οικογένεια. Αντίθετα για τους ανθρώπους με ε-

πικριτική στάση ο δεσμός με το σοσιαλιστικό κράτος βρίσκεται πολύ κοντά στο μηδέν.

● Σε ό,τι αφορά τη στάση απέναντι στο ΕΕΚΠ η έρευνα παρουσιάζει ιδιαίτερος ενδιαφέροντα στοιχεία. Μόλις κατά 39% τα μέλη του κόμματος αισθάνονται πολύ ισχυρό ή ισχυρό δεσμό με την οργάνωση, 38% δηλώνουν ότι έχουν εμπιστοσύνη στο κόμμα. Πάνω από το μισό, ίσως δε και τα 2/3 των μελών του κόμματος δεν αισθάνονται κάποιο ιδιαίτερο δεσμό με το κόμμα. Και κάτι άλλο: Το 25% των μελών του κόμματος πιστεύουν στο θεό και συμμετέχουν στις θρησκευτικές εκδηλώσεις. Το 34% πιστεύουν στο θεό, αλλά συμμετέχουν σπάνια στις θρησκευτικές εκδηλώσεις. Το 15% πιστεύουν στο θεό αλλά δεν συμμετέχουν στις θρησκευτικές εκδηλώσεις. Το 14% εδηλώσαν ότι είναι άθεοι. Και 11% αρνήθηκαν να απαντήσουν.

***

Στους συμμετάσχοντες στην έρευνα του ΚΤΕ δόθηκε ένας κατάλογος από 24 λέξεις. Έπρεπε από τις 24 αυτές λέξεις να επιλέξει καθένας τις πέντε που θεωρεί ότι εκφράζουν τα ωραιότερα και περιεκτικότερα περιεχόμενα. Έπρεπε παράλληλα να επισημάνει και άλλες πέντε λέξεις που τον αφήνουν αδιάφορο ή τις θεωρεί ως δευτερεύουσας σημασίας, πράγμα που πρακτικά σημαίνει απόρριψη της δοσμένης λέξης. Με βάση τη βαθμολογία 100 για τις πρώτες 5 λέξεις και 0 για τις 5 τελευταίες, το αποτέλεσμα της έρευνας σε μέσους όρους έχει ως εξής:

	Σύνολο ερωτηθέντων	Πολύ επιδοκιμαστικοί	Πολύ επικριτικοί
ΛΕΞΕΙΣ			
Ειρήνη	75	63	76
Δικαιοσύνη	72	75	74
Συναίνεση	67	64	73
Πατρίδα	66	60	72
Τιμότητα	66	61	68
Ελευθερία	65	74	60
Αγάπη	62	63	40
Αλήθεια	61	66	55
Αξιοπρέπεια	59	65	55
Εργασία	59	51	62
Ησυχία	54	52	54
Πίστη (θρησκεία)	53	65	33
Υπευθυνότητα	53	50	66
Ουσιαστικότητα	52	50	52
Τάξη	52	49	54
Πίστη	49	48	39
Αλληλεγγύη	47	66	29
Κράτος	46	38	55
Ισότητα	45	48	37
Τόλμη	41	47	40
Πρόοδος	41	42	48
Σοσιαλισμός	31	12	65
Μέτρο	31	40	26
Αγώνας	26	32	29

Οι συντάκτες της έκθεσης παρατηρούν: Ο πίνακας ανοίγει με τη λέξη «ειρήνη» και κλείνει με τη λέξη «αγώνας». Στις πρώτες θέσεις των προτιμωμένων λέξεων βλέπουμε να υπάρχει η λέξη «συναίνεση» και στις τελευταίες η λέξη «τόλμη». Έχουμε λοιπόν να κάνουμε με μια κατ' εξοχήν ειρηνιστική κοινωνία που ζει σε μια συγκρουσιακή κατάσταση με έκδηλη πόλωση απόψεων και στάσεων.

Η μεγαλύτερη διαφοροποίηση αφορούσε τις λέξεις «σοσιαλισμός», «αλληλεγγύη», και «πίστη». Τα συνθήματα αυτά επομένως εκφράζουν το βασικό πεδίο της κοινωνικής σύγκρουσης. Η σύγκρουση των δύο πολιτισμικών πρότυπων γίνεται ακόμη πιο έκδηλη αν εξετάσουμε το θέμα από την πλευρά των λέξεων που απορρίπτουν οι εκπρόσωποι των δύο ακραίων προσανατολισμών. Οι άνθρωποι με επιδοκιμαστική στάση απέρριψαν τις λέξεις: μέτρο, αλληλεγγύη, αγώνας, πίστη (θρησκευτική) ισότητα και πίστη (γενικά). Οι άνθρωποι με επικριτική στάση απέρριψαν τις λέξεις: σοσιαλισμός, αγώνας, κράτος.

Στην ομάδα των ανθρώπων με επιδοκιμαστική στάση ο πίνακας των προτιμωμένων λέξεων έχει ως εξής: Ειρήνη, δικαιοσύνη, συναίνεση, πατρίδα, τιμότητα, υπευθυνότητα, σοσιαλισμός, εργασία. Στην ομάδα των επικριτών η ιεράρχηση των λέξεων είναι η ακόλουθη: δικαιοσύνη, ελευθερία, αλληλεγγύη, αλήθεια, αξιοπρέπεια, πίστη (θρησκευτική), συναίνεση, ειρήνη, αγάπη, τιμότητα.

Είναι πράγματι δύσκολο να συναγάγει κανείς πολύ προωθημένα συμπεράσματα από τους πίνακες αυτούς. Αξίζει ωστόσο τον κόπο να επιχειρηθεί μια αποκρυπτογράφηση της λέξης «ιδεολογία» που μπορεί να διαβλέψει κανείς στις προτιμωμένες και απορριπτόμενες αξίες. Στην «επιδοκιμαστική» ομάδα υπερέχει σαφώς ένας συντηρητικός, πραγματιστικός και μάλλον αντιδημοκρατικός προσανατολισμός, όπως πιστοποιεί η απόρριψη των λέξεων «μέτρο» και «ισότητα». Η αντίθετη ομάδα είναι οι ριζοσπαστικοί οπαδοί που επιδιώκουν αλλαγές στο σύστημα (απόρριψη των λέξεων «σοσιαλισμός» και «κράτος» και ζητούν δικαιοσύνη και ελευθερία που τις θέτουν στην πρώτη σειρά του πίνακα των προτιμωμένων λέξεων).

Θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς τους ανθρώπους αυτούς σαν οπαδούς της επανάστασης, αν δεν υπήρχε ένα «αλλά»: Απορρίπτουν τη λέξη «αγώνας», ενώ παράλληλα θέτουν σε πολύ υψηλή θέση λέξεις όπως «ειρήνη», «συναίνεση», «αλληλεγγύη». Πώς να τους χαρακτηρίσει λοιπόν κανείς; Ο συνδυασμός του ριζοσπαστισμού με τον ιδεαλιστικό και θρησκευτικό προσανατολισμό δίνει στην ομάδα αυτή το χαρακτήρα ενός θρησκευτικού κινήματος, που φαίνεται να στοχεύει μάλλον σε μια πνευματική ανατροπή παρά σε στενά πολιτικούς σκοπούς. Μήπως τάχα η έρευνα αυτή κατέγραψε κάποια πρώιμη φάση αποκρυστάλλωσης του κινήματος που ανελλίσσεται τώρα από τα ηθικά συνθήματα στα πολιτικά αιτήματα;

Μετάφραση: Λευτέρης Μαυροειδής

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΛΕΧΟ ΚΑΡΠΕΝΤΙΕ

‘Η επί γῆς βασιλεία

ΑΛΕΧΟ ΚΑΡΠΕΝΤΙΕ

‘Η επί γῆς βασιλεία

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΥΡΖΟΓΙΩΤΗΣ

Εκδόσεις Νεφέλη

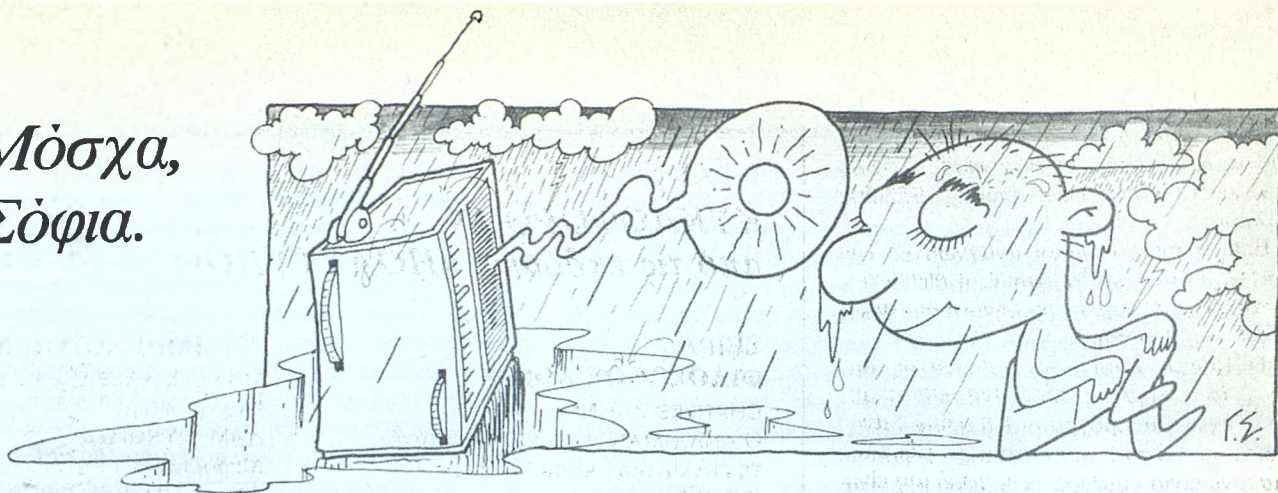
Ένα ταξίδι στό χώρο καί τόν χρόνο όπου από τή μιά ή γήινη πραγματικότητα, οί μεταμορφώσεις τών έξωσιών καί ή έμπραχτη άρνησή τους καί από τήν άλλη ή μυστηριώδης πραγματικότητα τοῦ υπερβατικοῦ, έκφρασμένη μέσα από τούς θρύλους, τίς άποκρυφιστικές τελετουργίες, συνδυάζονται δίνοντας μιά συγκλονιστική καί συνάμα ποιητική διάσταση τῆς ζωῆς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα
360.77.44 — 360.47.93

Εδώ Μόσχα,
Εδώ Σόφια.

Αγαπητοί ακροατές χαιρετε...

της Τέτας Παπαδοπούλου

Όσο κι αν φαίνεται απίστευτο, υπάρχουν ακόμα αυτές οι εκπομπές στα βραχεία κύματα. Εκπομπές στην ελληνική γλώσσα από τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού. Και μάλιστα αρκετές φορές ανά εβδομάδα. Δεν έχει παρά να ανοίξει κανείς το κουμπί του ραδιοφώνου του και να ψάξει στα 31, 41, 49 και 210 μέτρα στις 7.30, στις 8, στις 9, στις 10.30 το βράδυ. Με λίγη προσπάθεια θα εντοπίσει εκείνες τις ιδιότυπες φωνές —ανδρικές ή γυναικείες— που μοιάζουν σα να έχουν βγει όλες από την ίδια ...πρέσα. Εδώ Σκόπια, εδώ Τίρανα, εδώ Μόσχα, εδώ Σόφια, αγαπητοί φίλοι χαιρετε. Εκφωνητές και εκφωνήτριες «ενημερώνουν» και «πληροφορούν» τους Έλληνες ακροατές για το τι γίνεται τόσο στον πάντα ακμαϊότατο σοσιαλιστικό παράδεισο όσο και στον παρηκμασμένο καπιταλιστικό κόσμο. Με δύο λόγια: στη Δύση υπάρχει μόνο ανεργία, μίζερια, δυστυχία, αρρώστιες, σεισμοί, καταποντισμοί. Στην Ανατολή υπάρχουν μόνο επιστημονικές κατακτήσεις, οικονομική ευμάρεια, συνεχής άνοδος του βιοτικού επιπέδου και παντός είδους κοινωνικές παροχές από το κόμμα-κράτος προς τον «υπήκοο πολίτη». Πρόκειται για την κλασική συνταγή του άσπρου και του μαύρου, του καλού και του κακού στην πιο αφελή παλιομοδίτικη και χοντροκομμένη ερτζιανή εκδοχή της.

Αναρωτιέται κανείς πόσο μπορεί να πείθουν αυτές οι εκπομπές, τι είδους άνθρωποι τις παρακολουθούν, σε ποιο ακριβώς κοινό απευθύνονται. Χωρίς υπερβολή ένας «αμήνητος» ακροατής πρέπει να διαθέτει αρκετή δόση ψυχραιμίας για να αντέξει τόσο τα ελληνικά των εκφωνητών τα οποία είναι υπεράνω πάσης περιγραφής, όσο και την ξύλινη κομματική γλώσσα που κυριολεκτικά τσακίζει κόκκαλα.

Επειδή —καμιά φορά— τα πολλά λόγια είναι φτώχεια ιδού ενδεικτικό «ανθολόγιο» από πρόσφατη εκπομπή του ραδιοφωνικού σταθμού της Μόσχας.

Στις ειδήσεις που αναφέρονταν στην επίσημη επίσκεψη του Μιχαήλ Γκορμπάτσอฟ στην Πράγα ο εκφωνητής επαναλάμβανε κάθε τόσο, πόσο χάρηκε η τσεχοσλοβακική ηγεσία που γνώρισε από κοντά ...το σοβιετικό ηγέτη. Πανευτυχής από την επίσκεψη αυτή —η οποία αναβλήθηκε δύο φορές και εν τέλει έληξε απότομα— ήταν κι ο Γκούσταβ Χούζακ, ο Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Τσεχοσλοβακίας, ο οποίος μόλις ακούει το όνομα Γκορμπάτσอฟ παθαίνει αλλεργικό σοκ.

Η ανασυγκρότηση είναι η αγαπημένη λέξη του σταθμού. Οποιοδήποτε κείμενο διαβάζουν οι εκφωνητές θεωρούν υποχρέωσή τους να το «διανθίζουν» με τη λέξη αυτή. Έτσι υπάρχει, οικονομική ανασυγκρότηση, συνδικαλιστική ανασυγκρότηση, εκπαιδευτική ανασυγκρότηση, πολιτιστική ανασυγκρότηση και ό,τι άλλο κατεβάζει ο νους και η φαντασία τους.

Στη συνέχεια του δελτίου του Ράδιο-Μόσχα έχει σειρά η καταπληκτική ειδήση που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Ισβέστια* και σύμφωνα με την οποία:

Οι σοβιετικοί πολίτες που επιστρέφουν από τις ΗΠΑ παρουσιάζουν μια υπερβολική προδιαθεση για καρκινώδη νοσήματα. Αυτό οφείλεται στη ραδιενεργό προσβολή από τις ηλεκτρονικές κατασκοπευτικές συσκευές που τοποθετούν οι αμερικανικές ειδικές υπηρεσίες στα κτίρια που ζουν και εργάζονται οι σοβιετικοί υπάλληλοι. Τα τελευταία χρόνια ορισμένοι από αυτούς τους υπάλληλους χάνουν την όρασή τους. Δεν αποκλείεται, λέει το Ράδιο-Μόσχα, να έχουν προσβληθεί από ...ακτινοβολία λείζερ!

Μετά το δελτίο ειδήσεων ακολουθεί το πορτρέτο του Μπουρίτ Καρίμωφ, υπουργού οικοδόμησης και εκμετάλλευσης των αυτοκινητόδρομων της σοβιετικής κεντροαστικής δημοκρατίας του Τατζικιστάν. Θέμα εξαιρετικά ενδιαφέρον για τους Έλληνες ακροατές. Μαθαίνουμε ότι ο υπουργός από μικρός εντάχθηκε στην κοινωνική δραστηριότητα και γι' αυτό...

οι κομσομόλοι τον ανέδειξαν γραμματέα τους. Πληροφορούμαστε επίσης ότι άρχισε να δουλεύει ως απλός υπάλληλος στην κρατική υπηρεσία μεταφορών, γρήγορα όμως έγινε διευθυντικό στέλεχος γιατί ήταν ...ταλαντούχος καθοδηγητής. Ηλίου φαινότερον ότι όσο ο Καρίμωφ «ανέβαινε» στον κομματικό μηχανισμό τόσο εξελισσόταν επαγγελματικά.

Με έμφαση ο εκφωνητής τόνισε ότι την πρώτη κιόλας ημέρα που ο Καρίμωφ έγινε υπουργός έκανε μια κίνηση άκρως επαναστατική ...κάλεσε όλους τους υπαλλήλους και τους ενημέρωσε για το πρόγραμμα δράσης. Τους είπε ότι πρέπει να δουλέψουν σκληρά, γιατί οι προκάτοχοί του, του κληροδότησαν ένα αρκετά παραμελημένο νοικοκυριό.

Ράδιο-Μόσχα χωρίς αναφορά στις σχέσεις της Ελλάδας με την Κοινή Αγορά είναι περίπου σα να φτιάχνει κανείς σκορδαλιά χωρίς σκόρδο. Ειδικός συνεργάτης της εκπομπής μετά από ...βαθυστοχαστή ανάλυση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι για τα χάλια της ελληνικής οικονομίας ευθύνεται η ΕΟΚ. Επιπλέον μας προειδοποιεί ότι η παραμονή της Ελλάδας σε αυτό τον οργανισμό θα την βλάψει και σε άλλους τομείς. Θα εξαλειφθούν, λέει ο κύριος ειδικός, τα εθνικά γνωρίσματα, οι πολιτιστικές αξίες, η ηθική και η ψυχολογία του Έλληνα...

Τό κλου της εκπομπής αποτελούν τα γράμματα των ακροατών! Η Ράνια Γκαϊτατζή από την Αθήνα θέλει να ενημερωθεί για την οικονομική ουσία της ανασυγκρότησης στην ΕΣΣΔ. Η απάντηση διαρκεί δέκα ολόκληρα λεπτά. Πρόκειται κυριολεκτικά για ραδιοφωνικό παραλήρημα. Εκφράσεις όπως πχ. η υλική βάση της ανόδου, η ενδυνάμωση της λαϊκής ενημερίας, η επιβράδυνση των ρυθμών της οικονομικής ανάπτυξης, η βάση της διαδικασίας των κοινωνικών αλλαγών, διαδέχονται η μία την άλλη χωρίς να παράγεται νόημα πουθενά!

Η ακροάτρια Μαριέτα Κόκκαλη από τη Θήβα ζητάει να μάθει πώς ταξιδεύουν

οι σοβιετικοί πολίτες με τη βοήθεια της τουριστικής εταιρείας Ιντουριστ... Άλλη δεκάλεπτη απάντηση, επίσης απείρου καλλούς.

Επειδή ίσως κάποιοι αναγνώστες του ANTI...θέλουν να γράψουν, η διεύθυνση είναι: Ράδιο - Μόσχα, ελληνική σύνταξη, Σοβιετική Ένωση.

Το Ράδιο - Σόφια —ο πιο δυνατός από τους αντίστοιχους βαλκανικούς σταθμούς έχει ένα πρόγραμμα σχεδόν πανομοιότυπο με το Ράδιο - Μόσχα. Εξάλλου γιατί να είναι διαφορετικό, αφού μια είναι η αλήθεια. Το δελτίο ειδήσεων ιδίως δε διαφέρει σε τίποτα άλλο, εκτός από το ότι οι Βούλγαροι χρησιμοποιούν τη λέξη **ανασυγκρότηση** πολύ λιγότερο από τους σοβιετικούς.

Υστερα από το δελτίο μεταδίδεται τοπική «φοκκλορική» μουσική ή ελληνικά τραγούδια πχ. η παλιά επιτυχία του Πασχάλη «Έλα, έλα τρέξε μες' τη συντροφιά μας να μπεις, θα' χεις τόσα πολλά να δεις. Έλα εδώ δεν έχει φόβο, μόνο χαρά».

Μετά τα άσματα μια εκφωνήτρια, η οποία θεωρεί ότι η ελληνική γλώσσα αποτελείται αποκλειστικά από ...μονοσύλλαβες λέξεις με παλλόμενη από συγκίνηση φωνή ομιλεί περί του Τσίρκου της Βουλγαρίας. Μαθαίνουμε ότι το τσίρκο περάσε μακρόχρονες περιόδους δυσκολιών, αλλά όλα τα προβλήματα ξεπεράστηκαν αφότου η Βουλγαρία έγινε σοσιαλιστική χώρα. Η εκπομπή ολοκληρώνεται —με τι άλλο— με τα γράμματα των ακροατών. Ένας Έλληνας μετανάστης στη Δυτική Γερμανία γράφει στο Ράδιο - Σόφια:

Με εκπλήσσει το γεγονός ότι δε διαφημίζετε πολύ τα τουριστικά σας συγκροτήματα. Νομίζω ότι πρέπει να τα προβάλλετε. Πρέπει να πείτε στους ακροατές σας ότι προσφέρετε χαμηλές τιμές, τέλεια οργάνωση ωραίο περιβάλλον για παιδιά, και τη ...δυνατότητα να γνωρίσουν οι επισκέπτες από κοντά μια σοσιαλιστική χώρα.

Στους υπεύθυνους της εκπομπής φαίνεται ότι άρεσε η πρόταση του Έλληνα μετανάστη και αποφάσισαν να σκαρώσουν ένα **τουριστικό-ιδεολογικό διαγωνισμό**. Οι ακροατές καλούνται να απαντήσουν σε τρεις ερωτήσεις.

1. Τι ξέρετε για τη Βουλγαρία;
2. Τι γνωρίζετε για τα παραθεριστικά συγκροτήματά της;
3. Ποια η γνώμη σας για τον τουρισμό ως παράγοντα για τη γνωριμία των λαών και ειδικότερα των βαλκανικών λαών;

Οι τρεις καλύτερες απαντήσεις θα βραβευσθούν. Με τι; Άγνωστο ακόμα. Ωστόσο υπάρχει εκείνο το ανέκδοτο σύμφωνα με το οποίο, το πρώτο βραβείο είναι δύο μέρες στη Σόφια, το δεύτερο βραβείο δέκα μέρες στη Σόφια, το τρίτο βραβείο τριάντα μέρες στη Σόφια.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

από τις εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»:

ΣΕΙΡΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN:

Ο ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας
G.S. KIRK:

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ, τα κοσμολογικά αποσπάσματα

ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ:

Στοιχειώσις Θεολογική

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ:

Περί μυστικής θεολογίας

ΣΕΙΡΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

N. ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σάρτρ και Άλτουσέρ. Παρεμβάσεις
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΛΟΥΙ ΑΛΤΟΥΣΕΡ:

Στοιχεία αυτοκριτικής

ΡΑΛΦ ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ:

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία

ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ

Α. ΤΟΖΕΛ:

Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ

ΣΕΙΡΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ - Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΣΤΡ. ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤ. ΧΡΙΣΤΙΑΝΟ-ΠΟΥΛΟΣ:

Επτά κείμενα για τον ΝΙΚΟ ΚΑΒΑΔΙΑ

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:

Η αρχαιογνωσία του ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:

«Αριάδνη». Μια σπουδή στον ερωτικό ΣΕΦΕΡΗ

Γ. ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:

«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ

Γ. ΚΑΛΙΟΡΗΣ:

Ο γλωσσικός αφελληνισμός

Γ. ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:

«Ο έρωτας στα χιόνια» του ΑΛ.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΔΟΚΙΜΙΟ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:

Φύλλα -φτερά

ΔΗΜ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ:

Μεροληπτική κατάθεση

ΒΑΣ. ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:

Η αδιαχώρητη κοινωνία

Π. ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:

Συνηγορία της παραλογοτεχνίας

Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:

Σεφέρης - Μακρυγιάννης. Μια συνάντηση

ΣΠ. ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ:

Λεπτομέρειες

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:

Η εργασία στην ποίηση

Γ.Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

ΥΓΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:

Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων

ΖΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ:

Ανθρώπινες σχέσεις

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:

Θεσμοί, Ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΔΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:

Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ:

Ο τρίτος δρόμος

Γ. ΚΑΛΑΙΤΖΗΣ:

Τσιγγάνικη ορχήστρα

ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ:

Ιστορία μιας γραμμής

ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21
Τηλ. 72.29.237

Το βιβλίο είναι πάντοτε ένας φίλος:

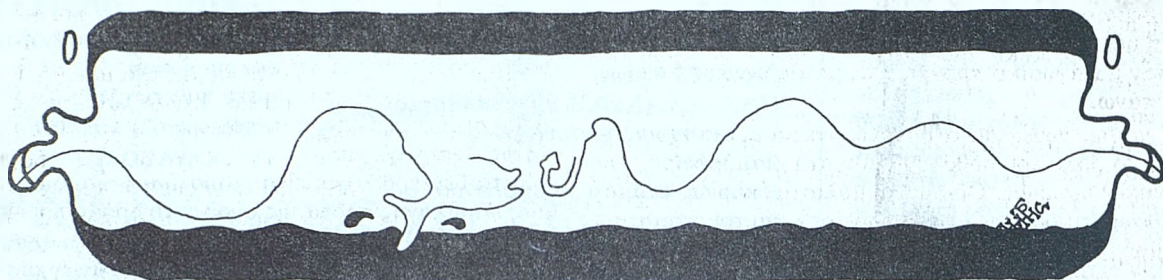
Το καλό βιβλίο είναι ο καλός φίλος...

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

και στην πολιτική στις κοινωνικές επιστήμες

του Δ. Δημητράκου

Συχνά προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι ο πολιτισμός μας είναι «λογοκρατούμενος» ή «λογοκεντρικός». Ο όρος έχει αρνητική χροιά και σημαίνει είτε ότι είμαστε δούλοι της λογικής, είτε ότι υπάρχουν άλλα πολιτιστικά πρότυπα όπου ο λόγος δεν κατέχει κυρίαρχη θέση —δεν λειτουργούν, δηλαδή, ρυθμιστικές αρχές, βασισμένες σε ορθολογικά κριτήρια.

Βέβαια, η αντίληψη αυτή ποτέ δεν διατυπώνεται με σαφήνεια από τους υποστηρικτές της. Αλλά είναι διάχυτη σε πολλά κείμενα, είτε στο πεδίο της πολιτικής, είτε στο πεδίο των επιστημών του ανθρώπου. Με την έννοια αυτή, μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί πραγματική ιδεολογία —την ιδεολογία του ανορθολογισμού.

Η διαμάχη ορθολογισμού / ανορθολογισμού

Η γενικότερη θέση του ανορθολογισμού δεν μπορεί να αναφερθεί με λογική επιχειρηματολογία. Μπορεί όμως να αντικρουστεί η ειδικότερα ιδεολογική θέση του ανορθολογισμού, που παραμορφώνει την πραγματικότητα για να μπορέσει να αντλήσει τα διδάγματα που ταιριάζουν στην φιλοσοφία του, εξετάζοντας προσεκτικά το νόημα που έχει η ιδεολογία του ανορθολογισμού όταν εφαρμοσθεί στην πράξη.

Πιστεύω ακράδαντα στην ανάγκη του ορθολογισμού, όχι μόνο σαν *αναγκαίας*, αλλά και σαν *ηθικής* στάσης του σύγχρονου ανθρώπου, με μία όμως επιφύλαξη: ότι όχι μόνον πρέπει να έχουμε επίγνωση των *ορίων* του λόγου μας, αλλά ότι ο λελογισμένος ανορθολογισμός είναι διανοητικά και ηθικά ανώτερος από τον άκριτο ορθολογισμό —τη σκέψη σύμφωνα με την οποία όλα μπορούν και πρέπει να υποταχθούν στον παντοδύναμο ανθρώπινο λόγο και ότι η αρχή του ορθολογισμού είναι αυταποδεδεικτα ορθή— «δείκτης του εαυτού της» όπως έλεγε ο Σπινόζα για την πραγματικότητα.

Ο άκριτος ορθολογισμός είναι, επομένως, δογματικός και υπεροπτικός και δεν αισθάνονται οι υποστηρικτές του την ανάγκη να τον υπερασπίσουν. Το ίδιο, βέβαια, δεν συμβαίνει με τον κριτικό ορθολογισμό. Και παρά το γεγονός ότι ο υποστηρικτής του τελευταίου δεν μπορεί να «αποδείξει» την αλήθεια του, μπορεί να κριτικάρει την *ιδεολογία* που εμπνέει τις επιθέσεις εναντίον του και πού τον παρουσιάζει σαν στείρα και επίπεδη σκέψη στην οποία αντιπαραθέτει την υποτιθέμενη γονιμότητα και βαθύτητα του ιρασιοναλισμού.

Σύμφωνα με τους ιδεολόγους του ιρασιοναλισμού, ο ορθολογιστής είναι ο μυωπικός στοχαστής με τη στείρα σκέψη, ο πτωχός τω πνεύματι που στερεί τον εαυτό του από κάθε δυνατότητα εμβάθυνσης και μαντικής σοφίας —«υσιπετούς βάθους» θα έλεγε ο Χέγκελ— που, χαρίζει στους θιασώτες του προνομιακά και εξ αποκαλύψεως, ο ανορθολογισμός.

Όπως υποστήριξα πιο πάνω, δεν μπορεί ο ορθολογιστής

να αντικρούσει τον ιρασιοναλιστή στο δικό του πεδίο. Αλλά η *ιδεολογία* του τελευταίου μπορεί να αντικρουστεί στο βαθμό που αναμιγνύει εμπειρικά και φιλοσοφικά στοιχεία σε ένα ενιαίο ιδεολογικό «μενού» που σερβίρεται τόσο πιο αβασάνιστα όσο πιο άκριτα καταβροχθίζεται από ένα μέρος του κοινού. Μία κριτική εξέταση του τι συνεπάγεται η ιδεολογία του ανορθολογισμού στην οργάνωση της κοινωνικής μας ζωής και στην ανακάλυψη και εκτίμηση των γνώσεών μας για τον άνθρωπο μπορεί να χρησιμεύσει σαν αφετηρία για μία γενικότερη συζήτηση πάνω στο πρόβλημα ορθολογισμού / ανορθολογισμού.

Η ανάπτυξη των κοινωνικών επιστημών

Τόσο στις φυσικές όσο και στις κοινωνικές επιστήμες χρησιμοποιούνται ορισμένα κριτήρια στάθμισης και εφαρμογής των μεθόδων τους. Είναι συζητήσιμο αν οι ίδιες οι μέθοδοι είναι ή πρέπει να είναι κοινές στις δύο ομάδες επιστημών. Και στις δύο όμως περιπτώσεις τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται είναι *ορθολογικά*: είναι δηλαδή κριτήρια συνοχής, καθολικότητας και εξηγητικής επάρκειας των θεωριών.

Η μελέτη των κριτηρίων αυτών, αποτελεί ένα από τα αντικείμενα της επιστημολογίας. Οι κοινωνικοί επιστήμονες όμως διαιρέθηκαν σε υποστηρικτές διαφορετικών απόψεων όσον αφορά τη μέθοδο των κοινωνικών επιστημών, μια που αναγνωρίζει μεθοδολογικό προβάδισμα στις φυσικές επιστήμες (δηλαδή τη φυσική, χημεία, αστρονομία, βιολογία κτλ.), και μια άλλη που τονίζει την αυτονομία και μεθοδολογική ανεξαρτησία των κοινωνικών επιστημών (κοινωνιολογία, πολιτική, ιστορία, οικονομία κτλ.).

Και οι δύο αυτές απόψεις έχουν μειονεκτήματα που ορισμένες σύγχρονες τάσεις στην επιστημολογία προσπαθούν να ξεπεράσουν. Ανεξάρτητα όμως από τα μειονεκτήματά τους οι δύο αυτές παραδόσεις αποτέλεσαν τις δύο κύριες μήτρες μέσα από τις οποίες εξελίχθηκαν οι κοινωνικές επιστήμες τους δύο τελευταίους αιώνες. Η κάθε μια απ' αυτές αντιπροσωπεύει διαφορετικό «μεταφυσικό πρόγραμμα» ή «επιστημονική ιδεολογία» κατά την έκφραση του Γάλλου επιστημολόγου Γ. Κανγυλέμ, δηλαδή μια μεταφυσική ή ιδεολογική πίστη που εγκυμονεί συστήματα υποθέσεων τα οποία διερευνώμενα συνιστούν ένα μεγάλο πρόγραμμα έρευνας, όπως ήταν του Νεύτωνα, του Δαρβίνου ή του Μαρξ.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι τα προγράμματα αυτά που συνδέονται με αυτές τις παραδόσεις, παρά τις μεταξύ τους διαφορές, δεν αντιστρατεύονται τον ορθολογισμό: όχι διότι υπάρχει μια ορθολογική μέθοδος που μπορεί να λύσει όλα τα πρακτικά και θεωρητικά προβλήματα αλλά διότι είναι αδιανόητο να συλλάβουμε οποιοδήποτε πρόβλημα ερήμην του ορθολογισμού.

Ορθολογισμός και επιστήμη

Αυτό δεν έχει γίνει αντιληπτό στη συζήτηση περί ορθολογισμού από τους θιασώτες διαφόρων μορφών ανορθολογισμού. Οι τελευταίοι δεν φαίνεται να αντιλαμβάνονται ορθά το θέμα που πραγματεύονται όταν μιλάνε για ανορθολογισμό στην επιστήμη. Βέβαια δεν προτείνουν τον ανορθολογισμό σαν επιστημονική μέθοδο στις κοινωνικές επιστήμες αλλά σαν ιδεολογία ή σαν μεταφυσικό πρόγραμμα, με τις έννοιες που δώσαμε πιο πάνω.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι συχνά γίνεται μια σύγχυση όσον αφορά το ρόλο του ορθολογισμού στη διαμόρφωση των επιστημονικών θεωριών. Ορισμένοι μάλιστα, κυρίως ανάμεσα στους θεωρητικούς της «νεορθοδοξίας» και του «χριστιανομαρξισμού», έχουν υποστηρίξει κατά καιρούς ότι η αναγνώριση της ανεπάρκειας του ορθολογισμού από κορυφαίους επιστήμονες και φιλοσόφους, όπως είναι π.χ. ο Αϊνστάιν και ο Πόππερ, αποτελεί επιχείρημα υπέρ του ανορθολογισμού.

Οι στοχαστές όμως αυτοί, καθώς και πολλοί άλλοι αναλόγου διαμετρήματος μ' αυτούς, δεν διανοήθηκαν ποτέ να αντικαταστήσουν τον ορθολογισμό με τον ανορθολογισμό σαν μέθοδο επιστημονικής ανακάλυψης. Ακόμη λιγότερο έδειξαν διάθεση υποχώρησης όσον αφορά την αυστηρότητα των ορθολογικών κριτηρίων με βάση τα οποία οροθετείται η επιστήμη σε σχέση με την μη επιστήμη.

Κριτική στον ορθολογισμό

Ας σημειωθεί ότι με κανέναν τρόπο δεν μάχομαι την ορθοδοξία ή το χριστιανισμό. Έχω μάλιστα επανειλημμένα τονίσει ότι θεωρώ το κεφάλαιο «θρησκεία» σαν μια σοβαρή διάσταση της ζωής του ανθρώπου, της ιστορίας και του πολιτισμού της ανθρωπότητας, και σέβομαι ιδιαίτερα —χωρίς όμως να συμφωνώ, αναγκαστικά, μαζί τους— τους μαρξιστές εκείνους που προβληματίζονται πάνω στη σχέση τους με τη θρησκεία και τις θρησκευτικές παραδόσεις του περιβάλλοντός τους.

Ο προβληματισμός τους αυτός αντιμετώπιστηκε με ειρωνεία και περιφρόνηση —πολλές φορές, μάλιστα, με απαράδεκτες προσωπικές επιθέσεις— από διάφορους αμύντορες της μαρξιστικής ορθοδοξίας. Βέβαια, δεν μπορώ παρά να αποδοκιμάσω τη μισσαλλοδοξία των τελευταίων, εφόσον μάλιστα η «κριτική» τους δεν γίνεται με συγκεκριμένα κριτήρια ορθολογικότητας, αλλά με βάση το δόγμα στο οποίο πιστεύουν και που θεωρούν αυταπόδεικτο. Από την άλλη μεριά, δεν είναι δυνατόν να επιδοκιμάσω τη χρησιμοποίηση του θρησκευτικού προβληματισμού σαν πρόφαση για την αναγωγή του ανορθολογισμού —της *μισολογίας*, κατά τον Πλάτωνα— σε ιδεολογία εθνικής και πολιτιστικής ανάτασης.

Αυτή η ιδεολογία του ανορθολογισμού παρουσιάζεται συνηθέστατα σαν «κριτική στον ορθολογισμό». Αλλά τι μπορεί να είναι μια τέτοια κριτική; Ίσως εννοείται με αυτό μία κριτική σε μια ορθολογιστική ιδεολογία που θα έβλεπε τον ορθολογισμό σαν πανάκεια που αυτόματα θα έλυνε όλα τα προβλήματα που προκύπτουν από την εξέταση της φυσικής και της κοινωνικής πραγματικότητας. Τέτοια όμως ιδεολογία δεν έχει υποστηρικτές ούτε στον κόσμο της επιστήμης ούτε στον κόσμο της φιλοσοφίας. Είναι απλούστατα, ανύπαρκτη. Η «κριτική στον ορθολογισμό» σημαίνει, μάλλον, κάτι το ριζικότερο: την αντικατάσταση του ορθολογισμού με τον ανορθολογισμό ή, έστω, την προσθήκη μιας δόσης παραλόγου στο λόγο που συγκροτεί την επιστημονική σκέψη.

Αν αυτή είναι η έννοια της «κριτικής στον ορθολογισμό», τότε ο υποστηρικτής της, ο «ανορθολογιστής» ή «κριτικός του ορθολογισμού» πρέπει να αντιμετωπίσει δύο δυσχερή προβλήματα.

Κατά πρώτο λόγο, είναι αδύνατον να ασκηθεί κριτική στον

ορθολογισμό με κριτήρια άλλα από ορθολογικά, πράγμα που εξασθενίζει σημαντικά, αν δεν ανατρέπει τελείως, την κριτική αυτή. Ο δηλωμένος ανορθολογιστής το ξέρει αυτό. Γι' αυτό και αποφεύγει τον προσδιορισμό τέτοιων κριτηρίων, περιορίζόμενος στο καθιερωμένο ανορθολογιστικό ρεπερτόριο: ετυμολογικό - ποιητικά πυροτεχνήματα, υπεκφυγές μέσα από γλωσσικές πιρουνέτες και επίκληση μιας απύθμενης όσο και ακατανόητης σοφίας στην οποία η κοινή λογική δεν έχει προσπέλαση. Φυσικά, όταν γίνεται μια τέτοια επίκληση, σταματάει η συζήτηση —πράγμα που δεν σημαίνει ότι ο ανορθολογιστής κατήγαγε νίκη.

Κατά δεύτερο λόγο, είναι γνωστό ότι η αποδοχή έστω και μιας παράλογης πρότασης ανοίγει το δρόμο που οδηγεί στον κόσμο της Αλίκης στη χώρα των θαυμάτων, όπου τα πάντα είναι δυνατόν να ισχύουν, όσο τρελά και αν είναι. Από το λίγο παράλογο παράγεται πολύ παράλογο. Όπως μπορεί κανείς εύκολα να διαπιστώσει, από την πρόταση «δύο και δύο κάνουν πέντε» μπορεί να συναχθεί ότι ο Ράσσελλ είναι Πάπας. Ούτε αυτό, βέβαια, αποτελεί νίκη για τον ορθολογιστή —ή τουλάχιστον, είναι νίκη χωρίς περιεχόμενο.

Περί «λογοκεντρισμού»

Πέρα όμως απ' αυτήν τη χονδροειδή παρεξήγηση μεταξύ ορθολογικής ανεπάρκειας και ανορθολογισμού υπάρχει και μια άλλη τάση ανταρσίας κατά του Λόγου που βλέπει τον ορθολογισμό σαν αναπόσπαστο από τη δυτική παράδοση. Ο «λογοκεντρισμός», η «λογοκρατία» και η «εγκεφαλικότητα» είναι συνώνυμα ή συγγενή με τον «Ευρωκεντρισμό» και την «καπιταλιστική λογική».

Για να δει κανείς πόσο μεγάλο είναι το λάθος, και τι αρνητικές πολιτικές συνέπειες έχει για την ίδια τη χειραφέτηση των λαών, ας εξετάσουμε από κοντά το νόημα αυτής της «κριτικής» κατά του δυτικού ορθολογισμού. Αν πούμε π.χ. στις κοινωνικές επιστήμες, ότι το «ορθολογικό πρότυπο» είναι «δυτικό», τι εννοούμε; Ότι οι «ανατολικοί» λαοί ή οι «πρωτόγονες» κοινωνίες είναι ανορθολογικές; Η σύγχρονη ιστορική επιστήμη και η σύγχρονη ανθρωπολογία έχουν δείξει πόσο λανθασμένη είναι αυτή η άποψη και συγχρόνως πόσο ρατσιστική είναι για τους μη Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς.

Δεν υπάρχουν παράλογα σκεπτόμενες κοινωνίες. Ένας «πρωτόγονος» πιστεύει σε μια *μυθολογία*, ένα σύστημα πεποιθήσεων που μας φαίνεται *παράλογο* επειδή μας είναι απίστευτες οι *δοξασίες* που περιέχει. Ο «πρωτόγονος» όμως που την πιστεύει, λειτουργεί με *λογικούς κανόνες*, ακριβώς όπως όλοι οι άλλοι «μη πρωτόγονοι» άνθρωποι. Διαφέρει από αυτούς μόνο ως προς τις βασικές του παραδοχές. Π.χ. μπορεί να πει: «επειδή ο μάγος προφήτεψε ότι θα αποκτήσω γιο και όλες οι προφητείες του μάγου πραγματοποιούνται, είναι βέβαιο ότι θα αποκτήσω γιο». Ο συλλογισμός αυτός είναι απόλυτα ορθός ανεξάρτητα από το αν η αρχική προκειμένη —το αλάνθαστο της προφητείας του μάγου— μπορεί να είναι πραγματολογικά λανθασμένη. (Το αν είναι ή όχι λανθασμένη είναι εμπειρικά ελέγξιμο με κριτήρια ορθολογικότητας που μπορούμε να προκαθορίσουμε). Αν ήταν «παράλογη» η κουλτούρα του, θα έβγαζε αντίθετο συμπέρασμα, ότι δηλαδή δεν θα αποκτούσε γιο, ακριβώς επειδή ο μάγος του είπε ότι θα κάνει γιο και οι προφητείες του πάντα επαληθεύονται.

Τέτοιες κουλτούρες, προς μεγάλη απογοήτευση των ανορθολογιστών, δεν έχουμε συναντήσει στον πλανήτη μας. Ούτε είναι σωστό ότι η ορθολογικότητα των λεγομένων «πρωτογόνων» κοινωνιών αντιστοιχεί σε άλλο «μοντέλο» από το δικό μας, ότι ανάγεται δηλαδή σε άλλο σύστημα «προτασιακού λογισμού»: και αυτός ο μύθος έχει καταρριφθεί από ανθρωπολόγους και φιλόσοφους όπως ο Gellner και ο Jarvie που έχουν δείξει ότι διαφορετικά συστήματα *δοξασιών* δεν συνιστούν διαφορετικά πρότυπα ορθολογικότητας.

Επιστήμη και θρησκευτικότητα

Αυτό μας φέρνει σε ένα άλλο πρόβλημα: της σχέσης της θρησκευτικής δοξασίας με την ορθολογικότητα. Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος που θρησκευεται δεν είναι ούτε περισσότερο ούτε λιγότερο ορθολογικός από αυτόν που δεν θρησκευεται. Υπάρχουν ισάριθμα και ισοβαρή επιχειρήματα υπέρ και κατά του θρησκευέσθαι. Και στον κόσμο της επιστήμης και της φιλοσοφίας υπάρχουν σημαντικοί εκπρόσωποι της ανεξίθρησκείας όσο και της θρησκευτικότητας.

Υπάρχει μια διαφορά όμως. Στο πεδίο της επιστήμης ισχύει η λαπλασιανή αρχή της έξωσης της θεότητας, όχι από τον κόσμο, αλλά από το σχήμα μέσα από το οποίο ο επιστήμονας γυρεύει να εξηγήσει την πραγματικότητα. «Δεν είχα ανάγκη από αυτήν την υπόθεση» απάντησε ο Λαπλάς στο Ναπολέοντα όταν ο τελευταίος παραπονέθηκε για την απουσία του Θεού από την κοσμολογία του. Η απάντηση του Λαπλάς, δεν χαρακτηρίζεται από καμία έπαρση. Μιλάει με την ίδια τη γλώσσα της επιστήμης που είναι αξιοπρεπής, αντιρητορική και περιορισμένη στο προκείμενο. Η προσωπική πίστη του Λαπλάς δεν διαφαίνεται στο έργο του, όχι από φόβο, αλλά διότι δεν έχει θέση στο πεδίο της επιστήμης.

Η ίδια αρχή ισχύει και στις κοινωνικές επιστήμες. Πολλοί νομίζουν, ωστόσο, ότι εδώ υπάρχει μια εγγενής δυσκολία που έγκειται στο γεγονός ότι παρεμβαίνουν οι προσωπικές δοξασίες, ή η ιδεολογία του ερευνητή στην εξέταση κοινωνικών φαινομένων που σχετίζονται με τις δοξασίες και την ιδεολογία των κοινωνικών φορέων. Αυτή όμως η δυσκολία είναι μικρής σημασίας. Ξεπερνιέται μέσα από την κεκτημένη πείρα και τη συνείδηση του ερευνητή σαν επαγγελματία επιστήμονα και κυρίως από τη φιλική - εχθρική τριβή με τους συναδέλφους του στην παλαιότερα της αμοιβαίας κριτικής.

Οι κίνδυνοι του ανορθολογισμού

Η δυσκολία βρίσκεται αλλού. Βρίσκεται στην αυτοαμφισβήτηση της κοινωνικής επιστήμης τώρα που αντιλαμβάνεται τους περιορισμούς του θετικιστικού προγράμματος του Κοντ (ιδρυτή του θετικισμού και της κοινωνιολογίας) βασισμένου σε ένα «μεταφυσικό πρόγραμμα», με την έννοια που του δώσαμε πιο πάνω, που περιείχε όλη τη ρασιοναλιστική αισιοδοξία του δέκατου ένατου αιώνα. Και αυτή η αυτοαμφισβήτηση φτάνει πολλές φορές μέχρι του σημείου να προβληθούν και οι βασικές προκείμενες του πολιτισμού, μετα-

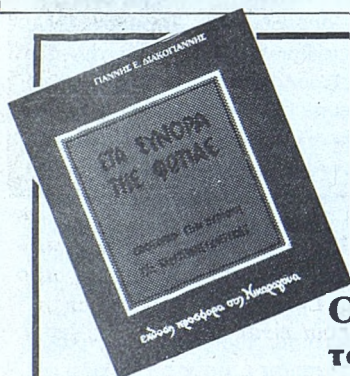
ξύ των οποίων νομίζουν ότι περιλαμβάνεται και ο ορθολογισμός.

Μια τέτοια ολική αμφισβήτηση είναι γόνιμη και απώτερα οδηγεί στην ωριμότητα. Όμως η μεταφορά της στην Ελλάδα, της προσδίδει άλλη μορφή. Χάνεται ο γόνιμος, αυτοκριτικός ή αυτο-αναζητούμενος ρόλος του προβληματισμού πάνω στη σχέση ορθολογισμού και κοινωνικών επιστημών που συναντά κανείς στις χώρες όπου οι επιστήμες αυτές έχουν προχωρήσει αυτόνομα. Δημιουργείται, έτσι ένα οπισθοδρομικό διανοητικό κλίμα όπου κυριαρχεί η συλλογική εσωστρέφεια και κυκλοφορούν ανεξέλεγκτες θεωρίες περί «εθνικής ταυτότητας», «συλλογικής αυτενέργειας» και «δυναμικής του παραλόγου». Και αυτό το κλίμα είναι τόσο πιο επικίνδυνο όσο ο σκοταδισμός του καλύπτεται από ένα αριστερό γλωσσάρι και μετέχουν στη δημιουργία του διανοούμενοι «προοδευτικού» χώρου. Ίσως το φαινόμενο να οφείλει την εξήγησή του στο γεγονός ότι στο χώρο αυτό κινούνται περισσότεροι πνευματικοί άνθρωποι με ρομαντικές εξάρσεις και με διάθεση να πιστέψουν αυτά που είναι απίστευτα. Η αρχή αυτή του Αγίου Τερτουλλιανού μπορεί να θεωρηθεί σαν η πεμπτούσια του ανορθολογισμού. Η αναγωγή της αρχής αυτής σε μέθοδο πολιτικής σκέψης και δράσης συχνά γελοιοποιεί τους φορείς της τελευταίας στα μάτια της κοινής γνώμης, η οποία τους εκτοπίζει στο χώρο του «πολιτικού παραλόγου» (The bananas side of politics).

Αλλά και χωρίς την αναγωγή του ανορθολογισμού σε αρχή πολιτικής δράσης, είναι εξαιρετικά επικίνδυνη η επικράτηση ενός κλίματος ανορθολογισμού όπου το «συναίσθημα» ή «συλλογική βούληση», ο «λαϊκός ψυχισμός» κτλ., υποκαθιστούν τα κριτήρια ορθολογικότητας με τα οποία κρίνουμε αν μια απόφαση ή μια θεωρία είναι προτιμότερη από μία άλλη.

Η επικράτηση αυτού του αντι-ορθολογικού κλίματος δεν αφορά μόνον τις κοινωνικές επιστήμες, παρά το γεγονός ότι αυτές δέχονται, συνήθως, πιο άμεσα τα πλήγματα του σκοταδισμού. Αφορά όλη την κοινωνία, στο μέτρο που ένα τέτοιο κλίμα ευνοεί πολιτικά κινήματα που συνδέονται με τον ανορθολογισμό.

Η σημασία του κινδύνου αυτού, δεν μπορεί να εκτιμηθεί με βάση την αμεσότητά του, εφόσον δεν συνδέεται με κανένα σήμα «εκτροπής». Δεν παύει όμως από το να είναι ουσιαστικός αυτός ο κίνδυνος. Και η παραθεώρησή του δεν μπορεί να μείνει χωρίς απώτερες συνέπειες.

Μετά το οδοιπορικό στην Κεντρική Αμερική

Οι συγκλονιστικές εμπειρίες
του δημοσιογράφου

Γιάννη Ε. Διακογιάννη

σε 15 χώρες της Λατινικής Αμερικής:

Χιλή, Παραγουάη, Αργεντινή, Βραζιλία, Ουρουγουάη, Βολιβία, Περού, Νικαράγουα, Κούβα, Μεξικό, Γουατεμάλα, Ελ Σαλβαδόρ, Ονδούρες, Παναμάς, Κόστα Ρίκα.

650 σελίδες, 115 συνεντεύξεις, 12 χάρτες
300 φωτογραφίες, 15 οικονομικοί πίνακες

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ το οδοιπορικό στη Νότια Αμερική

«αχαϊκές εκδόσεις»
τηλ. 8211927

ο Θάνος ο 14, στους 90,2 μεγάκυκλους...

Αποτυπωμένη στο χαρτί...

Φίλοι και φίλες των FM και του ελεύθερου ραδιοφώνου γειά σας. Από το στούντιο 14 και τους 90.20 MHz (Μεγάκυκλους) ακούτε μια εκπομπή που επιμελείται και παρουσιάζει ο Θάνος ο 14.

Ειδικά για σήμερα θα βρούμε στον αέρα όχι με κάποιο μουσικό πρόγραμμα που σκοπό θα είχε τη διασκέδαση και την ψυχαγωγία σας, αλλά με μια εκπομπή - συζήτηση πάνω σε θέματα που αφορούν το ελληνικό ραδιόφωνο —και όταν μιλάμε για ελληνικό ραδιόφωνο δεν εννοούμε μόνο το κρατικό αλλά και το ερασιτεχνικό— επιμένοντας όμως και συγκεντρώνοντας το ενδιαφέρον πιο πολύ γύρω από την Ελεύθερη Ελληνική Ραδιοφωνία.

Έτσι μέσα σε αυτή τη συχνότητα και ασκώντας το νόμιμο δικαίωμα που όλοι οι πολίτες έχουμε, να εκφραζόμαστε από τα ερτζιανά —άσχετα αν το κράτος το θεωρεί προς το παρόν παράνομο— σας καλώ να κάνουμε έναν διάλογο, όπου ο καθένας θα μπορεί να πει ελεύθερα και ανεπηρέαστα τις ιδέες και τις απόψεις μας.

Σήμερα η κατάσταση του ραδιοφώνου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ικανοποιητική. Τόσο το κρατικό όσο και το ερασιτεχνικό ράδιο, δεν καταφέρνουν να επιτύχουν το σκοπό τους. Οι δύο ΕΡΤ σαν μέσα μαζικής ενημέρωσης προσφέρουν στους ακροατές τους μια μονοφωνική και ημιτελή πληροφόρηση. Με λανθασμένο τρόπο λειτουργούν επίσης και σαν μέσα ψυχαγωγίας, γιατί οι παραγωγοί έχουν απαρχαιωμένες ιδέες για το πώς φτιάχνεται μια μουσική εκπομπή. Έτσι δεν καταφέρνουν να διασκεδάσουν το κοινό τους.

Από την άλλη πλευρά οι ερασιτέχνες, ποτέ δεν υπήρξαν μέσο ενημέρωσης ούτε είχαν την αξίωση να χαρακτηρισθούν έτσι απλά και μόνο παίζουν μουσική με σκοπό τη διασκέδαση, τόσο τη δική τους, όσο και του κοινού. Πράγμα που το πετυχαίνουν για ένα περιορισμένο μόνο μέρος του ακροατηρίου, εκείνου που ακούει τις επιτυχίες, τα χιτς —σουζεδιάρικα κοινώς λεγόμενα— τραγούδια, ελληνικά ή ξένα. Δυστυχώς παρ' όλες τις αγνές προθέσεις τους ποτέ οι «πειρατές» δεν είχαν την ποιότητα στη διασκέδαση που πρόσφεραν.

Όμως παρ' όλο το χαμηλό επίπεδο του ελληνικού ραδιοφώνου μπορούμε ακόμη να αισιοδοξούμε γιατί το τελευταίο καιρό κάτι άρχισε να πηγαίνει προς το καλύτερο. Και εξηγούμαι: Κατ' αρχήν στους κρατικούς σταθμούς ανακάλυψαν επιτέλους την ομορφιά και τη δύναμη των ζωντανών εκπομπών και άρχισαν να δουλεύουν πάνω σε αυτές. Οι

ερασιτέχνες, με τη σειρά τους, έχοντας να αντιμετωπίσουν τον όλο και αυξανόμενο ανταγωνισμό των άλλων «συναδέλφων» τους αλλά και των νυχτερινών ζωντανών εκπομπών του κρατικού (Β' πρόγραμμα και ΕΡΤ 2) που όμως έχουν πολλές ιδέες τους δανεισμένες από αυτούς —τους ερασιτέχνες— άρχισαν να γίνονται σοβαρότεροι, και κάπου ανάμεσα στα καβούρικα και τη φτηνή DISCO, έπαιζαν και ποιοτική μουσική δημιουργώντας μια εναλλακτική λύση στο χώρο του ραδιοφώνου που παλιότερα δεν υπήρχε...

Φίλοι και φίλες που αυτή τη στιγμή κάνετε ακρόαση το στούντιο 14 μετά τη σύντομη εισαγωγή που έγινε, θα ήθελα πολύ να επικοινωνήσετε μαζί μου στο τηλέφωνο 575859501; για να μου πείτε τη δική σας άποψη πάνω στην κρατική, και την ελεύθερη ραδιοφωνία.

Επαναλαμβάνω το τηλέφωνό μου άλλη μια φορά, 575859501 και σας παρακαλώ καλείτε προσεκτικά τα νούμερα γιατί η ώρα είναι προχωρημένη και δεν είναι σωστό να ενοχλούμε τρίτους. Και μέχρι να πάρετε τα πρώτα τηλεφωνήματα, θα σας διαβάσω ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Βαγγέλη Ραπτόπουλου, με τίτλο «Διόδια». Η υπόθεση του οποίου εξελίσσεται γύρω από μια παρέα ερασιτεχνών:

Θα 'ταν κοντά πέντε και μισή όταν ξαναπήγαμε μέσα και αραδιαστήκαμε στο ντιβανάκι. Ήτανε κάπως αργά βέβαια αλλά ο Δημήτρης άνοιξε το δέκτη κι έψαξε για τίποτα άλλους ερασιτέχνες που πιθανόν να κάνανε κύκλωμα. Το συνήθιζαν τα βράδια, μετά τις εκπομπές, να πιάνουν την κουβέντα μεταξύ τους, δυο δυο τρεις, ή και παραπάνω καμιά φορά εκπέμποντας σε διαφορετική συχνότητα ο καθένας κι αναμεταδίδοντας ταυτόχρονα ο ένας τη φωνή του άλλου έτσι που συζητούσαν με την άνεσή τους σαν να βρισκόντουσαν όλοι μαζί στο ίδιο δωμάτιο. Κι ήθελε ο καθένας να μάθει τη διαμόρφωσή του στην περιοχή του άλλου, τι σήμα έδινε και πόσες μονάδες, κι αντάλλαζαν γνώμες για τα εξαρτήματα των σταθμών και φαγωνόντουσαν ποιος έχει το καλύτερο μηχανήμα, μιλώντας μια γλώσσα γεμάτη άγνωστες λέξεις και στρίφνες, που έδειχνε ανάγλυφα το πάθος τους και τη μανία για τα ηλεκτρονικά.

Οι περισσότεροι ήταν μεταξύ τους γνωστοί γιατί βλεπόντουσαν και από κοντά και κάνανε παρέα, και η συζήτηση γυρνούσε και γινότανε συχνά προσωπική, λέγαν τα προβλήματά τους με τα σπίτια, τους γονείς, κυρίτσια, οτιδήποτε, αλλά ο Δημήτρης ήταν κάπως απομονωμένος ακόμα και το σταθμό τον είχε φτιάξει ολομόναχος σχεδόν, στις αρχές της Πέμπτης γυμνασίου, ακολουθώντας κατά γράμμα τις οδηγίες από τα διάφορα περιοδικά που είχαν σχέση με τα ηλεκτρονικά και τα τοιαύτα, και κάτι το φροντιστήριο και το διάβασμα για το Πολυτεχνείο και κάτι η παρέα με μας στο γυμνάσιο που τον απορροφούσε δεν πρόφτανε τελικά να έχει σχέσεις με άλλους ερασιτέχνες κι αυτές οι βραδινές συνομιλίες ήταν η μοναδική του επαφή μαζί τους.

Αυτή τη στιγμή έχουμε στο τηλέφωνο τον Νίκο Πορτοκάλογλου (ο Νίκος παίζει στους ΦΑΤΜΕ και είναι ένας από τους νέους Έλληνες τραγουδοποιούς).

— Νίκο, ποια είναι η σχέση σου με το ραδιόφωνο;

— Το αγαπώ πολύ, και όταν βρίσκομαι σπίτι πάντα είναι ανοικτό σε κάποια συχνότητα κυρίως ακούω Β' πρόγραμμα αλλά δεν περιορίζομαι μόνο σε αυτό, γενικά ακούω οτιδήποτε παίζει ελληνική μουσική.

— Και οι ερασιτέχνες;

— Τους ερασιτέχνες τους ακούω συνήθως τα βράδια, είναι πολύ ζωντανοί, και κρατούν καλύτερη συντροφιά από τους κρατικούς.

— Για την ελεύθερη ραδιοφωνία τι έχεις να πεις;

— Είμαι υποστηρικτής της όμως πιστεύω πως πρέπει να μείνει στα χέρια των ερασιτεχνών και να μην καταντήσει σαν το δήθεν «ελεύθερο τύπο» όπου κάθε εφημερίδα εξηληρείται και κάποια συμφέροντα (πολιτικά, κομματικά, και οικονομικά).

— Σε ευχαριστώ πολύ Νικο.

— Και εγώ σε ευχαριστώ και εύχομαι όλη αυτή η ιστορία γύρω από την ελεύθερη ραδιοφωνία να τελειώσει καλά για τους ερασιτέχνες και όλους τους άλλους που αγωνίζονται για αυτήν, και να μη τους φορτώσει η νομιμοποίηση της επιπρόσθετα προβλήματα ή τους διαψεύσει τις ελπίδες τους.

Και μια που έχουμε ανοιχτή τη γραμμή του τηλεφώνου ας ανοίξουμε και το ραδιόφωνό μας και όποιος φίλος ερασιτέχνης ακούει ας συντονίζεται για να τα πούμε μέσα από τα ερτζιανά...

... 92.50 MHZ... Τιποτα... 93.000... Ούτε εκεί υπάρχει φίλος... 93.60 MHZ...

— Έλα μ' ακούς;

— Εγώ σε ακούω εσύ ποιός είσαι;!

— Κώστας Μαζάνης.

— Ξέρεις ότι εκεί που εκπέμπεις είναι η συχνότητα του Β' προγράμματος;

— Μα ακούς Β' πρόγραμμα.

— Δηλαδή... θες να πεις... ότι...

— Ναι είμαι παραγωγός στο ραδιόφωνο και τώρα κάνω την εκπομπή μου «με το φως του φεγγαριού». Άκουγα τη συζήτηση που γίνεται και είπα να πάρω και εγώ μέρος.

— Έ;!... Τότε, πες μου, ποια νομίζεις ότι είναι η λειτουργικότητα του ραδιοφώνου.

— Το ραδιόφωνο είναι μέσο ψυχαγωγίας, έκφρασης και επικοινωνίας μια τέταρτη και αλύγιστη δυστυχώς σε πολ-

λούς λειτουργία του είναι και η δια της ακοής διέγερσις του πνεύματος και της φαντασίας.

— Για την ελεύθερη ραδιοφωνία τι λες;

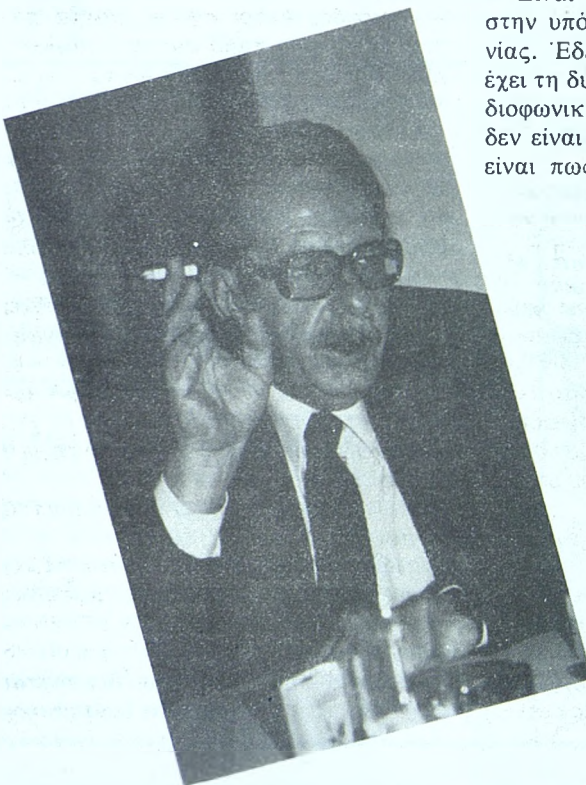
— Είμαι υπέρ της Ελεύθερης Ραδιοφωνίας και εγώ αλλά το τι σημαίνει κρατικοί και ερασιτεχνικοί σταθμοί, ο ρόλος του χρήματος των ιδεών και του ήθους των δημιουργών και των ακροατών σηκώνει πολλή συζήτηση. Το θέμα είναι ποιοι θα την κάνουν, ποιοι θα αποφασίσουν ποιοι θα ελέγχουν πώς και γιατί.

— Δηλαδή έχεις κάποιες αμφιβολίες;

— Άκου Θάνο. Άνθρωποι που πάντα αντιπροσώπευαν μονομερείς και αντιδραστικές απόψεις για την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών, τώρα έρχονται να μας μιλήσουν υπέρ της ελεύθερης ραδιοφωνίας καλλιεργώντας την μέσα από κομματικούς μηχανισμούς και ψευδοδημοκρατικές αοριστολογίες του στιλ «όποιος θέλει μπορεί να μας πει τη γνώμη του για το θέμα». Αφήνοντας από έξω για μια άλλη φορά τους ανθρώπους που αντιπροσωπεύουν πραγματικά την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών, την ελεύθερη ραδιοφωνία. Το άλλοθι τους θα είναι πάλι διάφοροι «επνημοίοι μαιντάνοι» της γεροντοκρατίας που αρέσκονται να μιλούν για όλους και για όλα σχεδόν πάντα μακριά από την ουσία και την αλήθεια του πράγματος.

Σημεία των καιρών Θάνο η πολιτική επιστήμη στην εξουσία, και η ελεύθερη ραδιοφωνία θα χρησιμοποιηθεί σαν ένα ακόμη μέσον για να διατηρηθεί μια προοδευτική προσωπίδα που τελικά δεν είναι απαραίτητη σε κανένα. Για σου Θάνο και καλό πρόγραμμα.

Ευχαριστώ Κώστα. Γειά σου.

Ντριιν... Ντριιν...

— Λέγεται;

— Γειά σου Θάνο, είμαι ο Ρούσος Κούνδουρος.

— Α! Από το κανάλι 15.

— Σωστά, άκουγα την εκπομπή σου και μια που μ' ενδιέφερε το θέμα της συζήτησης που γίνεται επικοινωνήσα μαζί σου για να πω και τις απόψεις που έχει το κανάλι 15.

— Πολύ καλά κάνατε. Θα ήθελα να μου πείτε πώς βλέπετε το σημερινό κρατικό ραδιόφωνο.

— Το κρατικό ραδιόφωνο σα μορφή είναι ξεπερασμένο πλέον. Έχοντας επί χρόνια τη σιγουριά του μονοπωλίου δεν φρόντισε να εκσυγχρονίζεται σύμφωνα με το ρυθμό εξέλιξης της τεχνολογίας και της κοινωνίας γενικότερα αλλά ακολούθησε μια δική του νωθρή ανάπτυξη, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα να μην μπορεί αυτή τη στιγμή να πιάσει το σφίγμό της σύγχρονης Ελλάδας. Λειτουργεί σαν ένας γραφειοκρατικός οργανισμός χωρίς αυθορμητισμό και νεωτερισμό εκτός από μερικές εκπομπές πρώην ερασιτεχνιών που τώρα εργάζονται στο κρατικό ραδιόφωνο.

— Τελικά νομίζετε ότι μπορούν να βελτιωθούν οι δύο ΕΡΤ και πώς;

— Σίγουρα υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης, η οποία δεν είναι άλλη παρά η καθιέρωση της ελεύθερης ραδιοφωνίας. Γιατί μέσα από το συναγωνισμό θα έρθει η καλύτερευση και η ποιοτική άνοδος των εκπομπών της κρατικής ραδιοφωνίας.

— Για τους ερασιτέχνες τι έχετε να πείτε;

— Είναι αναμφισβήτητα οι πρωτοπόροι στην υπόθεση της ελεύθερης ραδιοφωνίας. Έδειξαν σε όλους πως ο καθένας έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει ραδιοφωνικό σταθμό, άρα το ραδιόφωνο δεν είναι για λίγους. Σημαντικό ακόμη είναι πως αυτοί πρώτοι απείλησαν το

κρατικό μονοπώλιο

και ταρακούνησαν

τους υπεύθυνους,

οι οποίοι βλέποντας ό-

τι οι ερασιτέχνες με τις

βραδινές ζωντανές

εκπομπές τους που είχαν

αυθορμητισμό, νεύρο, και

ζωντάνια καθώς και

επικοινωνία με το κοινό

—αφιερώσεις, γκάλοπ,

προτιμήσεις τραγουδιών—

έπιασαν το σφυγμό του

κοινού, ανησύχησαν και

προσπάθησαν να

εφαρμόσουν τις ίδιες

μεθόδους στις ΕΡΤ

βελτιώνοντας έτσι τα

προγράμματά τους.

— Αυτά είναι τα θετικά στοιχεία των ερασιτεχνών, τα αρνητικά ποια είναι;

— Το κυριότερο και σε αυτό θα σταθώ, είναι η αντίδραση που προβάλλουν στη νομιμοποίηση της ελεύθερης ραδιοφωνίας. Φοβούμενοι ότι μελλοντικά δεν θα έχουν χώρο στην μπάντα. Αντίδραση που είναι λάθος γιατί η ελεύθερη ραδιοφωνία θα έρθει έτσι κι αλλιώς με το να αντιδράσουν μεμονωμένα δεν καταφέρνουν τίποτα. Μόνο αν οργανωθούν θα πετύχουν τους στόχους τους, δηλαδή να τους δοθεί ένα κομμάτι από την μπάντα των FM αποκλειστικά σ' αυτούς.

— Νομίζετε ότι θα υπάρξει χώρος γι' αυτό;

— Χώρος υπάρχει και μάλιστα αρκετός, μπορούν να υπάρξουν γύρω στους 80 σταθμούς κατά περιοχή και αν λάβουμε υπόψη μας και τη δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των ερασιτεχνών —δηλαδή από έναν πομπό να εκπέμπουν εναλλάξ 5-6 άτομα— ο αριθμός αυτός γίνεται αρκετά ψηλός, έτσι ώστε να υπάρχουν συχνότητες για όλους.

— Θα ήθελα να σας ρωτήσω κάτι πιο προσωπικό, κάνοντας μια εκπομπή με το κανάλι 15 νιώθετε ότι παρανοείτε —κάτι σα να περνάγατε με κόκκινο φανάρι— ή όχι;

— Οπωσδήποτε όχι, νομίζουμε ότι ασκούμε το συνταγματικό μας δικαίωμα και σύγχρονα αποδεικνύουμε ότι υπάρχει μια εναλλακτική ραδιοφωνία μακριά από την καθιερωμένη κομματική προπαγανδιστική μορφή της που εφαρμόζουν όλες οι κυβερνήσεις από την εποχή του Μεταξά ως σήμερα.

— Τι γίνεται με το κανάλι 15 σίγησε;

— Όχι βέβαια, θα λειτουργήσει και πάλι... και πάλι... όταν νομίζουμε ότι είναι χρήσιμο και σκόπιμο. Δεν αποσκοπούμε κατ' αρχήν στην ίδρυση και λειτουργία ενός ραδιοφωνικού σταθμού με το όνομα κανάλι 15, αν και αυτό μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε κάποτε. Προς το παρόν η λειτουργία μας είναι μια πολιτική παρέμβαση —στην κατάλληλη κάθε φορά στιγμή— για την προώθηση της ιδέας της ελεύθερης ραδιοφωνίας και την τυπική νομιμοποίησή της. Πιστεύουμε ότι ένα μεγάλο βήμα θα γίνει με την ίδρυση και τη λειτουργία πολλών ανεξάρτητων πολυφωνικών δημοτικών σταθμών, και προς τα εκεί στοχεύουμε. — Σας εύχομαι καλή επιτυχία στους στόχους σας και ευχαριστώ που επικοινωνήσατε μαζί μας. Γειά σας.

— Γειά σου, Θάνο, και που είσαι να προσέχεις.

Και μετά το τηλεφώνημα του κυρίου Ρούσου Κούνδουρου ας συνεχίσουμε την ακρόαση που είχαμε αρχίσει ...99.00 ...100... Δεν υπάρχει κανείς εκεί 101.80... Κάτι υπάρχει εκεί, μας ακούει;

— Γειά σου 14. Σε ακούω είμαι ο **Θωδωρής Μανίκας** από την ΕΡΤ-2 και την εκπομπή «αποκόμματα» και αφού επικοινωνήσε μαζί σου ο φίλος μου ο Κώστας ο **Μαζάνης** είπα να συντονιστώ κι εγώ για να διορθώσω κάτι που είπες πριν.

— Τι λάθος έκανα;

— Δε συμφωνώ ότι αυτή τη στιγμή υπάρχει ουσιαστική βελτίωση στην ποιότητα των εκπομπών του κρατικού ραδιοφώνου, μάλλον επικρατεί μια στασιμότητα. Εκεί που τα πράγματα άλλαξαν προς το καλύτερο είναι στις προθέσεις των παραγωγών και των ιθυνόντων οι οποίοι έχουν διάθεση και θέλουν να παρουσιάσουν καλύτερες εκπομπές, όμως από άγνοια πάνω στα βασικά στοιχεία που αφορούν το ράδιο από αμχανία απέναντι στο μέσο και από πρόχειρη ενασχόληση με το θέμα αποτυγχάνουν στις προσπάθειές τους.

— Τουλάχιστον οι ερασιτέχνες έχουν βελτιωθεί;

— Άκουσε. Αυτοί σχεδόν πάντα παρουσίαζαν και παρουσιάζουν χαμηλής ποιότητας προγράμματα, κάπου δεν έχουν πάρει στα σοβαρά αυτό που κάνουν. Όμως σαν προσπάθεια είναι πολύ καλή, ένα άτομο με φτωχά μέσα και κυνηγημένο συνέχεια από τα ραδιοφωνικόμετρα εκπέμπει και κάνει πραγματικότητα την ελεύθερη ραδιοφωνία παρ' όλη την κρατική καταστολή...

— Η δικιά σου άποψη για το πώς πρέπει να λειτουργεί το ραδιόφωνο ποια είναι;

— Το ραδιόφωνο είναι μουσική και μπλα-μπλα για να περνά η ώρα και μακάρι να το καταλαβαίνουν αυτοί που κάνουν ραδιόφωνο και οι υπεύθυνοι των προγραμμάτων.

— Και ποιοι νομίζεις ότι έχουν πιάσει το νόημα του ραδιοφώνου;

— Οι Αμερικάνοι και μάλιστα πιστεύω πως ο αμερικάνικος σταθμός της βάσης πρέπει να λειτουργήσει σαν πρότυπο αναφοράς. Οι άνθρωποι αυτοί εφεύραν το ραδιόφωνο και ως εκ τούτου δεν γίνεται παρά να το γνωρίζουν καλύτερα από ό-

λους μας. Έχουν εδώ και χρόνια ιδιωτική ραδιοφωνία και απίδια έχει ο σάκος ξέρουν πολύ καλά πόσα.

— Ωραία Θωδωρή, σε ευχαριστώ πολύ που επικοινωνήσατε και πήρες μέρος στη συζήτηση.

— Γειά σου Θάνο.

Και μετά το Θωδωρή από την ΕΡΤ-2 συνεχίζει την ακρόαση ελπίζοντας να πετύχουμε και κάποιον ερασιτέχνη... Ο φίλος σου στους 98.00 ΜΗΖ ακούει... Μάλλον δεν πρέπει ν' ακούει... Ο Α10 από τους 99.00 ΜΗΖ ακούει...

— Έλα 14 σε ακούω. Εσύ με λαμβάνεις;

— Ναι σε λαμβάνω.

— Άκουσα την κλίση σου και συντονίστηκα.

— Τη συζήτηση την πρόλαβες;

— Βέβαια, και έχω να πω και εγώ ορισμένα πράγματα.

— Σε περιμένω ν' αρχίσεις τότε.

— Άκουσε 14, η εξαγγελία της ελεύθερης ραδιοφωνίας με χαροποίησε σα γεγονός και ένιωσα κάπου να δικαιώνομαι για τα τόσα χρόνια ραδιοερασιτεχνισμού. Όμως έχω κάποιους ενδοιασμούς σχετικά με το πώς θα διαμορφωθεί τελικά η κατάσταση. **Φοβάμαι** μήπως το κράτος μας βάλει σε «λουκία» όπως πανάκριβες άδειες και σε περιορισμένο αριθμό ώστε μόνο λίγοι —αυτοί που έχουν λεφτά ή γνωριμίες— να μπορούν να έχουν πομπούς ή ακόμη στην περίπτωση να δοθούν πολλές να υπάρχει μικρή ισχύ και πολλοί περιορισμοί πάνω στο πρόγραμμα ώστε να μην μπορούμε να εκφραστούμε. Πάντως αν επικρατήσουν τέτοιες συνθήκες τότε χίλιες φορές παράνομος.

— Οι προτάσεις σου ποιες είναι;

— Νομίζω ότι δεν είναι ανάγκη να αναφέρω προτάσεις που δεν θα έχουν αποτέλεσμα το μόνο που έχω να πω είναι η επιτακτική ανάγκη να ενωθούμε γιατί αλλιώς θα πάψουμε να υπάρχουμε. Και είναι γνωστό ότι το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό, σ' αυτή την περίπτωση μικρό ψάρι είμαστε εμείς. Άντε γειά σου 14 και ελπίζω να τα ξαναπούμε.

— Γειά χαρά Α10...

Φίλοι και φίλες η ώρα είναι πολύ προχωρημένη. Νομίζω ότι είπαμε αρκετά. Το θέμα μας δύσκολο και πολυδιάστατο δεν μας άφησε ίσως να το καλύψουμε από κάθε πλευρά, ορισμένα πράγματα μπορεί να τα σκεφτείτε μόνοι σας. Εξάλλου αυτό ήταν και ο σκοπός μας. Ήταν ακόμη μια εκπομπή από το στούντιο 14 που προς το παρόν εκπέμπει παράνομα —ελπίζουμε λίγο ακόμη— από τη συχνότητα των 90.20 ΜΗΖ και τη φιλόξενη μπάντα των FM. Από εμένα το Θάνο το 14, γειά σας...

Επιμέλεια εκπομπής:
Ναθανάηλ Καραγρηγόρης

ΔΙΑΠΛΟΥΓΟΣ-ΔΙΑΠΛΟΥΓΟΣ-ΔΙΑΠΛΟΥΓΟΣ-ΔΙΑΠΛΟΥΓΟΣ

ΥΠΟΘΕΣΗ PARIBAS

● Από τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Κώστα Σημίτη πήραμε (από 16/4) το γράμμα που ακολούθει:

Κύριε Διευθυντά,
Σχετικά με το δημοσίευσμά σας της 27ης Μαρτίου 1987 με τίτλο «Συνέβη μεταξύ Σημίτη, Χαλικιά και ...Paribas» και για τη σωστή ενημέρωση των αναγνωστών σας, σας πληροφορούμε τα εξής:

Προτού υπάρξει οποιαδήποτε ενημέρωση του υπουργείου Γεωργίας, υπήρξε απ' ευθείας επαφή απ' ενός μεν μεταξύ Paribas και ΚΥΔΕΠ και απ' ετέρου μεταξύ ιδιοκτητών - μετόχων της AGROINVEST και ΚΥΔΕΠ. Όλες οι πλευρές ενδιαφέρονταν για τη σύναψη συμφωνίας για την εξαγορά του συγκροτήματος από την ΚΥΔΕΠ. Στη συνέχεια, τόσο η AGROINVEST, όσο και η Paribas, καθώς και η ΚΥΔΕΠ, έθεσαν το θέμα της εξαγοράς στο υπ. Γεωργίας.

Το υπουργείο Γεωργίας, μετά από μια πρώτη θεώρηση του θέματος, έκρινε ότι κατ' αρχάς είναι σκόπιμη η ένταξη ενός τέτοιου καθετοποιημένου συγκροτήματος στο Συνεταιριστικό Τομέα, και ειδικότερα στην ΚΥΔΕΠ, που ήδη χρησιμοποιούσε τις λιμενικές εγκαταστάσεις και τα σιλό της AGROINVEST με ενοίκιο. Έθεσε δε ως απαραίτητο όρο τη λε-

πτομερή αξιολόγηση του συγκροτήματος, τόσο από πλευράς αξίας παγίων κλπ. εγκαταστάσεων, όσο και, σημαντικότερο, από πλευράς αποτίμησης της εμπορικής - επιχειρησιακής αξίας του συγκροτήματος. Για τούτο συστήθηκε επιτροπή από εκπροσώπους αρμόδιων και εξειδικευμένων, γι' αυτό φορέων.

Η Paribas, όπως είχε κάθε νόμιμο δικαίωμα ζητούσε τόσο με την αίτηση της 7ης Νοεμβρίου 1984, όσο και αυτή της 1 Απριλίου 1985, να της παρασχεθεί η συγκατάθεση από την αρμόδια επιτροπή της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρ. 2 παρ. 2 γ του Ν.Δ. 3562/56), να ζητήσει στη συνέχεια από το αρμόδιο Δικαστήριο να τεθεί η AGROINVEST υπό την προσωρινή της διαχείριση. Σημειώνουμε εδώ ότι οι διαδικασίες τόσο του Ν.Δ. 3562/56, όσο και της πτώχευσης είναι το ίδιο νόμιμες. Η επιλογή ανήκει στο δανειστή.

Η επιστολή μου της 7ης Φεβρουαρίου 1985 προς τον κ. Χαλικιά εξέφραζε μόνο την κατ' αρχάς άποψη του Υπουργείου Γεωργίας για την ένταξη του συγκροτήματος στον Συνεταιριστικό Τομέα. Άλλωστε δεν μπορούσε να ήταν κι αλλιώς, αφού η εφαρμογή του Ν.Δ. 3562/56 ανήκει στην αρμοδιότητα της Τρά-

πεζας της Ελλάδος. Γεγονός που αποδείχθηκε με την έκδοση, μετά την επιστολή μου, της 102 απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος και η οποία ήταν αρνητική για το αίτημα της Paribas.

Η μελέτη που έγινε στη συνέχεια για την αποτίμηση, γενικά, της αξίας του συγκροτήματος AGROINVEST ήταν εντελώς αρνητική λαμβανομένου υπ' όψη και του ζητημένου τιμήματος. Με εξαίρεση τις λιμενικές εγκαταστάσεις, που αναμφίβολα είναι θετικό στοιχείο για το συγκρότημα, οι υπόλοιπες μονάδες κρίθηκαν αντιοικονομικές, αφού στην πραγματικότητα εμφανίστηκαν να έχουν μηδενική έως και αρνητική εμπορική - επιχειρηματική αξία.

Ύστερα από τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής και σχετικές συσκέψεις με την ΚΥΔΕΠ το υπουργείο Γεωργίας δεν συμφώνησε να χρηματοδοτήσει την εξαγορά από την ΚΥΔΕΠ του συγκροτήματος της AGROINVEST.

Ύστερα από τα γεγονότα όπως συνέβησαν και αναφέρονται πιο πάνω, θα πρέπει να συμφωνήσετε μαζί μας, ότι κανένας δεν καταστράφηκε καμιά διαδικασία και κανένα νόμο, ούτε και τορπίλλισε, όπως ισχυρισθήκατε στο άρθρο σας, τις επιδιώξεις της κυβέρνησης για βελτίωση του

επενδυτικού και γενικότερα επιχειρηματικού κλίματος.

Σκόπιμο είναι να εξετάσετε μήπως οι πληροφορίες σας προέρχονται από πρόσωπα τα οποία επιδιώκουν να επιβαρύνουν το Δημόσιο με τις ζημιές της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Κ. Σημίτης

● Σ.Σ.: Επειδή δεν επιθυμούμε να δημιουργήσουμε εντυπώσεις υπέρ καμίας πλευράς, παραθέσαμε ολόκληρη την επιστολή του κ. Σημίτη ασχολίαστη. Στο επόμενο τεύχος θα αναφερθούμε με σχολιό μας στις απόψεις του κ. υπουργού.

ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ

● Δηλώνει «άτακτος» αναγνώστης, ο φιλόλογος κ. Σ. Καργάκος αλλά ελπίζουμε να τον ειδοποιήσει κάποιος φιλαναγνώστης φίλος του για τη δημοσίευση της επιστολής του:

Δεν είμαι αναγνώστης του περιοδικού σας κι έτσι δεν πληροφορήθηκα έγκαιρα την ελάχιστη έν-

30% φθηνότερα

απίθανη προσφορά

Ο Μικρός
ΗΡΩΣ

ΔΩΡΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ολοκληρώθηκε η ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ του θρυλικού αναγνώσματος με την κυκλοφορία και του τόμου 100, του τελευταίου της σειράς!

Έτσι η Διεύθυνση της έκδοσης είναι τώρα σε θέση να προσφέρει στο κοινό, μικρούς και μεγάλους, την ευκαιρία να αποκτήσουν ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΟ ΤΟ ΕΡΓΟ δηλαδή και τους

100
ΤΟΜΟΥΣ

αξίας 20.000 στην τιμή των 14.000 δρχ., και με δώρο μια πολύ πρακτική συναρμολογούμενη βιβλιοθήκη!

Το δώρο της βιβλιοθήκης ισχύει και για εκείνους που θα αγοράσουν τουλάχιστον 50 τόμους (τιμή πάντοτε 140 δρχ. ο τόμος αντί των 200 δρχ.).

Επιπλέον, μεταξύ των αγοραστών ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ θα γίνει κλήρωση και θα διανεμηθούν 10 ATARI video computers systems (τα ονόματα και η κλήρωση θα δημοσιευτούν στην εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ»).

Με την παραγγελία σας, θα μας στείλετε συμπληρωμένο το παραπλήρως κουπόνι και θα πληρώσετε στον ταχυδρομικό διανομέα που θα σας φέρει την παραγγελία σας ΕΠΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ.

Θα στείλετε το κουπόνι μαζί με την παραγγελία σας στη διεύθυνση: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ Α.Ε. Λ. Συγγρού 224, 17672, ΚΑΛΛΙΘΕΑ - ΑΘΗΝΑ.

ΚΟΥΠΟΝΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ

Επώνυμο: .....

Όνομα: .....

Πατρώνυμο: .....

Ηλικία: ..... Επάγγελμα: .....

Διεύθυνση: .....

Τηλέφωνο: .....

Παρακαλώ να μου στείλετε με ταχυδρομική αντικαταβολή τους τόμους του ΜΙΚΡΟΥ ΗΡΩΑ:

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100.

(Κλείστε μέσα σε κύκλο τα νούμερα που παραγγέλλετε)

Σύνολο παραγγελλομένων τόμων .....

Υπογραφή

(Τιμή προσφοράς 140 δρχ. ο τόμος για παραγγελίες άνω των 20 τόμων. Επιπλέον δώρο μια βιβλιοθήκη σε παραγγελίες άνω των 50 τόμων. Παραγγελίες κάτω των 20 τόμων στην κανονική τιμή των 200 δρχ.)

τιμη αναφορά στ' όνομά μου, που έκανε η συνεργάτις σας κ. Μιχαλοπούλου — Βείκου της Χριστίνας (;) στο τχ. 337, σ. 53. Η πρόκληση νομίζω ότι μου δίνει το δικαίωμα της ανταπάντησής. Ευελπιστώ ότι θα υπάρξει η εντιμότητα της δημοσιεύσεως. Θα είμαι άλλωστε σύντομος:

1. Το να απομονώσει κανείς μια φράση από ένα ξένο μελέτημα, για να στηρίξει κάποιες δικές του απόψεις, είναι μια μέθοδος επιστημονικά απαράδεκτη που παραπέμπει ευθέως στον Ι' καιμπελς, στον αριστοτέχνη της διαστροφής. Βεβαίως υποστήριξα και υποστηρίζω ότι «Τ' Αρχαία κωστά διδασκόμενα, οξύνουν την κρίση, και μόνο οξύνους μαθητές μπορούν να γίνουν αξιόλογοι πολιτικοί, επιχειρηματίες, επιστήμονες». Και μένει δήθεν έκπληκτη, η συνεργάτις σας με την αφέλειά μου: «Η διδασκαλία της γλώσσας λοιπόν παιχνίδι οξύνσης του νου!». (Το «παιχνίδι» και το ειρωνικό θαυμαστικό δικό της). Έτσι μου διδάσκει ότι αυτό μπορεί να γίνει και με άλλα μαθήματα, όπως Φυσική, Μαθηματικά, και με «γλώσσες» της μικροηλεκτρονικής. Αλλά εγώ ποτέ δεν υποστήριξα το αντίθετο. Αν η συνεργάτις σας είχε υπόψη της το άρθρο μου, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Ιχθυεύτης» (τεύχος 11, σ.σ. 25-32) με τίτλο «Η ελληνική και οι προοπτικές της μέσα στο χώρο μιας ενωμέ-

νης Ευρώπης», θα μπορούσε να πληροφορηθεί ότι εκεί τονίζω πως είναι ανάγκη επιτακτική να κατακτήσουμε τις «γλώσσες» της ηλεκτρονικής, πριν μας κατακτήσουν αυτές.

2. Εκείνο πάντως που δεν μπορώ να καταλάβω είναι το γιατί η συνεργάτις σας ενοχλείται με το «οξύνους». Μια παιδεία, για να είναι παιδεία, πρέπει να καλλιεργεί την παιδική ευφυΐα. Αλλιώς είναι «υπνοπαιδεία» που απεργάζεται το «Γενναίο νέο κόσμο» του Άλντους Χάξλεϋ. Φυσικά, δεν είμαι πρόθυμος να υπερασπίσω ένα εκπαιδευτικό σύστημα, που, εν ονόματι της ισοτιμίας, προωθεί τη μαζική αποβλάκωση.

3. Όταν κανείς επιχειρηματολογεί, καλό είναι να παραπέμπει στο δικό του μυαλό. Σέβομαι τη μνήμη του Δημ. Γληνού, αλλά ποτέ δεν θα συμερισιτώ την άποψή του περί «λαϊκής γλώσσας», όπως αναπτύχθηκε στο περιοδικό της Αριστεράς «Νέοι Πρωτόποροι» το Μάιο του 1934!

«Το κλειδί, γράφει ο Γληνός, για το ελληνικό γλωσσικό πρόβλημα το είδαμε στη Σοβιετική Ένωση. Εκεί οι Έλληνες προλετάριοι και κολχοζνικοί έλυσαν με μιας το γλωσσικό πρόβλημα. Πήρανε τη δημοτική γλώσσα, απλοποίησαν την ορθογραφία και την έκαναν φωνητική, γράψανε τα βιβλία τους σε αυτή, τις εφημερίδες τους, τα περιοδικά τους, το θέατρό τους. Τη βάλανε στα σκο-

Σκουρνάρα 16, Αθήνα
τηλ. 36.36.061

Εκδόσεις: ΜΕΤΑ ΤΗ ΒΡΟΧΗ

σοσιαλιστική θεωρία και πραξη

συνεργούν:
ΔΙΟΝΗΣΙΟΣ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΔΙΟΝΗΣΙΟΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

- 21η Σύνοδος της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ
- Νέα κοινωνική ατμόσφαιρα στην ΕΣΣΑ
- Για μια νέα Αριστερά στην Ευρώπη
του Γιάννη ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ
- Σοσιαλιστικός Μετασχηματισμός Η περίπτωση της Ελλάδας
του Κώστα ΛΑΜΠΟΥ
- Η σημερινή διεθνής συγκυρία. Φόβοι και ελπίδες
του Περικλή ΝΕΑΡΧΟΥ
- Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ
του Αποστόλη ΓΕΡΟΝΤΑ
- Πόλεμοι κατά τη διάρκεια της Ειρήνης
του Δημήτρη ΔΑΟΥΛΑ
- Στρατιωτικά καθεστώτα στα υπανάπτυκτα κράτη (1960 - 1980)
του Γιάννη ΠΑΝΟΥΣΗ
- Προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το 1987
του Στέφ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΥ

και
Συνέντευξη
Καρόλου Παπαούλια
στον Γ. Παπαδόπουλο

GREENPEACE

Αγωνιζόμαστε για ένα περιβάλλον
στο οποίο θα μπορούμε να ζούμε

Εκδόσεις
Μετά τη βροχή

«Όταν το τελευταίο δένδρο καεί, ο τελευταίος ποταμός ρυπανθεί και πεθάνει το τελευταίο ψάρι, τότε ο άνθρωπος θα διαπιστώσει πως δεν μπορεί να τραφεί με χρήματα!».

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Italo
SNEVO

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΟΥ ΖΗΝΩΝΑ

Εισαγωγή
ΜΑΚΗΣ ΤΡΙΚΟΥΚΗΣ
Μετάφραση
ΚΟΥΛΑ ΚΑΦΕΤΖΗ

**ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ**

Ο Ιταλό Σβέβο (1861-1928), του οποίου το πραγματικό όνομα ήταν Έτορε Σμιτς, δημοσίευσε στα 1923, σε ηλικία 62 χρόνων, το μυθιστόρημά του *Η συνείδηση του Ζήνωνα* κι έσπασε έτσι μια προσωπική συγγραφική σιωπή είκοσι πέντε ολόκληρων χρόνων. Το προηγούμενο μυθιστόρημά του *Γεροντάματα*, είχε κυκλοφορήσει το 1898 και το πρώτο *Μια Ζωή* το 1892.

Η Συνείδηση του Ζήνωνα αποτελεί ένα άλμα στη δουλειά του Σβέβο, τα τρία μυθιστορήματά του πρέπει κανείς να τα δει σαν ένα σύνολο, γιατί παρά τις διαφορές υπάρχει μεταξύ τους μια αλληλουχία. Στην προβληματική του το καθένα από τα τρία μοιάζει σαν να προετοιμάζει το επόμενο μυθιστόρημα.

...». Τι όμως απειλεί από όλη αυτή τη θαυμαστή καινοτομία; Μηδενικά επί μηδενικών. Ο Έλληνας της Ρωσίας έσβησε. Άλλωστε ο Λένιν το είχε πει: «Αν θέλεις να εξαφανίσεις ένα λαό, εξαφανίσε τη γλώσσα του». 4. Αν η συνεργάτης σας πιστεύει στο «κλειδί» του Γληνού, είναι δικαίωμα της. Όμως είναι και δικό μου δικαίωμα να πιστέυω πως χωρίς τα Αρχαία και τη Λογία παράδοση χάνονται και τα Νέα μας, που σταδιακά εκτοπίζονται από τη «Μεγάλη Αδελφή», που κυριαρχεί στην πνευματική μας Ωκεανία. Εννοώ την Αγγλική. Εξ άλλου τα σταλινικά πρότυπα παιδείας, που είχε υπ' όψη του ο Γληνός το 1934, δεν νομίζω ότι προσφέρονται για πνευματική λειτουργία. Παιδεία δεν σημαίνει κολεκτιβισμός. 5. Και τελειώνω: ελευθερία σημαίνει να διαφωνούμε αλλά όχι να παραποιούμε. Τις αποψεις μου για τη γλώσσα και την παιδεία γενικότερα τις έχω εκθέσει σε πλήθος βιβλίων (κυρίως στην «ΑΛΛΑΙΑ») και άρθρων. Αυτά πιστεύω, αυτά γράφω, αλλά πάντα ευθαρσώς. Σε όσους διαφωνούν υπενθυμίζω το Βακχυλίδειον: «Ταύτα μὲν ἐγώ, εἰ δὲ τίς ἄλλως ἔστω, πλάτεια κέλευθος».

Σπύριδος Ι. Καργάκος

ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

- Από το φιλόλογο Ν. Μουλάκη μια σωστή πρόταση προς το Υπουργείο Πολιτισμού:

Κυρία Διευθύντ'.

Το τριήμερο των Απόκριων - πισκεψθήκα την πόλη της Κέρκυρας, όπως συνηθίζω εδώ και μερικά χρόνια. Οι εκεί φίλοι μου είπαν ότι προκειται να κλείσει το φαρμακείο Πασχαλίνου, το οποίο λειτουργεί εδώ και 150 χρόνια και αποτελεί ένα θαυμαστό μνημείο της κοινωνικής ζωής της πόλης. Πρόκειται για ένα αριστουργήμα αισθητικής και αρχιτεκτονικής, το οποίο με ευλάβεια διατηρεί η εκλεκτή φαρμακοποιός κυρία Καρμέλα Δελονάρδου - Αλεγρή. Επισκεψθήκα το φαρμακείο και ενίωσα οδύνη και θλίψη, καθώς αντικρίζα την εξαισια επίπλωση (όλο μαόνι σκαλιστό και πορσελάνη), τα ράφια με τα κρυστάλλινα μπουκαλάκια. Ώστε λοιπόν και αυτό θα γίνει φαστ φουντ; Είναι ντροπή και αίσχος μας! Θα παρακαλούσα ιδιαίτερα την Υπουργό Πολιτισμού να αντιμετωπίσει το θέμα με τη γνωστή ευαισθησία της. Αν δεν το έχει κηρύξει διατηρητέο πρέπει να το πράξει το συντομότερο. Ας μείνει επιτελους και όρθιο σε αυτόν τον πολυπαρό τόπο. Έχουμε ευθύνη απέναντι στις μελλούμενες γενιές. Ας αντισταθούμε όλοι στη χυδασιότητα και τον εκβαρβαρισμό. Η Ελλάδα δεν πρέπει να γίνει θερμάνιδα της Εσπερίας.

Μετά τιμής
Νίκος Μουζακakis

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημογράτους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φίλις:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μέσογ. χώρες:
εξάμηνη: ..... δολ. 13
ετήσια: ..... δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: ..... δολ. 15
ετήσια: ..... δολ. 30

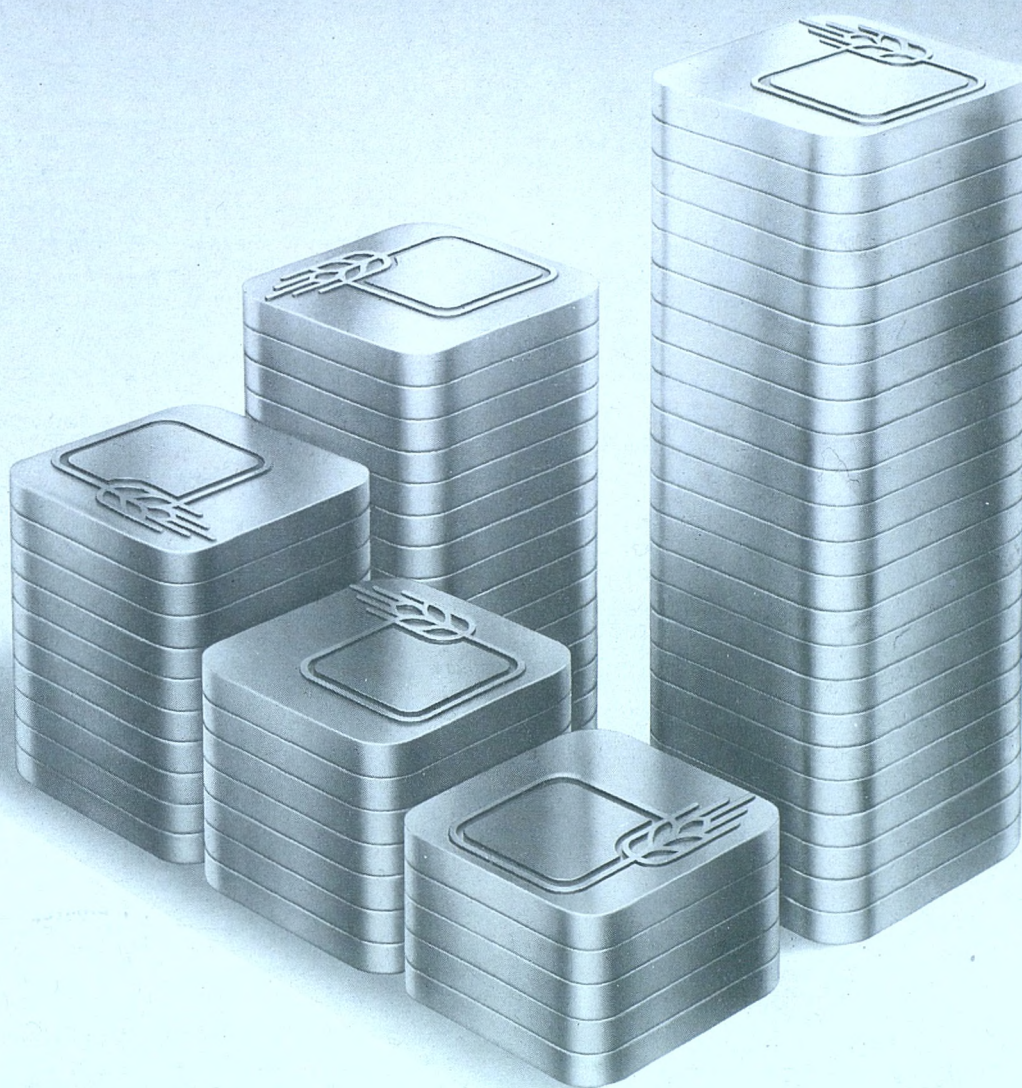
- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημογράτους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 100
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 150

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΞΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημογράτους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΚΑΘΕ ΦΕΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ

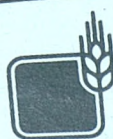
Η Αγροτική Ασφαλιστική είναι η πιο νέα αλλά και η πιο δυναμική από τις εταιρίες της χώρας μας. Δυναμισμός, σύγχρονο πνεύμα και ανθρώπινη αντιμετώπιση είναι οι παράγοντες που συντελούν στα εντυπωσιακά αποτελέσματα, της Αγροτικής Ασφαλιστικής.

- Μέσος ετήσιος ρυθμός επέκτασης εργασιών 46%
- Αύξηση καθαρής θέσης 144 % (ίδια κεφάλαια)

- Αύξηση μεριδίου αγοράς 122%
- Συνεχής διατήρηση πρώτης θέσης σε καθαρά κέρδη με μεγάλη πάντοτε διαφορά από την δεύτερη σε κέρδη εταιρία

- Μέση ετήσια απόδοση κεφαλαίων 50,4%.

Σήμερα λοιπόν η σίγουρη, δυναμική, ανθρώπινη αλλά και μεγάλη Ασφαλιστική εταιρία είναι μία: η Αγροτική Ασφαλιστική.

**ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ**

ΚΟΝΤΑ ΣΑΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

ΕΔΡΑ: Λεωφόρος Συγγρού 163, 171 21 Ν. Σμύρνη
ΤΑΧ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Τ.Θ. 76 140, 171 10 Ν. Σμύρνη
ΤΗΛ. 935 8613, 935 8712, 935 8813, 935 8902
ΤΕΛΕΞ: 22 3004 AGRO GR, ΤΕΛΕΦΑΞ: 935 8924

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

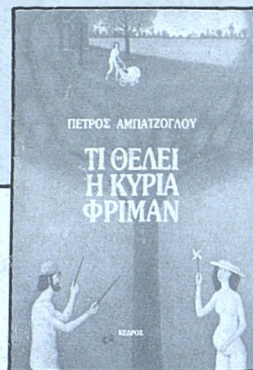
Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

ΠΟΙΗΣΗ

Γιάννης Ρίτσος

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

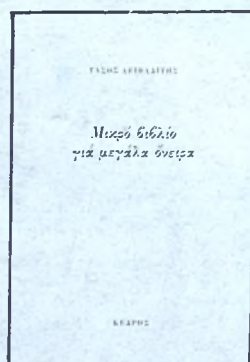
Πέτρος Αμπατζόγλου

ΤΙ ΘΕΛΕΙ Η ΚΥΡΙΑ ΦΡΙΜΑΝ

Ο άνθρωπος ανήκει στα θηλαστικά. Δηλαδή στην κατηγορία των ζώων που θηλάζουν. Δηλαδή στα θηλυκά. Είναι λοιπόν εκπρόσωπός μας η κυρία Φρίμαν; Η κυρία Φρίμαν που σχεδιάζει τη ζωή, αλλά δεν την ονειρεύεται· που θέλει να κάνει έρωτα χωρίς περιορισμούς, ελεύθερα όπως τρως παγωτό κατακαλόκαιρο ντάλα μεσημέρι· που θεωρεί το θάνατο σαν ένα αναγκαστικό ταξίδι, με σίγουρη όμως επιστροφή. Αυτά και άλλα μας λέει ο συγγραφέας ένα καλοκαίρι κοντά στη θάλασσα μ' ένα μπουκάλι ούζο και αναρωτιέται τι θέλει επιτέλους η κυρία Φρίμαν.

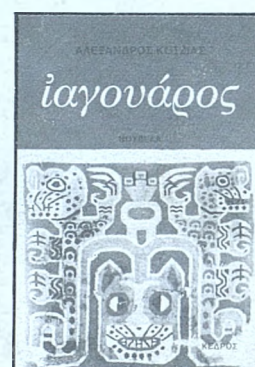
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ

Τάσος Λειβαδίτης

Αλέξανδρος Κοτζιάς ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

Μια ιστορία εξωφρενική. Ο συγγραφέας όμως ευελπιστεί πως όσοι τη διαβάσουν θ' αναγνωρίσουν κάτι απ' όσα αναγνώρισε ο ίδιος γράφοντας την.

Γιώργος Συμπάρδης

ΜΕΝΤΙΟΥΜ

Μια νέα γυναίκα από τη Βοιωτία έρχεται στην Αθήνα στο μέσο του καλοκαιριού, όταν οι περισσότεροι κάτοικοί της την εγκαταλείπουν. Θα περάσει μερικές μέρες σε μια λαϊκή συνουσία, στο σπίτι της μικρότερης αδελφής της, που περιμένει παιδί, και θα ερωτευτεί ένα νεαρό φοιτητή της ιατρικής. Ανάμεσα στους φίλους του θα γνωρίσει μια γυναίκα μέντιουμ. Το «μέντιουμ» του τίτλου, όμως, είναι αυτή η ίδια. Η δύναμη που πιστεύει ότι έχει θα τη βοηθήσει, άραγε, να αντιμετωπίσει τα εμπόδια που θα βρει μπροστά της;

ΜΙΚΡΟ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΟΝΕΙΡΑ